SANCTVS
IOHANNES,

HARMONICE,

EBRAICÈ,
GRÆCÈ,
LATINÈ, &
GERMANICÈ,

PRO VERBI DEI ET LINGVARVM
cultoribus editus,

AB

ELIA HVTTERO
GERMANO.

NORIBERGÆ,

Cum Sac. Caeſ. Maieſtatis: &c. nec non Regis Galliarum & Navarræ &c: Privilegijs.

Anno, M. DCII.

Digitized by Google

בְּשׂוֹרָה

כְּפִי יוֹחָנָן :

א

בְּרֵאשִׁית הָיָה הַדָּבָר וְהַדָּבָר הָיָה
אֶת־הָאֱלֹהִים וֵאלֹהִים הָיָה
הַדָּבָר :
2 זֶה הָיָה בְּרֵאשִׁית אֵצֶל הָאֱלֹהִים :
3 כֹּל־נַעֲשׂוּ בּוֹ וּבִלְעָדָיו אַף אַחַת לֹא
נֶעֶשְׂתָה אֲשֶׁר נַעֲשָׂתָה :
4 בּוֹ הָיוּ הַחַיִּים וְהַחַיִּים הָיוּ אוֹר
הָאֲנָשִׁים :
5 וְהָאוֹר בַּחֹשֶׁךְ הֵאִיר וְהַחֹשֶׁךְ לֹא
קִבְּלוֹ :
6 הָיָה אִישׁ שָׁלוּחַ מֵאֱלֹהִים וּשְׁמוֹ
יוֹחָנָן :
7 זֶה בָּא לְעֵדוּת לְהָעִיד עַל־הָאוֹר
לְמַעַן כֻּלָּם יַאֲמִינוּ בְּיָדוֹ :
8 זֶה לֹא הָיָה הָאוֹר כִּי אִם אֲשֶׁר יָעִיד
עַל־הָאוֹר :
9 כִּי הָיָה הָאוֹר נֶאֱמָן אֲשֶׁר מֵאִיר אֶת־
כָּל־הָאָדָם הַבָּא בָּעוֹלָם :
10 בָּעוֹלָם הָיָה וְהָעוֹלָם בְּיָדוֹ נַעֲשָׂה
וְהָעוֹלָם לֹא יְדָעוֹ :
11 אֶל־חֲבִיבָיו בָּא וַחֲבִיבָיו לֹא קִבְּלוּהוּ :
12 וְכַמָּה קִבְּלוּהוּ נָתַן לָהֶם אֶת־שִׁלְטוֹן
לִהְיוֹת בְּנֵי־אֱלֹהִים לַמַּאֲמִינִים בִּשְׁמוֹ :

ΕΥΑΝΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

ΚΕΦΑΛ. α΄.

ΕΝ ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.

2. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν.

3. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν.

4. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.

5. Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.

6. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης.

7. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.

8. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.

9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.

10. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.

11. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

12. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Digitized by Google

EVANGELIVM S. IOHANNIS.

Cap. I.

IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.

2. Hoc erat in principio apud Deum.

3. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt.

4. In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum.

5. Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

6. Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Iohannes.

7. Hic venit in teſtimonium: ut teſtimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.

8. Non erat ille lux: ſed ut teſtimonium perhiberet de lumine.

9. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

10. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognovit.

11. In propria venit, & ſui eum non receperunt.

12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.

Evangelium S. Johannis.

Das I. Capitel.

IM Anfang war das Wort/ vnd das Wort war bey GOtt/ vnnd GOtt war das Wort.

2. Daſſelbige war im Anfang bey Gott.

3. Alle ding ſind durch daſſelbige gemacht/vnd ohn daſſelbige iſt nichts gemacht/was gemachet iſt.

4. In jm war das Leben/vnd das Leben war das Liecht der Menſchen.

5. Vnd das Liecht ſcheinet in der Finſterniß/ vnd die Finſterniß habens nicht begriffen.

6. Es ward ein Menſch von GOtt geſandt/ der hieß Johannes. *Mat. 3, 2. Mar. 1, 2.*

7. Derſelbige kam zum Zeugniß / das er vom Liecht zeugete/ auff daß ſie alle durch jn glaubten.

8. Er war nicht das Liecht/ſondern daß er zeugete von dem Liecht.

9. Das war das warhafftige Liecht / welches alle Menſchen erleuchtet/die in dieſe Welt kommen. *Inf. 3, 19.*

10. Es war in der Welt / Vnd die Welt iſt durch daſſelbige gemacht/vnd die Welt kannte es nicht. *Heb. 11, 3.*

11. Er kam in ſein Eigenthumb/vnd die ſeinen namen jhn nicht auff.

12. Wie viel jn aber auffnamen/ denen gab er Macht Gottes Kinder zu werden/die an ſeinen Namen Glauben.

א

13 אֲשֶׁר לֹא מִדָּמִים וְלֹא מֵאַבִּיּוֹנַרת
הַבָּשָׂר וְלֹא מֵרְצוֹן הָאִישׁ כִּי מֵאֱלֹהִים
יֻלָּדוּ ׃

14 וְהַדָּבָר הָיָה בָשָׂר וְשָׁכַן עִמָּנוּ וָנִרְאֶה
אֶת־כְּבוֹדוֹ כְּמוֹ כְבוֹד הַיָּחִיד נוֹלָד מֵאָב
מָלֵא חֶסֶד וֶאֱמֶת ׃

15 יוֹחָנָן הֵעִיד עָלָיו וַיִּצְעַק לֵאמֹר זֶה
הוּא אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲשֶׁר אַחֲרַי בָּא
וּלְפָנַי הָיָה כִּי־רִאשׁוֹן מִמֶּנִּי הָיָה ׃

16 וּמִמְּלוֹאָהּ כֻּלָּנוּ לָקַחְנוּ חִנָּם חֵן עַל־
חֵן ׃

17 כִּי־הַתּוֹרָה בְּמֹשֶׁה נִתְּנָה הַחֵן
וְהָאֱמֶת בְּיֵשׁוּעַ הַמָּשִׁיחַ הָיְתָה ׃

18 אֶת־אֱלֹהִים אִישׁ לֹא רָאָה בְכָל־
עֵת בֶּן־הַיָּחִיד אֲשֶׁר הָיָה בְּחֵיק אָבִיו
הוּא סִפֵּר ׃

19 וְזֹאת הִיא הָעֵדוּת יוֹחָנָן כַּאֲשֶׁר
שָׁלְחוּ הַיְּהוּדִים מִירוּשָׁלַיִם אֶת־הַכֹּהֲנִים
וְאֶת־הַלְוִיִּם לִשְׁאוֹל לוֹ אַתָּה מִי הוּא ׃

20 וַיִּתְוַדֶּה וְלֹא כִחֵשׁ וַיִּתְוַדֶּה כִּי־אֵינֶנִּי
הַמָּשִׁיחַ ׃

21 וַיִּשְׁאֲלוּ לוֹ וּמַה אִם אֵלִיָּהוּ אַתָּה
וַיֹּאמֶר לֹא הוּא אֲנִי הַנָּבִיא אַתָּה וַיַּעַן
לֹא ׃

22 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וּמִי אַתָּה אֲשֶׁר מַעֲנֶה
נִתֵּן לָאֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁלְחוּ אוֹתָנוּ מַה תֹּאמַר
עַל־נַפְשֶׁךָ ׃

23 וַיֹּאמֶר אֲנִי קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר
פַּנּוּ דֶרֶךְ יְהוָה כַּאֲשֶׁר אָמַר יְשַׁעְיָה
הַנָּבִיא ׃

α΄.

13. Οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θε-
λήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος
ἀνδρὸς, ἀλλ᾽ ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.

14. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ
ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς πα-
ρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀ-
ληθείας.

15. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ
κέκραγε, λέγων, οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ
ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου
γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν.

16. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡ-
μεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ
χάριτος.

17. Ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη,
ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χρι-
στοῦ ἐγένετο.

18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μο-
νογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πα-
τρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

19. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ
ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱε-
ροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευΐτας, ἵνα ἐ-
ρωτήσωσιν αὐτὸν, σὺ τίς εἶ;

20. Καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή-
σατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐ-
γὼ ὁ χριστός.

21. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; ἠ-
λίας εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προ-
φήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ.

22. Εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ, ἵνα ἀπό-
κρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς; τί
λέγεις περὶ σεαυτοῦ.

23. Ἔφη, ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν
τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου.
καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης.

Cap. I.	Das I. Capitel.	
13. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt	13. Welche nicht von dem Geblüt / noch von dem willen deß Fleiſches/noch von dem willen eines Mannes / Sondern von Gott geboren ſindt.	
14. Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, (& vidimus gloriam ejus, gloriam quaſi unigeniti à Patre,) plenum gratiæ & veritatis.	14. Vnd das Wort ward Fleiſch / vnd wohnet vnter vns/vnd wir ſahen ſeine Herrligkeit/eine Herrligkeit als des Eingebornen Sohns vom Vater/voller Gnade vnd Warheit.	*Mat.1,16* *Luc.2,7.*
15. Iohannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat dicens: Hic erat quem dixi. Qui poſt me venturus eſt; ante me factus eſt, quia prior me erat.	15. Johannes zeuget von jhm / rüffet vnd ſpricht: Dieſer war es/von dem ich geſagt hab/ Nach mir wirdt kommen/der vor mir geweſen iſt/denn er war ehe denn ich.	
16. Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.	16. Vnd von ſeiner Fülle haben wir alle genommen/Gnade vmb Gnade.	*1.Tim.6,* 17.
17. Quia lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.	17 Denn das Geſetz iſt durch Moſen gegeben/ die Gnad vnd warheit iſt durch JEſum Chriſt worden.	
18. Deum nemo vidit unquam, unigenitus filius qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit.	18. Niemandt hatt Gott je geſehen / der eingeborne Sohn/der in des Vaters Schoß iſt / der hat es vns verkündiget.	*1.Ioh.4,* 12. *1.Tim.6,* 16. *Inf.3,26.*
19. Et hoc eſt teſtimonium Iohannis, quando miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes & Levitas ad eum, ut interrogarent eum: Tu quis es?	19. Vnd diß iſt das Zeugniß Johannis/da die Jüden ſandten von Jeruſalem/Prieſter vnd Leviten/daß ſie jn fragten: Wer biſt du?	
20. Et confeſſus eſt, & non negavit: & confeſſus eſt; Quia non ſum ego Chriſtus.	20. Vnd er bekandte vnd leugnet nicht / vnd er bekante: Jch bin nicht Chriſtus.	*Inf.3,28.*
21. Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non ſum. Propheta es tu? Et reſpondit: Non.	21. Vnd ſie fragten jn: Was denn? Biſt du Elias? Er ſprach: Jch bins nicht. Biſt du ein Prophet? Vnd er antwortet Nein.	
22. Dixerunt ergo ei: Quis es? ut reſponſum demus his qui miſerunt nos. Quid dicis de teipſo?	22. Da ſprachen ſie zu jm: Was biſt du denn? daß wir antwort geben denen/die vns geſandt haben. Was ſageſt du von dir ſelbeſt?	
23. Ait: Ego vox clamantis in deſerto, Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta.	23. Er ſprach: Jch bin eine rüffende Stimme/ eines Rüffers in der Wüſten/Richtet den Weg deß HErren/wie der Prophet Eſaias geſagt hat.	*Iſa.40,3.* *Mat.3,3.* *Mar.1,3.* *Luc.3,4.*

א

24 והשלוחים היו מפרושים׃
25 וישאלהו ויאמרו אליו ולמה טובל
אתה אם לא המשיח ולא אליהו ולא
הנביא אתה׃
26 ויען להם יוחנן לאמר אני טובל
במים ובתוככם קם אשר אתם לא
ידעים אותו׃
27 הוא יש הבא אחרי אשר לפני היה
ואני לא שוה לו אשר אפתח את שרוך
נעליו׃
23 והדברים האלה נעשו בבית עניה
לעבר הירדן אשר שם טובל יוחנן׃
29 וליום מחר ראה יוחנן את ישוע
כי בא אליו ויאמר הנה הכבש אלהים
הנשא את חטאת העולם׃
30 זה הוא אשר אני דברתי עליו אחרי
יבוא איש אשר לפני היה כי ראשון ממני
היה׃
31 ואני לא ידעתיו אבל אשר יגלה
לישראל על כן באתי אני לטבל
במים׃
32 ויעד יוחנן לאמר כי ראיתי את
רוח יורדת כמו יונה משמים ותרחף
עליו׃
33 ואני לא ידעתיו כי אם השולח
אותי לטבול במים הוא אמר אלי
באשר תראה את הרוח יורדת ומרחפת
עליו זה הוא הטובל ברוח הקדש׃
34 ואני ראיתי והעידותי כי זה הוא
בן האלהים׃

α´.

24. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων.

25. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε ὁ προφήτης;

26. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης λέγων, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

27. Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος.

28. Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου ἦν ἰωάννης βαπτίζων.

29. Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ ἰωάννης τὸν ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

30. Οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν.

31. Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων.

32. Καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης, λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν.

33. Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

34. Κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

Digitized by Google

Cap. I.

24. Et qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.

25. Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?

26. Reſpondit eis Iohannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius autem veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis.

27. Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cujus ego non ſum dignus, ut ſolvam ejus corrigiam calceamenti.

28. Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, ubi erat Iohannes baptizans.

29. Altera die vidit Iohannes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce, agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

30. Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat.

31. Et ego neſciebam eum, ſed ut manifeſtetur in Iſraël, propterea veni ego in aqua baptizans.

32. Et teſtimonium perhibuit Iohannes, dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cęlo, & manſit ſuper eum.

33. Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.

34. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.

Das 1. Capitel.

24. Vnd die geſandt waren/ die waren von den Phariſeern.

25. Vnd fragten jhn / vnd ſprachen zu jhm: Warumb taͤuffeſt du denn/ ſo du nicht Chriſtus biſt/ noch Elias/ noch ein Prophet?

26. Johannes antwortet jnen/ vnd ſprach: Jch tauffe mit Waſſer / aber er iſt mitten vnter euch getretten/ denn jr nicht kennet.

27. Der iſts/ der nach mir kommen wirdt/ welcher vor mir geweſen iſt / deß ich nicht werth bin/ daß ich ſeine Schuchriemen aufflöſe.

28. Diß geſchach zu † Bethabara jenſeit deß Jordans/ da Johannes tauffet.

29. Deß andern Tages/ ſihet Johannes JEſum zu jm kommen/ vnd ſpricht: Sihe / das iſt Gottes Lamb/ welches der Welt Sünde tregt.

30. Dieſer iſts / von dem ich euch geſagt habe: Nach mir kombt ein Mann / welcher vor mir geweſen iſt/ denn er war ehe denn ich.

31. Vnd ich kante jn nicht/ ſondern auff das er offenbar würde in Jſrael/ darumb bin ich kommen zu tauffen mit Waſſer.

32. Vnd Johannes zeugete vnd ſprach: Jch ſahe / daß der Geiſt herab fuhr wie eine Taube vom Himmel/ vnd bleib auff jhm.

33. Vnd ich kandte jhn nicht. Aber der mich ſandte zu tauffen mit Waſſer / derſelbige ſprach zu mir: Vber welchem du ſehen wirſt den Geiſt herab fahren/ vnd auff jm bleiben/ derſelbige iſts/ der mit dem Heiligen Geiſt tauffet.

34. Vnd ich ſahe es/ vnd zeugete/ das dieſer iſt Gottes Sohn.

Mat. 1, 3. Luc. 3, 4.

Mat. 3, 11. Mar. 1, 7. Luc. 3, 16. Acto. 1, 5. 11, 16. 19, 4.

† Bethania

Mat. 3, 16. Mar. 1, 10. Luc. 3, 22.

א

35 וממחרת עודנו קם יוחנן ושני
תלמידיו עמו:
36 ובראותו את ישוע מתהלך אמר
הנה זה הוא כבש אלהים:
37 וישמעו שני תלמידיו בדברו וילכו
אחריו:
38 ויפן ישוע וכאשר ראה אותם כי־
הלכו אחריו אמר אליהם מה תבקשון
והמה אמרו אליו רבי (זה הוא מתרגם
מלמד) איה תאהל לך:
39 ויאמר אליהם בואו וראו ויבואו
ויראו איה שוכן ויעודדו עמו ביום
ההוא ויהי כשעה העשירית:
40 ואנדראס אחי שמעון כיפה היה
אחד משנים אשר שמעו מיוחנן
וילכו אחריו:
41 וימצא הוא בראשונה את־אחיו
ויאמר אליו מצאנו את משיחא (זה
הוא מתרגם את־המשיח:)
42 ויוליך אותו אל־ישוע וכאשר
הביט אותו ישוע אמר את הזה שמעון
בר־יונה את תקרא כיפה (המתרגם
סלע:)
43 וממחרת אבה לצאת גלילה וימצא
את־פילפוס ויאמר אליו ישוע בא אחרי:
44 ויהי פילפוס מבית צידה מעיר
אנדראוס וכיפה:
45 וימצא פילפוס את־נתנאל ויאמר לו
אשר כתב עליו משה בתורה והנביאים
מצאנו את ישוע בן־יוסף מנצרת:

α'.

35. Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.

36. Καὶ ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ.

37. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ.

38. Στραφεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, (ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε,) ποῦ μένεις;

39. Λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει. καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη.

40. Ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς καὶ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ.

41. Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν μεσσίαν (ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον ὁ χριστός.)

42. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς εἶπε, σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ κηφᾶς (ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος.)

43. Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν (ὁ ἰησοῦς) ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.

44. Ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου.

45. Εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν, ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέτ.

Digitized by Google

Cap. I.

35. Altera die iterum ſtabat Iohannes, & ex diſcipulis ejus duo.

36. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.

37. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum.

38. Converſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei, Rabbi, (quod dicitur interpretatum, Magiſter) ubi habitas?

39. Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo: hora autem erat quaſi decima.

40. Erat autem Andreas frater Simônis Petri unus ex duobus qui audierant à Iohanne, & ſecuti fuerant eum.

41. Invenit hic primum, fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Invenimus Meſsiam, (quod eſt interpretatum, Chriſtus.)

42. Et adduxit eum ad Ieſum, Intuitus autem eum Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, (quod interpretatur Petrus.)

43. In craſtinum voluit exire in Galilęam: & invenit Philippum. Et dicit ei Ieſus: Sequere me.

44. Erat autem Philippus à Bethſaida, civitate Andreæ & Petri.

45. Invenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ: invenimus Ieſum filium Ioſeph, à Nazareth.

Das I. Capitel.

35. Des andern Tages ſtund abermal Johannes/ vnd zween ſeiner Jünger.

36. Vnd als er ſahe Jeſum wandeln/ ſprach er: Sihe: das iſt Gottes Lamb.

37. Vnd zween ſeiner Jünger höreten jn reden/ vnd folgeten Jeſu nach.

38. Jeſus aber wandte ſich vmb / vnd ſahe ſie nachfolgen/ vnd ſprach zu jnen: Was ſuchet jr? Sie aber ſprachen [illegible] Rabbi (das iſt verdolmetſchet Meiſter) Wo biſt [illegible] zur Herberge?

39. Er ſprach zu jnen: Kompt vnd ſehets. Sie kamen vnd ſahens/ vnd blieben denſelbigen Tag bey jm. Es war aber vmb die zehende Stunde.

40. Einer auß den zween / die von Johanne höreten/ vnd Jeſu nachfolgeten / war Andreas der Bruder Simonis Petri.

41. Derſelbige findet am erſten ſeinen Bruder Simon / vnd ſprichet zu jhm: Wir haben den Meſſiam funden (welches iſt verdolmetſchet/ der Geſalbte.)

42. Vnd führet jhn zu Jeſu. Da jn Jeſus ſahe/ ſprach er: Du biſt Simon Jonas Sohn/ du ſolt Kephas heiſſen / (das iſt verdolmetſcht ein Felß) Gen. 3, 15. 49, 10. De. 18, 18. Iſa. 40, 10. 45, 8.

43. Deß andern Tages wolt Jeſus wider in Galilæam ziehen/ vnd findet Philippum / vnd ſpricht zu jhm: Folge mir nach.

44. Philippus aber war von Bethſaida auß der Stadt Andreas vnd Peters. Ier 23, 5. Eze. 34. 23. 37. 24, 25. Dan. 9, 24. 25.

45. Philippus findet Nathanael/ vnd ſpricht zu jm: Wir haben den funden / von welchem Moſes im Geſetz vnd die Propheten geſchrieben haben/ Jeſum Joſephs Sohn von Nazareth.

א

46 ויאמר אליו נתנאל המן נצרת
יוכל מה־טוב להיות ויאמר לו פילפוס
בוא וראה ׃
47 וירא ישוע את־נתנאל לבוא אליו
ויאמר עליו הנה באמת בן־ישראל
הוא אשר לא מרמה בו ׃
48 ויאמר אליו נתנאל אי מזה ידעתני
ויען ישוע ויאמר אליו בטרם קרא לך
פילפוס בעודך תחת התאנה ידעתיך ׃
49 ויען נתנאל ויאמר לו רבי אתה הוא
בן־האלהים אתה הוא מלך ישראל ׃
50 ויען ישוע ויאמר אליו כי אמרתי
לך ראיתיך מתחת התאנה והאמנת
גדולים מהמה תראה ׃
51 ויאמר לו אמן אמן אמר לכם מעתה
תראו את־השמים נפתחים ואת
מלאכי אלהים עולים ויורדים על־בן
האדם ׃

ב

וביום השלישי היתה חתנה
בקנה עיר הגליל ותהי־אם
ישוע שם ׃
2 ויקרא גם ישוע ותלמידיו אל־
החתנה ׃
3 ובחסר יין אמרה אם ישוע אליו יין
אין להם ׃
4 ויאמר ישוע אליה מה לי ולך האשה
עד־עת לא באה עתי ׃
5 ותאמר אמו למשרתים את־אשר
יאמר לכם עשו ׃

α'.

46. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, ἐκ ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου καὶ ἴδε.

47. Εἶδεν ὁ ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι.

48. Λέγει αὐτῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε.

49. Ἀπεκρίθη ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ, ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.

50. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις· μείζω τούτων ὄψει.

51. Καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΕΦΑΛ. β'.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾶ τῆς γαλιλαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ.

2. Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.

3. Καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτὸν, οἶνον οὐκ ἔχουσι.

4. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοί γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου.

5. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅ, τι ἂν λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε.

Digitized by Google

Cap. I.

46. Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth poteſt aliquid eſſe? Dicit ei Philippus: Veni & vide.

47. Vidit Ieſus Nathanaël venientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce, verè Iſraëlita, in quo dolus non eſt.

48. Dicit ei Nathanaël: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Priùs quam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, vidi te.

49. Reſpondit ei Nathanaël, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es rex Iſraël.

50. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te ſub ficu, credis: Majus his videbis.

51. Et dicit ei: Amen, Amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes, ſupra filium hominis.

Cap. II.

ET die tertia nuptiæ factę ſunt in Cana Galilææ: & erat mater Ieſu ibi.

2. Vocatus eſt autem Ieſus, & diſcipuli ejus ad nuptias.

3. Et deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum: Vinum non habent.

4. Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nondum venit hora mea.

5. Dicit mater ejus miniſtris: Quodcunque dixerit vobis, facite.

Das I. Capitel.

46. Vnd Nathanael ſprach zu jm: Was kan von Nazareth gutes kommen? Philippus ſpricht zu jm: Komm/vnd ſihe es.

47. Jeſus ſahe Nathanael zu ſich kommen/ vnd ſpricht von jm: Sihe/ein rechter Iſraeliter/ in welchem kein falſch iſt.

48. Nathanael ſpricht zu jm: Woher kenneſt du mich? JEſus antwortet/vnd ſprach zu jhm: Ehe denn dir Philippus rieff/ da du vnter dem Feigenbaum wareſt/ſahe ich dich.

49. Nathanael antwortet/vnd ſpricht zu jm: Rabbi/du biſt Gottes Sohn/du biſt der König von Iſrael.

50. Jeſus antwortet/vnd ſprach zu jm: Du glaubeſt/weil ich dir geſagt habe/daß ich dich geſehen habe vnter dem Feigenbaum / du wirſt noch gröſſers denn das ſehen.

51. Vnd ſpricht zu jm: Warlich/warlich / ich ſage euch/von nun an werdet jr den Himmel offen ſehen/vnd die Engel Gottes hinauff vnd herab fahren/auff deß Menſchen Sohn. Matt 24. 30. 28, 18.

Das II. Capitel.

VNd am dritten Tag ward eine Hochzeit zu Cana in Galilea/vnd die Mutter Jeſu war da.

2. Jeſus aber vnd ſeine Jünger wurden auch auff die Hochzeit geladen.

3. Vnd da es am Wein gebrach / ſpricht die Mutter Jeſu zu jm: Sie haben nicht Wein.

4. Jeſus ſpricht zu jhr: Weib/was hab ich mit dir zu ſchaffen? Meine Stunde iſt noch nicht kommen.

5. Seine Mutter ſpricht zu den Dienern: Was er euch ſaget/das thut.

ב

6 ויהיו שם שש אגנות אבן מושמות
כטהרת היהודים מכילות אשה אשרה
שתים או שלש פורות׃
7 ויאמר להם ישוע מלאו את־
האגנות במים וימלאו אותן עד־
למעלה׃
8 ויאמר אליהם שאבו עתה והביאו
לבעל המשתה ויביאו׃
9 וכאשר טעם בעל המשתה את־
המים הנהיו יין ולא ידע מאין היה
והמשרתים ידעו אשר שאבו את־המים
ויקרא בעל המשתה לחתן׃
10 ויאמר אליו כל־איש בראשונה
יין טוב שם וכאשר שכרו אז את־הצעיר
ואת נצרתה את־היין הטוב עד־עתה׃
11 וזאת עשה ישוע תחלת אותותיו
בקנה הגליל ויגל את־כבודו ויאמינו
בו תלמידיו׃
12 ואחרי כן־ירד לכפר נחום הוא
ואמו ואחיו ותלמידיו ושם היו ימים
לא רבים׃
13 וקרוב היה פסח היהודים ויעל
ישוע אל־ירושלים׃
14 וימצא בהיכל את־המוכרים את־
צנה ואלפים ויונים ואת־מתערבים
יושבים׃
15 ויעש לו שוט מחבלים וישלך כלם
מהיכל וגם את־צנה ושורים
וישפך את־אגורות המתערבים
ושלחנותם הפך׃

β′.

6. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς.

7. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω.

8. Καὶ λέγει αὐτοῖς. ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν.

9. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον· καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστὶν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ. φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος.

10. Καὶ λέγει αὐτῷ, πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.

11. Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

12. Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

13. Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς.

14. Καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους.

15. Καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε.

6. Erant

Cap. II.

6. Erant autem ibi lapideę hydrię ſex poſitæ, ſecundùm purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas.

7. Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas uſque ad ſummum.

8. Et dicit eis Ieſus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt.

9. Vt autem guſtavit architriclinus aquam vinum factam, & non ſciebat unde eſſet, miniſtri autem ſciebant qui hauſerant aquam: vocat ſponſum architriclinus.

10. Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu autem ſervaſti vinum bonum uſque adhuc.

11. Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilęæ: & manifeſtavit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli ejus.

12. Poſt hoc deſcendit Capharnaum ipſe & mater ejus, & fratres ejus, & diſcipuli ejus: & ibi manſerunt non multis diebus.

13. Et prope erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam.

14. Et invênit in templo vendentes boves & oves, & columbas, & numularios ſedentes.

15. Et cùm feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & menſas ſubvertit.

Das II. Capitel.

6. Es waren aber allda ſechs ſteinern Waſſerkrüge/geſetzet nach der weiſe der Jüdiſchen Reinigung / vnd gieng je in einen zwey oder drey Maaß.

7. Jeſus ſpricht zu jhnen: Füllet die Waſſerkrüge mit Waſſer. Vnd ſie fülleten ſie biß oben an.

8. Vnd er ſpricht zu jhnen: Schöpffet nun/ vnd bringets dem Speißmeiſter. Vnd ſie brachtens.

9. Als aber der Speißmeiſter koſtet den Wein/ der Waſſer geweſen war / vnd wuſte nicht von wannen er kam/die Diener aber wuſtens/die das Waſſer geſchöpfft hatten/ ruffet der Speißmeiſter dem Breutigam. Inf. 4. 46

10. Vnd ſpricht zu jhm: Jederman gibt zum erſten den guten Wein / vnd wenn ſie truncken worden ſind/als denn den geringern / Du haſt den guten Wein biß her behalten.

11. Das iſt das erſte Zeichen das Jeſus thet/ geſchehen zu Cana in Galilea/vnd offenbaret ſeine Herrligkeit. Vnd ſeine Jünger glaubten an jhn.

12. Darnach zoch er hinab gen Capernaum/ Er/ſeine Mutter/ſeine Brüder / vnd ſeine Jünger/vnd bleib nicht lange daſelbſt.

13. Vnd der Jüden Oſtern waren nahe / vnd JEſus zoch hinauff gen Jeruſalem.

14. Vnd fand im Tempel ſitzen/ die da Ochſen Schaaff vnd Tauben feil hatten / vnd die Wechßler.

15. Vnd er machte eine Geiſſel auß Stricken/ vnd treib ſie alle zum Tempel hinauß/ſampt den Schaaffen vnd Ochſen / vnd verſchüttet den Wechßlern das Gelt/vnd ſtieß die Tiſche vmb.

Digitized by Google

ב

15 ולמוכרים את־היונים אמר שאו
את־האלה מפוה ואל תעשו את־בית
אבי לבית סחר ׃
17 ויזכרו תלמידיו כי־נכתב היה
קנאת ביתך אכלתני ׃
18 ויענו היהודים ויאמרו לו מה אות
תראה אותנו כי־את־האלה עשה
אתה ׃
19 ויען ישוע התירו את־ההיכל הזה
ובשלשת ימים אקימנו ׃
20 ויאמרו היהודים ארבעים ושש
שנים נבנה ההיכל הזה ואתה בשלשת
ימים תקימנו ׃
21 והוא אמר על־היכל גויתו ׃
22 וכאשר קם ממתים ויזכרו תלמידיו
כי זאת אמר אליהם ויאמינו לכתב
ולדבר אשר דבר ישוע ׃
23 וכאשר היה בירושלים בפסח בחג
רבים האמינו בשמו בראותם את־
האותות אשר עשה ׃
24 וישוע לא האמין את־נפשו להם
על־כי הוא ידע אותם כלם ׃
25 על־כן לא היה צרכו אשר
יעיד איש על־האדם כי הוא ידע מה
היה באדם ׃

ג

ויהי איש מפרושים ושמו
נקדם והוא רב היהודים ׃

βʹ.

16. Καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου.

17. Ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με.

18. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;

19. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.

20. Εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;

21. Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ.

22. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς· καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ἰησοῦς.

23. Ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.

24. Αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας.

25. Καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

ΚΕΦΑΛ. γʹ.

ἮΝ δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν ἰουδαίων.

Cap. II.

16. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

17. Recordati ſunt verò diſcipuli ejus, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me.

18. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis?

19. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

21. Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

22. Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli ejus, quia hoc dicebat, & crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixit Ieſus.

23. Cum autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine ejus, videntes ſigna ejus quæ faciebat.

24. Ipſe autem Ieſus, non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes.

25. Et quia opus ei non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

Cap. III.

ERat autem homo ex Phariſeis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum.

Das II. Capitel.

16. Vnd ſprach zu denen / die da Tauben feil hatten: Traget das von dannen / vnd machet nicht meines Vaters Hauß zum Kauffhauſe.

17. Seine Jünger aber gedachten daran / daß geſchrieben ſtehet: Der Eifer vmb dein Hauß hat mich gefreſſen. *Pſa. 68, 10*

18. Da antworten die Jüden / vnd ſprachen zu jm: Was zeigeſt du vns für ein Zeichen / daß du ſolches thun mögeſt:

19. JEſus antwortet vnd ſprach zu jhnen: Brechet dieſen Tempel / vnd am dritten Tag will ich jn auffrichten. *Matt. 26, 61. 27, 40. Mar. 14, 58. 15, 29.*

20. Da ſprachen die Jüden: Dieſer Tempel iſt in ſechs vnd viertzig Jaren erbawet / vnd du wilt jhn in dreyen Tagen auffrichten?

21. Er aber redet von dem Tempel ſeines Leibs.

22. Da er nun aufferſtanden war von den Todten / gedachten ſeine Jünger dran / daß er diß geſagt hatte / vnd glaubten der Schrifft / vnd der Rede / die Jeſus (zu jnen) geſagt hatte. *Pſal 3, 6. 56, 9.*

23. Als er aber zu Jeruſalem war / in den Oſtern auff dem Feſt / glaubten viel an ſeinen Namen / da ſie die Zeichen ſahen die er thet.

24. Aber JEſus vertrawet ſich jhnen nicht / denn er kannte ſie alle.

25. Vnd bedorffte nicht / das jemandt Zeugniß gebe von einem Menſchen / denn er wuſte wol was im Menſchen war.

Das III. Capitel.

ES war aber ein Menſch vnter den Phariſeern / mit Namen Nicodemus / ein Obeſter vnter den Jüden.

ג

2 והוא בא אל־ישוע בלילה ויאמר אליו רבי ידענו כי מאלהים באת מלמד כי איש לא יוכל לעשות את־האותות אשר את עשה אם־לא יהיה אלהים עמו ׃

3 ויען ישוע ויאמר אליו אמן אמן אומר אני לך אם איש לא יולד מלמעלה לא יוכל לראות את־מלכות אלהים ׃

4 ויאמר אליו נקדם איך יוכל אדם להולד וזקן הוא אם שנית יוכל לבוא בבטן אמו ולהולד ׃

5 ויען ישוע אמן אמן אומר אני לך אם איש לא יולד ממים ומרוח לא יוכל לבוא אל־מלכות אלהים ׃

6 אשר נולד מבשר בשר הוא ואשר נולד מרוח רוח הוא ׃

7 אל־תתמה כי אמרתי צריך להולד אתכם מלמעלה ׃

8 הרוח אנה תאבה נושבה היא ואת־קולו תשמע אבל לא ידעתה מאין תבוא ואנה תלך כן יש כל־הנולד מן־הרוח ׃

9 ויען נקדם ויאמר לו איככה האלה יוכלו להיות ׃

10 ויען ישוע ויאמר אליו האת המורה המלמד בישראל ואת האלה לא ידעתה ׃

11 אמן אמן אומר אני לך כי את־אשר ידענו אומרים אנחנו ואת־אשר ראינו מעידים אנחנו ואת־עדותינו לא מקבלים אתם ׃

γʹ.

2. Οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ῥαββὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ.

3. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

4. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι;

5. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

6. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι.

7. Μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.

8. Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ᾽ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος.

9. Ἀπεκρίθη νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι;

10. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις;

11. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.

Digitized by Google

Cap. III.

Das III. Capitel.

2. Hic venit ad Ieſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter, nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.

2. Der kam zu JEſu bey der Nacht/vnd ſprach zu jm: Meiſter/wir wiſſen/daß du biſt ein Lehrer von Gott kommen/ denn niemandt kan die Zeichen thun/die du thuſt/es ſey denn Gott mit jhm.

3. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen, Amen dico tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.

3. JEſus antwortet/vnd ſprach zu jm: Warlich/warlich ich ſage dir / Es ſey denn / das jemand von newen geboren werde / kan er das Reich Gottes nicht ſehen.

4. Dicit ad eum Nicodemus: quomodo poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex? nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterum introire, & naſci?

4. Nicodemus ſpricht zu jm: Wie kan ein Menſch geboren werden/wenn er alt iſt? Kan er auch widerumb in ſeiner Mutter Leib gehen/vnd geboren werden?

5. Reſpondit Ieſus: Amen, Amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.

5. JEſus antwortet/Warlich/warlich/ich ſage dir / Es ſey denn/das jemand geborn werde/ auß dem Waſſer vnd Geiſt / ſo kan er nicht in das Reich Gottes kommen.

6. Quod natum eſt ex carne caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.

6. Was vom Fleiſch geboren wirdt / das iſt Fleiſch/Vnd was vom Geiſt geboren wirdt/das iſt Geiſt.

7. Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos naſci denuo.

7. Laß dichs nicht wundern/daß ich dir geſagt habe/Ihr müſſet von newen geboren werden.

8. Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat & quo vadat: ſic eſt omnis qui natus eſt ex Spiritu.

8. Der Windt bläſet wo er will/vnd du höreſt ſein ſauſen wol/aber du weiſſt nicht von wannen er kombt/vnd wo er hinfehret. Alſo iſt ein jeglicher/der auß dem Geiſt geboren iſt. Pſ. 134. 8

9. Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?

9. Nicodemus antwortet / vnd ſprach: Wie mag ſolches zu gehen?

10. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Tu es magiſter in Iſraël, & hæc ignoras?

10. Jeſus antwortet/vnd ſprach zu jhm: Biſt du ein Meiſter in Iſrael/vnd weiſſeſt das nicht?

11. Amen, Amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis.

11. Warlich/warlich ich ſage dir / Wir reden das wir wiſſen / vnd zeugen das wir geſehen haben/vnd jhr nemmet vnſer Zeugniß nicht an.

ג | γ΄.

12 אם את־אשר בארץ המה אמרתי
לכם ולא מאמינים אתם איך אם
אומר לכם את־אשר על־שמי שמים
תאמינו׃

12. Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε;

13 ואיש לא אחד עלה אל־השמים כי אם
אשר משמים ירד זה הוא בן־האדם
אשר בשמים הוא׃

13. Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ.

14 וכאשר משה שם את־שרף על
נס במדבר כן צריך להנשא את־בן
האדם׃

14. Καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

15 אשר כל־המאמין בו לא יאבד כי
אם יהיו לו חיי עולם׃

15. Ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

16 כי־כן אהב אלהים את־העולם
אשר את־בנו יחידו נתן למען כל
המאמין בו לא יאבד כי אם יהיו לו
חיי עולם׃

16. Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον.

17 כי לא שלח אלהים את־בנו בעולם
לשפוט את־העולם כי אם להושע בו
את העולם׃

17. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ.

18 המאמין בו לא ישפט ואשר איננו
מאמין גם עתה נשפט כי לא האמין
בשם־היחיד בן־אלהים׃

18. Ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται· ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

19 וזה הוא המשפט כי האור בא בעולם
ואהבו האנשים את־החשך יותר מהאור
כי רעים היו מעשיהם׃

19. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα.

20 כי־כל־אשר רעות עשה שנא את־
האור ולא בא אל־האור פן־יוכחון
מעשיהם׃

20. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

21 ואשר עשה את־אמת בא אל־האור
להגלות את־מעשיו כי־באלהים נעשו׃

21. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα· ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.

Digitized by Google

Cap. III.

12. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cæleſtia, credetis?

13. Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, Filius hominis, qui eſt in cælo.

14. Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis.

15. Vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

17. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per ipſum.

18. Qui credit in eum, non judicatur, qui autem non credit, jam judicatus eſt: quia non credidit in nomine unigeniti filii Dei.

19. Hoc eſt autem judicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim eorum mala opera.

20. Omnis enim qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.

21. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta.

Das III. Capitel.

12. Glaubt jr nicht / wenn ich euch von jrrdiſchen dingen ſage/wie würdet jr glauben/ wenn ich euch von Himliſchen dingen ſagen würde?

13. Vnd niemandt fehret gen Himmel / denn der vom Himmel hernieder kommen iſt/ nemlich deß Menſchen Sohn/der im Himmel iſt.

14. Vnd wie Moſes in der Wüſten eine Schlange erhöhet hat/alſo muß deß Menſchen Sohn erhöhet werden. Num. 21, 9.

15. Auff daß alle die an jhn glauben/nicht verloren werden / ſondern das ewige Leben haben.

16. Alſo hat GOtt die Welt geliebet / daß er ſeinen eingebornen Sohn gab / auff das alle die an jn glauben/nicht verloren werden / ſondern das ewige Leben haben. 1. Joh. 4, 9

17. Denn GOTt hat ſeinen Sohn nicht geſandt in die Welt/daß er die Welt richte / ſondern daß die Welt durch jhn ſelig werde.

18. Wer an jn glaubet/der wirdt nicht gerichtet. Wer aber nicht glaubet/der iſt ſchon gerichtet/denn er glaubt nicht an den Namen deß eingebornen Sohns Gottes.

19. Das iſt aber das Gerichte/daß das Liecht in die Welt kommen iſt/ vnd die Menſchen liebten die Finſterniß mehr denn das Liecht / denn jhre Werck waren böße. Sap. 1, 9.

20. Wer arges thut/der haſſet das Liecht/vnd kommt nicht an das Liecht/auff das ſeine Werck nicht geſtrafft werden.

21. Wer aber die Warheit thut / der kommt an das Liecht / daß ſeine Werck offenbar werden/ denn ſie ſindt in Gott gethan.

ג

22 ואחרי־כן בא ישוע ותלמידיו בארץ
יהודה ושם התהלך אתם ויטבל :
23 ויוחנן היה טובל בעינון הקרוב
לשעלים כי מים רבים היו שם ויבואו
ויטבלו :
24 כי בעת ההיא יוחנן עוד לא היה
הושלך במשמרה :
25 ויהי־ריב בין תלמידי יוחנן ובין
היהודים על־הטהרה :
26 ויבאו אל־יוחנן ויאמרו אליו רבי
אשר היה אתך בעבר הירדן לאשר
את העידות הנה הוא טובל וכלם
באו אליו :
27 ויען יוחנן ויאמר לא יוכל אדם
לקחת לו את־כל־דבר אם לא נתן לו
משמים :
29 אתם תהיו עדי כי־אמרתי לא הוה
אני המשיח כי אם מלאכו לפניו :
29 לאשר יש הכלה חתן הוא ורע החתן
העמד ושומע אותו שמוח ישמח בעבור
קול החתן וזאת שמחתי נמלאה :
30 צרכו יש לפרות להלוך ולגדול
וצרכי להמעט ולהקטן :
31 אשר ממעל בא על־כל הזה ואשר
מארץ הוא מערץ יש הוא וגם מארץ
מדבר ואשר משמים בא על־כל הזה :
32 ואשר ראה ושמע אותו מעיד
הוא ואת עדותיו איש לא מקבל :
33 כל־אשר מקבל את־עדותיו נחתום
כי יהוה נאמן הוא :

γ.

22. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν.
23. Ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο.
24. Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης.
25. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου μετὰ ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ.
26. Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ, ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν.
27. Ἀπεκρίθη ἰωάννης καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
28. Αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.
29. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται.
30. Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν· ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι.
31. Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί.
32. Καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει.
33. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν.

Digitized by Google

Cap. III.

22. Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli ejus in Iudæam terram, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

23. Erat autem & Iohannes baptizans in Aenon juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

24. Nondum enim miſſus fuerat Iohannes in carcerem.

25. Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione.

26. Et venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27. Reſpondit Iohannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cælo.

28. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis, quod dixerim: Non ſum ego Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum.

29. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt, amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30. Illum oportet creſcere, me autem minui.

31. Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt, Qui eſt de terra de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt.

32. Et quod vidit & audivit, hoc teſtatur: & teſtimonium ejus nemo accipit.

33. Qui accepit ejus teſtimonium, ſignavit, quia Deus verax eſt.

Das III. Capitel.

22. Darnach kam Jeſus vnd ſeine Jünger in das Jüdiſche Land/vnd hatte daſelbſt ſein weſen mit jhnen/vnd tauffet.

23. Johannes aber tauffet auch noch zu Enon/ nahe bey Salim/denn es war viel Waſſers daſelbs/vnd ſie kamen dahin/vnd lieſſen ſich tauffen. *Inf.4.1.*

24. Denn Johannes war noch nicht ins Gefengniß gelegt.

25. Da erhub ſich eine frage vnter den Jüngern Johannis ſampt den Jüden/ vber der Reinigung.

26. Vnd kamen zu Johanne/vnd ſprachen zu jhm: Meiſter/der bey dir war jenſeidt dem Jordan/von dem du zeugeteſt/ſihe der tauffet / vnd jederman kombt zu jhm. *Sup.1.28.*

27. Johannes antwortet / vnd ſprach: Ein Menſch kan nichts nemmen/es werde jm denn gegeben vom Himmel.

28. Jr ſelbſt ſeydt meine Zeugen/daß ich geſagt habe: Jch ſey nicht Chriſtus/ſondern vor jm her geſandt. *Sup.1.20.*

29. Wer die Braut hat/der iſt der Breutigam/ der Freund aber des Breutigams ſtehet vnd höret jm zu/vnd frewet ſich hoch vber deß Breutigams Stimme/dieſelbige meine frewde iſt nun erfüllet.

30. Er muß wachſen/ich aber muß abnemen.

31. Der von oben her kombt/iſt vber alle/ Wer von der Erden iſt/der iſt von der Erden/vnd redet von der Erden. Der vom Hemmel kombt/ der iſt vber alle.

32. Vnd zeuget was er geſehen vnd gehöret hat/vnd ſeine Zeugniß nimbt niemand an.

33. Wer es aber annimbt/der verſigelts / das Gott warhafftig ſey.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
34 01
Digitized by Google

ג

34 כי אשר שלחו האלהים את דברי יהוה מדבר כי איננו במדה נותן יהוה את הרוח ׃

35 האב אהב את הבן וכל נתן בידו ׃

36 המאמין בבן יהיו לו חיי עולם ואשר איננו מאמין לא יראה את החיים כי אם חרון אף יהוה ירדם עליו ׃

ד

ו כאשר ידע ישוע כי שמעו המפרשים כי ישוע עשה רבים תלמידים מן יוחנן וכי טובל ׃

2 אף כי ישוע בידו איננו טובל כי אם תלמידיו ׃

3 ויעזב את ארץ יהודה וישב וילך גלילה ׃

4 ויהי דרכו לעבור בשומרון ׃

5 ויבוא בעיר שומרון הנקראה שיכור הקרובה למגרש לשכם אחד אשר נתן יעקב ליוסף בנו ׃

6 ויהי שם באר יעקב וישוע יעף מהלך וישב כן אל הבאר ותהי כשעה הששית ׃

7 ותבוא אשה משומרון לשאב מים ויאמר אליה ישוע תני לי לשתות ׃

8 ותלמידיו הלכו העירה לקנות אכל ׃

9 ותאמר אליו האשה שומרונית איך אתה יהודי הנה ממני שואל לשתות אשר אני אשה שומרונית כי אינם מעשתגים מתערבים ומתהלכים יהודים את שומרונים ׃

γ.

34. Ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα.

35. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

36. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱόν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛ. δ'.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι, ὅτι ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ ἰωάννης.

2. Καίτοιγε ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

3. Ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν.

4. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρείας.

5. Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχὰρ, πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.

6. Ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη.

7. Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ, λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς· δός μοι πιεῖν.

8. Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι.

9. Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρεῖτις, πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις.

Cap. III.

34. Quem enim miſit Deus, ver-
ba Dei loquitur, non enim ad men-
ſuram dat Deus ſpiritum.

35. Pater diligit filium, & omnia
dedit in manu ejus.

36. Qui credit in filium, habet vi-
tam æternam, qui autem incredu-
lus eſt filio, non videbit vitam, ſed
ira Dei manet ſuper eum.

Das III. Capitel.

34. Denn welchen Gott geſandt hat / der redet Rom. 3. 4.
Gottes Wort/denn GOtt gibt den Geiſt nicht Inf 8. 26.
nach dem maß.

35. Der Vater hat den Sohn lieb/vnd hat jm
alles in ſeine Hand gegeben.

36. Wer an den Sohn glaubet/der hat das e- 1 Ioh. 5. 10
wige Leben/Wer dem Sohn nicht glaubet / der
wirdt das Leben nicht ſehen / ſondern der Zorn
Gottes bleibet vber jm.

Cap. IV.

VT ergo cognovit Ieſus, quia
audierunt Phariſæi quòd Ie-
ſus plures diſcipulos facit, &
baptizat, quam Iohannes.

2. (Quanquam Ieſus non bapti-
zaret, ſed diſcipuli ejus.)

3. Reliquit Iudæam, & abiit ite-
rum in Galilæam.

4. Oportebat autem eum tranſi-
re per Samariam.

5. Venit ergo in civitatem Sama-
riæ quæ dicitur Sichar: juxta præ-
dium quod dedit Iacob Ioſeph filio
ſuo.

6. Erat autem ibi fons Iacob. Ie-
ſus ergo fatigatus ex itinere, ſede-
bat ſic ſupra fontem. Hora erat
quaſi ſexta.

7. Venit mulier de Samaria hau-
rire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mi-
hi bibere.

8. Diſcipuli enim ejus abierant
in civitatem, ut cibos emerent.

9. Dicit ergo ei mulier illa Sama-
ritana: Quomodo tu, Iudæus cùm
ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mu-
lier Samaritana: non enim coutun-
tur Iudæi Samaritanis.

Das IIII. Capitel.

DA nun der HErr innen wurd/ daß für Sup. 3. 22.
die Phariſeer kommen war / wie Jeſus
mehr Jünger machet/vnd tauffet denn
Johannes.

2. (Wiewol Jeſus ſelber nicht tauffet /ſondern
ſeine Jünger.)

3. Verließ er das Land Judea/vnd zoch wider
in Galilean.

4. Er muſte aber durch Samarien reiſen.

5. Da kam er in eine Stadt Samarie / die Gē 33. 19.
heiſſet Sichar/nahe bey dem Dörfflein/das Ja- 48. 22.
cob ſeinem Sohn Joſeph gab. Ioſ. 24. 32.

6. Es war aber daſelbſt Jacobs Brunn. Da
nun Jeſus müde war von der Reiſe / ſatzte er
ſich alſo auff den Brunn / vnd es war vmb die
ſechſte ſtunde.

7. Da kombt ein Weib von Samaria Waſ-
ſer zu ſchöpffen. Jeſus ſpricht zu jhr: Gib mir
trincken.

8. Denn ſeine Jünger waren in die Stadt ge-
gangen/daß ſie Speiſe kaufften.

9. Spricht nun das Samaritiſch Weib zu
jm: Wie bitteſt du von mir trincken / ſo du ein
Jüde biſt/vnd ich ein Samaritiſch Weib? denn
die Jüden haben keine gemeinſchafft mit den
Samaritern.

Digitized by Google

ד

10 ויען ישוע ויאמר אליה אם תדעי
את־מתנת אלהים ומי־הוא אשר
אמר לך תן לי לשתות ואת תשאלי
ממנו ויתן לך מים חיים :
11 ותאמר לו האשה אדני לא יש לך
דלי והבאר עמוק הוא ומאין יהיו לך
מימי החיים :
12 האתה גדול מאבינו יעקב אשר נתן
לנו את־הבאר והוא ממנו שתה ובניו
וחיותיו :
13 ויען ישוע ויאמר לה כל־אשר שותה
ממים האלה ישוב יצמא :
14 ואשר תשתה ממים אשר אני אתן
לו לא יצמא לעולם כי אם המים אשר
אתן לו יהיו בו באר מים מבועים לחיי
עולם :
15 ותאמר אליו האשה אדני תן לי
את־המים האלה אשר לא אצמא ולא
אבוא פה לשאב :
16 ויאמר אליה ישוע לכי קרא לאישך
ובואי פה :
17 ותען האשה ותאמר אינני יש לי
איש ויאמר אליה ישוע היטב ענית
כי אינני יש לי איש :
18 חמשת אנשים היו לך ועתה אשר לך
איננו אישך זאת באמת אמרת :
19 ותאמר אליו האשה אדני ראה אני
כי נביא את : 20 אבותינו בהר הזה
השתחוו ואתם אומרים כי בירושלים
הוא המקום אשר צריך להשתחוות :

δ΄.

10. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν.

11. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν.

12. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ;

13. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν.

14. Ὃς δ᾽ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

15. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ, κύριε δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν.

16. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.

17. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν· οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω.

18. Πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.

19. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ.

20. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.

Cap. IV.

10. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt, unde ergo habes aquam vivam?

12. Nunquid tu major es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?

13. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum.

14. Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam: neque veniam huc haurire.

16. Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Ieſus: Benè dixiſti, quia non habeo virum.

18. Quinque enim viros habuiſti; & nunc quem habes, non eſt tuus vir, hoc verè dixiſti.

19. Dicit ei mulier: Domine, video, quia Propheta es tu.

20. Patres noſtri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus ubi adorare oportet.

Das IIII. Capitel.

10. JEſus antwortet vnd ſprach zu jhr: Wenn du erkenneteſt die Gabe Gottes/ vnd wer der iſt/ der zu dir ſaget: Gib mir zu trincken / du beteſt jhn/ vnd er gebe dir Lebendiges Waſſer.

11. Spricht zu jm das Weib: HErr / haſt du doch nichts/ damit du ſchöpffeſt/ vnd der Brunn iſt tieff/ Woher haſt du denn lebendig Waſſer?

12. Biſt du mehr denn vnſer Vater Jacob/ der vns dieſen Brunn gegeben hat? Vnnd er hat darauß getruncken / vnd ſeine Kinder vnd ſein Vieh.

13. JEſus antwortet/ vnd ſprach zu jhr: Wer dieſes Waſſers trincket/ den wird wider dürſten.

14. Wer aber deß Waſſers trincken wirdt/ das ich jm gebe / den wirdt ewiglich nicht dürſten/ Sondern das Waſſer das ich jm geben werde/ das wirdt mit jm ein Brun deß Waſſers werden/ das in das ewige Leben quillet.

15. Spricht das Weib zu jm: HErr / gib mir daſſelbige Waſſer / auff daß mich nicht dürſte/ daß ich nicht herkommen müſſe zu ſchöpffen.

16. Jeſus ſpricht zu jr: Gehe hin/ vnd ruffe deinem Manne/ vnd komme her.

17. Das Weib antwortet/ vnd ſprach zu jm: Ich habe keinen Mann. JEſus ſpricht zu jhr: Du haſt recht geſaget/ ich habe keinen Mann.

18. Fünff Männer haſt du gehabt/ vnd den du nun haſt/ der iſt nicht dein Mann / da haſt du recht geſagt.

19. Das Weib ſpricht zu jhm: HERR/ ich ſihe/ daß du ein Prophet biſt.

20. Vnſere Väter haben auff dieſem Berge angebetet/ vnd jhr ſaget / zu Jeruſalem ſey die ſtete/ da man anbeten ſolle. Deu. 12, 6

ד

21 וַיֹּאמֶר לָהּ יֵשׁוּעַ הָאִשָּׁה הַאֲמִינִי לִי
כִּי תָבוֹא הָעֵת כַּאֲשֶׁר לֹא בָהָר הַזֶּה
וְלֹא בִירוּשָׁלַיִם יִשְׁתַּחֲווּ לָאָב׃
22 אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים לַאֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם
וַאֲנַחְנוּ מִשְׁתַּחֲוִים לַאֲשֶׁר יָדַעְנוּ כִּי
הַיְשׁוּעָה מִיְּהוּדִים הִיא׃
23 כִּי אִם תָּבוֹא הָעֵת וְעַתָּה הִיא כַּאֲשֶׁר
מִשְׁתַּחֲוֵי אֱמוּנִים יִשְׁתַּחֲווּ לָאָב בְּרוּחַ
וּבֶאֱמֶת וְגַם הָאָב אֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִים
כָּאֵלֶּה מְבַקֵּשׁ׃
24 הָאֱלֹהִים רוּחַ הוּא וַאֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲווּ
לוֹ יֵשׁ צָרְכָּם לְהִשְׁתַּחֲווֹת לוֹ בְּרוּחַ וֶאֱמֶת׃
25 וַתֹּאמֶר לוֹ הָאִשָּׁה יָדַעְתִּי כִּי
מְשִׁיחָא יָבוֹא הַנֶּאֱמָר הַמָּשִׁיחַ כַּאֲשֶׁר
יָבוֹא הוּא יַגִּיד לָנוּ אֶת־כֹּל׃
26 וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ יֵשׁוּעַ אֲנִי הוּא הַדֹּבֵר
אֵלָיִךְ׃
27 וְעַל־זֶה הַדָּבָר בָּאוּ תַלְמִידָיו וַיִּתְמְהוּ
כִּי עִם־הָאִשָּׁה מְדַבֵּר הוּא וְאִישׁ לֹא אָמַר
אֵלָיו מַה־מְּבַקֵּשׁ אוֹ מַה־מְּדַבֵּר אַתָּה עִמָּהּ׃
28 וַתַּעֲזֹב הָאִשָּׁה אֶת־כַּדָּהּ וַתֵּלֶךְ אֶל־
הָעִיר וַתֹּאמֶר לָאֲנָשִׁים׃
29 לְכוּ וּרְאוּ אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר אָמַר
לִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשִׂיתִי אִם לֹא זֶה
הוּא הַמָּשִׁיחַ׃
30 וַיֵּצְאוּ מִן־הָעִיר וַיָּבוֹאוּ אֵלָיו׃
31 וּבֵין עֵת הַהִיא שָׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ תַלְמִידָיו
לֵאמֹר רַבִּי אֱכֹל׃
32 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יֶשׁ־לִי אֹכֶל לֶאֱכֹל
אֲשֶׁר אַתֶּם לֹא יְדַעְתֶּם׃

δ'.

21. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί.

22. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν.

23. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ, καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν.

24. Πνεῦμα ὁ θεός· καὶ προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.

25. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.

26. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

27. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς; ἤ, τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς.

28. Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις.

29. Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα, μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;

30. Ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν.

31. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββί, φάγε.

32. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

Cap. IV.

21. Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem.

22. Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt.

23. Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.

24. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

25. Dicit ei mulier: Scio, quia Meſsias venit, (qui dicitur Chriſtus:) cùm ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia.

26. Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum.

27. Et continuò venêrunt diſcipuli ejus: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?

28. Reliquit ergo hydriam ſuam, mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus.

29. Venite & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci, nunquid ipſe eſt Chriſtus?

30. Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.

31. Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca.

32. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare quem vos neſcitis.

Das IIII. Capitel.

21. JEſus ſpricht zu jhr: Weib / glaube mir / es kombt die zeit / daß jhr weder auff dem Berge noch zu Jeruſalem werdet den Vater anbeten.

22. Jhr wiſſet nicht / was jr anbetet / wir wiſſen aber / was wir anbeten / Denn das Heil kom̃t von den Jüden. 4. Reg. 17 28,30.

23. Aber es kom̃t die zeit / vnd iſt ſchon jetzt / das die warhafftigen anbeter werden den Vater anbeten / im Geiſt vnd in der warheit / denn der Vater will auch haben / die jn alſo anbeten. 2 Cor. 3, 17.

24. Gott iſt ein Geiſt / vnd die jn anbeten / die müſſen jn im Geiſt vnd in der warheit anbeten.

25. Spricht das Weib zu jm: Jch weiß / das Meſſias kom̃t / der da Chriſtus heiſſet / Wenn derſelbige kommen wirdt / ſo wirdt ers vns alles verkündigen.

26. Jeſus ſpricht zu jhr: Jch bins / der mit dir redet.

27. Vnd vber dem kamen ſeine Jünger / vnnd es nam ſie wunder / daß er mit dem Weibe redet. Doch ſprach niemand: Was frageſt du / oder was redeſt du mit jhr?

28. Da ließ das Weib jren Krug ſtehen / vnnd gieng hin in die Stadt / vnd ſpricht zu den Leuten.

29. Kommet / ſehet einen Menſchen / der mir geſagt hat / alles was ich gethan habe / Ob er nicht Chriſtus ſey?

30. Da giengen ſie auß der Stadt / vnd kamen zu jhm.

31. Jn deß aber ermahneten jn die Jünger / vnd ſprachen: Rabbi iß.

32. Er aber ſprach zu jhnen: Jch habe eine Speiſe zu eſſen / da wiſſet jr nicht von.

Digitized by Google

ד

33 וַיְדַבְּרוּ הַתַּלְמִידִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וּמִי־הֵבִיא לוֹ לֶאֱכֹל ׃

34 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יֵשׁוּעַ אָכְלִי זֶה הוּא אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה אֶת־רְצוֹן אָבִי אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי וַאֲשֶׁר אֲכַלֶּה אֶת־מַעֲשֵׂהוּ ׃

35 הֲלֹא אַתֶּם אוֹמְרִים כִּי עוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְיָבוֹא הַקָּצִיר הִנֵּה אֲנִי אֹמֵר לָכֶם שְׂאוּ עֵינֵיכֶם וּרְאוּ אֶת־הָאֲרֻבּוֹת כִּי לְבָנוֹת הֵנָּה אֶל־הַקָּצִיר עַתָּה ׃

36 וְהַקּוֹצֵר שְׂכָרוֹ יִקַּח וְיֶאֱסֹף פְּרִי לְחַיֵּי עוֹלָם אֲשֶׁר גַּם הַזּוֹרֵעַ יִשְׂמַח יַחְדָּו וְגַם הַקּוֹצֵר ׃

37 כִּי בְּזֹאת יֵשׁ דְּבַר אֱמֶת כִּי אַחֵר יֵשׁ הַזּוֹרֵעַ וְאַחֵר הַקּוֹצֵר ׃

38 אֲנִי שְׁלַחְתִּי אֶתְכֶם לִקְצֹר אֲשֶׁר שָׁם אֵינְכֶם יְגַעְתֶּם אֲחֵרִים יָגְעוּ וְאַתֶּם בִּיגִיעָתָם תָּבֹאוּ ׃

39 וּמֵעִיר הַהִיא שׁוֹמְרוֹנִים רַבִּים הֶאֱמִינוּ בוֹ בַּעֲבוּר דְּבַר הָאִשָּׁה הַמַּגִּידָה כִּי אָמַר לִי אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי ׃

40 וְכַאֲשֶׁר בָּאוּ אֵלָיו הַשּׁוֹמְרִים שָׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ לִהְיוֹתוֹ עִמָּהֶם וַיְהִי שָׁם לְיוֹמַיִם ׃

41 וְרַבִּים מֵרִאשׁוֹנִים הֶאֱמִינוּ בוֹ בַּעֲבוּר דְּבָרוֹ ׃

42 וְלָאִשָּׁה אָמְרוּ לֹא מַאֲמִינִים אֲנַחְנוּ בַּעֲבוּר מִלָּתֵךְ כִּי אִם אֲנַחְנוּ שָׁמַעְנוּ וְיָדַעְנוּ כִּי זֶה הוּא בֶּאֱמֶת מוֹשִׁיעַ הָעוֹלָם הַמָּשִׁיחַ ׃

43 וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יָצָא מִשָּׁם וַיֵּלֶךְ גָּלִילָה ׃

δ'.

33. Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, μήτις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν;

34. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον.

35. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη.

36. Καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.

37. Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.

38. Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε.

39. Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν, διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα.

40. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας.

41. Καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ.

42. Τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός.

43. Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν.

Digitized by Google

Cap. IV.

33. Dicebant ergo diſcipuli ad invicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare?
34. Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt ut faciam voluntatem ejus qui miſit me, ut perficiam opus ejus.
35. Nónne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſsis venit? Ecce dico vobis, levate oculos veſtros, & videte regiones; quia albæ ſunt jam ad meſſem.
36. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit.
37. In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit.
38. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis, alii laboraverunt, & vos in labore eorum introiſtis.
39. Ex civitate autē illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis, Quia dixit mihi omnia quæcunque feci.
40. Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et manſit ibi duos dies.
41. Et multo plures crediderunt propter ſermonem ejus.
42. Et mulieri dicebant, Quia jam non propter tuam loquelam credimus, ipſi enim audivimus, & ſcimus quia hic eſt verè Salvator mundi.
43. Poſt duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilæam.

Das IIII. Capitel.

33. Da ſprachen die Jünger vntereinander: Hat im jemand zu eſſen gebracht?
34. Jeſus ſpricht zu inen: Meine Speiſe iſt die/ daß ich thu den willen deß der mich geſandt hat/ vnd vollende ſeine Werck.
35. Saget jr nicht ſelber / Es ſind noch vier Monden / ſo kom̃t die Erndte? Sihe/ich ſage euch / hebet ewre Augen auff / vnd ſehet in das Feld/denn es iſt ſchon weiß zur Erndte. Matt. 9. 37. Luc. 10.
36. Vnd wer da ſchneidet/der empfehet Lohn/ vnd ſammlet Frucht zum ewigen Leben/auff das ſich miteinander frewen/der da ſäet / vnd der da ſchneidet.
37. Denn hie iſt der Spruch waar: Dieſer ſäet/der ander ſchneidet.
38. Ich habe euch geſandt zu ſchneiden/daß jhr nicht habt gearbeitet/Ander haben gearbeitet/vñ jhr ſeydt in jhre Arbeit kommen.
39. Es glaubten aber an jhn viel der Samariter/auß derſelbigen Stadt/vñ des Weibes rede willen/welches da zeugete/Er hat mir geſagt/ alles was ich gethan habe.
40. Als nun die Samariter zu jhm kamen/ baten ſie jn/daß er bey jnen bliebe / vnd er bleib zween Tage da.
41. Vnd viel mehr glaubten vmb ſeines worts willen.
42. Vnd ſprachen zum Weibe: Wir glauben nun forth nicht vmb deiner rede willen. Wir haben ſelber gehöret vñ erkennet/daß dieſer iſt †warlich Chriſtus/der Welt Heiland. † warhafftig
43. Aber nach zweyen Tagen/zog er auß von dannen/vnd zog in Galilæam.

Digitized by Google

ד

44 והוא ישוע הגיד כי לנביא בארץ מולדתו ובעירו לא יש־לו כבוד׃

45 וכאשר באת בגליל קבלו אותו הגלילים כי ראו את־כל אשר עשה בירושלים בחג וגם המה באו אל־החג׃

46 וישב ויבא ישוע אל־קנה הגליל אשר שם עשה יין ממים ויהי איש עבד המלך ובנו חלה בכפר נחום׃

47 זה שומע כי ישוע בא מיהודה בגליל וילך אליו וישאל ממנו אשר ירד וירפא את־בנו כי עתיד היה למות׃

48 ויאמר ישוע אליו אם אינכם אותות ומופתים רואים לא תאמינו׃

49 ויאמר אליו עבד המלך אדני רדה נא בטרם ימות בני׃

50 ויאמר לו ישוע לך בנך חי ויאמן האיש בדבר אשר אמר לו ישוע וילך׃

51 וברדתו ויקראו לו עבדיו ויגידו לאמר כי בנך חי׃

52 ויחקר מהם את־השעה אשר בה נרפא לו ויאמרו אליו כי תמול בשעה השביעית עזבה אותו הקדחת׃

53 וידע האב כי היה בשעה ההיא אשר בה אמר אליו ישוע כי בנך חי ויאמין הוא וכל־ביתו׃

54 וזה אות שני אשר עודנו עשה ישוע בבואו מיהודה בגליל׃

δʹ.

44. Αὐτὸς γὰρ ὁ ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.

45. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.

46. Ἦλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τις βασιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ.

47. Οὗτος ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν.

48. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε οὐ μὴ πιστεύσητε.

49. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικὸς, κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.

50. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο.

51. Ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ.

52. Ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχε· καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.

53. Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη.

54. Τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν.

Cap. IV.

44. Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit, quia propheta in ſua patria honorem non habet.

45. Cùm ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent quæ fecerat Ieroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad diem feſtum.

46. Venit ergo iterum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capernaum.

47. Hic cùm audiſſet, quia Ieſus adveniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut deſcenderet & ſanaret filium ejus, incipiebat enim mori.

48. Dixit ergo Ieſus ad eum, Niſi ſigna & prodigia videritis non creditis.

49. Dicit ad eum regulus, Domine, deſcende priùs quam moriatur filius meus.

50. Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus vivit, credidit homo ſermoni quem dixit ei Ieſus, & ibat.

51. Iam autem eo deſcendente, ſervi occurrerunt ei, & nuntiaverunt dicentes, quia filius ejus viveret.

52. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris.

53. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Ieſus: Filius tuus vivit, & credidit ipſe & domus ejus tota.

54. Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus, cum veniſſet à Iudæa in Galilæam.

Das IIII. Capitel.

44. Denn er ſelber Jeſus zeugete/das ein Pro-
phet daheim nichts gilt. Matt. 13, 57. Mar 6, 4 Lu 4, 24

45. Da er nun in Galileam kam/namen jhn
die Galileer auff/die geſehen hatten/alles was er
zu Jeruſalem auffs Feſt gethan hatte/ denn ſie
waren auch zum Feſt kommen. Matt. 4, 12. Mar. 1, 14 Lu. 4, 14

46. Vnd Jeſus kam abermal gen Cana inn
Galilea/da er das Waſſer hatte zu Wein ge-
macht Vnd es war ein Königiſcher/deß Sohn
lag kranck zu Capernaum. Sup. 2, 1.

47. Dieſer höret / daß Jeſus kam auß Judea
in Galilean/vnd gieng hin zu jhm / vnd bat jn/
daß er hinab keme / vnnd hülffe ſeinem Sohn/
denn er war todt kranck.

48. Vnd Jeſus ſprach zu jhm: Wenn jr nicht
Zeichen vnd Wunder ſehet/ſo glaubet jr nicht.

49. Der Königiſche ſprach zu jhm: HERR/
komb hinab/ehe denn mein Kind ſtirbt.

50. Jeſus ſpricht zu jm: Gehe hin / dein Son
lebet. Der Menſch glaubet dem Wort/ das JE-
ſus zu jhm ſaget vnd gieng hin.

51. Vnd in dem er hinab gieng/begegneten jm
ſeine Knechte/verkündigeten jm/ vnd ſprachen:
Dein Kind lebet.

52. Da forſchet er von jnen die ſtunde/ in wel-
cher es beſſer mit jm worden war. Vnd ſie ſpra-
chen zu jhm: Geſtern vmb die ſiebende ſtunde ver-
ließ jn das Fieber.

53. Da mercket der Vater/ daß vmb die ſtund
were/in welcher Jeſus zu jhm geſagt hatte/ dein
Sohn lebet/Vnd er glaubet mit ſeinem gantzen
Hauſe.

54. Das iſt nun das ander Zeichen daß Jeſus
thet/da er auß Judea in Galileam kam.

Digitized by Google

ה

אַחֲרֵי כֵן חַג יְהוּדִים וַיַּעַל יֵשׁוּעַ
אֶל־יְרוּשָׁלִָם ׃
2 וְיֵשׁ בִּירוּשָׁלַיִם אֶל־שַׁעַר הַצֹּאן בְּרֵכָה
אֲשֶׁר עִבְרִית נִקְרָאָה בֵּית חֶסְדָּא אֲשֶׁר
לָהּ חֲמִשָּׁה אוּלָמִים ׃
3 בָּאֵלֶּה שָׁכַב הֲמוֹן רַב הַחוֹלִים עִוְרִים
פִּסְחִים יְבֵשִׁים וּמְקַוִּים אֶת־תְּנוּעַת הַמָּיִם ׃
4 כִּי מַלְאָךְ בְּעִתּוֹ יָרַד בִּבְרֵכָה וַיִּרְפֹּשׂ
אֶת־הַמָּיִם וַאֲשֶׁר רִאשׁוֹן יָרַד אַחֲרֵי
מִרְפַּשׂ הַמַּיִם נִגְהָה וְנִרְפָּא מִכָּל־מַחֲלָה
אֲשֶׁר חָלָה ׃
5 וַיְהִי שָׁם אִישׁ אֶחָד וְהוּא שְׁלֹשִׁים
וּשְׁמוֹנָה שָׁנָה הָיָה בְּמַחֲלָתוֹ ׃
6 אֹתוֹ רָאָה יֵשׁוּעַ כִּי שֹׁכֵב וַיֵּדַע כִּי עַד
עַתָּה רַבּוֹת עִתִּים הָיוּ לוֹ אָמַר אֵלָיו
הֲתֹאבֶה לְהֵרָפֵא מִמַּחֲלָתֶךָ ׃
7 וַיַּעַן לוֹ הַחוֹלֶה אֲדֹנִי אִישׁ לֹא יֵשׁ
לִי אֲשֶׁר אִם נִרְפְּשׁוּ הַמַּיִם יַשְׁלִיכֵנִי
בַּבְּרֵכָה אֲשֶׁר בָּהּ אִם אָבוֹא אָנֹכִי אַחֵר
לְפָנַי יוֹרֵד ׃
8 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יֵשׁוּעַ קוּם וְשָׂא אֶת־
מִטָּתְךָ וְהִלֵּךְ ׃
9 וּבְרֶגַע נִהְיָה שָׁלֵו הָאָדָם הַהוּא וַיִּשָּׂא
אֶת־מִטָּתוֹ וַיִּתְהַלֵּךְ וַתְּהִי שַׁבָּת בַּיּוֹם הַהוּא ׃
10 וַיֹּאמְרוּ הַיְּהוּדִים לַנִּרְפָּא שַׁבָּת הִיא
לֹא יִשְׁוֶה לְךָ לָשֵׂאת אֶת־הַמִּטָּה ׃
11 וַיַּעַן לָהֶם אֲשֶׁר רְפָאַנִי הוּא אָמַר
לִי שָׂא אֶת־מִטָּתְךָ וְהִלֵּךְ ׃
12 וַיִּשְׁאָלוּ לוֹ מִי זֶה הוּא הָאָדָם הָאֹמֵר
לָךְ שָׂא אֶת־מִטָּתְךָ וְהִלֵּךְ ׃

ΚΕΦΑΛ. ε΄.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων,
καὶ ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα.
2. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ
τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ ἐπιλε-
γομένη ἑβραϊστὶ βηθεσδά, πέντε στοὰς
ἔχουσα.
3. Ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πο-
λὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν χωλῶν,
ξηρῶν ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος
κίνησιν.
4. Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέ-
βαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασ-
σε τὸ ὕδωρ. ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ
τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο
ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι.
5. Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριά-
κοντα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.
6. Τοῦτον ἰδὼν ὁ ἰησοῦς κατακείμε-
νον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει,
λέγει αὐτῷ, θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι;

7. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, κύ-
ριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν τα-
ραχθῇ τὸ ὕδωρ βάλλῃ με εἰς τὴν κο-
λυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλ-
λος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει.
8. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον
τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει.
9. Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄν-
θρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράβαττον αὐτοῦ,
καὶ περιεπάτει· ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ἡμέρᾳ.
10. Ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι τῷ τεθε-
ραπευμένῳ, σάββατόν ἐστιν· οὐκ ἔξεστί
σοι ἆραι τὸν κράβαττον.
11. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με
ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κρά-
βαττόν σου, καὶ περιπάτει.
12. Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, τίς ἐστιν ὁ
ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κρά-
βαττόν σου, καὶ περιπάτει;

Digitized by Google

Cap. V.

POſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam.

2. Eſt autem Ieroſolymis ſuper Probatica, piſcina quæ cognominatur Hebraicè Beth-ſaida, quinque porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudiorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

4. Angelus autem Domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam: & movebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquę, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.

5. Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſua.

6. Hunc cum vidiſſet Ieſus jacentem, & cognoviſſet quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?

7. Reſpondit ei languidus, Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam: dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.

8. Dicit ei Ieſus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

9. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. Erat autem Sabbathum in die illo.

10. Dicebant ergo Iudæi, illi qui ſanatus fuerat, Sabbathum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum.

11. Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula?

12. Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt ille homo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?

Das V. Capitel.

DArnach war ein Feſt der Jüden / vnnd Jeſus zoch hinauff gen Jeruſalem. *Levi. 23. 5 Deu. 16. 2*

2. Es iſt aber zu Jeruſalem bey dem Schaaffhauſe ein Teich / der heiſſet auff Ebreiſch Bethheſda / vnd hat fünff Hallen.

3. In welchen lagen viel Krancken / Blinden / Lamen / Dürren / die warteten / wenn ſich das Waſſer bewegete.

4. Denn ein Engel fuhr herab zu ſeiner zeit in den Teich / vnd beweget das Waſſer. Welcher nun der Erſte / nach dem das Waſſer beweget war / hinein ſteig / der ward geſund / mit welcherley Seuche er behafftet war.

5. Es war aber ein Menſch daſelbs acht vnnd dreiſſig jahr kranck gelegen.

6. Da Jeſus denſelbigen ſahe liegen / vnd vernam / daß er ſo lang gelegen war / ſpricht er zu jm: Wilt du geſund werden?

7. Der Krancke antwortet jm: HErr / ich habe keinen Menſchen / wenn das Waſſer ſich beweget / der mich in den Teich laſſe / vnd wenn ich komme / ſo ſteiget ein ander für mir hinein.

8. JEſus ſpricht zu jm: Stehe auff / nimb dein Bette / vnd gehe hin.

9. Vnd alſo ward der Menſch geſund / vnd nam ſein Bette / vnd gieng hin. Es war aber deſſelbigen Tages der Sabbath.

10. Da ſprachen die Jüden zu dem der geſund war worden: Es iſt heute Sabbath / es ziemet dir nicht das Bette zu tragen. *Exo. 20, 11. Iere. 17. 24.*

11. Er antwortet jhnen: Der mich geſund machet / der ſprach zu mir: Nimb dein Bette / vnd gehe hin.

12. Da fragten ſie jn: Wer iſt der Menſch / der zu dir geſagt hat / Nimb dein Bette / vnd gehe hin?

Digitized by Google

ה

13 והנרפא לא ידע מי הוא כי ישוע
סר מן העם אשר היה במקום ההוא׃
14 ואחרי כן מצאו ישוע בהיכל ויאמר
לו הנה נרפאת אל־תחטא עוד פן
תקרך מאומה רעה ממנה׃
15 וילך האדם ויגד ליהודים כי ישוע
הוא אשר רפאנו׃
16 ועל־כן רדפו יהודים את־ישוע
ויבקשו להרג אותו כי עשה את־האלה
בשבת׃
17 וישוע ענה להם אבי עד עת
פועל ואנכי אפעל׃
18 ובעבור זאת יותר בקשו יהודים להרג
אותו לא לבד כי חלל את השבת כי אם כי
אמר כי אלהים אביו וכי השוה לנפשו
לאלהים׃
19 ויען ישוע ויאמר להם אמן אמן אומר
אני לכם לא יוכל הבן לעשות מנפשו דבר
אחד אם לא יראה את־האב כי עשה
אותו ואשר הוא עושה אלה גם הבן
כמוהו עושה׃
20 האב אוהב את־הבן וכל מראה אותו
אשר הוא עשה ומעשים גדולים מאלה
יראה אותו אשר אתם תתמהו׃
21 וכאשר האב יקים את־המתים ויחיה
כן גם הבן את אשר תאבה יחיה׃
22 והאב את־איש לא שופט כי כל־
משפט נתן לבן׃ 23 אשר כלם יכבדו
את־הבן כאשר מכבדים את־האב ואשר
איננו מכבד את־הבן גם לא מכבד
את־האב אשר שלחו׃

ε.

13. Ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν. ὁ γὰρ ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ.

14. Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τι σοί γένηται.

15. Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.

16. Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ.

17. Ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι.

18. Διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.

19. Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ.

20. Ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε.

21. Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ.

22. Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ.

23. Ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.

13. Isau.

Cap. V.

13. Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet, Ieſus enim declinavit à turba cõſtituta in loco.

14. Poſtea invenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

15. Abiit ille homo, & nuntiavit Iudæis, quia Ieſus eſſet † qui fecit ei ſanum.

16. Propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hęc faciebat in ſabbatho.

17. Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus uſque modo operatur, & ego operor.

18. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſolvebat ſabbathum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.

19. Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis: Amen, Amen dico vobis, non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem, quæcunque enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.

20. Pater enim diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & majora his demonſtrabit ei opera, ut vos miremini.

21. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & vivificat: ſic & filius quos vult vivificat.

22. Neque enim Pater judicat quenquam: ſed omne judicium dedit filio.

23. Vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant Patrem: qui non honorificat filium, non honorificat Patrem, qui miſit illum.

Das V. Capitel.

13. Der aber geſund war worden / wuſte nicht wer er war / Denn JEſus war gewichen / da ſo vil Volcks an dem Ort war.

14. Darnach fand jhn JEſus im Tempel / vnd ſprach zu jhm: Sihe zu du biſt geſund worden / ſündige fort nicht mehr / daß dir nicht etwas ergers widerfahre.

15. Der Menſch gieng hin / vnd verkündigets den Jüden / es ſey JEſus / der jn geſund gemacht habe.

† à quo ſanatus eſſet

16. Darumb verfolgeten die Jüden JEſum / vnd ſuchten jhn zu tödten / daß er ſolches gethan hatte auff den Sabbath.

17. JEſus aber antwortet jnen: Mein Vater wircket biſher / vnd ich wircke auch.

18. Darumb trachteten jm die Jüden nun viel mehr nach / daß ſie jhn tödten / daß er nicht allein den Sabbat brach / ſondern ſaget auch / Gott ſey ſein Vater / vnd machet ſich ſelbs Gott gleich.

19. Da antwortet Jeſus / vnd ſprach zu jhnen: Warlich / warlich / ich ſage euch / Der Sohn kan nichts von jm ſelber thun / denn was er ſihet den Vater thun / Denn was derſelbige thut / das thut gleich auch der Sohn.

20. Der Vater aber hat den Sohn lieb / vnd zeiget jm alles was er thut / vnd wirdt jhm noch gröſſer werck zeigen / daß jr euch verwundern werdet.

21. Denn wie der Vater die Todten aufferweckt / vnd machet ſie lebendig / alſo auch der Sohn machet lebendig welche er will.

22. Denn der Vater richtet niemand / Sondern alles Gerichte hat er dem Sohn gegeben.

23. Auff daß ſie alle den Sohn ehren / wie ſie den Vater ehren. Wer den Sohn nicht ehret / der ehret den Vater nicht / der jhn geſandt hat.

Digitized by Google

ה

24 אמן אמן אומר אני לכם כי כל־
אשר את־דברי שומע ומאמין לאשר
שלחני יהיו לו חיי עולם ובמשפט איננו
בא כי אם יעלה ממות אל־החיים ׃
25 אמן אמן אומר אני לכם כי תבוא
העת ועת היא אשר בה המתים ישמעו
את קול בן־אלהים והשומעים יחיו ׃
26 כי כאשר לאב היו לו חיים בנפשו
כן נתן לבן להיות לו חיים בנפשו ׃
27 ויתן לו שלטון גם לעשותו משפט
כי בן־האדם הוא ׃
28 אל תתמהו על־זאת כי תבוא עת
אשר בה ישני אדמת עפר ישמעו את־
קולו ׃
29 ויקיצו אלה אשר את־טובות עשו
לחיי עולם ואלה אשר את־רעות עשו
לחרפות לדראון עולם ׃
30 לא אוכל אנכי לעשות מנפשי
מאומה כאשר שומע אני שופט אני
ומשפטי צדקה הוא כי אינני מבקש
את־רצוני כי אם את־רצון אבי אשר
שלחני ׃
31 אם אני מעיד על־נפשי עדותי
איננה אמת ׃
32 כי אחר הוא המעיד עלי וידעתי כי
עדותיו אשר מעיד עלי אמת היא ׃
33 אתם שלחתם אל־יוחנן והוא העיד
לאמת ׃
34 ואני אינני מאנוש מקבל עדות אבל
מדבר אני את־האלה אשר תושעו אתם׃

έ.

24. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.

25. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται.

26. Ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ.

27. Καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί.

28. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

29. Καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς. οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

30. Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός.

31. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.

32. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.

33. Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ.

34. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.

Cap. V.

24. Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in judicium non venit, ſed tranſiet à morte in vitam.

25. Amen, amen dico vobis, quia venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint, vivent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo.

27. Et poteſtatem dedit ei etiam judicium facere, quia filius hominis eſt.

28. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus.

29. Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectioné vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.

30. Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Sicut audio, judico: & judicium meum juſtum eſt, quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.

31. Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo: teſtimonium meum non eſt verum.

32. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia verum eſt teſtimonium quod perhibet de me.

33. Vos miſiſtis ad Iohannem: & teſtimonium perhibuit veritati.

34. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico ut vos ſalvi ſitis.

Das V. Capitel.

24. Warlich/warlich / ſage ich euch: Wer mein Wort höret/vnd gleubet dem/der mich geſand hat/der hat das ewige Leben / vnd kombt nicht ins Gerichte/ſondern er iſt vom Tode zum leben hindurch gedrungen.

25. Warlich/warlich/ich ſage euch: Es kom̃t die ſtunde/vnd iſt ſchon jetzt/das die Todten werden die ſtimme deß Sohns Gottes hören/ vnnd die ſie hören werden/die werden Leben.

26. Denn wie der Vater das Leben hat in jhm ſelber/Alſo hat er dem Sohn gegeben das Leben zu haben in jm ſelber.

27. Vnd hat jm macht gegeben/auch das Gerichte zu halten/darumb/ daß er deß Menſchen Sohn iſt.

28. Verwundert euch deß nicht/denn es kom̃t die ſtunde/in welcher alle / die in den Gräbern ſindt/werden ſeine ſtimme hören.

29. Vnd werden herfür gehen/die da guts gethan haben/zur Aufferſtehung des Lebens / die aber übels gethan haben/ zur aufferſtehung deß Gerichts. *Mat. 25. 46.*

30. Ich kan nichts von mir ſelber thun. Wie ich höre/ſo richte ich/vnd mein Gerichte iſt recht/ denn ich ſuche nicht meinen willen/ ſondern deß Vaters willen/der mich geſandt hat.

31. So ich von mir ſelbs zeuge/ſo iſt mein zeugniß nicht waar.

32. Ein ander iſts / der vor mir zeuget/vnd ich weiß / daß das zeugniß waar iſt/das er von mir zeuget. *Mat. 3, 17*

33. Ir ſchicket zu Johanne/vnd er zeugete von der Warheit. *Sup. 1, 15. 19.*

34. Ich aber neme nicht zeugniß von den Menſchen / ſondern ſolchs ſage ich / auff daß jhr ſelig werdet.

Digitized by Google

ה

35 הוא היה הנר בוער ומאיר ואתם
אביתם לעת לגיל באורו :
36 ואני יש לי עדות גדולה מיוחנן
כי המעשים אשר נתן לי האב לכלות
אתם המה המעשים אשר עושה אנכי
העידו עלי כי האב שלחני :
37 והאב אשר שלחני הוא העיד עלי
וקולו בכל־עתות לא שמעתם ותמונתו
לא ראיתם :
28 ודברו איננו יש מתעודד בכם כי
אשר שלחו הוא אתם לא מאמינים בו :
39 חקרו את־הכתבים כי חושבים
אתם להיות לכם בהם את־חיי עולם
והמה היו המעידים עלי :
40 ולא תאבו לבוא אלי להיות לכם
חיים :
41 את־כבוד מאנשים אינני מקבל :
42 כי אם ידעתי אתכם כי אהבת
אלהים לא יש בכם :
43 אני באתי בשם אבי ואינכם מקבלים
אותי ואם אחר יבוא בשם נפשו אותו
תקחו :
44 איך תוכלו אתם להאמין בשאתכם
כבוד איש איש מאחיו ואת־הכבוד אשר
מאלהים לבדו אינכם מבקשים :
45 אל־תחשבו כי אני אתיב אתכם
לפני אבי יש אחד המתיב אתכם משה
אשר עליו בוטחים אתם :
46 ואם מאמינים אתם למשה
ותאמינו גם בי כי עלי כתב הוא :

ε.

35. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιασθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.

36. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ ἰωάννου. τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε.

37. Καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε.

38. Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε.

39. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφὰς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ.

40. Καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε.

41. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω.

42. Ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς.

43. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ, ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε.

44. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε;

45. Μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.

46. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν.

Cap. V.

35. Ille erat lucerna ardens & lucens. Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luoe ejus.

36. Ego autem habeo teſtimonium majus Iohanne. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam ea: ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia pater miſit me.

37. Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me, neque vocem ejus unquam audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis.

38. Et verbum ejus non habetis in vobis manens, quia quem miſit ille, huic vos non creditis.

39. Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.

40. Et non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41. Claritatem ab hominibus non accipio.

42. Sed cognovi vos quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

43. Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.

44. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?

45. Nolite putare, quia ego accuſaturus ſim vos apud patrem, eſt qui accuſat vos, Moyſes, in quo vos ſperatis.

46. Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit.

Das V. Capitel.

35. Er war ein brennend vnd ſcheinend Liecht/ Jr aber wolt ein kleine weile frölich ſeyn von ſeinem Liechte.

36. Jch aber habe ein gröſſer zeugniß denn Johannis zeugniß. Denn die Wercke/ die mir der Vater gegeben hat/ daß ich ſie vollende/ dieſelbigen wercke/ die ich thu/ zeugen von mir/ daß mich der Vater geſandt habe.

37. Vnd der Vater der mich geſandt hat/ derſelbige hat von mir gezeuget. Jhr habt nie weder ſeine Stimme gehöret/ noch ſeine geſtalt geſehen. *Mat. 3. 17 & 17. 5. Deu. 4. 12*

38. Vnd ſein Wort habt jr nicht in euch wohnend/ denn jr glaubet dem nicht/ den er geſandt hat.

39. Suchet in der Schrifft/ denn jr meinet jhr habt das ewige Leben drinnen/ vnnd ſie iſts/ die von mir zeuget.

40. Vnd jr wolt nicht zu mir kommen/ daß jr das Leben haben möchtet.

41. Jch nem̃e nicht Ehre von Menſchen.

42. Aber ich kenne euch/ das jr nicht Gottes Liebe in euch habt.

43. Jch bin kommen in meines Vaters Namen/ vnd jr nemet mich nicht an. So ein ander wirdt in ſeinem eigen Namen kommen/ den werdet jr annemmen.

44. Wie könnet jr glauben/ die jr Ehre von einander nemet? vnd die Ehre/ die von Gott allein iſt/ ſuchet jr nicht.

45. Jr ſolt nicht meinen/ daß ich euch für dem Vater verklagen werde/ Es iſt einer der euch verklaget/ der Moſes/ auff welchen jr hoffet.

46. Wenn jr Moſi glaubtet/ ſo glaubtet jr auch mir/ denn er hat von mir geſchrieben.

Digitized by Google

ה

47 ואם לכתביו אינכם מאמינים
איך לדברי תאמינו :

ו

אחרי־כן הלך ישוע לעבר הים
הגליל והוא ים טיבריוס :

2 וילך אחריו עם רב כי ראו את־
אותתיו אשר עשה על־החלים :

3 ויעל ישוע על־ההר וישב שם עם
תלמידיו :

4 ויקרב הפסח חג־היהודים :

5 וישא עיניו ישוע ובראותו כי עם רב
בא אליו אמר אל־פילפוס אימה
נקנה לחם אשר יאכלו המה :

6 וזאת אמר אליהם כי מנסה אותו
והוא ידע מה היה עתיד לעשות :

7 ויען לו פילפוס מאתים דינרים לחם
איננו דים אשר איש איש מהם מעט
מעט יקח :

8 אמר לו אחד התלמידיו אנדראוס
אחי שמעון כיפה :

9 יש פה נער אחד אשר לו חמשה
לחם שעורים ושני דגים אבל מה אלה
בהמון כזה :

10 ויאמר ישוע עשו את־האנשים
לשבת ויהי עשב רב במקום ויפלו
האנשים במספר כחמשת אלפים איש :

11 ויקח ישוע את־הלחם ויברך ויתן
לתלמידיו והתלמידים ליושבים במסבה
וכמו כן מן־הדגים כמה אבו :

ε.

47. Εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν
οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πι-
στεύσετε;

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς
πέραν τῆς θαλάσσης τῆς γαλι-
λαίας τῆς τιβεριάδος.

2. Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς·
ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ
τῶν ἀσθενούντων.

3. Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ
ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

4. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ
τῶν ἰουδαίων.

5. Ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος
ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν
φίλιππον, πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους,
ἵνα φάγωσιν οὗτοι;

6. Τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν·
αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν.

7. Ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος· Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν
αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι
λάβῃ.

8. Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐ-
τοῦ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου.

9. Ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε, ὃ ἔχει πέν-
τε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια·
ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;

10. Εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς, ποιήσατε τοὺς
ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν· ἦν δὲ χόρτος
πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄν-
δρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι.

11. Ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ἰησοῦς, καὶ
εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς,
οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως
καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον.

Digitized by Google

Cap. V.

47. Si autem illius literis non creditis: quomodo verbis meis credetis?

Cap. VI.

POſt hæc abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tyberiadis.
2. Et ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur.

3. Subiit ergo in montem Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.

4. Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.
5. Cum ſublevaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, ut manducent hi?
6. Hoc autem dicebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.
7. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, ut unuſquiſque modicum quid accipiat.
8. Dicit ei unus ex diſcipulis ejus, Andreas frater Simonis Petri.

9. Eſt puer unus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tam multos †?
10. Dicit ergo Ieſus: Facite homines diſcumbere. Erat autē † gramen multum in loco, Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia.
11. Accepit ergo Ieſus panes, & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò diſcumbentibus, ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant.

Das V. Capitel.

47. So jhr aber ſeinen Schrifften nicht glaubet/ wie werdet jr meinen Worten glauben?

Gen. 3, 15; 22, 18; & 49, 10. Deut. 18, 15.

Das VI. Capitel.

DArnach fuhr Jeſus weg über das Meer an der Stadt Tyberias in Galilea.
2. Vnd es zog jm viel Volcks nach/ darumb daß ſie die Zeichen ſahen / die er an den Krancken thet.

Mat. 14, 13. Mar. 6, 32. Lu. 9, 10.

3. Jeſus aber gieng hinauff/ auff einen Berg/ vnd ſatzte ſich daſelbſt mit ſeinen Jüngern.

4. Es war aber nahe die Oſtern der Jüden Feſt.

Exo 12, 15. Lev. 23, 5. Deu. 16, 2.

5. Da hub Jeſus ſeine Augen auff / vnd ſiehet daß viel Volcks zu jm kom̃t/ vnd ſpricht zu Philippo: Wo kauffen wir Brodt/ daß dieſe eſſen?

6. Das ſaget er aber jn zu verſuchen / denn er wuſte wol/ was er thun wolte.

7. Philippus antwortet jhm: zwey Hundert pfenning werth Brodts iſt nicht genug vnter ſie/ daß ein jeglicher ein wenig neme.

8. Spricht zu jm einer ſeiner Jünger/ Andreas der Bruder Simonis Petri.

9. Es iſt ein Knabe hie / der hat fünff Gerſten Brodt/ vnd zween Fiſche/ Aber was iſt das vnter ſo viel.

Mat. 14, 17. Mar 6, 38. Lu. 9, 13.

† tamos

10. Jeſus aber ſprach: Schaffet daß ſich das Volck lagere. Es war aber viel Graß an dem Ort. Da lagerten ſich bey fünff tauſend Mann.

† fœnū.

11. Jeſus aber nam die Brodt/ dancket vnd gab ſie den Jüngern/ die Jünger aber/ denen/ die ſich gelagert hattē. Deſſelbigen gleichen auch von den Fiſchen/ wie viel er wolte.

ו

12 וכאשר שבעו אמר לתלמידיו אספו
את־הפתים אשר נשארו פן תאבד
מאומה ׃
13 ויאספו וימלאו סלים עשר סלי
הפתים מחמשה לחם שעורים אשר
נשארו לאכלים ׃
14 והאנשים כאשר ראו את־האות
אשר עשה ישוע אמרו כי זה הוא באמת
הנביא הבא אל־העולם ׃
15 וישוע ידע כי־עתידים לבוא
ולחטוף אותו אשר יעשו אותו למלך
ויגד לו מפניהם וישב אל־ההר הוא לבדו ׃
16 ויהי ערב וירדו תלמידיו אל־הים ׃
17 ובעלותם אל־האניה באו לעבר
הים אל־כפר נחום ויהי חשך ועודנו
לא בא אליהם ישוע ׃
18 ותשב רוח גדולה והים הולך וסוער ׃
19 ויחתרו כברת הארץ עשרים וחמש
או שלושים ויראו את־ישוע מהלך
על הים וקרב לאניה ויראו ׃
20 והוא אמר אליהם אני הוא אל־
תיראו ׃
21 ויאבו לקחת אותו באניה ובפתאום
נהיתה האניה אל־הארץ אשר אליה
הלכו ׃
22 וממחרת ההמון אשר קם לעבר הים
רואה כי אניה אחרת לא היתה שם כי
אם אחת היא אשר בה עלו תלמידיו וכי
ישוע לא בא עם תלמידיו באניה כי
אם תלמידיו לבדם הלכו ׃

ϛ.

12. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ, συναγάγετε τὰ περισ-
σεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπό-
ληται.
13. Συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν
δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν
πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσ-
σευσε τοῖς βεβρωκόσιν.
14. Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίη-
σε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς
τὸν κόσμον.
15. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρ-
χεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν ἵνα ποιήσωσιν
αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησε πάλιν εἰς
τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.
16. Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν.
17. Καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρ-
χοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς Κα-
περναούμ. καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ
ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς.
18. Ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου
πνέοντος διηγείρετο.
19. Ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰ-
κοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰη-
σοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσ-
σης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ
ἐφοβήθησαν.
20. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγώ εἰμι, μὴ
φοβεῖσθε.
21. Ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ
πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο
ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.
22. Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς
πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιά-
ριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο
εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι
οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰη-
σοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον.

Cap. VI.

12. Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperaverunt fragmenta, ne pereant.

13. Collegerunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his qui manducaverant.

14. Illi ergo homines cùm vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta qui venturus eſt in mundum.

15. Ieſus ergo cùm cognoviſſet, quia venturi eſſent ut raperent eũ, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.

16. Vt autem ſero factum eſt, deſcenderunt diſcipuli ejus ad mare.

17. Et cum aſcendiſſent navim, venerunt trans mare in Capharnaũ, & tenebræ jam factæ erant; & non venerat ad eos Ieſus.

18. Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

19. Cùm remigaſſent ergo quaſi ſtadia vigintiquinque aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſuper mare, & proximum navi fieri, & timuerunt.

20. Ille autem dicit eis, Ego ſum, nolite timere.

21. Voluerunt ergo accipere eum in navim, & ſtatim navis fuit ad terram ad quam ibant.

22. Altera die, turba quæ ſtabat trans mare, vidit quia navicula alia non erat ibi niſi una, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in navim, ſed ſoli diſcipuli ejus abiiſſent.

Das VI. Capitel.

12. Da ſie aber ſatt waren / ſprach er zu ſeinen Jüngern: Sammlet die vbrigen Brocken / daß nichts vmbkomme.

13. Da ſamleten ſie / vnd fülleten zwölff Körbe mit Brocken / von den fünff Gerſtenbrodt / die vberblieben denen / die geſpeiſet worden.

14. Da nun die Menſchen das Zeichen ſahen / das Jeſus that / ſprachen ſie: Das iſt der Prophet / der in die Welt kommen ſoll.

15. Da JEſus nun mercket / daß ſie kommen würden / vnd jhn haſchen / daß ſie jn zum Könige machten / entweich er abermal / auff den Berg / er ſelbſt allein. *Matt. 14, 23. Marc. 6, 46.*

16. Am abend aber / giengen die Jünger hinab an das Meer.

17. Vnd tratten in das Schiff / vnd kamen vber das Meer / gen Capernaum / vnd es war ſchon finſter worden / vnd Jeſus war nicht zu jhnen kommen.

18. Vnd das Meer erhub ſich von einem groſſen Winde.

19. Da ſie nun gerudert hatten bey fünff vnd zweintzig oder dreiſſig Feldwegs / ſahen ſie Jeſum auff dem Meer daher gehen / vnd nahe bey das Schiff kommen / vnd ſie forchten ſich.

20. Er aber ſprach zu jnen: Ich bins / Förchtet euch nicht.

21. Da wolten ſie jhn in das Schiff nemen / vnd alſo bald war das Schiff am Lande / da ſie hinfuhren.

23. Deß andern Tages ſahe das Volck / daß diſſeit deß Meers ſtund / daß kein ander Schiff daſelbs war / denn das einige / darein ſeine Jünger getretten waren / vnd daß Jeſus nicht mit ſeinẽ Jüngern in das Schiff getretten war / ſondern alleine ſeine Jünger waren weggefahren.

ו

23 ואניות אחרות באו מטיבריוס
קרובות למקום אשר בו אכלו את־
הלחם בברכו אדני׃

24 וכאשר ראה ההמון כי ישוע לא
היה שם ולא תלמידיו ויעלו על־האניות
ויבואו בכפר נחום מבקשים את־ישוע׃

25 וכאשר מצאו אותו בעבר הים
אמרו לו רבי מתי באת הנה׃

26 ויען להם ישוע ויאמר אמן אמן
אומר אני לכם אתם מבקשים אותי
לא כי ראיתם אותות כי־אם כי
אכלתם מן־הלחם ושבעתם׃

27 פעלו לא את־אכל האבד כי־אם
את־אכל הקם לחיי עולם את אשר בן־
האדם יתן לכם כי אותו האב חתם
האלהים׃

28 ויאמרו אליו מה נעשה אשר
נפעל את־מעשי אלהים׃

29 ויען ישוע ויאמר להם זה הוא
מעשה אלהים אשר תאמינו באותו
אשר שלח הוא׃

30 ויאמרו אליו ומה־תעשה אות
אשר נראה ונאמין מה־פועל את׃

31 אבותינו אכלו את־המן במדבר
כאשר כתוב לחם משמים נתן להם
לאכל׃

32 ויאמר להם ישוע אמן אמן אומר
לכם משה לא נתן לכם את־הלחם
משמים כי־אם אבי נותן לכם את־
לחם נאמן מן־השמים׃

ς΄.

23. Ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ Τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου.

24. Ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναοὺμ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν.

25. Καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας;

26. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ᾽ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.

27. Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός.

28. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, τί ποιοῦμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ;

29. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος.

30. Εἶπον οὖν αὐτῷ, τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ;

31. Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.

32. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.

Cap. VI. | Das VI. Capitel.

23. Aliæ verò ſupervenerunt naves à Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agente Domino.

23. Es kamen aber andere Schiffe von Tiberias nahe zu der ſtette/da ſie das Brodt geſſen hatten/durch deß HERRN danckſagunge.

24. Cùm ergo vidiſſent turba, quia Ieſus non eſſet ibi, neque diſcipuli ejus, aſcenderunt in naviculas, & venerunt Capharnaum quærentes Ieſum.

24. Da nun das Volck ſahe/daß Jeſus nicht da war/noch ſeine Jünger/tratten ſie auch in die Schiffe/vnd kamen gen Capernaum/vnd ſuchten Jeſum.

25. Et cùm inveniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniſti?

25. Vnd da ſie jn funden/jenſeit deß Meers/ ſprachen ſie zu jm: Rabbi/wenn biſt du her kommen?

26. Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amen, Amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.

26. Jeſus antwortet jnen/vnnd ſprach: Warlich/warlich ich ſage euch: Jr ſuchet mich/ nicht darumb/daß jhr Zeichen von mir geſehen habt/ Sondern das jr von dem Brodt geſſen habt/vnd ſeyt ſatt worden.

27. Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis. Hunc enim pater ſignavit Deus.

27. Wircket ſpeiſe/nicht die vergänglich iſt/ ſondern die da bleibet in das ewige Leben/ welche euch deß Menſchen Sohn geben wirdt/denn denſelbigen hat Gott der Vater verſigelt.

28. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera Dei.

28. Da ſprachen ſie zu jhm : Was ſollen wir thun/das wir Gottes Wercke wircken.

29. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, ut credatis in eum quem miſit ille.

29. Jeſus antwortet /vnnd ſprach zu jhnen: Das iſt Gottes werck / das jhr an den glaubet/ den er geſandt hat.

Sap 1,32. Mat.3.17 & 17.5. 1.Ioh.3. 23.

30. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

30. Da ſprachen ſie zu jhm: Was thuſt du für ein Zeichen/auff daß wir ſehen vnd glauben dir? Was wirckeſt du?

31. Patres noſtri manducaverunt manna in deſerto: ſicut ſcriptum eſt: Panem de cælo dedit eis manducare.

31. Vnſere Väter haben Manna geſſen in der Wüſten/wie geſchrieben ſtehet: Er gab jnen Brodt vom Himmel zu eſſen.

Exo.16.4 14. Nu.11.7. Pſal.77. 24. Sap.16. 20.

32. Dixit ergo eis Ieſus: Amen, Amen dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.

32. Da ſprach Jeſus zu jhnen: Warlich/warlich ich ſage euch/Moſes hat euch nicht Brodt vom Himmel gegeben/ſondern mein Vater gibt euch das rechte Brodt vom Himmel.

ו

33 כִּי לֶחֶם אֱלֹהִים זֶה הוּא אֲשֶׁר יֹרֵד
מִשָּׁמַיִם וְנוֹתֵן אֶת־הַחַיִּים לָעוֹלָם ׃
34 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֲדֹנִי תֵּן לָנוּ בְּכָל עֵת
אֶת־הַלֶּחֶם הַזֶּה ׃
35 וַיֹּאמֶר לָהֶם יֵשׁוּעַ אֲנִי הוּא הַלֶּחֶם
הַחַיִּים כָּל־אֲשֶׁר בָּא אֵלַי לֹא יִרְעַב
וַאֲשֶׁר מַאֲמִין בִּי לֹא יִצְמָא לְעוֹלָם ׃
36 אֲבָל אָמַרְתִּי לָכֶם גַּם־כִּי רְאִיתוּנִי
וְאֵינְכֶם מַאֲמִינִים ׃
37 כֹּל אֲשֶׁר נָתַן לִי הָאָב יָבוֹא אֵלַי
וַאֲשֶׁר יָבוֹא אֵלַי אֵינֶנִּי מַשְׁלִיךְ אוֹתוֹ לַחוּץ׃
38 כִּי יָרַדְתִּי מִשָּׁמַיִם לֹא אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה
אֶת־רְצוֹנִי כִּי אִם אֶת־רְצוֹנוֹ אֲשֶׁר
שְׁלָחַנִי ׃
39 וְזֹאת הִיא רְצוֹן אָבִי אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי
לְמַעַן כֹּל אֲשֶׁר נָתַן לִי לֹא אֹבַד מִמֶּנּוּ
כִּי אִם אֲקִימֶנּוּ בְּיוֹם אַחֲרוֹן ׃
40 וְזֹאת הִיא רְצוֹנוֹ אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי אֲשֶׁר
כָּל־הָרֹאֶה אֶת־הַבֵּן וּמַאֲמִין בּוֹ יִהְיוּ לוֹ
חַיֵּי עוֹלָם וַאֲקִימֶנּוּ אָנֹכִי בְּיוֹם אַחֲרוֹן ׃
41 וַיִּלּוֹנוּ עָלָיו הַיְּהוּדִים כִּי אָמַר אֲנִי
הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר יָרַדְתִּי מִשָּׁמַיִם ׃
42 וַיֹּאמְרוּ הֲלֹא זֶה הוּא יֵשׁוּעַ בֶּן־יוֹסֵף
אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יָדַעְנוּ אֶת־אָבִיו וְאִמּוֹ
וְאֵיכָכָה תֹאמַר זֶה כִּי מִשָּׁמַיִם יָרַדְתִּי ׃
43 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לָהֶם אַל־תִּלּוֹנוּ
אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ ׃
44 אִישׁ לֹא יוּכַל לָבוֹא אֵלַי אִם לֹא
אָבִי אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי יִמְשְׁכֵהוּ וַאֲנִי אֲקִימֶנּוּ
בְּיוֹם אַחֲרוֹן ׃

ϛ'.

33. Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ.

34. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν, κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.

35. Εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε.

36. Ἀλλ᾽ εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε.

37. Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω.

38. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με.

39. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

40. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

41. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.

42. Καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα.

43. Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, μὴ γογγύζετε μετ᾽ ἀλλήλων.

44. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Cap. VI.

33. Panis enim Dei eſt, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo.

34 Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem hunc.

35. Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum panis vitæ, qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet unquam.

36. Sed dixi vobis, quia & vidiſtis me, & non creditis.

37. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.

38 Quia deſcendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me.

39. Hæc eſt enim voluntas ejus, qui miſit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in noviſsimo die.

40. Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me, ut omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſsimo die.

41 Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis qui de cælo deſcendi.

42. Et dicebant: Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, Quia de cælo deſcendi?

43. Reſpondit ergo Ieſus, & dixit eis: Nolite murmurare invicem.

34. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum, & ego reſuſcitabo eum in noviſsimo die.

Das VI. Capitel.

33. Denn diß iſt das Brodt Gottes / das vom Himmel kompt / vnd gibt der Welt das Leben.

34. Da ſprachen ſie zu jhm: HERR / gib vns allweg ſolch Brodt.

35. JEſus aber ſprach zu jhnen: Ich bin das Brodt des Lebens/wer zu mir kompt/ den wirdt nicht hungern/vnd wer an mich glaubet / den wirdt nimmermehr dürſten. *Eccl. 24. 29.*

36. Aber ich habs euch geſagt/das jr mich geſehen habt/vnd glaubet doch nicht.

37. Alles was mir mein Vater gibt/das kompt zu mir/vnd wer zu mir kompt/den werde ich nicht hinauß ſtoſſen.

38. Denn ich bin vom Himmel kommen / nicht das ich meinen willen thue/ſondern deß/der mich geſandt hat.

39. Daß iſt aber der Wille deß Vaters/der mich geſandt hat / daß ich nichts verliere von allem/ daß er mir gegeben hat/ſondern daß ichs aufferwecke am Jüngſten Tage.

40. Das iſt aber der Wille deß/der mich geſandt hat/daß/wer den Sohn ſihet vnd glaubet an jn/habe das ewige Leben / vnd ich werde jhn aufferwecken am Jüngſten Tage.

41. Da murreten die Jüden darüber / daß er ſagte: Ich bin das Brodt/das vom Him̃el kommen iſt.

42. Vnd ſprachen: Iſt dieſer nicht JEſus Joſephs Sohn/ deß Vater vnd Mutter wir kennen Wie ſpricht er denn: Ich bin vom Him̃el kommen? *Matt. 13. 55.*

43. JEſus antwortet / vnnd ſprach zu jhnen: Murret nicht vntereinander.

44. Es kan niemandt zu mir kommen / es ſey denn/daß jn ziehe der Vater / der mich geſandt hat/vnd ich werde jn aufferwecken am Jüngſten Tage.

ו

45 נכתב היה בנביאים וכל־בניך למודי
יהוה ובן כל־שומע מן האב ולומד בא
אלי ׃
46 לא כי את־האב איש ראה כי אם
ההיה מאלהים הוא ראה את־האב ׃
47 אמן אמן אמר אני לכם המאמין
בי יהיו לו חיי עולם ׃
48 אני הוא לחם החיים ׃
49 אבותיכם אכלו את־המן במדבר
וימותו ׃
50 זה הוא הלחם אשר משמים ירד
למען כל־אשר יאכל ממנו לא ימות ׃
51 אני הזה הלחם חי אשר משמים
ירדתי אם איש יאכל מן הלחם הזה
יחיה לעולם והלחם אשר אני אתן
בשרי הוא אשר אני אתן על־חיי
העולם ׃
52 ויריבו היהודים ביניהם לאמר איך
יוכל הזה לתת לנו את־בשרו לאכל ׃
53 ויאמר להם ישוע אמן אמן אומר
אני לכם אם לא יאכלו את־בשר בן־
האדם ואם לא תשתו את־דמו לא
יהיו לכם בעצמכם החיים ׃
54 האכל את־בשרי והשתה את־דמי
יהיו לו חיי עולם ואני אקימנו ביום
אחרון ׃
55 כי בשרי באמת אכל הוא ודמי
באמת שתי הוא ׃
56 האוכל את־בשרי והשתה את־דמי
יהוא בי ואני אהיה בו ׃

ϛ.

45. Ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφή-
ταις, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ.
πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς
καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με.
46. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν,
εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακε
τὸν πατέρα.
47. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πι-
στεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον.
48. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
49. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάν-
να ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθανον.
50. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρα-
νοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φά-
γῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ.
51. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ
τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ
ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν, ἣν
ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
52. Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους
οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, πῶς δύναται οὗτος
ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν;
53. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀ-
μὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν
σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐ-
τοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.
54. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ
πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον,
καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ.
55. Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶ-
σις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις.
56. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ
πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀ-
γὼ ἐν αὐτῷ.

Cap. VI.	Das VI. Capitel.	
45. Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes † docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.	45. Es ſtehet geſchrieben inn den Propheten: Sie werden alle von Gott gelehret ſeyn / Wer es nun höret vom Vater / vnd lernets / der kommet zu mir.	Iſa 54.13. † dociti à Deo.
46. Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo: hic vidit Patrem.	46. Nicht / daß jemand den Vater habe geſehen / ohn der vom Vater iſt / der hat den Vater geſehen.	Matt. 11, 27.
47. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.	47. Warlich / warlich / Ich ſage euch: Wer an mich glaubet / der hat das ewige Leben.	
48. Ego ſum panis vitæ.	48. Ich bin das Brodt deß Lebens.	
49. Patres veſtri manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt.	49. Ewere Väter haben Manna geſſen in der Wüſten / vnd ſind geſtorben.	Exod. 16, 15.
50. Hic eſt panis de cęlo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducaverit non moriatur.	50. Diß iſt das Brodt das vom Himmel kompt / auff daß / wer davon iſſet / nicht ſterbe.	
51. Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.	51. Ich bin das lebendige Brodt vom Himmel kommen / Wer von dieſem Brodt eſſen wirdt / der wirdt Leben in ewigkeit / vnd das Brodt / daß ich geben werde iſt mein Fleiſch / welches ich geben werde für das Leben der Welt.	
52. Litigabant ergo Iudæi adinvicem, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?	52. Da zanckten die Jüden vnter einander / vnd ſprachen: Wie kan dieſer vns ſein Fleiſch zu eſſen geben.	
53. Dixit ergo eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.	53. Jeſus ſprach zu jhnen: Warlich / warlich ich ſage euch / werdet jr nicht eſſen das Fleiſch deß Menſchen Sohns / vnd trincken ſein Blut / ſo habt jr kein Leben in euch.	
54. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.	54. Wer mein Fleiſch iſſet / vnd trincket mein Blut / der hat daß ewige Leben / vnd ich werde jhn am Jüngſten Tage aufferwecken.	
55. Caro enim mea, verè eſt cibus: & ſanguis meus, verè eſt potus.	55. Denn mein Fleiſch iſt die rechte Speiſe / vnd mein Blut iſt der rechte Tranck.	1. Cor. 11, 27.
56. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.	56. Wer mein Fleiſch iſſet / vnnd trincket mein Blut / der bleibet in mir vnd ich in jm.	

ו

57 כַּאֲשֶׁר שְׁלָחַנִי אָבִי הָחַי כֵּן אֲנִי חַי בַּעֲבוּר הָאָב וַאֲשֶׁר אוֹכֵל אוֹתִי גַּם הוּא יִחְיֶה בַּעֲבוּרִי׃

58 זֶה הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר מִשָּׁמַיִם יָרַד לֹא כַּאֲשֶׁר אָכְלוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶת־הַמָּן וַיָּמוּתוּ כָּל אֲשֶׁר יֹאכַל אֶת־הַלֶּחֶם הַזֶּה יִחְיֶה לְעוֹלָם׃

59 וְאֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אָמַר בַּעֵדָה בְּלַמְּדוֹ בִּכְפַר נַחוּם׃

60 וְרַבִּים מִתַּלְמִידָיו שׁוֹמְעִים אָמְרוּ קָשֶׁה הוּא הַדָּבָר הַזֶּה מִי יוּכַל לִשְׁמוֹעַ אוֹתוֹ׃

61 וְיֵשׁוּעַ בְּדַעְתּוֹ בְּנַפְשׁוֹ כִּי־מַלִּינִים עַל־זֹאת תַּלְמִידָיו אָמַר לָהֶם הֲזֹאת תַּכְשִׁילְכֶם׃

62 וְאִם־תִּרְאוּ אֶת־בֶּן־הָאָדָם לַעֲלוֹת שָׁמָּה אֵיז בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה׃

63 הָרוּחַ הִיא אֲשֶׁר תְּחַיֶּה וְהַבָּשָׂר אֵינֶנּוּ מוֹעִיל מְאוּמָה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אֲלֵיכֶם רוּחַ וְחַיִּים הֵמָּה׃

64 אֲבָל הוֹוִים מִכֶּם אֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵינָם מַאֲמִינִים כִּי יָדַע יֵשׁוּעַ מִקֶּדֶם אֶת־אֲשֶׁר אֵינָם מַאֲמִינִים וּמִי זֶה הוּא אֲשֶׁר יִמְסֹר אוֹתוֹ׃

65 וַיֹּאמֶר לָכֵן אָמַרְתִּי לָכֶם כִּי אִישׁ לֹא יוּכַל לָבוֹא אֵלַי אִם לֹא נִתַּן לוֹ יִהְיֶה מֵאָבִי׃

66 וּבַעֲבוּר דָּבָר הַזֶּה רַבִּים מִתַּלְמִידָיו הָלְכוּ לְאָחוֹר וְעוֹד לֹא הָלְכוּ עִמּוֹ׃

67 וַיֹּאמֶר אֶל־שְׁנֵים עָשָׂר הֲלֹא גַּם אַתֶּם תֹּאבוּ לַהֲלֹךְ מִמֶּנִּי׃

Κεφ. ϛ'.

57. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι᾽ ἐμέ.

58. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ ἀπέθανεν, ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

59. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν καπερναύμ.

60. Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν;

61. Εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει;

62. Ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;

63. Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι, καὶ ζωή ἐστιν.

64. Ἀλλ᾽ εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.

65. Καὶ ἔλεγε, διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου.

66. Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ᾽ αὐτοῦ περιεπάτουν.

67. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;

Cap. VI.

57. Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem: & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.

58. Hic eſt panis qui de cælo deſcendit. Non ſicut manducaverunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

59. Hæc dixit in ſynagoga docens in Capharnaum.

60. Multi ergo audientes ex diſcipulis ejus, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?

61. Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli ejus, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?

62. Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem ubi erat prius?

63. Spiritus eſt qui vivificat: caro non prodeſt quicquam, verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.

64. Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum.

65. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.

66. Ex hoc multi diſcipulorum ejus abierunt retrò: & jam non cum illo ambulabant.

67. Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?

Das VI. Capitel.

57. Wie mich geſandt hat der lebendige Vater/ vnd ich lebe vmb deß Vaters willen/ Alſo/ wer mich iſſet/ derſelbige wirdt auch leben vmb meinet willen.

58. Diß iſt das Brodt/das vom Himmel kommen iſt. Nicht wie ewre Väter haben Manna geſſen/ vnd ſind geſtorben/ Wer dis Brodt iſſet/ der wirdt leben in ewigkeit.

59. Solches ſaget er in der Schule/da er lehrete zu Capernaum.

60. Viel nun ſeiner Jünger/die das höreten/ ſprachen: Das iſt eine harte Rede/ wer kan ſie hören?

61. Da Jeſus aber bey ſich ſelbs mercket/ daß ſeine Jünger darüber mürreten/ ſprach er zu jhnen: Ergert euch das?

62. Wie/wenn jr denn ſehen werdet des Menſchen Sohn aufffahren dahin/da er vor war? Sup. 3. 13.

63. Der Geiſt iſts/der da lebendig machet/ das Fleiſch iſt kein nütze. Die Wort die ich rede/ die ſind Geiſt vnd ſind Leben.

64. Aber es ſind etliche vnter euch/die glauben nicht. Denn JEſus wuſte von anfang wol/ welche nicht glaubend waren/vnd welcher jn verrathen würde.

65. Vnd er ſprach: Darumb hab ich euch geſaget/ Niemand kan zu mir kommen/ es ſey jhm denn von meinem Vater gegeben.

66. Von dem an giengen ſeiner Jünger viel hinder ſich/ vnnd wandelten fort nicht mehr mit jhm.

67. Da ſprach Jeſus zu den zwölffen: wolt jhr auch weg gehen?

ו

68 ויען לו שמעון כיפה אדני אל־מי
נלך דברי חיי עולם הנם לך׃
99 ואנחנו מאמינים וידענו כי אתה
הוא המשיח בן־אלהי חי׃
70 ויען להם ישוע הלא אני בחרתי
אתכם שנים עשר ואחד מכם מכלים
הוא׃
71 וידבר על־יהודה בן־שמעון איש
קריות כי הוא הוא אשר עתיד היה
למסור אותו והוא היה אחד משנים
עשר׃

ϛ'.

68. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.
69. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.
70. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν;
71. Ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

ז

ויהלך ישוע אחרי הדברים
האלה בגליל כי לא אבה להלך
ביהודה כי בקשו היהודים להרגו׃
2 וקרוב היה החג היהודים חג הסכות׃
3 ויאמרו אליו אחיו סעה ארח דרכך
מפה ולך לך ביהודה למען גם תלמידיך
יראו את־פעליך אשר פעל אתה׃
4 כי איש לא עושה מאומה בסתר
אשר מבקש הוא להופיע אם את־
הדברים האלה תעשה או תגלה את־
נפשך לעולם׃
5 כי גם אחיו לא האמינו בו׃
6 ויאמר אליהם ישוע עתי לא באה
ועתכם בכל־עתות עתידה היא׃
7 העולם לא יוכל לשנא אתכם ואתי
שונא הוא כי אני מעיד עליו כי מעשיו
רעים המה׃

ΚΕΦΑΛ. ζ.

Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν· ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.
2. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία.
3. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς.
4. Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.
5. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.
6. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος.
7. Οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν.

Cap. VI.

68. Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternę habes.

69. Et nos credimus & cognovimus, quia tu es Chriſtus filius Dei vivi.

70. Reſpondit ei Ieſus: Nónne ego vos duodecim elegi: & ex vobis unus diabolus eſt?

71. Dicebat autem Iudám Simónis Iſcariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm eſſet unus ex duodecim.

Das VI. Capitel.

68. Da antwortet jm Simon Petrus: HErr/ wo hin ſollen wir gehen? Du haſt Wort des ewigen Lebens.

69. Vnd wir haben geglaubet / vnd erkannt/ daß du biſt Chriſtus der Sohn deß Lebendigen Gottes.

70. JEſus antwortet jm: Habe ich nicht euch zwölffe erwehlet/vnd ewer einer iſt ein Teuffel? Mat. 16, 16. Mar 8, 29 Luc 9, 20.

71. Er redet aber von dem Juda Simon Jſcharioth/derſelbige verrieth jn hernach/vnd war der zwölffen einer.

Cap. VII.

POſt hæc ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæa ambulare: quia quærebant eum Iudæi interficere.

2. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia.

3. Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, ut & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis.

4. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

5. Neque enim fratres ejus credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

7. Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala ſunt.

Das VII. Capitel.

DArnach zog JEſus vmbher in Galilea/denn er wolte nicht in Judea vmbher ziehen/darumb/daß jhm die Jüden nach dem Leben ſtelleten.

2. Es war aber nahe der Jüden Feſt der Laubrüſt. Lev. 23, 34.

3. Da ſprachen ſeine Brüder zu jhm: Mache dich auff von dannen/vnd gehe in Judeam/ auff daß auch deine Jünger ſehen die Werck die du thuſt.

4. Niemand thut etwas im verborgen/vnd will doch frey offenbar ſeyn/Thuſt du ſolches / ſo offenbare dich für der Welt.

5. Denn auch ſeine Brüder glaubten nicht an jhn.

6. Da ſpricht JEſus zu jnen: Meine zeit iſt noch nicht hie/Ewer zeit aber iſt allwege.

7. Die Welt kan euch nicht haſſen/Mich aber haſſet ſie/Denn ich zeuge von jhr/daß jhre werck böſe ſind.

Digitized by Google

ז

8 אתם תעלו אל־החג הזה ואני עד פה
אינני אעלה אל־החג הזה כי עתי עד עת
לא נמלאה :
9 ובדברו את־הדברים האלה אליהם
ויקוה לעת בגליל :
10 וכאשר עלו אחיו אז גם הוא עלה
אל־החג לא בגלוי כי־אם אך בלט ·
11 והיהודים בקשו אותו בחג ויאמרו
איו :
12 ותלונה גדולה היתה עליו בעם כי
אחדים אמרו כי טוב הוא ואחרים
אומרים לא כי אם מתעה העם הוא :
13 ואיש לא הופיע לדבר עליו בעבור
יראת היהודים :
14 ובחצית החג עלה ישוע אל־ההיכל
וילמד :
15 ויתמהו היהודים לאמר איכה זה
ידע ספרים ולא למוד הוא :
16 ויען ישוע להם ויאמר לקחי אינני
לי היא־כי־אם לו אשר שלחני :
17 אם איש יאבה לעשות את־רצונו
ידע על־הלקח אם מאלהים היא או
אם אני מנפשי מדבר :
18 כל־אשר מנפשו מדבר את־כבוד
נפשו מבקש ואשר מבקש את־כבוד
השולח אותו זה הוא ישר ואינה
עולתה בו :
19 הלא משה נתן לכם את־התורה
ואיש מכם לא עושה את־התורה
למה תבקשו להרגני :

ζ.

8. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην· ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται.

9. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ.

10. Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.

11. Οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;

12. Καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, οὔ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.

13. Οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων.

14. Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκε.

15. Καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες, πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς;

16. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν, ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.

17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ.

18. Ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

19. Οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;

Digitized by Google

Cap. VII.

8. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt.

9 Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.

10. Vt autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

11. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?

12. Et murmur multus erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alii autem dicebant; Non, ſed ſeducit turbas.

13. Nemo tamen palàm loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.

14. Iam autem die feſto mediante aſcendit Ieſus in templum, & docebat.

15. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit?

16. Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed ejus qui miſit me.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus facere: cognoſcet de doctrina, utrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.

18. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit, qui autem quærit gloriam ejus qui miſit eum, hic verax eſt, & injuſtitia in illo non eſt.

19. Nónne Moyſes dedit vobis legem: & nemo ex vobis facit? Quid me quæritis interficere?

Das VII. Capitel.

8. Gehet jhr hinauff/auff dieſes Feſt/Jch will noch nicht hinauff gehen auff dieſes Feſt / denn meine zeit iſt noch nicht erfüllet.

9. Da er aber das zu jhnen geſagt / bleib er in Galilea.

10. Als aber ſeine Brüder waren hinauff gegangen / da gieng er auch hinauff zu dem Feſt/ nicht offenbarlich/ſondern gleich heimlich.

11. Da ſuchten jn die Jüden am Feſt / vnd ſprachen: Wo iſt der?

12. Vnd es war ein groß gemürmel von jhm vnter dem Volck. Etliche ſprachen: Er iſt fromm. Die andern aber ſprachen: Nein/ſondern er verführet das Volck.

13. Niemand aber redete frey von jm / vmb der forcht willen für den Jüden.

14. Aber mitten im Feſt/gieng JEſus hinauff in den Tempel vnd lehret.

15. Vnd die Jüden verwunderten ſich / vnnd ſprachen: Wie kan dieſer die Schrifft / ſo er ſie doch nicht gelernet hat.

16. Jeſus antwortet jnen/vnd ſprach: Meine Lehre iſt nicht mein / ſondern deß/der mich geſandt hat.

17. So jemand will deß willen thun/der wirdt jnnen werden/ob dieſe Lehre von Gott ſey / oder ob ich von mir ſelbs rede.

18. Wer von jm ſelbs redet/der ſuchet ſeine eigne Ehre/Wer aber ſuchet die Ehre deß der jn geſandt hat/der iſt warhafftig/ vnd iſt keine vngerechtigkeit an jm.

19. Hat euch nicht Moſes das Geſetz gegeben/ vnd niemand vnter euch thut das Geſetze? Warumb ſuchet jr mich zu tödten?

Digitized by Google

ז

20 ויען ההמון ויאמר שד לך מי יבקש להרגך׃

21 ויען ישוע ויאמר אליהם אחד מעשה עשיתי וכלכם מתמהים׃

22 על־כן משה נתן לכם את־המולה לא כי־ממשה היא כי־אם מאבות ובשבת מלתם את־האדם׃

23 אם תקח אדם את־המולה בשבת ולא מחללה תורת משה ולמה תחרו כי את־כליל האדם רפאתי בשבת׃

24 אל־תשפטו למראה עיניכם כי אם משפט צדק תשפטו׃

25 ויאמרו אחדים מאנשי ירושלים הלא זה הוא אשר מבקשים להרגו׃

26 והנה הוא בבטחון מדבר ואיש אחד לא אומר לו דבר אולי באמת ידעו הנשיאים כי זה הוא המשיח׃

27 אך את־הלז ידענו מאין הוא והמשיח אם יבוא איש לא ידע מאין יבוא׃

28 ויצעק ישוע בהיכל מלמד ולאמר וגם אותי יודעים אתם מאין אני הנה ואני מעצמי לא באתי כי אם יש נאמן אשר שלחני אשר אתם אינכם יודעים אותו׃

29 ואנכי ידעתיו (ואם אמר כי אינני יודע אותו אהיה כמוכם כזב כי אם ידעתיו) כי מאתו הנה אני והוא שלחני׃

ζ.

20. Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε, δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;

21. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.

22. Διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.

23. Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ;

24. Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

25. Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι;

26. Καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;

27. Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.

28. Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων, κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

29. Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, (καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτόν.) ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν.

Cap. VII.

20. Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes, quis te quærit interficere?
21. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.
22. Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem: (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus,) & in ſabbatho circumciditis hominem.
23. Si circumciſionem accipit homo in ſabbatho, ut non ſolvatur lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbatho?
24. Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate.
25. Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymis. Nonne hic eſt quem quærunt interficere?
26. Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognoverunt principes quia hic eſt (verè) Chriſtus?
27. Sed hunc ſcimus unde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit unde ſit.
28. Clamabat ergo Ieſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis, & à meipſo non veni, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis.
29. Ego ſcio eum: (Et ſi dixero, quia non ſcio eum: ero ſimilis vobis, mendax) quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.

Das VII. Capitel.

20. Das Volck antwortet / vnnd ſprach: Du haſt den Teuffel / wer ſuchet dich zu tödten? Ex 20,20. Sup 24,3. Sup 5,18.
21. JEſus antwortet / vnd ſprach: Ein einiges Werck hab ich gethan / vnd jr wundert euch alle.
22. Moſes hat euch darumb gegeben die Beſchneidung / nicht daß ſie von Moſe kom̃et / ſondern von den Vätern / noch beſchneidet jr den Menſchen am Sabbath. Lev. 12,3 Gē. 17,10
23. So ein Menſch die Beſchneidung an̄imt am Sabbath / auff daß nicht das Geſetze Moſe gebrochen werde / Zürnet jhr denn vber mich / daß ich den gantzen Menſchen habe am Sabbath geſund gemacht?
24. Richtet nicht nach dem anſehen / ſondern richtet ein recht gerichte. Deu. 1,16
25. Da ſprachen etliche von Jeruſalem: Iſt das nicht der / den ſie ſuchen zu tödten.
26. Vnd ſihe zu / er redet frey / vnnd ſie ſagen jm nichts. Erkennen vnſer Oberſten nun gewiß / daß er gewiß Chriſtus ſey?
27. Doch wir wiſſen / von wannen dieſer iſt / Wenn aber Chriſtus kommen wirdt / ſo wirdt niemand wiſſen von wannen er iſt.
28. Da rieff JEſus im Tempel / lehret vnnd ſprach: Ja jhr kennet mich / vnd wiſſet von wannen ich bin / Vnd von mir ſelbs bin ich nicht kommen / ſondern es iſt ein Warhafftiger / der mich geſandt hat / welchen jr nicht kennet.
29. Ich kenne jn aber: (Vnd ſo ich würde ſagen / ich kenne ſein nicht / ſo würde ich ein Lügner / gleich wie jr ſeyd /) denn ich bin von jhm / vnd er hat mich geſandt.

ז

20 ויען ההמון ויאמר שד לך מי יבקש להרגך :

21 ויען ישוע ויאמר אליהם אחד מעשה עשיתי וכלכם מתמהים :

22 על־כן משה נתן לכם את־המולה לא כי־ממשה היא כי־אם מאבות ובשבת מלתם את־האדם :

23 אם תקח אדם את־המולה בשבת ולא בחללה תורת משה ולמה תחרו כי את־כליל האדם רפאתי בשבת :

24 אל־תשפטו למראה עיניכם כי אם משפט צדק תשפטו :

25 ויאמרו אחדים מאנשי ירושלים הלא זה הוא אשר מבקשים הרגו :

26 והנה בבטחון מדבר ואיש אחד לא אומר לו דבר אולי באמת ידעו הנשיאים כי זה הוא המשיח :

27 אך את־הלו ידענו אימזה הוא והמשיח אם יבוא איש לא ידע אימזה יבוא :

28 ויצעק ישוע בהיכל מלמד ולאמר וגם אותי ידעים אתם מאין. אני תזה ואני ממני לא באתי כי אם יש נאמן אשר שלחני אשר אתם אינכם ידעים אותו :

29 ואנכי ידעתיו (ואם אמר כי אינני ידע אותו אהיה כמוכם כזב כי אם ידעתיו) כי ממנו הנה אני והוא שלחני :

ζ.

20. Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπε, δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι;

21. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.

22. Διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.

23. Εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ;

24. Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

25. Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι;

26. Καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός;

27. Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.

28. Ἔκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ ἰησοῦς καὶ λέγων, κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί· καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.

29. Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, (καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα αὐτόν.) ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν.

Digitized by Google

Cap. VII. | Das VII. Capitel.

20. Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes, quis te quærit interficere?

20. Das Volck antwortet / vnnd ſprach: Du haſt den Teuffel/wer ſuchet dich zu töoten? Ex 20,20. J 24,3. Sup 5,18.

21. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.

21. JEſus antwortet/vnd ſprach: Ein einiges Werck hab ich gethan/vnd jr wundert euch alle.

22. Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem: (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus,) & in ſabbatho circumciditis hominem.

22. Moſes hat euch darumb gegeben die Beſchneidung/nicht daß ſie von Moſe kompt / ſondern von den Vätern / noch beſchneidet jr den Menſchen am Sabbath. Lev. 12,3 Gē. 17,10

23. Si circumciſionem accipit homo in ſabbatho, ut non ſolvatur lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbatho?

23. So ein Menſch die Beſchneidung annimpt am Sabbath/auff daß nicht das Geſetze Moſe gebrochen werde/Zürnet jhr denn vber mich/daß ich den gantzen Menſchen habe am Sabbath geſund gemacht?

24. Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate.

24. Richtet nicht nach dem anſehen / ſondern richtet ein recht gerichte. Deu. 1,16

25. Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymis. Nonne hic eſt quem quærunt interficere?

25. Da ſprachen etliche von Jeruſalem: Jſt das nicht der/den ſie ſuchen zu töoten.

26. Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognoverunt principes quia hic eſt (verè) Chriſtus?

26. Vnd ſihe zu/er redet frey / vnnd ſie ſagen jm nichts. Erkennen vnſer Oberſten nun gewiß/ daß er gewiß Chriſtus ſey?

27. Sed hunc ſcimus unde ſit: Chriſtus autem cùm venerit, nemo ſcit unde ſit.

27. Doch wir wiſſen / von wannen dieſer iſt/ Wenn aber Chriſtus kommen wirdt / ſo wirdt niemand wiſſen von wannen er iſt.

28. Clamabat ergo Ieſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & unde ſim ſcitis, & à meipſo non veni, ſed eſt verus qui miſit me, quem vos neſcitis.

28. Da rieff JEſus im Tempel/ lehret vnnd ſprach: Ja jhr kennet mich/vnd wiſſet von wannen ich bin/Vnd von mir ſelbs bin ich nicht kommen/ſondern es iſt ein Warhafftiger / der mich geſandt hat/welchen jr nicht kennet.

29. Ego ſcio eum: (Et ſi dixero, quia non ſcio eum: ero ſimilis vobis, mendax) quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.

29. Jch kenne jn aber: (Vnd ſo ich würde ſagen/ich kenne ſein nicht / ſo würde ich ein Lügner / gleich wie jr ſeyd/) denn ich bin von jhm/ vnd er hat mich geſandt.

ז

30 וַיְבַקְשׁוּ לְתָפְשׂוֹ וְאִישׁ לֹא שָׁלַח אֶת־
יָדוֹ בוֹ כִּי־לֹא בָאָה עִתּוֹ ׃
31 וְרַבִּים מֵהָעָם הֶאֱמִינוּ בוֹ וַיֹּאמְרוּ כִּי
הַמָּשִׁיחַ אִם יָבוֹא הֲיַעֲשֶׂה אוֹתוֹת רַבִּים
מֵאֲשֶׁר הוּא עָשָׂה ׃
32 וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַמְּפֻרְשִׁים כִּי הָגֹה
הָגָה הָעָם עָלָיו אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וַיִּשְׁלְחוּ הַמְּפֻרְשִׁים וְשָׂרֵי הַכֹּהֲנִים אֶת־
הַמְשָׁרְתִים לְתָפְשׂוֹ ׃
33 וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ עוֹד עֶת־מְעַט עִמָּכֶם
אָנֹכִי וְאֵלֵךְ אֶל־אֲשֶׁר שְׁלָחָנִי ׃
34 תְּבַקְשׁוּנִי וְלֹא תִמְצָאוּ וּבַאֲשֶׁר אֲנִי
הֹוֶה אַתֶּם לֹא תוּכְלוּ לָבוֹא שָׁמָּה ׃
35 וַיֹּאמְרוּ הַיְּהוּדִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
אָנָה זֶה עָתִיד לָלֶכֶת כִּי אֲנַחְנוּ לֹא
נִמְצָאֵנוּ הַלְגְלִילַת הַגּוֹיִם עָתִיד לָלֶכֶת
וּלְלַמֵּד אֶת־הַגּוֹיִם ׃
36 מַה זֶּה הַדָּבָר אֲשֶׁר אָמַר תְּבַקְשׁוּנִי
וְלֹא תִמְצָאוּ וּבַאֲשֶׁר אֲנִי הֹוֶה אַתֶּם
לֹא תוּכְלוּ לָבוֹא שָׁמָּה ׃
37 וּבְיוֹם אַחֲרוֹן הַגָּדוֹל בֶּחָג קָם יֵשׁוּעַ
וַיִּצְעַק לֵאמֹר הוֹי כָּל־צָמֵא לְכוּ אֵלַי
וּשְׁתוּ ׃
38 כָּל־אֲשֶׁר מַאֲמִין בִּי כַּאֲשֶׁר אָמַר
הַכָּתוּב נַהֲרֵי מַיִם חַיִּים מִבִּטְנוֹ יִזְּלוּ ׃
39 וְזֹאת אָמַר עַל־הָרוּחַ אֲשֶׁר עֲתִידִים
הָיוּ לָקַחַת אוֹתָהּ הַמַּאֲמִינִים בּוֹ כִּי עֲדֶן
לֹא נִתְּנָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ כִּי יֵשׁוּעַ עֲדֶנָּה
לֹא נֶאְדָּר ׃ 40 וְרַבִּים מִן־הָעָם שׁוֹמְעִים
אֶת־הַדָּבָר אָמְרוּ זֶה הוּא בֶאֱמֶת הַנָּבִיא ׃

ζ.

30. Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ
οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν τὴν χεῖρα,
ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.
31. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευ-
σαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς
ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα σημεῖα ποιήσει
ὧν οὗτος ἐποίησεν;
32. Ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου
γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα, καὶ ἀ-
πέστειλαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς
ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.

33. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν
χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω
πρὸς τὸν πέμψαντά με.
34. Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε·
καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
ἐλθεῖν.
35. Εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυ-
τοὺς, ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι
ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς
τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει
πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας;
36. Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε,
ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου
εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

37. Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ με-
γάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκρα-
ξε, λέγων, ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός
με, καὶ πινέτω.
38. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν
ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ
ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
39. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος,
οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς
αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον †
ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη.
40. Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκού-
σαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀ-
ληθῶς ὁ προφήτης.

† ἐπ᾽ αὐτοὺς

Cap. VII.

30. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus.

31. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant, Chriſtus cùm venerit, nunquid plura ſigna faciet quàm quæ hic facit?

32. Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc: & miſerunt principes & Phariſæi miniſtros ut apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum qui me miſit.

34. Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego ſum vos non poteſtis venire.

35. Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inveniemus eum? nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?

36. Quis eſt hic ſermo quem dixit: Quæretis me, & non invenietis: & ubi ſum ego, vos non poteſtis venire?

37. In noviſſimo autem die magno feſtivitatis ſtabat Ieſus, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

38. Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.

39. (Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum, nondum enim erat Spiritus datus: quia Ieſus nondum erat glorificatus.)

40. Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones ejus, dicebant: Hic eſt verè Propheta.

Das VII. Capitel.

30. Da ſuchten ſie jhn zu greiffen / Aber niemand legt die Hand an jn / denn ſeine ſtunde war noch nicht kommen.

31. Aber viel vom Volck glaubten an jn / vnd ſprachen: Wenn Chriſtus kommen wirdt / wirdt er auch mehr zeichen thun denn dieſer thut.

32. Vnd es kam für die Phariſeer / daß das Volck ſolches von jhm mummelte. Da ſandten die Phariſeer vnd Hohenprieſter Knechte auß / daß ſie jn griffen.

33. Da ſprach Jeſus zu jhnen: Ich bin noch eine kleine zeit bey euch / vnd denn gehe ich hin zu dem der mich geſandt hat.

34. Jr werdet mich ſuchen / vnd nicht finden / vnd da ich bin / könnet jr nicht hinkommen. *Inf. 13, 33.*

35. Da ſprachen die Jüden vnter einander: Wo will dieſer hingehen / daß wir jn nicht finden ſollen? Will er vnter die Griechen gehen / die hin vnd her zerſtrewet liegen / vnnd die Griechen lehren?

36. Was iſt das für eine rede / daß er ſaget: Jr werdet mich ſuchen / vnd nicht finden / vnd wo ich bin / da könnet jr nicht hinkommen?

37. Aber am letzten Tage deß Feſtes / der am herrlichſten war / tratt JEſus auff / rieff vnd ſprach: Wen da dürſtet / der komme zu mir vnd trincke. *Levit. 23, 27.*

38. Wer an mich glaubet / wie die Schrifft ſaget / von deß Leibe werden ſtröme deß lebendigen Waſſers flieſſen. *Deu. 18, 15. Ioel 2, 28. Act. 2, 17*

39. Das ſaget er aber von dem Geiſt / welchen empfahen ſolten / die an jn glaubten. Denn der Heilige Geiſt war noch nicht da / denn JEſus war noch nicht verkläret.

40. Viel nun vom Volck / die dieſe rede höreten / ſprachen: Dieſer iſt ein rechter Prophet.

ז

41 ואחרים אמרו זה הוא המשיח
אחרים אמרו המן הגליל יבוא
המשיח:
42 הלא הכתוב אמר כי מזרע דויד
ומבית לחם אפרתה אשר שם היה
דויד יבוא המשיח:
43 ותהי מצה ומריבה בעם עליו:
44 ומקצתם אבו לתפשו אבל איש
לא שלח בו את ידיהם:
45 ויבואו המשרתים אל שרי הכהנים
ואל הפרושים ויאמרו להם האלה
למה לא הולכתיהו:
46 ויענו המשרתים בכל עתותינו איש
לא דבר כזה האדם:
47 ויענו להם המפרשים הגם אתם
נתעיתם:
48 הגם איש מנשיאים או מפרושים
האמין בו:
49 כי אם ההמון הזה אשר לא יודע
את התורה הארורים המה:
50 אומר נקדמון אליהם הבא בלילה
אליו אחד היה מהמה:
51 התשפוט תורתנו את האדם אם
לא תשמע בטרם ממנו ותדע מה
עשהו:
52 ויענו ויאמרו לו הגם אתה מגליל
היית חקר וראה כי נביא מגליל
לא קם:
53 וישובו איש אל ביתו:

ζ.

41. Ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται;

42. Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαυίδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπου ἦν δαυίδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται;

43. Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι᾽ αὐτόν.

44. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν τὰς χεῖρας.

45. Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν.

46. Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται, οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος.

47. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε;

48. Μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων;

49. Ἀλλ᾽ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι.

50. Λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν.

51. Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ᾽ αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ;

52. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον, καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται.

53. Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Cap. VII.

41. Alii dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Nunquid à Galilęa venit Chriſtus.

42. Nónne ſcriptura dicit, quia ex ſemine David, & de Bethlehem caſtello ubi erat David, venit Chriſtus?

43. Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum.

44. Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus.

45. Venerunt ergo miniſtri ad pontifices & Phariſęos. Et dixerunt eis illi, Quare non adduxiſtis illum?

46. Reſponderunt miniſtri: Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo.

47. Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Nunquid & vos ſeducti eſtis?

48. Nunquid ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis.

49. Sed turba hæc quę non novit legem, maledicti ſunt.

50. Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipſis.

51. Nunquid lex noſtra judicat hominem: niſi prius audierit ab ipſo, & cognoverit quid faciat?

52. Reſponderunt, & dixerunt ei: Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide quia à Galilęa propheta non ſurgit.

53. Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam.

Das VII. Capitel.

41. Die andern ſprachen: Er iſt Chriſtus. Etliche aber ſprachen: Soll Chriſtus auß Galilea kommen?

42. Spricht nicht die Schrifft/von dem Samen David/vnnd auß dem Flecken Bethlehem/ da David war/ſolle Chriſtus kommen? *Mich. 5. 2. Mat. 2. 6.*

43. Alſo ward eine zwitracht vnter dem Volck vber jhm.

44 Es wolten aber etliche jn greiffen / aber niemand leget die Hand an jn.

45. Die Knechte kamen zu den Hohenprieſtern vnd Phariſeern/vnd ſie ſprachen zu jhnen: Warumb habt jr jn nicht gebracht?

46. Die Knechte antworten: Es hat nie kein Menſch alſo geredt/wie dieſer Menſch.

47. Da antworten jnen die Phariſeer: Seyt jr auch verführet?

48. Glaubt auch jrgend ein Oberſter oder Phariſeer an jn.

49. Sondern das Volck / das nichts vom Geſetz weiß/iſt verflucht.

50. Spricht zu jnen Nicodemus/ der bey der Nacht zu jhm kam / welcher einer vnter jhnen war: *S.up. 3. 2.*

51. Richtet vnſer Geſetz auch einen Menſchen ehe man jn verhöret/vnd erkenne was er thut? *Deu. 17. 8. & 19. 15.*

52. Sie antworten vnnd ſprachen zu jhm: Biſt du auch ein Galileer? Forſche vnnd ſihe/ Auß Galilea ſtehet kein Prophet auff.

53. Vnd ein jeglicher gieng alſo heim.

ח

יֵשׁוּעַ הָלַךְ אֶל־הַר הַזֵּיתִים ׃
2 וּבַבֹּקֶר שָׁב וּבָא אֶל־הַהֵיכָל
וְכָל־הָעָם בָּא אֵלָיו וַיֵּשֶׁב וַיְלַמְּדֵם ׃

3 וְהַסּוֹפְרִים וְהַפְּרוּשִׁים הוֹלִיכוּ אֵלָיו
אֶת־אִשָּׁה הַנִּתְפְּשָׂה בְּנִאוּפִים וַיַּקִּימוּהָ
בְּתוֹכָם ׃
4 לֵאמוֹר אֵלָיו הַמְלַמֵּד אֶת־אִשָּׁה
הַזֹּאת מָצָאנוּ כִּי־נָאוֹף נֹאָפֶת ׃
5 וּבְתוֹרַת מֹשֶׁה צִוָּה אֹתָנוּ לְהַסְקִיל
כָּאֵלֶּה וְאַתְּ מַה תֹּאמַר עָלֶיהָ ׃
6 וְזֹאת אָמְרוּ מְנַסִּים אֹתוֹ אֲשֶׁר יוּכְלוּן
לְחַיְּבוֹ וַיִּקֹּד יֵשׁוּעַ לְמַטָּה וַיִּכְתֹּב בְּאֶצְבָּעוֹ
אֶל־הָאָרֶץ לְאִישׁ לֹא מַסְבִּין ׃

7 וּבְהַתְמִידָם לִשְׁאוֹל לוֹ וַיָּקָם וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם אֲשֶׁר בְּלִי חַטָּאת בָּכֶם יַשְׁלִיךְ
בָּרִאשׁוֹנָה אֶת־אַבְנוֹ עָלֶיהָ ׃
8 וַיָּשָׁב וַיִּקֹּד לְמַטָּה וַיִּכְתֹּב אֶל־הָאָרֶץ ׃

9 וּבְשָׁמְעָם וּבְהוֹכִיחָם מַדָּעָם יָצְאוּ אַחַד
אַחַר אֶחָד בְּהָחֵלָּם מִזְּקֵנֵיהֶם עַד־
הָאַחֲרוֹנִים וַיִּשָּׁאֵר יֵשׁוּעַ לְבַדּוֹ וְהָאִשָּׁה
בְּתוֹךְ הָיְתָה ׃
10 וַיָּקָם יֵשׁוּעַ וְכַאֲשֶׁר אֱנוֹשׁ לֹא רָאָה
כִּי אִם אֶת־הָאִשָּׁה לְבַדָּהּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
אַיֵּה הַמַּחְיְבִים הָאֵלֶּה הַאֵינָם פֹּה אִישׁ
הִגִּיד עָלַיִךְ ׃

11 וַתֹּאמַר גַּם לֹא אֶחָד אֲדֹנִי וַיֹּאמֶר
אֵלֶיהָ וַאֲנִי לֹא אַגִּיד עָלַיִךְ לְכִי וּמֵעַתָּה
שִׁמְרִי דַרְכֵּךְ מֵחֲטוֹא עוֹד ׃

ΚΕΦΑΛ. η'.

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.

2. Ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς.

3. Ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα (ἐπὶ) μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ.

4. Λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε, † αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη ἐπαυτοφώρῳ μοιχευομένη.

† ταύ-την ἐ-φώρῳ

5. Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωϋσῆς (ἡμῖν) ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις;

6. Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσι (κατηγορεῖν) αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.

7. Ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς, ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν, πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω.

8. Καὶ πάλιν κάτω κύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν.

9. Οἱ δὲ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι ἐξήρχοντο εἷς καθεῖς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων (ἕως τῶν ἐσχάτων) καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὖσα.

10. Ἀνακύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, γύναι, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν;

11. Ἡ δὲ εἶπεν, οὐδείς, κύριε. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἰησοῦς οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε.

Cap. VIII.

IEſus autem perrexit in montem Oliveti.

2. Et diluculo iterum vênit in templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.

3. Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio.

4. Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio.

5. In lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

6. Hoc autem dicebant tentantes eum: ut poſſent accuſare eum, Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.

7. Cùm ergo perſeverarent interrogantes eum: erexit ſe, & dixit eis; Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.

8. Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terram.

9. Audientes autem, unus poſt unum exibant, incipientes à ſenioribus uſque ad poſtremos, & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans.

10. Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? nemo te condemnavit?

11. Quæ dicit: Nemo, Domine Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo. Vade, & jam amplius noli peccare.

Das VIII. Capitel.

IEſus aber gieng an den Oelberg.

2. Vnd frü Morgens kam er wider in den Tempel / vnd alles Volck kam zu jm/vnd er ſatzte ſich/vnd lehret ſie.

3. Aber die Schrifftgelehrten vnd Phariſeer brachten ein Weib zu jm/im Ehebruch begriffen/ vnd ſtelleten ſie ins mittel dar.

4. Vnd ſprachen zu jhm: Meiſter / diß Weib iſt begriffen auff friſcher that im Ehebruch.

5. Moſes aber hat vns im Geſetz gebotten / ſol- Lev. 20,
che zu ſteinigen. Was ſagſt du? 10.

6. Das ſprachen ſie aber/jhn zuverſuchen /auff daß ſie eine ſache zu im hetten. Aber JEſus bücket ſich nieder/vnd ſchreib mit dem Finger auff die Erden.

7. Als ſie nun anhielten jn zu fragen/ richtet er Deu.17,7
ſich auff/vnd ſprach zu jnen: Wer vnter euch on Sünde iſt/der werffe den erſten Stein auff ſie.

8. Vnd bücket ſich wider nider/vnd ſchreib auff die Erden.

9. Da ſie aber das höreten/giengen ſie hinauß/ einer nach dem andern/von den Elteſten an/(biß zu den letzten) vnd Jeſus ward gelaſſen alleine/ vnd das Weib im mittel ſtehend.

10. JEſus aber richtet ſich auff/vnd da er niemand ſahe/denn das Weib / ſprach er zu jhr: Weib/wo ſind ſie/deine verkläger? Hat dich niemand verdambt?

11. Sie aber ſprach: HERR/niemand. JEſus aber ſprach: So verdamme ich dich auch nicht. Gehe hin / vnnd ſündige fort nicht mehr.

ח

12 ויוסף ישוע וידבר לאמר אני הוא אור העולם כל־אשר בא אחרי לא יהלך בחשך כי אם יהיה לו אור החיים׃

13 ויאמרו אליו הפרושים את מעיד על־נפשך עדותך לא אמת היא׃

14 ויען ישוע ויאמר אליהם אם אני מעיד על־נפשי אמת היא עדותי כי ידעתי מאין באתי ולאן אלך ואתם לא ידעתם מאין בא אני ולאן הולך אנכי׃

15 כי אתם שופטים כדרך הבשר ואני אינני שופט את־כל־איש׃

16 ואם אשפוט אנכי אז משפטי צדקה הוא כי אינני לבדי הוה כי אם אני ואבי אשר שלחני׃

17 וגם בתורתכם כתוב כי על־פי שנים עדים יקום דבר׃

18 אנכי הוא אשר העיד על־נפשי והאב אשר שלחני גם הוא מעיד עלי׃

19 ויאמרו אליו איה אביך ויען ישוע גם לא אתי ידעתם וגם לא את־אבי ואם תדעו אתי ואז את־אבי תדעון׃

20 ואת־הדברים האלה דבר ישוע בבית במלמדו בהיכל ואיש לא תפשו כי עוד לא באה עתו׃

21 וישב ויאמר להם ישוע אני הולך ותבקשוני ובחטאתכם תמותון ואנה אני אלך אתם לא תוכלו לבוא שמה׃

22 ויאמרו היהודים היהרג את־נפשו כי־אומר הוא אנה אני אלך אתם לא תוכלו לבוא שמה׃

η'.

12. Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε, λέγων, ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

13. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.

14. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.

15. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα.

16. Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· ὅτι μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ, καὶ ὁ πέμψας με πατήρ.

17. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν.

18. Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ.

19. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ᾔδειτε ἄν.

20. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

21. Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.

22. Ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.

Cap. VIII.

12. Iterum ergo locutus eſt eis Ie-
ſus, dicens: Ego ſum lux mundi,
qui ſequitur me, non ambulat in
tenebris, ſed habebit lumen vitæ.
13. Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu
de teipſo teſtimonium perhibes:
teſtimonium tuum non eſt verum.
14. Reſpondit Ieſus, & dixit eis:
Etſi ego teſtimonium perhibeo de
meipſo, verum eſt teſtimonium
meum: quia ſcio unde veni, & quò
vado: vos autem neſcitis unde ve-
nio, aut quò vado.
15. Vos ſecundum carnem judi-
catis, ego non judico quemquam.
16. Et ſi judico ego, judicium
meum verum eſt, quia ſolus non
ſum, ſed ego & qui miſit me, Pater.
17. Et in lege veſtra ſcriptum eſt,
quia duorum hominum teſtimo-
nium verum eſt.
18. Ego ſum qui teſtimonium
perhibeo de meipſo: & teſtimo-
nium perhibet de me, qui miſit me,
Pater.
19. Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pa-
ter tuus? Reſpondit Ieſus: Neque
me ſcitis, neque Patrem meum: ſi
me ſciretis, forſitan & Patrem
meum ſciretis.
20. Hæc verba locutus eſt Ieſus in
gazophylacio, docens in templo: &
nemo apprehendit eum, quia nec-
dum venerat hora ejus.
21. Dixit ergo iterum eis Ieſus:
Ego vado, & quæretis me, & in pec-
cato veſtro moriemini. Quò ego
vado, vos non poteſtis venire.
22. Dicebant ergo Iudæi, Nunquid
interficiet ſemetipſum, quia dicit:
Quò ego vado, vos non poteſtis ve-
nire?

Das VIII. Capitel.

12. Da redet Jeſus abermal zu jnen/vnd ſprach: *1.Ioh.1.5.*
Jch bin das Liecht der Welt / wer mir nachfol-
get/der wirdt nicht wandeln im Finſterniß / ſon-
dern wirdt das Liecht deß Lebens haben.
13. Da ſprachen die Phariſeer zu jm: Du zeu-
geſt von dir ſelbs/dein zeugniß iſt nicht waar.
14. JEſus antwortet / vnd ſprach zu jhnen:
So ich von mir ſelbſt zeugen würde/ ſo iſt mein
zeugniß waar / denn ich weiß von wannen ich
kommen bin/vnd wo ich hingehe. Jhr aber wiſ-
ſet nicht von wannen ich komme/vnd wo ich hin-
gehe.
15. Jhr richtet nach dem Fleiſch/ich richte nie-
mands.
16. So ich aber richte / ſo iſt mein Gerichte
recht/denn ich bin nicht alleine/ſondern ich vnd
der Vater der mich geſandt hat.
17. Auch ſtehet in ewrem Geſetze geſchrieben/ *Deu 17.6 & 19.15.*
daß zweyer Menſchen zeugniß waar ſey. *Mat.18.16.*
18. Jch bins der ich von mir ſelbs zeuge / vnnd *2.Cor.13.1.*
der Vater der mich geſandt hat/zeuget auch von *Heb.10.28.*
mir.
19. Da ſprachen ſie zu jhm: Wo iſt dein Va-
ter? Jeſus antwortet: Jhr kennet weder mich
noch meinen Vater. Wenn jhr mich kennetet/
ſo kennetet jr auch meinen Vater.
20. Dieſe Wort redet JEſus an dem Gottes
Kaſten/da er lehret im Tempel. Vnd niemand
greiff jn/denn ſeine ſtunde war noch nicht kom-
men.
21. Da ſprach abermal JEſus zu jhnen: Jch
gehe hinweg/vnd jr werdet mich ſuchen/vnnd in
ewer Sünde ſterben. Wo ich hingehe da könnet
jhr nicht hin kommen.
22. Da ſprachen die Jüden / will er ſich denn
ſelbs tödten/daß er ſpricht: Wo hin ich gehe/ da
könnet jr nicht hin kommen?

Digitized by Google

ח

23 ויאמר להם אתם מלמטה ואני
מלמעלה אתם מעולם הזה ואני לא
מעולם הזה :
24 לכן אמרתי לכם כי תמותון
בחטאתיכם כי אם לא תאמינו כי אני
הוא תמותון בחטאתיכם :
25 ויאמרו אליו את מי הוה ויאמר
להם ישוע אני ראשון המדבר אליכם :
26 רבות היה לי לדבר ולשפוט עליכם
כי אם אשר שלחני נאמן הוא ואשר
שמעתי ממנו אלה מדבר אני אל
העולם :
27 ולא ידעו כי על האב דבר
אליהם :
28 ויאמר להם ישוע אם תרימו את
בן האדם או תדעו כי אני הוה וממני
מאומה לא עושה אני כי אם כאשר
למדני אבי אלה מדבר אנכי :
29 ואשר שלחני עמי הוה לא עזבני
לבדי אבי כי אני את רצונו עושה
בכל עת :
30 ובדברו את האלה רבים האמינו בו :
31 ויאמר ישוע אל היהודים אשר
האמינו בו אם תעמדו בדברי באמרת
תלמידי הוים אתם :
32 ותדעו את האמת והאמת תפריע
אתכם :
33 ויענו לו זרע אברהם אנחנו ולאיש
לא עבדנו בכל עת ואיכה תאמר כי
תפרעו :

η'.

23. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐκ τῶν
κάτω ἐστὲ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.
24. Εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ
πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν.
25. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; καὶ
εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ
λαλῶ ὑμῖν.
26. Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ
κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι,
κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέ-
γω εἰς τὸν κόσμον.
27. Οὐκ ἔγνωσαν (οὖν) ὅτι τὸν πατέρα
αὐτοῖς ἔλεγεν.
28. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅταν
ὑψώσετε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε
γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ
ποιῶ οὐδὲν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ
πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ.
29. Καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν·
οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ· ὅτι ἐγὼ
τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.
30. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος, πολ-
λοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
31. Ἔλεγεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς τοὺς
πεπιστευκότας αὐτῷ ἰουδαίους, ἐὰν ὑμεῖς
μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς
μαθηταί μου ἐστέ.
32. Καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ
ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.
33. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, σπέρμα ἀ-
βραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκα-
μεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθε-
ροι γενήσεσθε;

Cap. VIII.

23. Et dicebat eis: Vos de deorſum
eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de
mundo hoc eſtis: ego non ſum de
hoc mundo.
24. Dixi ergo vobis, quia morie-
mini in peccatis veſtris, ſi enim non
credideritis quia ego ſum, morie-
mini in peccato veſtro.
25. Dicebant ergo ei: Tu quis es?
Dixit eis Ieſus: Principium qui &
loquor vobis.
26. Multa habeo de vobis loqui
& judicare, ſed qui me miſit, verax
eſt: & ego quæ audivi ab eo, hæc
loquor in mundo.
27. Et non cognoverunt quia pa-
trem eis dicebat Deum.
28. Dixit ergo eis Ieſus: Cùm ex-
altaveritis filium hominis, tunc co-
gnoſcetis quia ego ſum, & à meipſo
facio nihil, ſed ſicut docuit me Pa-
ter, hæc loquor.
29. Et qui me miſit, mecum eſt,
& non reliquit me ſolum, quia ego
quę placita ſunt ei, facio ſemper.
30. Hęc illo loquente, multi cre-
diderunt in eum.
31. Dicebat ergo Ieſus ad eos qui
crediderunt ei Iudęos: Si vos man-
ſeritis in ſermone meo, verè diſci-
puli mei eritis.
32. Et cognoſcetis veritatem, &
veritas liberabit vos.
33. Reſponderunt ei: Semen Ab-
rahæ ſumus, & nemini ſervivimus
unquam, quomodo tu dicis, Liberi
eritis?

Das VIII. Capitel.

23. Vnd er ſprach zu jhnen: Jhr ſeydt von vn-
ten her / Jch bin von oben herab. Jhr ſeyd von
dieſer Welt / ich bin nicht von dieſer Welt.
24. So habe ich euch geſagt / daß jhr ſterben
werdet in ewren Sünden / denn ſo jr nicht glau-
bet / daß ichs ſey / ſo werdet jr ſterben in ewren
Sünden.
25. Da ſprachen ſie zu jm: Wer biſt du denn?
Vnd JEſus ſprach zu jhnen: Erſtlich der / der
ich mit euch rede.
26. Jch habe viel von euch zu reden / vnd zu
richten / aber der mich geſand hat / iſt warhafftig /
vnd was ich von jhm gehört habe / das rede ich
vor der Welt.
27. Sie vernamen aber nicht / daß er jnen von Sup. 3. 33.
dem Vater ſagete. Rom. 3. 4.
28. Da ſprach JEſus zu jhnen: Wenn jr deß
Menſchen Sohn erhöhen werdet / denn werdet jr
erkennen daß ichs ſey / vnd nichts von mir ſelber
thu / ſondern wie mich mein Vater gelehret hat /
ſo rede ich.
29. Vnd der mich geſandt hat / iſt mit mir.
Der Vater leſſet mich nicht alleine / denn ich thu
allzeit was jm gefellet.
30. Da er ſolches redet glaubten viel an jn.
31. Da ſprach nun JEſus zu den Jüden / die
an jn glaubten: So jr bleiben werdet an meiner
rede / ſo ſeydt jr meine rechte Jünger.
32. Vnd werdet die Warheit erkennen / vnd die
Warheit wirdt euch frey machen.
33. Da antworten ſie jhm: Wir ſindt Abra-
hams Samen / ſind nie kein mal jemandes
Knecht geweſen / Wie ſprichſt du denn / jr ſolt frey
werden?

ח — Η.

34 וַיַּעַן לָהֶם יֵשׁוּעַ אָמֵן אָמֵן אוֹמֵר
אֲנִי לָכֶם כִּי כָּל אֲשֶׁר עֹשֶׂה אֶת־הַחַטָּאָה
עֶבֶד הַחַטָּאָה הוּא׃

35 וְהָעֶבֶד לֹא יַעֲמוֹד בַּבַּיִת לְעוֹלָם
וְהַבֵּן יְהוּא לְעוֹלָם׃

36 וְאִם הַבֵּן יַפְרִיעַ אֶתְכֶם בֶּאֱמֶת
בְּנֵי חוֹרִים אַתֶּם׃

37 יָדַעְתִּי כִּי זֶרַע אַבְרָהָם אַתֶּם אֲבָל
אַתֶּם מְבַקְשִׁים לְהָרְגֵנִי כִּי לֹא תוּכְלוּ
לְהָכִיל אֶת־דְּבָרִי׃

38 אֲנִי אֶת אֲשֶׁר רָאִיתִי אֶת־אָבִי
מְדַבֵּר וְאַתֶּם אֶת־אֲשֶׁר רְאִיתֶם מֵאֲבִיכֶם
עוֹשִׂים׃

39 וַיַּעֲנוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָבִינוּ אַבְרָהָם
הוּא וַיֹּאמֶר לָהֶם יֵשׁוּעַ אִם בְּנֵי אַבְרָהָם
אַתֶּם גַּם אֶת־מַעֲשֵׂי אַבְרָהָם תַּעֲשׂוּן׃

40 וְעַתָּה מְבַקְשִׁים אַתֶּם לְהָרְגֵנִי אֶת
הָאָדָם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָכֶם אֶת־אֱמֶת
אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מֵאֱלֹהִים וְזֹאת לֹא עָשָׂה
אַבְרָהָם׃

41 אַתֶּם עוֹשִׂים אֶת־מַעֲשֵׂי אֲבִיכֶם
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֲנַחְנוּ מִתַּזְנוּנוֹת לֹא נוֹלַדְנוּ
אָב אֶחָד לָנוּ אֱלֹהִים׃

42 וַיֹּאמֶר לָהֶם יֵשׁוּעַ אִם אֱלֹהִים
אֲבִיכֶם אָז תְּאֱהָבוּנִי כִּי אֲנִי מֵאֱלֹהִים
יָצָאתִי וּבָאתִי וְלֹא מִפְּנַי בָאתִי כִּי־אִם
הוּא שְׁלָחַנִי׃

43 עַל־כֵּן אֶת מִלָּתִי לֹא יוֹדְעִים
אַתֶּם כִּי לֹא תוּכְלוּ לִשְׁמוֹעַ אֶת־
דְּבָרִי׃

34. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν, λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας.

35. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

36. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε.

37. Οἶδα ὅτι σπέρμα ἀβραάμ ἐστε. ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.

38. Ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ. καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε.

39. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἰ τέκνα τοῦ ἀβραὰμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ἐποιεῖτε.

40. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ. τοῦτο ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν.

41. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ, ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν.

42. Εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε.

43. Διατί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν.

Cap. VIII.

34. Reſpondit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.

35. Servus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.

36. Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis.

37. Scio, quia filii Abrahæ eſtis: ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis.

38. Ego quod vidi apud Patrem, loquor: & vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.

39. Reſponderunt & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.

40. Nunc autem quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum, quam audivi à Deo, hoc Abraham non fecit.

41. Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati, unum patrem habemus Deum.

42. Dixit ergo eis Ieſus: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis utiq; me, ego enim ex Deo proceſſi, & veni, neque enim à meipſo veni, ſed ille me miſit.

43. Quare loquelam meam non cognoſcitis? Quia non poteſtis audire ſermonem meum.

Das VIII. Capitel.

34. JEſus antwortet jnen/vnd ſprach: Warlich/warlich/ich ſage euch: Wer Sünde thut/ der iſt der Sünden Knecht. Rō 6.14. 2. Pet. 2. 19.

35. Der Knecht bleibet nicht ewiglich im Hauſe/der Sohn bleibet ewiglich.

36. So euch nun der Sohn frey machet / ſo ſeyd jr recht frey.

37. Ich weiß wol das jhr Abrahams Samen ſeyd/ aber jr ſuchet mich zu tödten/denn meine rede fehet nicht vnter euch.

38. Ich rede/was ich von meinem Vater geſehen habe/ſo thut jr/was jr von ewrem Vater geſehen habt.

39. Sie antworten vnd ſprachen zu jhm: Abraham iſt vnſer Vater. Spricht JEſus zu jhnen: Wenn jhr Abrahams Kinder weret/ſo thet jhr Abrahams Wercke.

40. Nun aber ſuchet jr mich zu tödten / einen ſolchen Menſchen/der ich euch die Warheit geſagt habe/die ich von Gott gehört habe/Das hat Abraham nicht gethan.

41. Jr thut ewers Vaters Werck. Da ſprachen ſie: Wir ſind nicht vnehelich geboren/Wir haben einen Vater/Gott.

42. JEſus ſprach zu jhnen: Were Gott ewer Vater/ ſo liebetet jr mich. Denn ich bin außgegangen vnd kommen von Gott. Denn ich bin nicht von mir ſelber kommen / ſondern er hat mich geſandt.

43. Warumb kennet jhr denn meine Sprache nicht? Denn jhr könnt ja meine Wort nicht hören.

ח

44 אתם מאביכם השטן הוים ואת־
מאויי אביכם תתאוו לעשות הוא מרצח
האדם מראשית ובאמת לא קם כי
איננה בו האמת כאשר מדבר את־
הכזב מנפשו מדבר הוא כי כזב הוא
ואבי־הכזבים ׃
45 ואני כי את אמת מדבר אינכם
מאמינים לי ׃
46 מי־מכם יוכיחני על־חטאה
ואם את־אמת אני אומר למה לא
תאמינו לי ׃
47 כל אשר מאלהים הוא את־דברי
אלהים שומע על־כן אתם אינכם
שומעים כי מאלהים לא הוים אתם ׃
48 ויענו היהודים ויאמרו לו הלא
היטב אומרים אנחנו כי שומרוני אתה
ויש לך השטן ׃
49 ויען ישוע איננו יש לי השטן כי אם
מכבד אנכי את־אבי ואתם תכלימוני ׃
50 כי אני לא מבקש את־כבודי יש
אחד המבקש ושופט ׃
51 אמן אמן אומר אנכי לכם אם איש
ישמר את דברי לא יטעם מות
לעולם ׃
52 ויאמרו אליו היהודים מעתה ידענו
כי יש לך השטן אברהם מת והנביאים
ואתה אומר אם איש ישמר את־דברי
לא יטעם מות לעולם ׃

η'.

44. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
45. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.
46. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι;
47. Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ.
48. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις;
49. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς, ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με.
50. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων.
51. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα.
52. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται· καὶ σὺ λέγεις· ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα;

Digitized by Google

Cap. VIII.

44. Vos ex patre diabolo eſtis: & deſideria patris veſtri vultis facere, ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit: quia non eſt veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater ejus.

45. Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.

46. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

48. Reſponderunt ergo Iudæi, & & dixerunt ei: Nónne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes.

49. Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo: ſed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me.

50. Ego autem non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & judicet.

51. Amen, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum.

52. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognovimus, quia dæmonium habes: Abraham mortuus eſt & Prophetæ; & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum.

Das VIII. Capitel.

44. Jr ſeyd von dem Vater dem Teuffel/vnd nach ewers Vaters luſt wolt jr thun. Derſelbige iſt ein Mörder von anfang/vnnd iſt nicht beſtanden in der Warheit / denn die Warheit iſt nicht in jm. Wenn er die Lügen redet/ ſo redet er von ſeinem eigen/denn er iſt ein Lügner vnd ein Vater derſelbigen. 1.Ioh.3.8.

45. Jch aber/weil ich die Warheit ſage/ſo glaubet jr mir nicht.

46. Welcher vnter euch kan mich einer Sünde zeihen? So ich euch die Warheit ſage/ Warumb glaubet jhr mir nicht?

47. Wer von Gott iſt/der höret Gottes wort. Darumb höret jr nicht/denn jr ſeydt nicht von Gott. 1.Ioh.4.6

48. Da antworten die Jüden/vnd ſprachen zu jm: Sagen wir nicht recht/daß du ein Samariter biſt/vnd haſt den Teuffel?

49. JEſus antwortet: Jch habe keinen Teuffel/Sondern ich ehre meinen Vater/vnd jhr vnehret mich.

50. Jch ſuche nicht meine ehre/es iſt aber einer der ſie ſuchet vnd richtet.

51. Warlich/warlich/ich ſage euch/ ſo jemand mein Wort wirdt halten / der wirdt den Todt nicht ſehen ewiglich.

52. Da ſprachen die Jüden zu jm: Nun erkennen wir/daß du den Teuffel haſt. Abraham iſt geſtorben/vnd die Propheten/vnd du ſprichſt: So jemand mein Wort helt/der wirdt den Tod nicht ſchmecken ewiglich.

Digitized by Google

ח

53 האתה גדול מאבינו אברהם אשר
מת והנביאים מתו את־מי תעשה
את־נפשך׃
54 ויען ישוע אם אני אכבד את־נפשי
אז כבודי איננו מאומה יש אבי המכבדני
אשר אומרים אתם כי אלהיכם הוא׃
55 ולא ידעתוהו ואני ידעתיו ואם
אמר כי לא ידעתיו אהיה כמוכם כזב
כי־אם ידעתיו ואת־דברו נצרתי׃
56 אברהם אביכם עלץ לראות את־
יומי וירא וישמח׃
57 ויאמרו אליו היהודים בן חמשים
שנה עודך לא היית ואת־אברהם
ראית׃
58 ויאמר להם ישוע אמן אמן אומר
אני לכם בטרם יהיה אברהם אני הוה׃
59 וישאו אבנים להשליך עליו וישוע
התחבא ויצא מן־ההיכל ויבא בתוכם
וככה עבר׃

η'.

53. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν
ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆ-
ται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς;

54. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς, ἐὰν ἐγὼ δο-
ξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔ-
στιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς
λέγετε ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι.
55. Καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ
οἶδα αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα
αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης,
ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
56. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλ-
λιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν·
καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη.
57. Εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν.
πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ ἀβραὰμ
ἑώρακας;

58. Εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἀμὴν ἀ-
μὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν ἀβραὰμ γενέσθαι,
ἐγώ εἰμι.
59. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν
ἐπ' αὐτόν. ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλ-
θεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου
αὐτῶν, καὶ παρῆγεν οὕτως.

ט

כאשר עבר ראה את־איש
עור מבטן אמו׃
2 וישאלו לו תלמידיו לאמר רבי מי
חטא אם זה או יולדיו כי עור נולד הוא׃
3 ויען ישוע איננו זה חטא ואיננם
יולדיו כי אם אשר נראו מעשי־אלהים בו׃
4 יש צרכי לפעל את־פעליו אשר
שלחני בעודנו יום יבוא לילה אשר
איש לא יוכל לפעל׃

ΚΕΦΑΛ. θ'.

ΚΑὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυ-
φλὸν ἐκ γενετῆς.
2. Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, λέγοντες, ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗ-
τος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεν-
νηθῇ;
3. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, οὔτε οὗτος ἥμαρ-
τεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανε-
ρωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ.
4. Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ
πέμψαντός με, ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται
νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.

Digitized by Google

Cap. VIII

53. Numquid tu major es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis?

54. Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt Pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia Deus veſter eſt.

55. Et non cognoviſtis eum, ego autem novi eum. Et ſi dixero quia non ſcio eum: ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo.

56. Abraham pater veſter exultavit ut videret diem meum, & vidit, & gaviſus eſt.

57. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?

58. Dixit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.

59. Tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum: Ieſus autem abſcondit ſe, & exivit de templo.

Cap. IX.

ET præteriens Ieſus, vidit hominem cæcum à nativitate.

2. Et interrogaverunt eum diſcipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur?

3. Reſpondit Ieſus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus; ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo.

4. Me oportet operari opera ejus qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.

Das VIII. Capitel.

53. Biſt du mehr denn vnſer Vater Abraham/ welcher geſtorben iſt/vnd die Propheten ſind geſtorben? Was machſt du auß dir ſelbs?

54. JEſus antwortet: So ich mich ſelber ehre/ſo iſt meine ehre nichts. Es iſt aber mein Vater der mich ehret/welchen jr ſprecht / er ſey ewer GOTT.

55. Vnd kennet jn nicht/Jch aber kenne jhn. Vnd ſo ich würde ſagen/ich kenne ſein nicht/ ſo würde ich ein Lügner/gleich wie jr ſeydt. Aber ich kenne jn/vnd halte ſein Wort.

56. Abraham ewer Vater ward fro / daß er meinen Tag ſehen ſolt/vnd er ſahe jhn vnd frewet ſich.

57. Da ſprachen die Jüden zu jhm: Du biſt noch nicht fünfftzig Jar alt/vnd haſt Abraham geſehen?

58. JEſus ſprach zu jhnen: Warlich/warlich ich ſage euch: Ehe denn Abraham ward/bin ich.

59. Da huben ſie Steine auff / daß ſie auff jn würffen. Aber Jeſus verbarg ſich/vnd gieng zum Tempel hinauß.

Das IX. Capitel.

VNd JEſus gieng fürüber / vnd ſahe einen der Blind geboren war.

2. Vnd ſeine Jünger fragten jn / vnd ſprachen: Meiſter / wer hat geſündiget? Dieſer oder ſeine Eltern/daß er iſt Blind geboren?

3. JEſus antwortet: Es hat weder dieſer geſündiget/noch ſeine Eltern/ſondern daß die werck Gottes offenbar würden an jm.

4. Jch muß wircken die Werck / deß der mich geſandt hat/ſo lange es Tag iſt / Es kombt die Nacht/da niemand wircken kan.

Digitized by Google

ט

5 בהיותי בעולם אור העולם אנכי׃

6 וכאשר דבר את־האלה ירק ארצה
ויעש את טיט מן־הרק וימשח את־
הטיט על־עיני העור׃

7 ויאמר לו לך ורחץ בברכת שילוחא
המתרגם השלוח וילך וירחץ ויבוא
והוא ראה׃

8 והקרבים והראים אותו בראשונה
כי עור היה אמרו הלא זה הוא היושב
ושואל׃

9 אחרים אמרו כי זה הוא ואחרים
כי דומה לו והוא אמר כי־אני הוא׃

10 ויאמרו אליו איככה נפקחו עיניך׃

11 והוא ענה ואמר אדם הנקרא
ישוע עשה טיט וימשח את־עיני ויאמר
לי לך לך אל־ברכת השלח ורחץ והלכתי
ורחצתי ושוב ראיתי׃

12 ויאמרו אליו איו ויאמר לא ידעתי׃

13 ויוליכהו אל־המפרשים את־אשר
מלפנים עור׃

14 ותהי־שבת כאשר עשה ישוע את־
הטיט ופקח את־עיניו׃

15 וישובו וישאלו לו הפרושים איך שב
לראות ויאמר להם את־הטיט שים
לי על־עיני וארחץ ורואה אנכי׃

16 ויאמרו אנשים מפרושים זה
האדם איננו מאלהים כי איננו נצר את־
השבת ואחרים אמרו איך יוכל איש
חטא את־אותות כאלה לעשות ונהי
מחלגה בהם׃

θ.

5. Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου.

6. Ταῦτα εἰπὼν ἔπτυσε χαμαί, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ.

7. Καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων.

8. Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;

9. Ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δὲ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι.

10. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί;

11. Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, ἄνθρωπος λεγόμενος ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι, ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ, καὶ νίψαι· ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα.

12. Εἶπον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα.

13. Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τόν ποτε τυφλόν.

14. Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς.

15. Πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, πηλὸν ἐπέθηκέ μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέπω.

16. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς.

Cap. IX.

5. Quam diu ſum in mundo, lux ſum mundi.

6. Hæc cùm dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus.

7. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Silóe, (quod interpretatur, Miſſus.) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.

8. Itaque vicini & qui viderant eum priùs, quia mendicus erat, dicebant: Nónne hic eſt qui ſedebat, & mendicabat?

9. Alii dicebant: Quia hic eſt. Alii autem, Nequaquam; ſed ſimilis eſt ei. Ille verò dicebat: Quia ego ſum.

10. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi?

11. Reſpondit: Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam Silóe, & lava. Et abii, & lavi, & vidi.

12. Et dixerunt ei: Vbi eſt ille? Ait: Neſcio.

13. Adducunt eum ad Phariſæos qui cæcus fuerat.

14. Erat autem ſabbathum quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos ejus.

15. Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & lavi, & video.

16. Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui ſabbathum non cuſtodit. Alii autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? & ſchiſma erat inter eos.

Das IX. Capitel.

5. Dieweil ich bin in der Welt / bin ich das Liecht der Welt.

6. Da er ſolches geſaget/ſpützet er auff die Erden / vnd machet einen kot auß dem Speichel/ vnd ſchmiret den kot auff deß Blinden Augen.

7. Vnd ſprach zu jm Gehe hin zu dem Teich Siloha (das iſt verdolmetſcht/geſandt) vnnd waſche dich. Da gieng er hin / vnnd wuſch ſich/ vnd kam ſehend.

8. Die Nachbarn/vnd die jn zuvorgeſehen hatten/daß er ein Betler war / ſprachen: Iſt dieſer nicht/der da ſaß vnd Bettelt?

9. Etliche ſprachen: Er iſts. Etliche aber/ er iſt jm ehnlich. Er ſelbs aber ſprach: Ich bins.

10. Da ſprachen ſie zu jm: Wie ſind deine Augen auffgethan?

11. Er antwortet vnd ſprach: Der Menſch/der JEſus heiſſet/machet einen Kot / vnd ſchmieret meine Augen / vnd ſprach: Gehe hin zu dem Teich Siloha vnd waſche dich. Ich gieng hin vnd wuſch mich/vnd ward ſehend.

12. Da ſprachen ſie zu jm: Wo iſt derſelbige? Er ſprach: Ich weiß nicht.

13. Da führeten ſie jn zu den Phariſeern / der weiland Blind war.

14. (Es war aber Sabbath/da Jeſus den Kot machet/vnd ſeine augen öffnet.)

15. Da fragten ſie jn abermal / auch die Phariſeer / wie er were ſehend worden: Er aber ſprach zu jnen: Kot leget er mir auff die Augen/vnd ich wuſch mich/vnd bin nun ſehend.

16. Da ſprachen etliche Phariſeer: Der Menſch iſt nicht von Gott/dieweil er den Sabbath nicht helt. Die andern aber ſprachen: Wie kan ein ſündiger Menſch ſolche Zeichen thun: Vnnd es ward ein zwitracht vnter jnen.

Digitized by Google

ט

17 וישובו ויאמרו לעור את מה תאמר
עליו כי פקח את־עיניך והוא אמר
כי נביא הוא ׃
18 ולא האמינו היהודים עליו כי עור
היה ושב לראות עד־אשר קראו ליולדיו
אשר שב וראה ׃
19 וישאלו להם לאמר הזה הוא בנכם
לאשר אמרים אתם כי עור נולד ואיך
עתה ראה הוא ׃
20 ויענו להם יולדיו ויאמרו ידענו
כי זה הוא בננו וכי עור נולד ׃
21 ואיככה עתה ראה לא ידענו או מי
פקח את־עיניו אנחנו לא ידענו יש לו
דורו שאלו לו והוא חלף נפשו ידבר ׃
22 ואלה דברו יולדיו כי יראו את־
היהודים כי מאז נסכו היהודים אשר
אם איש יתודה כי המשיח הוא ישלך
מעדתם ׃
23 על־כן אמרו יולדיו כי דורו לו
אותו תשאלו ׃
24 ויקראו שנית לאיש אשר היה
עור ויאמרו אליו שים נא כבוד ליהוה
ותן לו תודה ידעים אנחנו כי־האדם
הזה חטא הוא ׃
25 ויען ויאמר אם חטא הוא לא ידעתי
אחד ידעתי כי עור הייתי ומעת ראה
אנכי ׃
26 ויאמרו לו עודנו מה־עשה לך איך
פקח את־עיניך ׃

θ.

17. Λέγουσιν οὖν τῷ τυφλῷ πάλιν, σὺ
τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς
ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφή-
της ἐστίν.
18. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι
περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλε-
ψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐ-
τοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος.
19. Καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες,
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε
ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι
βλέπει;
20. Ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς
αὐτοῦ καὶ εἶπον, οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ
υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη.
21. Πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν;
ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἡ-
μεῖς οὐκ οἴδαμεν. αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει.
αὐτὸν ἐρωτήσατε· αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λα-
λήσει.
22. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι
ἐφοβοῦντο τοὺς ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνε-
τέθειντο οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁ-
μολογήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος
γένηται.
23. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι
ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε.
24. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν
ἄνθρωπον ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐ-
τῷ, δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν
ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν.
25. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν,
εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅ-
τι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω.
26. Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν, τί ἐποίησέ
σοι; πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;

17. Dicunt

Digitized by Google

Cap. IX.

17. Dicunt ergo cæco iterum: Tu, quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta eſt.

18. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuiſſet & vidiſſet, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat.

19. Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis, quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?

20. Reſponderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt.

21. Quomodo autem nunc videat, neſcimus; aut quis ejus aperuit oculos, nos neſcimus: ipſum interrogate; ætatem habet ipſe de ſe loquatur.

22. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Iudæos, jam enim conſpiraverant Iudæi, ut ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret.

23. Propterea parentes ejus dixerunt: Quia ætatem habet, ipſum interrogate.

24. Vocaverunt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo, nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.

25. Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt, neſcio: unum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modò video.

26. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?

Das IX. Capitel.

17. Sie ſprachen wider zu dem Blinden: was ſagſt du von jm/ daß er hat deine Augen auffgethan? Er aber ſprach: Er iſt ein Prophet.

18. Die Jüden glaubten nicht von jm/ daß er Blind geweſen/ vnd ſehend worden were/ biß daß ſie rieffen den Eltern/ deß/ der ſehend war worden.

19. Fragten ſie/ vnnd ſprachen: Iſt das nicht ewer Sohn/ welchen jr ſaget/ er ſey blind geboren? wie iſt er denn nun ſehend?

20. Seine Eltern antworten jnen/ vnnd ſprachen: Wir wiſſen/ daß dieſer vnſer Sohn iſt/ vnd daß er blind geboren iſt.

21. Wie er aber nun ſehend iſt/ wiſſen wir nicht/ Oder wer jm hat ſeine Augen auffgethan/ wiſſen wir auch nicht. Er iſt alt gnug/ fraget jn/ laſſet jn ſelbs für ſich reden.

22. Solches ſagten ſeine Eltern/ denn ſie förchten ſich für den Jüden: denn die Jüden hatten ſich ſchon vereinigt/ So jemand jn für Chriſtum bekennete/ daß derſelbige in Bann gethan würde.

23. Darumb ſprachen ſeine Eltern: Er iſt alt genug/ fraget jn.

24. Da rieffen ſie zum andern mal dem Menſchen der blind geweſen war/ vnd ſprachen zu jm: Gib GOTT die ehre/ Wir wiſſen daß dieſer Menſch ein Sünder iſt.

25. Er antwortet/ vnd ſprach: Iſt er ein Sünder/ daß weiß ich nicht/ Eines weiß ich wol/ daß ich blind war/ vnd bin nun ſehend.

26. Da ſprachen ſie wider zu jm: Was thet er dir? Wie thet er deine Augen auff?

Digitized by Google

ט

27 ויען להם גם עתה אמרתי לכם ולא
שמעתם מה זאת עודכם תאבו לשמוע
הגם אתם תאבו להיות תלמידיו׃
28 ויריבוהו ויאמרו אתה תהי תלמידו
ואנחנו תלמידי משה נהיה׃
29 אנחנו ידענו כי אלהים דבר אל
משה ואת הלז לא ידענו מאין הוא׃
30 ויען האנוש ויאמר להם וזאת היא
נפלאת בעיני כי אתם לא ידעתם
מאין הוא ופקח את עיני׃
31 ידענו כי אלהים איננו שומע את
החטאים כי אם את ירא אלהים
והעושה את רצונו אותו שומע׃
32 מעולם לא נשמע כי פקח איש
עיני עור נולד׃
33 אם זה איננו מאלהים לא יוכל
לעשות מאומה׃
34 ויענו ויאמרו לו בחטאות את נולדת
כלך ואת תלמדנו וישליכוהו החוצה׃
35 וישמע ישוע כי השליכוהו החוצה
וכאשר מצאו אמר לו האתה מאמין
בבן אלהים׃
36 ויען ההוא ויאמר ומי זה הוא
אדני אשר אאמין בו׃
37 ויאמר לו ישוע וראית אותו והמדבר
אליך זה הוא׃
38 והוא אמר מאמין אני אדני
וישתחוה לו׃ 39 ויאמר ישוע למשפט
אנכי אל העולם הזה באתי אשר יראו
האינם ראים והראים עורים יעשו׃

θ.

27. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι;

28. Ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτόν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί.

29. Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Μωσῇ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.

30. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς.

31. Οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.

32. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου.

33. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν.

34. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς, καὶ ἐξέβαλεν αὐτὸν ἔξω.

35. Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλεν αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ;

36. Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν;

37. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν.

38. Ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.

39. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται.

Digitized by Google

Cap. IX.

27. Reſpondit eis: Dixi vobis
jam, & audiſtis: quid iterum vultis
audire? nunquid & vos vultis diſci-
puli ejus fieri?

28. Maledixerunt ergo ei, & di-
xerunt: Tu diſcipulus illius ſis, nos
autem Moyſi diſcipuli ſumus.

29. Nos ſcimus quia Moyſi locu-
tus eſt Deus, hunc autem neſcimus
unde ſit.

30. Reſpondit ille homo, & dixit
eis: In hoc enim mirabile eſt, quia
vos neſcitis unde ſit, & aperuit me-
os oculus.

31. Scimus autem quia peccato-
res Deus non audit: ſed ſi quis Dei
cultor eſt, & voluntatem ejus facit;
hunc exaudit.

32. A ſeculo non eſt auditum,
quia quis aperuit oculos cæci nati.

33. Niſi eſſet hic à Deo, non po-
terat facere quicquam.

34. Reſponderunt, & dixerunt
ei: In peccatis natus es totus, & tu
doces nos? & ejecerunt eum foràs.

35. Audivit Ieſus, quia ejecerunt
eum foràs: & cùm inveniſſet eum,
dixit ei: Tu credis in filium Dei?

36. Reſpondit ille, & dixit: Quis
eſt Domine, ut credam in eum?

37. Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eũ,
& qui loquitur tecum, ipſe eſt.

38. At ille ait: Credo Domine. Et
procidens adoravit eum.

39. Et dixit ei Ieſus: In judi-
cium ego in hunc mundum veni:
ut qui non vident videant, & qui
vident cæci fiant.

Das IX. Capitel.

27. Er antwortet jnen: Jch habs euch jetzt ge
ſagt/habt jrs nicht gehöret? Was wolt jrs aber
mal hören? Wolt jr auch ſeine Jünger wer-
den?

28. Da fluchten ſie jm/vnd ſprachen: Du biſt
ſein Jünger/Wir aber ſind Moſis Jünger.

29. Wir wiſſen daß GOtt mit Moſe geredt
hat/Dieſen aber wiſſen wir nicht von wannen er
iſt.

30. Der Menſch antwortet/vnd ſprach zu jnen:
Das iſt ein wůnderlich ding/daß jr nicht wiſſet/
von wannen er ſey / vnd er hat meine Augen
auffgethan.

31. Wir wiſſen aber / das Gott die Sünder
nicht höret/Sondern ſo jemand Gottsfůrchtig
iſt/vnd thut ſeinen Willen/den höret er.

32. Von der Welt an iſts nicht erhöret / daß
jemand einen gebornen Blinden die Augen auff
gethan habe.

33. Were dieſer nicht von Gott/er köndte nichts
thun.

34. Sie antworten/vnd ſprachen zu jm: Du
biſt gantz in Sünden geboren / vnd lehreſt vns/
vnd ſtieſſen jn hinauß.

35. Es kam für JEſum/ daß ſie jn außgeſtoſ-
ſen hatten/vnd da er jn fand / ſprach er zu jm:
Glaubeſt du an den Sohn Gottes?

36. Er antwortet / vnd ſprach: HERR/ wel-
cher iſts? auff daß ich an jn glaube.

37. JEſus ſprach zu jm: Du haſt jn geſehen/
vnd der mit dir redet/der iſts.

38. Er aber ſprach: HERR/ich glaube/ vnd
betet jn an.

39. Vnd JEſus ſprach: Jch bin zum Gerich-
te auff dieſe Welt kommen/auff daß/die da nicht
ſehen/ſehend werden/vnd die da ſehen / Blind
werden.

Digitized by Google

ט

40 ומקצת המפרשים אשר היו עמו
שמעו את־הדברים האלה ויאמרו
אליו הגם אנחנו עורים הוים׃
41 ויאמר להם ישוע אם עורים אתם
לא תהיה לכם חטאה ועת אמרתם
כי ראינו לכן חטאתכם עליכם׃

י

אמן אמן אומר אני לכם אשר
לא בא בשער מכלת הצאן כי
אם עולה במקום אחר זה גנב ופריץ
הוא׃
2 ואשר בא בשער רעה הצאן הוא׃
3 והשוער פותח לו והצאן שמעו את־
קולו והוא קורא את־צאנו בשמותם
ומוציאם׃
4 ובהוציאו את־צאנו הולך לפניהם
והצאן הלכו אחריו כי־ידעו את־קולו׃
5 ואחרי הנכרי אינם באים כי אם
ינוסו ממנו כי לא יודעים את־קול
הנכרים׃
6 את־המשל הזה אמר להם ישוע
והמה לא ידעו מה היו אלה אשר
דבר להם׃
7 וישב ויאמר להם ישוע אמן אמן אומר
אני לכם כי אני הוא שער הצאן׃
8 כלם הבאים (לפני) גנבים ופריצים
המה לכן לא שמעים הצאן׃
9 אני הוא השער אם איש בי יבוא
יושע ויבוא ויצא ומרעה ימצא׃

θ'.

40. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν;

41. Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν. ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

ΚΕΦΑΛ. ι'.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής.
2. Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων.
3. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά.
4. Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
5. Ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν.
6. Ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.
7. Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων.
8. Πάντες (ὅσοι πρὸ ἐμοῦ) ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί. ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.
9. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, (σωθήσεται) καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.

Cap. IX.

40. Et audierunt quidam ex Phariſæis qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Nunquid & nos cæci ſumus?

41. Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum: nunc verò dicitis, Quia videmus, Peccatum veſtrum manet.

Cap. X.

AMen, Amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ovile ovium, ſed aſcendit aliunde: ille fur eſt & latro.

2. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ovium.

3. Huic oſtiarius aperit: & oves vocem ejus audiunt, & proprias oves vocat nominatim, & educit eas.

4. Et cùm proprias oves emiſerit, ante eas vadit, & oves illum ſequuntur, quia ſciunt vocem ejus.

5. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non noverunt vocem alienorum.

6. Hoc proverbium dixit eis Ieſus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis.

7. Dixit ergo eis iterum Ieſus: Amen, amen dico vobis, ego ſum oſtium ovium.

8. Omnes quotquot venerunt (ante me,) fures ſunt & latrones: ſed non audierunt eos oves.

9. Ego ſum oſtium. Per me ſi quis introierit, ſalvabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inveniet.

Das IX. Capitel.

40. Vnd ſolches höreten etliche Phariſeer / die bey jm waren / vnnd ſprachen zu jm: Sind wir denn auch Blind.

41. JEſus ſprach zu jnen: Weret jr blind / ſo hettet jr keine Sünde / Nun jr aber ſprechet / Wir ſind ſehend / bleibet ewre Sünde.

Das X. Capitel.

WArlich / warlich / ich ſage euch: Wer nicht zur Thür hinein gehet in den Schaaffſtal / ſondern ſteiget anderſtwo hinein / der iſt ein Dieb vnd ein Mörder.

2. Der aber zu der Thür hinein gehet / der iſt ein Hirte der Schaaffe.

3. Demſelbigen thut der Thürhüter auff / vnd die Schaaffe hören ſeine Stimme. Vnd er ruffet ſeinen Schaaffen mit Namen / vnd führet ſie auß.

4. Vnd wenn er ſeine Schaaffe hat außgelaſſen / gehet er für jnen hin / vnnd die Schaaffe folgen jm nach / denn ſie kennen ſeine Stimme.

5. Einem frembden aber folgen ſie nicht nach / ſondern fliehen von jm / denn ſie kennen der frembden Stimme nicht.

6. Dieſen Spruch ſaget Jeſus zu jnen / Sie vernamens aber nicht was es war / das er zu jhnen ſaget.

7. Da ſprach JEſus wider zu jnen: Warlich / warlich / ich ſage euch / Ich bin die Thür zu den Schaaffen.

8. Alle die vor mir kommen ſindt / die ſind Diebe vnd Mörder geweſen / aber die Schaaffe haben jnen nicht gehorchet.

9. Ich bin die Thür / ſo jemand durch mich eingehet / der wirdt Seelig werden / vnd wird ein vnd außgehen / vnd Weide finden.

י

10 הַגַּנָּב אֵינֶנּוּ בָא כִּי־אִם אֲשֶׁר יִגְנֹב
וְיִטְבַח וִיאַבֵּד אֲנִי בָאתִי אֲשֶׁר יִהְיוּ לָהֶם
הַחַיִּים וְלִהְיוֹת לָהֶם יָתֶר ׃
11 אֲנִי הוּא רוֹעֶה הַטּוֹב רוֹעֶה הַטּוֹב
שָׂם אֶת נַפְשׁוֹ חֵלֶף הַצֹּאן ׃
12 וְהַשָּׂכִיר וַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ רוֹעֶה אֲשֶׁר לֹא
הָיוּ לוֹ הַצֹּאן אִם יִרְאֶה אֶת־הַזְּאֵב כִּי
בָא וַיַּעֲזֹב אֶת־הַצֹּאן וַיִּבְרַח וְהַזְּאֵב יִטְרֹף
אוֹתָם וִיפַזֵּר אֶת הַצֹּאן ׃
13 וְהַשָּׂכִיר בּוֹרֵחַ כִּי שָׂכִיר הוּא וְאֵינֶנּוּ
סוֹכֵן לַצֹּאן ׃
14 אֲנִי הוּא רוֹעֶה הַטּוֹב וְיָדַעְתִּי אֶת־
צֹאנִי וְנוֹדַעְתִּי מֵאֵלֶּה אֲשֶׁר לִי ׃
15 אֵיכָכָה יוֹדֵעַ אוֹתִי הָאָב כָּכָה יוֹדֵעַ
אָנֹכִי אֶת־הָאָב וְאֶת־נַפְשִׁי מֵשִׂים
אָנֹכִי־חֵלֶף הַצֹּאן ׃
16 וְצֹאן אֲחֵרִים הָיוּ לִי אֲשֶׁר אֵינָם
מִמִּכְלָה הַזֹּאת וְצָרְכִּי לְהוֹלִיךְ אוֹתָם
וְאֶת־קוֹלִי יִשְׁמְעוּ וְיִהְיֶה צֹאנָה אֶחָד
וְרוֹעֶה אֶחָד ׃
17 עַל־כֵּן הָאָב אֹהֵב אוֹתִי כִּי אֲנִי
מֵשִׂים אֶת־נַפְשִׁי אֲשֶׁר אָשׁוּב אֶקָּחֶנָּה ׃
18 אִישׁ לֹא יִשָּׂאֶנָּה מִמֶּנִּי כִּי אִם אֲנִי
מֵשִׂים אוֹתָהּ מִמֶּנִּי כִּי יֵשׁ לִי הַשִּׁלְטוֹן
לָשׂוּם אוֹתָהּ מִמֶּנִּי וְיֵשׁ לִי שִׁלְטוֹן לָשׁוּב
וְלָקַחַת אוֹתָהּ וְאֶת־הַמִּצְוָה הַזֹּאת
לָקַחְתִּי מֵאָבִי ׃
19 וַתְּהִי עוֹד מְרִיבָה בַּיְּהוּדִים עַל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה ׃

ι.

10. Ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν.

11. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων.

12. Ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτά, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα.

13. Ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει· ὅτι μισθωτός ἐστι, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.

14. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν.

15. Καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.

16. Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν.

17. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.

18. Οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου.

19. Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους.

Digitized by Google

Cap. X.

10. Fur non venit, niſi ut furetur & mactet & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantius habeant.

11. Ego ſum paſtor bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis.

12. Mercenarius autem & qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & diſpergit oves.

13. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ovibus.

14. Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ.

15. Sicut novit me pater, & ego agnoſco patrem: & animam meam pono pro ovibus (meis.)

16. Et alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile & unus paſtor.

17. Propterea me diligit pater, quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam.

18. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo.

19. Diſſenſio iterum facta eſt inter Iudæos, propter ſermones hos.

Das X. Capitel.

10. Ein Dieb kombt nicht / denn daß er ſtele/ würge vnd vmbbringe. Ich bin kommen/daß ſie das Leben vnd volle genüge haben ſollen.

11. Ich bin ein guter Hirte. Ein guter Hirte leſſet ſein Leben für die Schaaffe.

12. Ein Miedling/der nicht Hirte iſt / deß die Schaaffe nicht eygen ſind/ſihet den Wolff kommen/vnd verleſſet die Schaaffe/vnd fleucht/vnd der Wolff erhaſchet vnd zerſtrewet die Schaaffe. *Iſa 40,11 Eze. 34. 23. & 37, 24.*

13. Der Miedling aber fleucht / denn er iſt ein Miedling/vnd achtet der Schaaffe nicht.

14. Ich bien ein guter Hirte/vnnd erkenne die meinen/vnd bien bekanndt den meinen.

15. Wie mich mein Vater kennet/vnd ich kenne den Vater / vnd ich laſſe mein Leben für die Schaaffe. *Matt. 11, 27. Luc. 10, 22*

16. Vnd ich hab noch andere Schaaffe / die ſindt nicht auß dieſem Stalle/vnd dieſelben muß ich herführen / vnnd ſie werden meine Stimme hören/vnd wirdt eine Herde vnd ein Hirte werden. *Matt. 28, 19. Mar. 16, 15. Luc. 24, 47. Act. 10,35 13. 47. 15,7. Gal. 1,9. Eze. 37, 22. Iſa 53,7.*

17. Darumb liebet mich mein Vater / daß ich mein Leben laſſe/auff daß ichs wider nemme.

18. Niemandt nimbt es von mir/ſondern ich laſſe es von mir ſelber/Ich habe es macht zu laſſen/vnd habe es macht wider zu nemmen. Solches Gebot habe ich empfangen von meinem Vater.

19. Da ward aber eine zwitracht vnter den Jüden/vber dieſen Worten.

Digitized by Google

י

20 ויאמרו רבים מהם יש לו השטן
ומשגע הוא מה־תשמעו אותו׃
21 ואחרים אמרו הדברים האלה אינם
דברי האיש אשר יש לו השטן היוכל
השטן לפקח את־עיני העורים׃
22 ותהי־חנכה בירושלים וסתב היה׃
23 ויהלך ישוע בהיכל באולם שלומה׃
24 ויסבוהו היהודים ויאמרו אליו
עד־מתי תשא את־נפשנו אם אתה הוא
המשיח דבר לנו בבטחון׃
25 ויען להם ישוע אמרתי לכם ואינכם
מאמינים המעשים אשר אני עשה
בשם אבי אלה מעידים עלי׃
26 אבל אתם לא מאמינים כי אינכם
מצאני כאשר אמרתי לכם׃
27 צאני שומעים את־קולי ואני ידע
אותם ובאים אחרי׃
28 ואני נותן להם את־חיי עולם ולא
יאבדו לעולם ואיש לא יטרף אותם מידי׃
29 אבי אשר נתן לי על כל גדול הוא
ואיש לא יוכל לטרף מיד־אבי׃
30 אני ואבי אחת אנחנו׃
31 וישובו יהודים וישאו את־אבנים לרגם
אותו׃ 32 ויען להם ישוע מעשים טובים
רבים הגדתי לכם מאבי על־מה
ממעשים האלה תרגמוני׃
33 ויענו לו היהודים לאמר על־
מעשה טוב לא נרגם אותך כי אם על־
גדופים וכי אתה אדם הוא ועושה
את־נפשך לאלהים׃

ί.

20. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε;

21. Ἄλλοι ἔλεγον, ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

22. Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν.

23. Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, ἐν τῇ στοᾷ σολομῶντος.

24. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ.

25. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.

26. Ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν.

27. Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι.

28. Κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου.

29. Ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου.

30. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν.

31. Ἐβάστασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάζωσιν αὐτόν.

32. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με;

33. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὤν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν.

Digitized by Google

Cap. X.

20. Dicebant autem multi ex ipſis, Dæmonium habet & inſanit: quid eum auditis?

21. Alii dicebant: Hæc verba non ſunt Dæmonium habentis, nunquid dęmonium poteſt cęcorum oculos aperire?

22. Facta ſunt autem Encænia in Ieroſolymis: & hyems erat.

23. Et ambulabat Ieſus in templo, in porticu Salomonis.

24. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? ſi tu es Chriſtus, dic nobis palàm.

25. Reſpondit eis Ieſus: Loquor vobis, & non creditis: opera quæ ego facio in nomine patris mei, hęc teſtimonium perhibent de me.

26. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis.

27. Oves meę vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me.

28. Et ego vitam æternam do eis: & non peribunt in ęternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea

29. Pater meus quod dedit mihi, major omnibus eſt: & nemo poteſt rapere de manu patris mei.

30. Ego & pater unum ſumus.

31. Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, ut lapidarent eum.

32. Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

33. Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.

Das X. Capitel.

20. Viel vnter jnen ſprachen: Er hat den Teuffel/vnd iſt vnſinnig/was höret jr jm zu?

21. Die andern ſprachen: Das ſind nicht wort eines beſeſſenen/kan der Teuffel auch der Blinden Augen auffthun?

22. Es ward aber Kirchweihe zu Jeruſalem/ vnd war Winter. 1. Mac. 4 56.59.

23. Vnnd Jeſus wandelte im Tempel/in der Halle Salomonis.

24. Da vmbringeten jn die Jüden/vnd ſprachen zu jhm: Wie lange helteſt du vnſer Seelen auff? biſt du Chriſtus ſo ſage es vns frey herauß?

25. JEſus antwortet jnen: Ich habe es euch geſagt/vnd jr glaubet nicht. Die Werck/die ich thu in meines Vaters Namen/ die zeugen von mir.

26. Aber jr glaubet nicht/denn jr ſeydt meiner Schaaffe nicht/als ich euch geſagt habe.

27. Denn meine Schaaffe hören meine ſtimme/vnd ich kenne ſie/vnd ſie folgen mir.

28. Vnd ich gebe jnen das ewige Leben/vnd ſie werden nimmermehr vmbkommen / vnd niemand wird ſie auß meiner Hand reiſſen.

29. Der Vater/der ſie mir gegeben hat/iſt gröſſer denn alles/vnnd niemand kan ſie auß meines Vaters Hand reiſſen.

30. Ich vnd der Vater ſind eins

31. Da huben die Jüden abermal Steine auff/ daß ſie jn ſteinigten.

32. JEſus antwortet jnen: Viel guter Werck hab ich euch erzeiget von meinem Vater / vmb welches werck vnter denſelbigen ſteiniget jr mich?

33. Die Jüden antworten jm/vnnd ſprachen: Vmb deß guten wercks willen ſteinigen wir dich nicht/ſondern vmb der Gottsläſterung willen/ vnd daß du ein Menſch biſt/vnnd macheſt dich ſelbs einen Gott.

י

34 ויאמר להם ישוע הלא נכתב
בתורתכם אני אמרתי כי אלהים אתם:
35 אם לאלה אמר אלהים אשר
אליהם היה דבר אלהים ולא יוכל
הכתב להבטל:
36 ואותו אשר קדש האב ושלח אל
העולם אומרים אתם כי מגדף אתה כי
אמרתי בן אלהים אנכי:
37 ואם אינני עושה את מעשי אבי
לא תאמינו לי:
38 ואם עושה אני ואם אינכם
מאמינים לי אך האמינו למעשים
למען תדעו ותאמינו כי אבי בי הוא
ואני בו:
39 ויבקשו עודיהם לתפוש אותו ויצא
מידיהם:
40 וישב וילך לעבר הירדן אל המקום
אשר בו היה יוחנן בראשונה טובל
ויאחר שם:
41 ורבים באו אליו ואמרו כי יוחנן
אות לא אחת עשה וכל אשר אמר
יוחנן על הלזה אמת הוא:
42 ויאמינו רבים בו שם:

יא

ויהי איש חולה חליו לעזר מבית
עניה משכנת מרים ומרתה
אחותה:
2 והיתה מרים היא המשיכה את
אדון בשמן ומקלזלה את רגליו בשערי
ראשה אשר אחיה לעזר חולה:

ι.

34. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε;
35. Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή.
36. Ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι.
37. Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι.
38. Εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε. ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
39. Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι, καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.
40. Καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ.
41. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν.
42. Καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ΚΕΦΑΛ. ια΄.

ΗΝ δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος, ἀπὸ βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς.
2. Ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει.

Cap. X.

34. Reſpondit eis Ieſus: Nónne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, dii eſtis?

35. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi ſcriptura.

36. Quem pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis, Quia blaſphemas: quia dixi Filius Dei ſum?

37. Si non facio opera patris mei: nolite credere mihi.

38. Si autem facio: & ſi mihi non vultis credere, operibus credite: ut cognoſcatis & credatis quia pater in me eſt, & ego in patre.

39. Quærebant ergo eum apprehendere, & exivit de manibus eorum.

40. Et abiit iterum trans Iordanem, in eum locum ubi erat Iohannes baptizans primùm: & manſit illic.

41. Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Iohannes quidem ſignum fecit nullum. Omnia autem quæcunque dixit Iohannes de hoc, vera erant.

42. Et multi crediderunt in eum.

Das X. Capitel.

34. JEſus antwortet jhnen: Stehet nicht geſchrieben in ewrem Geſetz / Ich habe geſagt/ jhr ſeydt Götter? *Pſa.81,6.*

35. So jr die Götter nennet / zu welchen das Wort Gottes geſchach / vnd die Schrifft kan doch nicht gebrochen werden.

36. Sprecht jr denn zu dem/ den der Vater geheiliget/ vnd in die Welt geſandt hat / Du leſterſt Gott? Darumb daß ich ſage / Ich bin Gottes Sohn?

37. Thu ich nicht die Werck meines Vaters/ ſo glaubet mir nicht.

38. Thu ich ſie aber/ glaubet doch den Wercken/ wolt jr mir nicht gläuben/ Auff daß jhr erkennet vnd glaubet/ daß der Vater in mir iſt/ vnd ich in jhm.

39. Sie ſuchten abermal jn zu greiffen/ aber er entgieng jnen auß jren Händen.

40. Vnd zoch hin wider jenſeyt deß Jordans/ an den ort/ da Johannes vorhin getaufft hatte/ vnd bleib allda.

41. Vnd viel kamen zu jm/ vnd ſprachen: Johannes thet kein Zeichen. Aber alles was Johannes von dieſem geſagt hat/ das iſt waar.

42. Vnd glaubten allda viel an jn.

Cap. XI.

ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis ejus.

2. (Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmabatur.)

Das XI. Capitel.

ES lag aber einer kranck mit Namen Lazarus von Bethanien / in dem Flecken Maria/ vnd jrer Schweſtern Martha.

2. Maria aber war/ die den HERRN geſalbet hat mit Salben/ vnd ſeine Füſſe getrücknet mit jrem Haar / derſelbigen Bruder Lazarus lag kranck. *Matt.26,7. Lu.7,37 Inf.12,3.*

יא

3 ותשלחנה האחיות אליו לאמר אדנינו
ראה זה אשר אהבתו חולה ׃
4 וכשמעו אמר ישוע החלשה הזאת
איננה למות כי אם אל־כבוד אלהים
ואשר יכבד בו־אלהים בה ׃
5 כי אהב ישוע את־מרתה ואחותה
ואת־לועזר ׃
9 וכאשר שמע כי חולה היא אז אחר
במקום אשר היה בו ביומים ׃
7 ואחרי־כן אמר לתלמידיו נשובה
ונלכה אל־ארץ יהודה ׃
8 ויאמרו לו תלמידיו רבי גם עת בקשו
היהודים לרגום אותך ותשוב תלך
שמה ׃
9 ויען ישוע הלא שתים עשרה שעות
היום הנה אם איש מהלך ביום איננו
כושל כי את־אור העלם הזה ראה ׃
10 ואם איש מהלך בלילה אז כושל
כי האור איננו בו ׃
11 את־האלה דבר ואחרי־כן אמר
אליהם לועזר מרענו שכב כי־אם אלך
להקים אותו ׃
12 ויאמרו תלמידיו אדני אם שכב
יושע ׃
13 כי אמר ישוע על מותו והמה חשבו
כי על־שכבת השנה אמר ׃
14 ואז הופיע ישוע לדבר אליהם כי
לועזר מת ׃
15 ושומח אנכי עליכם כי־תאמינו
כי לא הייתי שם אבל נלך אליו ׃

ιά.

3. Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.

4. Ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι᾽ αὐτῆς.

5. Ἠγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον.

6. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας.

7. Ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν.

8. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;

9. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει.

10. Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει· ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ.

11. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.

12. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται.

13. Εἰρήκει δὲ ὁ ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει.

14. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς παῤῥησίᾳ, λάζαρος ἀπέθανε.

15. Καὶ χαίρω δι᾽ ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ᾽ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.

Digitized by Google

Cap. XI.

3. Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur.

4. Audiens autem Ieſus, dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, ut glorificetur filius Dei per eam.

5. Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem ejus (Mariam,) & Lazarum.

6. Vt ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco duobus diebus.

7. Deinde poſt hæc dicit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum.

8. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?

9. Reſpondit Ieſus: Nónne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit: quia lucem hujus mundi videt.

10. Si autem ambulaverit in nocte, offendit: quia lux non eſt in eo.

11. Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado ut à ſomno excitem eum.

12. Dixerunt ergo diſcipuli ejus: Domine, ſi dormit ſalvus erit.

13. Dixerat autem Ieſus de morte ejus, illi autem putaverunt quia de dormitione ſomni diceret.

14. Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſtè, Lazarus mortuus eſt.

15. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi, ſed eamus ad eum.

Das XI. Capitel.

3. Da ſandten ſeine Schweſtern zu jhm / vnd lieſſen jm ſagen: HERR/ſihe/den du lieb haſt/ der liegt kranck.

4. Da JEſus das hőret/ſprach er: Die Kranckheit iſt nicht zum Todte/ſondern zur Ehre Gottes / daß der Sohn GOttes dardurch geehret werde

5. JEſus aber hatte Martham lieb / vnd jhre Schweſter vnd Lazarum.

6. Als er nun hőret/daß er kranck war / bleib er zween Tage an dem ort da er war.

7. Darnach ſpricht er zu ſeinen Jüngern/laſſet vns wider in Judeam ziehen.

8. Seine Jünger ſprachen zu jhm/Meiſter/jenes mal wolten die Jüden dich ſteinigen/vnd du wilt wider dahin ziehen?

9. JEſus antwortet: Sindt nicht deß Tages zwőlff ſtunden? Wer deß Tages wandelt/ der ſtőſſet ſich nicht/denn er ſihet das Liecht dieſer Welt.

10. Wer aber deß Nachts wandelt / der ſtőſſet ſich/denn es iſt kein Liecht in jm.

11. Solches ſaget er/vnd darnach ſpricht er zu jnen: Lazarus vnſer Freund ſchlefft/aber ich gehe hin/daß ich jn auffwecke.

12. Da ſprachen ſeine Jünger: HErr/ſchlafft er ſo wirdts beſſer mit jm.

13. JEſus aber ſaget von ſeinem Todte/ſie meineten aber/er redet vom leiblichen Schlaaff.

14. Da ſagts jnen JEſus frey herauß: Lazarus iſt geſtorben.

15. Vnd ich bin fro vmb ewren willen / daß ich nicht da geweſen bin/auff daß jr glaubet / aber laſſet vns zu jm ziehen.

Digitized by Google

יא

16 וַיֹּאמֶר תְּאוֹמָא הַנֶּאֱמַר תּוֹאָם
לַחֲבֵרָיו לַתַּלְמִידִים נֵלְכָה גַם אֲנַחְנוּ
לָמוּת אִתּוֹ ׃
17 וּכַאֲשֶׁר בָּא יֵשׁוּעַ מְצָאוֹ כִּי אַרְבַּעַת
יָמִים הָיָה בַּקֶּבֶר ׃
18 וּבֵית עֲנִיָּה קְרוֹבָה הִיא אֵצֶל יְרוּשָׁלַיִם
כַּחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה כִּבְרוֹת ׃
19 וְרַבִּים מֵיְּהוּדִים בָּאוּ אֶל־מַרְתָּה
וְאֶל־מִרְיָם לְנַחֵם עַל־לוֹעֶזֶר אֲחִיהֶן ׃
20 וְכַאֲשֶׁר שָׁמְעָה מַרְתָּה כִּי בָא יֵשׁוּעַ
נִקְרָתָה לוֹ וּמִרְיָם בַּבַּיִת יָשְׁבָה ׃
21 וַתֹּאמֶר מַרְתָּה אֶל־יֵשׁוּעַ אֲדֹנִי אִם
הָיִיתָ פֹּה וְאָחִי לֹא מֵת ׃
22 אַךְ גַּם עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי כָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאַל
מֵאֱלֹהִים יִתֵּן לְךָ יְהוָה ׃
23 וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ יֵשׁוּעַ יָקוּם אָחִיךְ ׃
24 וַתֹּאמֶר לוֹ מַרְתָּה יָדַעְתִּי כִּי יָקוּם
בִּתְקוּמָה בְּיוֹם אַחֲרוֹן ׃
25 וַיֹּאמֶר לָהּ יֵשׁוּעַ אֲנִי הוּא הַתְּקוּמָה
וְהַחַיִּים הַמַּאֲמִין בִּי גַּם כִּי יָמוּת יִחְיֶה ׃
26 וְכָל הַחַי וּמַאֲמִין בִּי לֹא יָמוּת
לְעוֹלָם הֲתַאֲמִינִי זֹאת ׃
27 וַתֹּאמֶר אֵלָיו אָמְנָם אֲדֹנִי אֲנִי
הֶאֱמַנְתִּי כִּי אַתָּה הוּא הַמָּשִׁיחַ בֶּן־
הָאֱלֹהִים הַבָּא אֶל־הָעוֹלָם ׃
28 וְכַאֲשֶׁר אָמְרָה אֶת־הָאֵלֶּה וַתֵּלֶךְ
וַתִּקְרָא לְמִרְיָם אֲחוֹתָהּ חֶרֶשׁ וּבַלָּאט
לֵאמֹר הַמְלַמֵּד הָיָה פֹּה וְקוֹרֵא לָךְ ׃
29 וְהִיא בְּשָׁמְעָהּ קָמָה מְהֵרָה וּבָאָה
אֵלָיו ׃

ια'.

16. Εἶπεν οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος
δίδυμος τοῖς συμμαθηταῖς, ἄγωμεν καὶ
ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.
17. Ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν
τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ
μνημείῳ.
18. Ἦν δὲ ἡ βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱερο-
σολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε.
19. Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύ-
θεισαν πρὸς τὰς περὶ τὴν μάρθαν καὶ
μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς
περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν.
20. Ἡ οὖν μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ
ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. μαρία
δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.
21. Εἶπεν οὖν ἡ μάρθα πρὸς τὸν ἰη-
σοῦν, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου
οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.
22. Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν
αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι θεός.
23. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἀναστήσεται ὁ
ἀδελφός σου.
24. Λέγει αὐτῷ ἡ μάρθα, οἶδα ὅτι ἀ-
ναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ
ἡμέρᾳ.
25. Εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ
ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ,
κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται.
26. Καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς
ἐμὲ. οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πι-
στεύεις τοῦτο;
27. Λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε ἐγὼ πε-
πίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.
28. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ
ἐφώνησε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐ-
τῆς λάθρα εἰποῦσα, ὁ διδάσκαλος
πάρεστι καὶ φωνεῖ σε.
29. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ,
καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν.

16. Dicit

Cap. XI.

16. Dicit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17. Venit itaque Ieſus; & invênit eum quatuor dies jam in monumento habentem

18. (Erat autem Bethania juxta Ieroſolymam quaſi ſtadiis quindecim.)

19. Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, ut conſolarentur eas de fratre ſuo.

20. Martha ergo ut audivit quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat.

21. Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.

22. Sed & nunc ſcio quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.

23. Dixit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.

24. Dicit ei Martha: Scio, quia reſurget in reſurrectione, in noviſſimo die.

25. Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet.

26. Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27. Ait illi: Vtique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei, qui in hunc mundum veniſti.

28. Et cum hæc dixiſſet, abiit, & vocavit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.

29. Illa ut audivit, ſurgit citò, & venit ad eum.

Das XI. Capitel.

16. Da ſprach Thomas/ der genennet iſt Zwilling/ zu den Jüngern: Laſſet vns mit ziehen/ daß wir mit jm ſterben.

17. Da kam JEſus/ vnd fand jn/ daß er ſchon vier Tag im Grab gelegen war.

18. Bethania aber war nahe bey Jeruſalem/ bey fünffzehen Feldwegs.

19. Vnd viel Jüden waren zu Martha vnnd Maria kommen/ ſie zu tröſten vber jhrem Bruder.

20. Als Martha nun höret/ daß JEſus kompt/ gehet ſie jm entgegen/ Maria aber bleib daheime ſitzen.

21. Da ſprach Martha zu JEſu/ HERR/ wereſt du hie geweſen/ mein Bruder were nicht geſtorben.

22. Aber ich weiß auch noch/ daß/ was du bitteſt von Gott/ das wirdt dir Gott geben.

23. JEſus ſpricht zu jhr: Dein Bruder ſoll aufferſtehen.

24. Martha ſpricht zu jm: Ich weiß wol/ daß er aufferſtehen wirdt in der Aufferſtehung/ am Jüngſten Tage.

25. JEſus ſpricht zu jr/ Ich bin die Aufferſtehung vnd das Leben/ wer an mich glaubet/ der wirdt leben/ ob er gleich ſtürbe. Sup. 5,29. Lu 12,14 Sup 6,33, 47.

26. Vnd wer da lebet vnd glaubet an mich/ der wirdt nimmermehr ſterben. Glaubeſt du das?

27. Sie ſpricht zu jm: HERR/ ja ich glaube/ daß du biſt Chriſtus der Sohn Gottes/ der in die Welt kommen iſt.

28. Vnd da ſie das geſagt hatte/ gieng ſie hin/ vnd rieff jrer Schweſter Maria heimlich/ vnd ſprach: Der Meiſter iſt da/ vnd ruffet dir.

29. Dieſelbige als ſie das höret/ ſtund ſie eilend auff/ vnd kam zu jm.

Digitized by Google

יא

30 ועוד לא בא ישוע אל־השדה כי אם
עודנו היה במקום באשר קדמה לו מרתה:
31 והיהודים אשר היו אתה בבית
וינחמו אותה בראותם את־מרים כי
מהרה קמה ויצאה וילכו אחריה לאמר
כי תלך אל־הקבר לבכות שם:
32 ומרים בבואה אל־אשר היה
שם ישוע וראה אותו נפלה אל־רגליו
ותאמר אליו אדני אם היית פה לא
מת אחי:
33 וישוע כאשר ראה אותה כי בוכיה
ואת־היהודים אשר באו אתה כי בוכים
המה נעם ברוחו וישתוחח בנפשו:
34 ויאמר איה המקום אשר שמתוהו
שמה ויאמרו לו בוא וראה:
35 ויבך ישוע:
36 ויאמרו יהודים ראה איך אהבו:
37 ואנשים מהמה אמרו הלא יכול
זה הפקח את־עיני העור לעשות פן
גם ימות הזה:
38 וישוע עודנו זועם בנפשו ובא אל־
הקבר ותהי מערה ואבן הושמה עליה:
39 ויאמר ישוע שאו את־האבן אומרה
לו אחות המת מרתה אדני גם עת באש
כי יום רביעי הוא:
40 אומר לה ישוע הלא אמרתי לך אם
תאמיני כי תראי את־כבוד אלהים:
41 וישאו את־האבן אשר הושם שם
המת וישוע נשא עיניו למעלה לאמר
אבי אודה לך כי שמעתני

ια'.

30. Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ. ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ μάρθα.

31. Οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ παραμυθούμενοι αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ.

32. Ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπεσεν, αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός.

33. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν.

34. Καὶ εἶπε, ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ, κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.

35. Ἐδάκρυσεν ὁ ἰησοῦς.

36. Ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν.

37. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;

38. Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.

39. Λέγει ὁ ἰησοῦς, ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα, κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.

40. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ,

41. Ἦραν οὖν τὸν λίθον οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε, πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου.

Cap. XI

30. Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum: ſed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha.

31. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariam, quia citò ſurrexit & exiit, ſecuti ſunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi.

32. Maria ergo cùm veniſſet ubi erat Ieſus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus.

33. Ieſus ergo ut vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea, plorantes infremuit ſpiritu, & turbavit ſeipſum.

34. Et dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

35. Et lacrymatus eſt Ieſus.

36. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce, quomodo amabat eum.

37. Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci, facere, ut hic non moreretur?

38. Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum, erat autem ſpelunca: & lapis ſuperpoſitus erat ei.

39. Ait Ieſus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha ſoror ejus qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet, quatriduanus eſt enim.

40. Dicit ei Ieſus: Nónne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei.

41. Tulerunt ergo lapidem. Ieſus autem elevatis ſurſum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.

Das XI. Capitel.

30. Denn JEſus war noch nicht in den Flecken kommen / Sondern war noch an dem Ort / da jm Martha war entgegen kommen.

31. Die Jüden die bey jr im Hauſe waren / vnd tröſteten ſie / da ſie ſahen Mariam / daß ſie eilend auffſtund vnd hinauß gieng / folgeten ſie jr nach vnd ſprachen: Sie gehet hin zum Grabe / daß ſie daſelbs weine.

32. Als nun Maria kam da JEſus war / vnd ſahe jn / fiel ſie zu ſeinen Füſſen / vnd ſprach zu jm: HERR / wereſt du hie geweſen / mein Bruder were nicht geſtorben.

33. Als JEſus ſie ſahe weinen / vnd die Jüden auch weinen / die mit jr kamen / ergrimmet er im Geiſt / vnd betrübet ſich ſelbſt.

34. Vnd ſprach: Wo habt jr jn hingelegt? Sie ſprachen zu jm: HERR / kom vnd ſihe es.

35. Vnd JEſu giengen die Augen vber.

36. Da ſprachen die Jüden: Sihe / wie hat er jn ſo lieb gehabt. *Sup. 9, 6.*

37. Etliche aber vnter jnen ſprachen: Kondte der dem Blinden die Augen auffgethan hat / nicht verſchaffen / daß auch dieſer nicht ſtürbe?

38. JEſus aber ergrimmet abermal in jm ſelbs / vnd kam zum Grabe. Es war aber eine Klufft / vnd ein Stein darauff gelegt.

39. JEſus ſprach: Hebt den Stein abe. Spricht zu jm Martha / die Schweſter deß verſtorbenen: HERR / er ſtinckt ſchon / denn er iſt vier Tage gelegen.

40. JEſus ſpricht zu jr: Hab ich dir nicht geſagt / ſo du glauben würdeſt / du ſolteſt die Herrligkeit Gottes ſehen.

41. Da huben ſie den Stein abe / da der verſtorbene lag. JEſus aber hub ſeine Augen empor vnd ſprach: Vater / ich dancke dir / daß du mich erhöret haſt.

Digitized by Google

יא

42 ואני ידעתי כי בכל־עת תשמעני
אבל בעבור העם העומד סביב אמרתי
למען יאמינו כי את שלחתני :
43 וכאשר אמר את־האלה צעק בקול
גדול לועזר בא החוצה :
44 ויצא המת והוא אסור ברגליו
ובידיו במרבדים ועל־פניו צנוף במסוה
ויאמר להם ישוע התירוהו והניחו ללכת :
45 ורבים מיהודים הבאים אל־מרתא
בראותם כמה עשה ישוע האמינו בו :
46 ואנשים מהמה הלכו אל־הפרושים
ויספרו להם את כל־אשר עשה
ישוע :
47 ויקהלו שרי הכהנים והפרושים
את־העדה ויאמרו מה־נעשה כי האדם
הזה אותות רבות עושה :
48 ואם נניחנו ככה כלם יאמינו בו
ויבואו הרומים ויקחו את־מקומנו וגם
את־עמנו :
49 ואחד מהם ושמו קיפא וכהן הגדול
הוא בשנה ההיא אמר להם אתם
אינכם יודעים מאומה :
50 ואינכם מתחשבים כי מועיל לנו
למות אדם אחד על־העם מאבד כל־
העם :
51 וזאת לא אמר מנפשו כי אם
בהיותו כהן גדול בשנה ההיא על־כן
נבא כי ישוע היה עתיד למות על־העם :
52 ולא על־העם לבדו כי אם אשר את־
בני אלהים הנפוצים יאסף לאחת :

ια´.

42. Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου
ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιε-
στῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με
ἀπέστειλας.
43. Καὶ ταῦτα εἰπών, φωνῇ μεγά-
λῃ ἐκραύγασε, λάζαρε, δεῦρο ἔξω.
44. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς, δεδε-
μένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κει-
ρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιε-
δέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λύσατε αὐ-
τόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν.
45. Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ
ἐλθόντες πρὸς τὴν μαρίαν, καὶ θεα-
σάμενοι ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευ-
σαν εἰς αὐτόν.
46. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς
τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ
ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς.
47. Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον, τί
ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολ-
λὰ σημεῖα ποιεῖ.
48. Ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάν-
τες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσον-
ται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ
τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.
49. Εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊάφας,
ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν
αὐτοῖς, ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν.
50. Οὐδὲ διαλογίζεσθε ὅτι συμ-
φέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ
ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος
ἀπόληται.
51. Τοῦτο δὲ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν,
ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου,
προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ ἰησοῦς ἀ-
ποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους.
52. Καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον,
ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διε-
σκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν.

Digitized by Google

Cap. XI.

42. Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum qui circumſtat, dixi, ut credant, quia tu me miſiſti.

43. Hæc cùm dixiſſet, voce magna clamavit: Lazare, veni foràs.

44. Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit ei Ieſus: Solvite eum, & ſinite abire.

45. Multi ergo ex Iudęis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ feciſſet Ieſus, crediderunt in eum.

46. Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſęos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.

47. Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus? quia hic homo multa ſigna facit.

48. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.

49. Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam.

50. Nec cogitatis, quia expedit nobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

51. Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet pontifex anni illius, prophetavit quod Ieſus moriturus erat pro gente.

52. Et non tantùm pro gente, ſed ut filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in unum.

Das XI. Capitel.

42. Doch ich weiß/daß du mich allezeit höreſt/ ſondern umb des Volcks willen/das umbher ſtehet/ſage ichs/daß ſie glauben du habeſt mich geſandt.

43. Da er das geſaget hatte/rieff er mit lauter Stimme: Lazarus komm herauß.

44. Vnd der verſtorbene kam herauß/gebunden mit Grabtüchern an Füſſen und Händen/ und ſein Angeſicht verhüllet mit einẽ Schweißtuch. Jeſus ſpricht zu jnen: Löſet jn auff/und laſſet jn gehen.

45. Viel nun der Jüden/die zu Maria kommen waren/und ſahen was Jeſus thet/glaubten an jn.

46. Etliche aber von jnen giengen hin zu den Phariſeern/und ſagten jnen/was Jeſus gethan hatte.

47. Da verſammleten die Hohenprieſter und die Phariſeer einen Rath unnd ſprachen/ Was thun wir? Dieſer Menſche thut viel Zeichen.

48. Laſſen wir jn alſo/ſo werden ſie alle an jhn glauben. So kommen denn die Römer/und nemmen uns Land und Leute.

49. Einer aber unter jnen/Caiphas/der deſſelbigen Jahrs Hoherprieſter war/ſprach zu jnen: Jr wiſſet nichts. *Inf. 18.14*

50. Bedencket auch nichts. Es iſt uns beſſer/ ein Menſch ſterbe für das Volck/ denn daß das gantze Volck verderbe.

51. Solches aber redet er nicht von ſich ſelbs/ ſondern dieweil er deſſelbigen Jars Hoherprieſter war/weiſſaget er. Daß Jeſus ſolte ſterben für das Volck.

52. Vnd nicht für das Volck alleine / Sondern daß er die Kinder Gottes/ die zuſtrewet waren/zuſammen brechte.

Digitized by Google

יא

53 וּמִיּוֹם הַהוּא הִתְיַעֲצוּ לְהָרְגוֹ׃
55 וְיֵשׁוּעַ עוֹד לֹא הוֹפִיעַ לְהַלֵּךְ בַּיְּהוּדִים
כִּי אִם הָלַךְ מִשָּׁם אֶל־מָקוֹם הַקָּרוֹב
לַמִּדְבָּר אֶל־עִיר הַנִּקְרָאָה אֶפְרַיִם וְשָׁם
הִתְהַלֵּךְ אֶת־תַּלְמִידָיו׃
55 וַיִּקְרַב פֶּסַח הַיְּהוּדִים וַיַּעֲלוּ רַבִּים
בִּמְקוֹמָם יְרוּשָׁלַיְמָה לִפְנֵי הַפֶּסַח לְקַדֵּשׁ
אֶת־נַפְשָׁם׃
56 וַיְבַקְשׁוּ אֶת־יֵשׁוּעַ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
רֵעֵהוּ הַקָּמִים בַּהֵיכָל מַה נִּרְאָה לָכֶם
כִּי אֵינֶנּוּ בָּא אֶל־הֶחָג׃
57 כִּי שָׂרֵי הַכֹּהֲנִים וְהַמְפָרְשִׁים נָתְנוּ
מִצְוָה אֲשֶׁר אִם יֵדַע אִישׁ אֵיזֶה הוּא יַגִּיד
לְתַפְּשׂוֹ אוֹתוֹ׃

ια΄.

53. Ἀπ᾽ ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

54. Ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραῒμ λεγομένην πόλιν· κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

55. Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.

56. Ἐζήτουν οὖν τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ᾽ ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες, τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;

57. Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

יב

יֵשׁוּעַ שֵׁשֶׁת יָמִים לִפְנֵי־הַפֶּסַח
בָּא אֶל־בֵּית־עַנְיָה אֲשֶׁר שָׁם
הָיָה לוֹעָזָר הַמֵּת אֲשֶׁר הֱקִיצָהוּ מִמֵּתִים
2 וַיַּעֲשׂוּ לוֹ מִשְׁתֶּה הָעֶרֶב וּמָרְתָה
מְשָׁרְתָה וְלוֹעָזָר הָיָה אֶחָד מִיּוֹשְׁבִים
בִּמְסִבָּה׃
3 וּמִרְיָם לָקְחָה מִשְׁקַל שֶׁמֶן נֵרְדְּ רֹאשׁ
יְקַר מְאֹד וַתִּמְשַׁח אֶת־רַגְלֵי יֵשׁוּעַ
וַתְּגַלְגֵּל בִּשְׂעָרֶיהָ אֶת־רַגְלָיו וְכָל הַבַּיִת
נִמְלָא מֵרֵיחַ הַבֹּשֶׂם׃
4 וַיֹּאמֶר אֶחָד מִתַּלְמִידָיו יְהוּדָה בֶּן
שִׁמְעוֹן אִישׁ־קְרִיּוֹת הֶעָתִיד לִמְסוֹר
אוֹתוֹ׃
5 לָמָה הַשֶּׁמֶן הַזֶּה לֹא נִמְכַּר בִּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת שְׁקָלִים כֶּסֶף וְנִתַּן לָאֶבְיוֹנִים׃

ΚΕΦΑΛ. ιβ΄.

Ὁ οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.

2. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει. ὁ δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν συνανακειμένων αὐτῷ.

3. Ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου.

4. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι.

5. Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη πτωχοῖς.

Cap XI.

53. Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum.

54. Ieſus ergo jam non palàm ambulabat apud Iudæos, ſed abiit indè in regionem juxta deſertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.

55. Proximum autem erat Paſcha Iudæorum: & aſcenderunt multi Ieroſolymam de regione ante Paſcha, ut ſanctificarent ſeipſos.

56. Quærebant ergo Ieſum: & colloquebantur adinvicem, in templo ſtantes: Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?

57. Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit indicet, ut apprehendant eum.

Cap. XII.

IEſus ergo ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitavit Ieſus.

2. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo.

3. Maria ergo accepit libram unguenti nardi piſtici, pretioſi, & unxit pedes Ieſu, & extersit pedes ejus capillis ſuis: & domus impleta eſt ex odore unguenti.

4. Dixit ergo unus ex diſcipulis ejus Iudas Simonis Iſcariotes, qui erat eum traditurus.

5. Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis?

Das XI. Capitel.

53. Von dem Tage an rathſchlugen ſie / wie ſie jn tödten.

54. Jeſus aber wandelte nicht mehr frey vnter den Jüden/ſondern gieng von dannen / in eine gegend/nahe bey der Wüſten in eine Stadt/genandt Ephrem/vñ hatte ſein Weſen daſelbs mit ſeinen Jüngern.

55. Es war aber nahe Oſtern der Jüden/vnd es giengen viel hinauff gen Jeruſalem / auß der gegend/vor den Oſtern/daß ſie ſich reinigeten.

56. Da ſtunden ſie vnd fragten nach JEſu/ vnnd redeten mit einander im Tempel: Was düncket euch/daß er nicht kombt auff das Feſt?

57. Es hatten aber die Hohenprieſter laſſen ein Gebot außgehen/So jemandt wüſſte/wo er were/daß ers anzeiget/daß ſie jn griffen.

Das XII. Capitel.

SEchs Tage vor Oſtern kam Jeſus gen Bethania/da Lazarus war der verſtorbene / welchen Jeſus aufferwecket hatte von den Todten. *Mat. 26. 6. Mar. 14. 3*

2. Daſelbs machten ſie jm ein Abendmal/vnd Martha dienete/Lazarus aber war der einer/die mit jm zu Tiſche ſaſſen.

3. Da nam Maria ein pfund Salben/von vngefelſchter köſtlicher Narden/vnd ſalbete die Füſſe JEſu/vnd trücknet mit jrem Haare ſeine Fuſſe / das Hauß aber ward voll vom Geruch der Salben.

4. Da ſprach ſeiner Jünger einer/Judas Simonis Sohn Iſchariothes / der jn hernach verrieth:

5. Warumb iſt dieſe Salben nicht verkaufft vmb dreyhundert Groſchen/vnd den Armen gegeben?

יב

6 וזאת אמר לא כי על־האביונים
ישיח לו כי־אם כי גנב הוא והכיס היה
לו והמשלכים בו סבלם׃
7 ויאמר ישוע הניחה לה אל־יום
קבורתי נצרה זאת׃
8 האביונים תמיד היו לכם עמכם
ואני לא אהיה עמכם תמיד׃
9 וידע עם רב מן היהודים כי שם
הוא ויבואו לא בעבור ישוע לבד כי־אם
אשר גם יראו את־לועזר אשר הקיצו
ממתים׃
10 ויועצו שרי הכהנים להרג גם את־
לועזר׃
11 כי־רבים מיהודים בעבורו הלכו
והאמינו בישוע׃
12 וביום מחר עם רב הבא אל־החג
בשמעם כי בא ישוע ירושלימה׃
13 ויקחו את־ענפי־תמרים ויצאו
לקרתו ויצעקו הושע· נא ברוך הבא
בשם יהוה מלך ישראל׃
14 וימצא ישוע את־העיר וישב עליו
כמו נכתב׃
15 גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים
הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא
עני ורוכב על־חמור ועל־עיר בן־
אתנות׃
16 ואת־הדברים האלה לא ידעו
תלמידיו בראשונה אבל אחר כי־נאדר
ישוע אז זכרו כי עליו נכתבו אשר עשו
לו האלה׃

ιβ'.

6. Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτω-
χῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν,
καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ-
λόμενα ἐβάσταζεν.
7. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς, ἄφες αὐτήν·
εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου
τετήρηκεν αὐτό.
8. Τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε
μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
9. Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν
ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι· καὶ ἦλθον, οὐ διὰ
τὸν ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζα-
ρον ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.
10. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς,
ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν.
11. Ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον
τῶν ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν ἰησοῦν.
12. Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλ-
θὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρ-
χεται ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα.
13. Ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων,
καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ
ἔκραζον, ὡσαννὰ εὐλογημένος ὁ ἐρχό-
μενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ βασιλεὺς
τοῦ ἰσραήλ.
14 Εὑρὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθι-
σεν ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμμένον.
15. Μὴ φοβοῦ θύγατερ σιών· ἰδοὺ ὁ
βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ
πῶλον ὄνου.
16. Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη
ὁ ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα
ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα
ἐποίησαν αὐτῷ.

Cap. XII.

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat.

7. Dixit ergo Ieſus: Sine illam, ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud.

8. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habebitis.

9. Cognovit ergo turba multa ex Iudæis quia illic eſt: & venerunt, non propter Ieſum tantùm, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcitavit à mortuis.

10. Cogitaverunt autem principes ſacerdotum, ut & Lazarum interficerent.

11. Quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.

12. In craſtinum autem, turba multa quę venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent, quia venit Ieſus Ieroſolymam.

13. Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamabant; Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſraël.

14. Et invenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt.

15. Noli timere filia Sion: ecce, rex tuus venit, ſedens ſuper pullum aſinæ.

16. Hæc non cognoverunt diſcipuli ejus primùm, ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei.

Das XII. Capitel.

6. Das ſaget er aber nicht/daß er nach den Armen fraget/ſondern er war ein Dieb/vnnd hatte den Beutel/vnd trug was gegeben ward.

7. Da ſprach JEſus: Laß ſie mit frieden / ſolches hat ſie behalten/zum Tage meiner Begrebniß.

8. Denn Armen habt jr allezeit bey euch/mich aber/habt jr nicht allezeit.

9. Da erfuhr viel Volcks der Jůden / daß er daſelbſt war/vnd kamen/nicht vmb JEſus willen allein/ſondern daß ſie auch Lazarum ſehen/welchen er von den Todten erwecket hatte.

10. Aber die Hohenprieſter trachteten darnach/daß ſie auch Lazarum tödten.

11. Denn vmb ſeinet willen giengen viel Jůden hin/vnd glaubten an Jeſum.

12. Deß andern Tages/viel Volcks/das auffs Feſt kommen war/da es hőret/das Jeſus kompt gen Jeruſalem.

13. Namen ſie Palmen zweige / vnd giengen hinauß jm entgegen / vnd ſchryen: Hoſianna/Gelobet ſey der da kom̃t in dem Namen deß HERREN/ein König von Iſrael.

14. Jeſus aber vberkam ein Eſelin/vnd reit darauff/wie denn geſchrieben ſtehet: Mat. 21,7 Mar. 11,7 Lu. 19,35. Zach. 9,9.

15. Förchte dich nicht du Tochter Zion / ſihe/dein König kombt / reitend auff einem Eſels füllen.

16. Solches aber verſtunden ſeine Jünger zuvor nicht/ſondern da Jeſus verkläret ward/ da dachten ſie daran / daß ſolches war von jhm geſchrieben/vnd ſolches jm gethan hatten.

יב

17 וַיָּעַד הָעָם אֲשֶׁר הָיָה עִמּוֹ כַּאֲשֶׁר קָרָא אֶת־לָעָזָר מִן הַקֶּבֶר וַיְקִיצֵנוּ מִמֵּתִים׃

18 וְעַל־כֵּן בָּא הָעָם לִקְרָתוֹ כִּי שָׁמַע כִּי הוּא עָשָׂה אֶת־הָאוֹת הַזֹּאת׃

19 וְהַמְּפָרְשִׁים אָמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ רְאוּ כִּי לֹא תוֹעִילוּ מְאוּמָה הִנֵּה הָעוֹלָם הָלַךְ אַחֲרָיו׃

20 וַיִּהְיוּ אַנְשֵׁי יְוָנִים מִן־הָעוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל בֶּחָג׃

21 וְהֵמָּה קָרְבוּ אֶל־פִּילִפּוֹס אֲשֶׁר הוּא מִבֵּית צַיְדָה הַגָּלִיל וַיִּשְׁאֲלוּ מִמֶּנּוּ לֵאמֹר אֲדֹנִי מִתְאַוִּים אֲנַחְנוּ לִרְאוֹת אֶת־יֵשׁוּעַ׃

22 בָּא פִילִפּוֹס וְאָמַר לְאַנְדְרֵאוֹס וְעוֹד אַנְדְרֵאוֹס וּפִילִפּוֹס אָמְרוּ לְיֵשׁוּעַ׃

23 וַיַּעַן לָהֶם יֵשׁוּעַ לֵאמֹר בָּאָה הַשָּׁעָה אֲשֶׁר יֵאָדֵר בֶּן־הָאָדָם׃

24 אָמֵן אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם אִם גַּרְגַּר הַדָּגָן לֹא יִפּוֹל אֶל־הָאָרֶץ וְיָמוּת לְבַדּוֹ יִהְיֶה וְאִם יָמוּת פְּרִי רַב יַעֲשֶׂה׃

25 הָאֹהֵב אֶת־נַפְשׁוֹ יְאַבְּדֶנָּה וְהַשֹּׂנֵא אֶת־נַפְשׁוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה אֶל־חַיֵּי־עוֹלָם יִבְרְגֶה׃

26 אִם אִישׁ יְשָׁרֵת אוֹתִי יָבוֹא אַחֲרַי וַאֲשֶׁר אֲנִי אֶהְיֶה וְשָׁם גַּם מְשָׁרְתִי יִהְיֶה וְאִם אִישׁ יְשָׁרֵת אוֹתִי יְכַבְּדֶנּוּ הָאָב׃

27 עַתָּה נַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וַאֲנִי מָה אֹמַר אָבִי הוֹשִׁיעֵנִי מִשָּׁעָה הַזֹּאת אַךְ עַל־זֹאת בָּאתִי אֶל־הַשָּׁעָה הַזֹּאת׃

ιβ.

17. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

18. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον.

19. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς, θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

20. Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ.

21. Οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες· κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.

22. Ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ.

23. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων· ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

24. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.

25. Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

26. Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.

27. Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην.

Cap. XII.

17. Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum à mortuis.

18. Propterea & obviam venit ei turba, quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum.

19. Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus poſt eum abiit.

20. Erant autem quidam Gentiles, ex his qui aſcenderant, ut adorarent in die feſto.

21. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Galilęæ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreę, Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu.

23. Ieſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur filius hominis.

24. Amen, amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

25. Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam, in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.

26. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum Pater meus.

27. Nunc anima mea turbata eſt Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex hac hora. Sed propterea veni, in horam hanc.

Das XII. Capitel.

17. Das Volck aber/das mit jhm war / da er Lazarum auß dem Grabe rieff / vnd von den Todten aufferwecket/rühmete die That.

18. Darumb gieng jm auch das Volck entgegen / da ſie höreten / er hette ſolches Zeichen gethan.

19. Die Phariſeer aber ſprachen vntereinander: Jr ſehet daß jr nichts außrichtet/ſihe / alle Welt laufft jm nach.

20. Es waren aber etliche Griechen vnter denen/die hinauff kommen waren/ daß ſie anbeteten auff das Feſt.

21. Die tratten zu Philippo/der von Bethſaida auß Galilea war/baten jhn vnd ſprachen: Herr/wir wolten Jeſum gerne ſehen.

22. Philippus kom̃t vnd ſagets Andreas/vnd Philippus vnd Andreas ſagtens weiter Jeſu.

23. Jeſus aber antwortet jhnen/ vnnd ſprach: Die zeit iſt kommen / daß deß Menſchen Sohn verkläret werde.

24. Warlich/warlich / ich ſage euch: Es ſey denn daß das Weitzenkorn in die Erden falle/ vnd erſterbe/ ſo bleibts alleine. Wo es aber erſtirbet/ſo bringets viel Früchte.

25. Wer ſein Leben lieb hat / der wirdts verlieren. Vnnd wer ſein Leben auff dieſer Welt haſſet der wirdts erhalten zum ewigen Leben.

26. Wer mir dienen will / der folge mir nach/ vnd wo ich bin / da ſoll mein Diener auch ſeyn. Vnd wer mir dienen wirdt/den wirdt mein Vater ehren.

27. Jetzt iſt meine Seele betrübet. Vnnd was ſoll ich ſagen? Vater hilff mir auß dieſer ſtund. Doch darum̃ bin ich in diſe Stunde kommen.

Mat. 10, 39. & 16,25. Mar. 8,35 Lu 9,24. & 17,33.

Digitized by Google

יב

28 אָבִי הַאְדִּיר אֶת־שְׁמֶךָ וַיָּבוֹא קוֹל מִשָּׁמַיִם וְהֶאְדַּרְתִּי וְאָשׁוּב אַאְדִּיר ׃

29 וְהָעָם הַקָּם וְשׁוֹמֵעַ אָמַר כִּי רַעַם הָיָה וַאֲחֵרִים אָמְרוּ כִּי מַלְאָךְ דִּבֵּר אֵלָיו ׃

30 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמַר לֹא בַּעֲבוּרִי הָיָה הַקּוֹל הַזֶּה כִּי אִם בַּעֲבוּרְכֶם ׃

31 עַת מִשְׁפַּט הָעוֹלָם הוּא עַת נִשְׁבַּת הָעוֹלָם הַזֶּה מֻשְׁלַךְ הַחוּצָה ׃

32 וַאֲנִי בְּהִנָּשְׂאִי מִן־הָאָרֶץ כֻּלָּם אֶמְשֹׁךְ אֵלָי ׃

33 וְזֹאת אָמַר מְחַוֶּה בְּמַה־מָּוֶת עָתִיד הָיָה לָמוּת ׃

34 וַיַּעַן לוֹ הָעָם אֲנַחְנוּ שָׁמַעְנוּ מִן־הַתּוֹרָה כִּי הַמָּשִׁיחַ יָקוּם לְעוֹלָם וְאֵיךְ תֹּאמַר צָרִיךְ לְהִנָּשֵׂא אֶת־בֶּן־הָאָדָם מִי זֶה הוּא בֶּן־הָאָדָם ׃

35 וַיֹּאמֶר לָהֶם יֵשׁוּעַ עוֹד מְעַט עֵת הָאוֹר עִמָּכֶם הִיא הִלְכוּ בִּהְיוֹת לָכֶם הָאוֹר פֶּן תֹּאחֵז אֶתְכֶם הַחֲשֵׁכָה וְהַהוֹלֵךְ בַּחֹשֶׁךְ אֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ אֵיכֹה הוֹלֵךְ ׃

36 בְּעוֹדֶנּוּ יֵשׁ לָכֶם הָאוֹר הַאֲמִינוּ בָאוֹר וּבְנֵי הָאוֹר תִּהְיוּ וְאֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר יֵשׁוּעַ וַיֵּלֶךְ וַיִּתְחַבֵּא מֵהֶם ׃

37 וְאַף כִּי אֶת־כָּל הָאוֹתוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה לִפְנֵיהֶם וְלֹא הֶאֱמִינוּ בוֹ ׃

38 אֲשֶׁר יִמָּלֵא דְּבַר יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הָאוֹמֵר אֲדֹנָי מִי הֶאֱמִין לִשְׁמֻעָתֵנוּ וּזְרוֹעַ יְהוָה עַל־מִי נִגְלָתָה ׃

39 עַל־כֵּן לֹא יָכְלוּ לְהַאֲמִין כִּי עוֹדֶנּוּ אָמַר יְשַׁעְיָהוּ ׃

ιβʹ.

28. Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.

29. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν.

30. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν, οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς.

31. Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου, νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω.

32. Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν.

33. Τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.

34. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;

35. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ, καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει.

36. Ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν.

37. Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.

38. Ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν, καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;

39. Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας.

Cap. XII.

28. Pater,clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificavi, & iterum clarificabo.

29. Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alii dicebant: Angelus ei locutus eſt.

30. Reſpondit Ieſus, & dixit: Non propter me hæc vox venit,ſed propter vos.

31. Nunc judicium eſt mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foràs.

32. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.

33. (Hoc autem dicebat,ſignificans qua morte eſſet moriturus.)

34. Reſpondit ei turba. Nos audivimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum,& quomodo tu dicis: Oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis?

35. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis,ut non vos tenebræ comprehendant, & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.

36. Dum lucem habetis, credite in lucem,ut filii lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus: & abiit, & abſcondit ſe ab eis.

37. Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis,nõ credebant in eum.

38. Ut ſermo Iſaiæ prophetæ impleretur,quem dixit: Domine,quis credidit auditui noſtro? & brachiũ Domini cui revelatum eſt?

39. Propterea non poterant credere,quia iterum dixit Iſaias.

Das XII. Capitel.

28. Vater/verkläre deinen Namen. Da kam eine Stimme vom Himmel: Ich hab jn verkläret/vnd will jn abermal verklären.

29. Da ſprach das Volck das dabey ſtund/ vnnd zuhöret / es donnerte. Die andern ſprachen: Es redte ein Engel mit jm.

30. Jeſus antwortet vnd ſprach: Dieſe ſtimme iſt nicht vmb meinet willen geſchehen/ ſondern vmb ewrent willen.

31. Jetzt gehet das Gerichte vber die Welt/nun wirdt der Fürſt dieſer Welt außgeſtoſſen werden.

32. Vnd ich / wenn ich erhöhet werde von der Erden/ſo will ich ſie alle zu mir ziehen.

33. Das ſaget er aber/zu deuten welches Todtes er ſterben würde.

34. Da antwortet jm das Volck: Wir haben gehöret im Geſetz/das Chriſtus ewiglich bleibe/ vnd wie ſageſt du denn/ Deß Menſchen Sohn muß erhöhet werden? Wer iſt dieſer Menſchen Sohn? Pſ.109,4. & 116,2. Iſa.42,6. Ez.37,25

35. Da ſprach JEſus zu jhnen: Es iſt das Liecht noch eine kleine zeit bey euch. Wandelt dieweil jr das Liecht habt / daß euch die Finſterniſſe nicht vberfallen. Wer im Finſterniß wandelt/der weiß nicht wo er hingehet.

36. Glaubet an das Liecht / dieweil jhrs habt/ auff daß jr Liechtes Kinder ſeydt. Solches redet JEſus/vnd gieng hinweg/vnd verbarg ſich für jhnen.

37. Vnnd ob er wol ſolche Zeichen für jhnen that/glaubten ſie doch nicht an jn.

38. Auff daß erfüllet würde der Spruch deß Propheten Eſaie/denn er ſaget: HERR/ wer glaubt vnſerm predigen/ vnd wem iſt der Arm deß HERRN offenbaret? Iſa.53,1. Rom.10,16.

39. Darumb kondten ſie nicht glauben / denn Eſaias ſaget abermal.

Digitized by Google

יב

40 השמן לב העם הזה ואזניו הכבד
ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו
ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו ׃
41 את־הדברים האלה אמר ישעיהו
בראותו את־כבודו וידבר עליו ׃
42 וכמו כן רבים הנשיאים האמינו
בו אבל מפני הפרושים לא הודו פן
ישלחו מעדתם ׃
43 כי אהבו את־כבוד האנשים יותר
מכבוד אלהים ׃
44 ויצעק ישוע ויאמר המאמין בי איננו
מאמין בי כי אם באותו אשר שלחני ׃
45 ואשר רואה אותי רואה אותו
אשר שלחני ׃
46 אני הוא האור אשר באתי אל־
העולם למען כל המאמין בי לא יעמד
בחשך ׃
47 ואם איש ישמע את־דברי ולא
יאמין אני לא שופט אותו כי לא באתי
לשפוט את־העולם כי אם להושיע את־
העולם ׃
48 ואשר יניאני ולא יקח את־דברי
יש לו שופט אשר שפטו הדבר אשר
דברתי הוא ישפטנו ביום אחרון ׃
49 כי אני מנפשי לא־דברתי כי אם
אשר שלחני אבי הוא צוה אותי מה
אמר ומה אדבר ׃
50 וידעתי כי מצותו חיי עולם היא
לכן כל־אשר אני מדבר כאשר אמר לי
האב כה מדבר אני ׃

ιβ'.

40. Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλ-
μούς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρ-
δίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ
νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι,
καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.
41. Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν
δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ.
42. Ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόν-
των πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ
διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,
ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται.
43. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν
ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν
τοῦ θεοῦ.
44. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν· Ὁ πι-
στεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ'
εἰς τὸν πέμψαντά με.
45. Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμ-
ψαντά με.
46. Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλή-
λυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν τῇ
σκοτίᾳ μὴ μείνῃ.
47. Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥη-
μάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρί-
νω αὐτόν, οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν
κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον.
48. Ὁ ἀθετῶν ἐμέ, καὶ μὴ λαμβάνων
τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν.
ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ
αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
49. Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλη-
σα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ αὐτός μοι
ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω.
50. Καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ
αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς
εἴρηκέ μοι ὁ πατήρ, οὕτω λαλῶ.

Cap. XII.

40. Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum: ut non videant oculis, & non intelligant corde, & cövertantur, & ſanem eos.

41. Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus eſt de eo.

42. Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è ſynagoga non ejicerentur.

43. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

44. Ieſus autem clamavit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me.

45. Et qui videt me, videt eum qui miſit me.

46. Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.

47. Et ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit: ego non judico eum, non enim veni ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem mundum.

48. Qui ſpernit me, & non accipit verba mea: habet qui judicet eum, ſermo quem locutus ſum, ille judicabit eum, in noviſſimo die.

49. Quia ego ex me ipſo non ſum locutus: ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.

50. Et ſcio, quia mandatum ejus vita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor; ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.

Das XII. Capitel.

40. Er hat jre Augen verblendet/vnd jr Hertz verſtocket / daß ſie mit den Augen nicht ſehen/ noch mit dem Hertzen vernemen/ vnd ſich bekehren/vnd ich jnen hülffe. (Iſa.6,9,10. Matt.13,14. Mar.4,12. Luc.8,10. Acto.28,27. Ro.11,8.)

41. Solches ſaget Eſaias/da er ſeine Herrligkeit ſahe/vnd redete von jm.

42. Doch der Oberſten glaubten viel an jn/ aber vmb der Phariſeer willen/bekannten ſie es nicht/daß ſie nicht in den Bann gethan würden.

43. Denn ſie hatten lieber die Ehre bey den Menſchen/denn die ehre bey Gott.

44. JEſus aber rieff / vnnd ſprach: Wer an mich glaubet/der glaubet nicht an mich/ſondern an den/der mich geſandt hat.

45. Vnd wer mich ſihet/der ſihet den/der mich geſandt hat

46. Jch bin kommen in die Welt ein Liecht/ auff daß/wer an mich glaubet/nicht im Finſterniß bleibe.

47. Vnd wer meine Wort höret/vnd glaubet nicht/den werde ich nicht richten / denn ich bin nicht kommen/daß ich die Welt richte / ſondern daß ich die Welt ſelig mache.

48. Wer mich verachtet / vnnd nimmt meine Wort nicht auff/der hat ſchon der jn richtet/das Wort/welches ich geredt habe/das wirdt jn richten am Jüngſten Tage. (Mar.16,16.)

49. Denn ich habe nicht von mir ſelber geredt/Sondern der Vater/der mich geſandt hat/ der hat mir ein gebot gegeben/was ich thun vnd reden ſoll.

50. Vnd ich weiß/daß ſein Gebot iſt das ewige Leben. Darumb/daß ich rede/das rede ich alſo/wie mir der Vater geſagt hat.

Digitized by Google

יג

ולפני חג הפסח יודע ישוע כי
באה עתו לעבר מעולם הזה
אל־האב כאשר אהב אותם אשר לו
בעולם כן אהבם עד עת קץ :
2 ויהיה משתה הערב וגם השטן השלך
בלב יהודה בן־שמעון איש־קריות
למסור אותו :
3 וידע ישוע כי כל־הדברים נתן לו אביו
בידיו וכי מאלהים יצא ואל־יהוה
ילך :
4 ויקם מן המשתה וישם את־בגדיו מעליו
ויקח בגד הפשתים ויחגר במתניו :
5 ואחרי כן שלח מים בסיר רחצו
ויחל לרחץ את־רגלי התלמידים ולקלקל
בבגד הפשתים אשר חגור בו :
6 ובבואו אל־שמעון כיפה אז אמר
לו כיפה אדני האת תרחץ את־רגלי :
7 ויען ישוע ויאמר לו את אשר אני עושה
עתה לא ידעת אבל אחרי כן תדע :
8 ויאמר לו כיפה לא תרחץ את־רגלי
לעולם ויען לו ישוע אם אני לא ארחץ
אותך לא יהיה לך חלק עמי :
9 אומר לו שמעון כיפה אדני לא
את־רגלים לבד כי אם גם את־ידים
ואת־ראש :
10 אומר לו ישוע הנרחץ לא יצטרך כי
אם לרחץ את־רגלים וכלו טהור ואתם
טהורים הוים אך לא כלכם :
11 כי ידע את־דבר לו על־כן אמר לא
כלכם טהורים הוים :

ΚΕΦΑΛ. ιγʹ.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς
ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥ-
ρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς
τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς
ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν
αὐτούς.
2. Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου
ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα
σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ.
3. Εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν
αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι
ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν
ὑπάγει.
4. Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι
τὰ ἱμάτια· καὶ λαβὼν λέντιον, διεζώ-
σεν ἑαυτόν.
5. Εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,
καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθη-
τῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν
διεζωσμένος.
6. Ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον,
καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος, κύριε, σύ μου νί-
πτεις τοὺς πόδας;
7. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὃ
ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ
μετὰ ταῦτα.
8. Λέγει αὐτῷ πέτρος, οὐ μὴ νίψῃς
τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις
μέρος μετ᾽ ἐμοῦ.
9. Λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε,
μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς
χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.
10. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὁ λελου-
μένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψα-
σθαι, ἀλλ᾽ ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ ὑμεῖς
καθαροί ἐστε, ἀλλ᾽ οὐχὶ πάντες.
11. Ἤδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν,
διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐχὶ πάντες καθα-
ροί ἐστε.

Digitized by Google

CAP. XIII.

ANte diem autem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora ejus, ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

2. Et cœna facta, (cùm diabolus jam miſiſſet in cor, ut traderet eum Iudas Simônis Iſcariotes.)

3. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deó exivit, & ad Deum vadit.

4. Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua, & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe.

5. Deinde miſit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes diſcipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.

6. Venit ergo ad Simônem Petrum. Et dicit [illegible] Petrus: Domine, tu mihi lava[illegible]s?

7. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis modò, ſcies autem poſtea.

8. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.

9. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, ſed & manus & caput.

10. Dicit ei Ieſus: Qui lôtus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.

11. Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum, propterea dixit: Non eſtis mundi omnes.

Das XIII. Capitel.

VOr dem Feſt aber der Oſtern / da JEſus erkennet / das ſeine zeit kommen war / daß er auß dieſer Welt gienge zum Vater / wie er hatte geliebet die ſeinen / die in der Welt waren / ſo liebet er ſie ans Ende.

Mat. 26, 2. Mar. 14, 1. Luc. 22, 1.

2. Vnd nach dem Abendeſſen / da ſchon der Teuffel hatte dem Juda Simonis Jſcharioth ins Hertz gegeben / daß er jn verriethe.

3. Wußte JEſus / daß jm der Vater hatte alles in ſeine Hände gegeben / vnd daß er von Gott kommen war / vnd zu Gott gieng.

4. Stund er vom Abendmal auff / leget ſeine Kleider ab / vnd nam einen Schurtz vñ vm[illegible]rtet ſich.

5. Darnach gooß er Waſſer in ein Becken / hub an den Jüngern die Füſſe zu waſchen / vnd trücknet ſie mit dem Schurtze / damit er vmbgürtet war.

6. Da kam er zu Simon Petro. Vnd derſelbige ſprach zu jm: HERR / ſolteſt du mir meine Füße waſchen?

7. JEſus antwortet / vnd ſprach zu jm: Was ich thu / das weiſſeſt du jetzt nicht / du wirſts aber hernach erfahren.

8. Da ſprach Petrus zu jhm: Nimmermehr ſolt du mir die Füße waſchen. JEſus antwortet jm: Werde ich dich nicht waſchen / ſo haſt du kein theil mit mir.

9. Spricht zu jhm Simon Petrus: HERR / nicht die Füße allein / ſondern auch die Hände vnd das Haupt.

10. Spricht JEſus zu jm: Wer gewaſchen iſt / der darff nicht denn die Füße waſchen / ſondern er iſt gantz rein. Vnd jr ſeydt rein / aber nicht alle.

11. Denn er wuſſte ſeinen Verräther wol / darumb ſprach er: Jr ſeydt nicht alle rein.

Digitized by Google

יג

12 וְכַאֲשֶׁר רָחַץ אֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּקַּח אֶת־
בְּגָדָיו וַיָּשָׁב וַיֵּשֶׁב אֶל־הַמְּסִבָּה וַיֹּאמֶר
לָהֶם דְּעוּ מָה עָשִׂיתִי לָכֶם׃
13 אַתֶּם קְרָאתוּנִי מְלַמֵּד וַאדֹנָי וְהֵיטֵב
תֹּאמְרוּ כִּי אֲנִי הוּא׃
14 וְאִם אֲנִי רָחַצְתִּי אֶת־רַגְלֵיכֶם הָאָדוֹן
וְהַמְלַמֵּד וְאַתֶּם חוֹבִים אִישׁ לְרֵעֵהוּ
לִרְחֹץ אֶת־רַגְלָיִם׃
15 כִּי דִמְיוֹן נָתַתִּי לָכֶם אֲשֶׁר גַּם אַתֶּם
תַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לָכֶם׃
16 אָמֵן אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם הָעֶבֶד
אֵינֶנּוּ גָּדוֹל מֵאֲדוֹנָיו וְהַשָּׁלוּחַ אֵינֶנּוּ
גָּדוֹל בַּאֲשֶׁר שְׁלָחוֹ׃
17 אִם אֶת־הָאֵלֶּה תֵּדְעוּ אַשְׁרֵיכֶם
אִם תַּעֲשׂוּ אוֹתָם׃
18 אֵינֶנִּי עַל־כֻּלְּכֶם אוֹמֵר כִּי יָדַעְתִּי
אוֹתָם אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי כִּי אִם אֲשֶׁר יִמָּלֵא
הַכָּתוּב הָאוֹכֵל לַחְמִי הִגְדִּיל עָלַי עָקֵב׃
19 מֵעַתָּה אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם בְּטֶרֶם יִהְיֶה
אֲשֶׁר אִם יִהְיֶה תַּאֲמִינוּ כִּי אֲנִי הוּא׃
20 אָמֵן אָמֵן אוֹמֵר אָנֹכִי לָכֶם אֲשֶׁר
יִקַּח אוֹתוֹ אֲשֶׁר אֲנִי אֶשְׁלַח יִקָּחֵנִי וַאֲשֶׁר
יִקָּחֵנִי יִקַּח אוֹתוֹ אֲשֶׁר שְׁלָחָנִי׃
21 וְכַאֲשֶׁר אָמַר יֵשׁוּעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
נִבְהַל בְּרוּחוֹ וְהֵעִיד וְאָמַר אָמֵן אָמֵן אוֹמֵר
אֲנִי לָכֶם כִּי אֶחָד מִכֶּם יִמְסְרֵנִי׃
22 וַיַּבִּיטוּ הַתַּלְמִידִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וְאֵינָם יוֹדְעִים עַל־מִי אָמַר׃
23 וַיְהִי־אֶחָד מִתַּלְמִידָיו בִּמְסִבָּה יוֹשֵׁב
בְּחֵיק יֵשׁוּעַ וְאוֹתוֹ אָהַב יֵשׁוּעַ׃

ιγ'.

12. Ὅτι οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;

13. Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ.

14. Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας.

15. Ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε.

16. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν.

17. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά.

18. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ.

19. Ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.

20. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.

22. Ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει.

23. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς.

12. Poſt-

Digitized by Google

Cap. XIII.

12. Poſt quam ergo lavit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua, cum recubuiſſet, iterum dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis?

13. Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & benè dicitis, ſum etenim.

14. Si ergo ego lavi pedes veſtros, Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes.

15. Exemplum enim dedi vobis, ut, quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

16. Amen, amen dico vobis, non eſt ſervus major domino ſuo; neque apoſtolus major eſt eo qui miſit illum.

17. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.

18. Non de omnibus vobis dico: ego ſcio, quos elegerim Sed ut adimpleatur ſcriptura, Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum ſuum.

19. Amodo dico vobis, prius quàm fiat: ut cum factum fuerit, credatis, quia ego ſum.

20. Amen, amen dico vobis: qui accipit ſi quem miſero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me miſit.

21. Cùm hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu: & proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis: quia unus ex vobis tradet me.

22. Aſpiciebant ergo ad invicem diſcipuli, hęſitantes de quo diceret.

23. Erat ergo recumbens unus ex diſcipulis ejus in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus.

Das XIII. Capitel.

12. Da er nun jre Füſſe gewaſchen hatte / nam er ſeine Kleider vnd ſatzte ſich wider nider / vnnd ſprach abermal zu jnen: Wiſſet jr / was ich euch gethan habe?

13. Jr heiſſet mich Meiſter vnd HERR / vnd ſaget recht daran / denn ich bins auch.

14. So nun ich / euer HERR vnd Meiſter / euch die Füſſe gewaſchen habe / ſo ſolt jhr auch euch vntereinander die Füſſe waſchen.

15. Ein Beyſpiel habe ich euch gegeben / daß jhr thut / wie ich euch gethan habe.

16. Warlich / warlich ich ſage euch / der Knecht iſt nicht gröſſer denn ſein Herr / noch der Apoſtel gröſſer / denn der jn geſandt hat. Inf. 15. 20 Mat. 10, 24 Lu. 6, 40

17. So jr ſolches wiſſet / ſelig ſeydt jhr / ſo jhrs thut.

18. Nicht ſage ich von euch allen / Jch weiß welche ich erwehlet habe. Sondern daß die Schrifft erfüllet werde: Der mein Brodt iſſet / der tritt mich mit Füſſen. Pſ. 40, 10.

19. Jetzt ſage ichs euch / ehe denn es geſchicht / auff daß / wenn es geſchehen iſt / daß jhr glaubet / daß ichs bin.

20. Warlich / warlich ich ſage euch / Wer auffnimbt ſo ich jemand ſenden werde / der nim̃t mich auff. Wer aber mich auffnim̃t / der nim̃t den auff / der mich geſandt hat. Mat. 10, 40. Lu. 10, 16

21. Da ſolches JEſus geſagt hatte / ward er betrübt im Geiſt / vnd zeugete / vnd ſprach: Warlich / warlich / ich ſage euch / einer vnter euch wirdt mich verrathen. Mat. 26, 18. Mar. 14, 8 Lu. 22, 21 Inf. 21, 20

22. Da ſahen ſich die Jünger vntereinander an / vnd ward jnen bange / von welchem er redete.

23. Es war aber einer vnter ſeinen Jüngern / der zu Tiſche ſaß an der Bruſt Jeſu / welchen Jeſus lieb hatte.

Digitized by Google

יג

24 ויקרץ לו שמעון כיפה לשאול
מי זה הוא אשר אמר עליו׃
25 ויפול הוא אל־חיק ישוע ויאמר
לו אדני מי זה הוא׃
26 ויען ישוע זה הוא לאשר אתן את־
פת טבול ויטבל את־הפת ויתן ליהודה
בן־שמעון איש־כריות׃
27 ואחר הפת אז בא בו השטן ויאמר
אליו ישוע אשר תעשה עשה מהרה׃
28 וזאת איש מיושבים במסבה לא
הבין אל־מה אמר לו׃
29 ואנשים מהמה חשבו בהיות ליהודה
הכיס כי אמר לו ישוע קנה את־אשר
צריכנו אל־החג או לתתו מאומה
לאביונים׃
30 ובקחתו את־הפת במהרה ויצא
ויהי לילה׃
31 וכאשר יצא אמר ישוע עתה נאדר
בן־האדם ואלהים נאדר בו׃
32 אם האלהים נאדר בו גם האלהים
יאדיר אותו בנפשו ופתאם יאדיר אותו׃
33 בני עודני מעט עמכם הזה תבקשונני
וכאשר אמרתי ליהודים כי באשר אני
הולך אתם לא תוכלו לבוא שמה ואומר
אני לכם עתה׃
34 את־מצוה חדשה נותן אני לכם
אהבו איש את־רעהו כאשר אהבתי
אתכם כן אהבו איש את־רעהו׃
35 בזאת ידעו כלם כי תלמידי אתם
אם אהבה תהיה לכם ביניכם׃

ιγ'.

24. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος, πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει.

25. Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, κύριε τίς ἐστιν;

26. Ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος ἰσκαριώτῃ.

27. Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον.

28. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ.

29. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ.

30. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ.

31. Ὅτε ἐξῆλθε, λέγει ὁ ἰησοῦς, νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ.

32. Εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν.

33. Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.

34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

35. Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Digitized by Google

Cap. XIII.

24. Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis eſt de quo dicit?

25. Itaque cum recubuiſſet ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei: Domine, quis eſt?

26. Reſpondit Ieſus: Ille eſt cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simônis Iſcariotæ.

27. Et poſt buccellam, tunc introivit in eum Sathanas. Et dixit ei Ieſus: Quod facis, fac citiùs.

28. Hoc autem nemo ſcivit diſcumbentium ad quid dixerit ei.

29. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus: Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis ut aliquid daret.

30. Cùm ergo accepiſſet ille buccellam exivit continuò. Erat autem nox.

21. Cùm ergo exiiſſet, dixit Ieſus: Nunc clarificatus eſt filius hominis; & Deus clarificatus eſt in eo.

32. Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo: & continuò clarificabit eum.

33. Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum. Quæretis me: & ſicut dixi Iudæis: Quò ego vado, vos non poteſtis venire: & vobis dico modò.

34. Mandatum novum do vobis, Vt diligatis invicem: ſicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.

35. In hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.

Das XIII. Capitel.

24. Dem wincket Simon Petrus/ daß er forſchē ſolt/ wer es were von dem er ſaget.

25. Denn derſelbige lag an der Bruſt Jeſu/ vnd ſprach zu jm/ HErr/ wer iſts?

26. JEſus antwortet/ der iſts/ dem ich den Biſſen eintauche vnd gebe. Vnd er tauchte den Biſſen ein/ vnd gab jn Juda Simonis Jſcharioth.

27. Vnd nach dem Biſſen/ fuhr der Sathan in jn. Da ſprach Jeſus zu jm: Was du thuſt/ das thue balde.

28. Daſſelbige aber wuſſte niemand vber dem Tiſche/ wo zu ers jm ſagete.

29. Etliche meineten/ dieweil Judas den Beutel hatte/ JEſus ſpreche zu jm: Kauffe was vns noth iſt auff das Feſt/ oder/ daß er den Armen etwas gebe.

30. Da er nun den Biſſen genommen hatte/ gieng er ſo bald hinauß. Vnd es war nacht.

31. Da er aber hinauß gegangen war/ ſpricht JEſus: Nun iſt deß Menſchen Sohn verkläret/ vnd Gott iſt verkläret in jm.

32. Jſt Gott verkläret in jm/ ſo wirdt jn Gott auch verklären in jm ſelbſt/ vnd wirdt jn bald verklären.

33. Lieben Kindlein/ ich bin noch ein kleine weile bey euch. Jr werdet mich ſuchen/ vnd wie ich zu den Jüden ſaget: Wo ich hingehe, da könd jhr nicht hinkommen. Vnd ſage euch nun: *Sup. 7.34 Lenit. 19. 18. Mat. 22. 39. Inf. 15, 28*

34. Ein new Gebot gebe ich euch/ daß jhr euch vntereinander liebet/ wie ich euch geliebet habe/ auff daß auch jhr einander lieb habet.

35. Dabey wirdt jedermann erkennen/ daß jhr meine Jünger ſeydt/ ſo jhr euch lieb vntereinander habt.

Digitized by Google

יג

36 ויאמר לו שמעון כיפה אדוני אנה
הולך ויען לו ישוע אנה אני הולך עתה לא
תוכל לבוא אחרי אך מאחרי כן תבוא
אחרי :
37 ויאמר לו כיפה אדוני למה לא
אוכל לבוא אחריך גם עתה את נפשי
אשים עליך :
38 ויען לו ישוע האת נפשך תשים
עלי אמן אמן אומר אני לך לא יקרא
תרנגל עד כי תכחשני שלוש פעמים :

יד

ויאמר אל תלמידיו אל
ישתוממו לבבכם אם תאמינו
באלהים גם תאמינו בי :
2 בבית אבי מעונות רבות הנה ואם לא
אמרתי לכם אלך להכין לכם את המקום :
3 ואם הלכתי והכינותי לכם את המקום
אשוב אבוא ואקח אתכם אלי אשר
אתם תהיון איפה אני הוה שם :
4 ואנה אני הולך יודעים אתם ואת
הדרך יודעים אתם :
5 ויאמר לו תאומה אדני לא ידענו
אנה תלך ואיך נוכל לדעת את הדרך :
6 ויאמר לו ישוע אנכי הוא הדרך
והאמת והחיים איש לא יבוא אל
האב כי אם בי :
7 אם ידעתוני וגם את אבי ידעתם
ומעתה יודעים אותו וראיתם אותו :
8 אומר לו פילפוס אדני הגד לנו את
האב ותגיע נפשנו את דיננו :

ιγ'.

36. Λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι.

37. Λέγει αὐτῷ πέτρος, κύριε διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.

38. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

ΚΕΦΑΛ. ιδ'.

Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε.

2. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν.

3. Καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι, καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.

4. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε.

5. Λέγει αὐτῷ θωμᾶς, κύριε. οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις; καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;

6. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.

7. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν.

8. Λέγει αὐτῷ φίλιππος, κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν.

Digitized by Google

Cap. XIII.

36. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Reſpondit Ieſus: Quò ego vado, nō potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea.

37. Dicit ei Petrus: Quare non poſſum te ſequi modò? Animam meam pro te ponam.

38. Reſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

Das XIII. Capitel.

36. Spricht Simon Petrus zu jm: HERR/ wo geheſt du hin? JEſus antwortet jm: Da ich hingehe/ kanſt du mir dißmal nicht folgen/ aber du wirſt mir hernachmals folgen.

37. Petrus ſpricht zu jm: HERR/ warumb kan ich dir dißmal nicht folgen? Ich will mein Leben für dich laſſen. *Mat. 26, 35. Mar. 14, 29. Lu. 22, 33*

38. Jeſus antwortet jm: Solteſt du dein Leben für mich laſſen? Warlich/ warlich ich ſage dir: Der Han wirdt nicht krehen/ biß du mich drey mal habeſt verläugnet.

Cap. XIV.

ET dixit diſcipulis ſuis: Non turbetur cor veſtrum. Creditis in Deum, & in me credite.

2. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, ſi quo minùs, dixiſſem vobis: Quia vado parare vobis locum.

3. Et ſi abiero, & præparavero vobis locum: iterum venio & accipiam vos ad meipſum, ut ubi ſum ego, & vos ſitis.

4. Et quò ego vado ſcitis, & viam ſcitis.

5. Dicit ei Thomas: Domine, neſcimus quò vadis: & quomodo poſſumus viam ſcire?

6. Dicit ei Ieſus: Ego ſum via, & veritas, & vita: nemo venit ad Patrem niſi per me.

7. Si cognoviſſetis me, & Patrem meum utique cognoviſſetis; & amodò cognoſcitis eum, & vidiſtis eum.

8. Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.

Das XIIII. Capitel.

VNd er ſprach zu ſeinen Jüngern: Ewer Hertz erſchrecke nicht / Glaubet jhr an GOTT/ ſo glaubet jr auch an mich.

2. In meines Vaters Hauß ſind viel Wohnungen. Wenns nicht ſo were/ ſo wolt ich zu euch ſagen: Ich gehe hin euch die ſtete zubereiten.

3. Vnd ob ich hingienge euch die ſtete zubereiten/ will ich doch wider kommen/ vnd euch zu mir nemmen/ auff daß jhr ſeyd wo ich bin.

4. Vnd wo ich hingehe/ das wiſſet jr/ vnd den Weg wiſſet jr auch.

5. Spricht zu jm Thomas: HERR/ wir wiſſen nicht wo du hingeheſt/ vnnd wie können wir den Weg wiſſen?

6. JEſus ſpricht zu jm: Ich bin der Weg/ vnd die Warheit/ vnd das Leben. Niemand kombt zum Vater denn durch mich.

7. Wenn jr mich kennetet/ ſo kennetet jhr auch meinen Vater. Vnd von nun an kennet jr jn/ vnd habt jn geſehen.

8. Spricht zu jm Philippus: HERR/ zeige vns den Vater/ ſo genüget vns.

Digitized by Google

יד

9 אוֹמֵר לוֹ יֵשׁוּעַ כָּל־הַיָּמִים הָאֵלֶּה
הָיָה אָנֹכִי עִמָּכֶם וְלֹא יְדַעְתַּנִי פִּילִפָּא
הָרוֹאֶה אוֹתִי רָאָה אֶת־הָאָב וְאֵיךְ
תֹּאמַר הַגִּידָה לָּנוּ אֶת־הָאָב :
10 הַאֵינְךָ מַאֲמִין כִּי אֲנִי בָּאָב וְהָאָב בִּי
הוּא הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אֲלֵיכֶם
מִנַּפְשִׁי אֵינֶנִּי מְדַבֵּר הָאָב אֲשֶׁר בִּי הוּא
הוּא עֹשֶׂה אֶת־הַמַּעֲשִׂים :
11 הַאֲמִינוּ לִי כִּי אָנֹכִי בָּאָב וְהָאָב בִּי
הוּא וְאִם לֹא עַל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה
הַאֲמִינוּ לִי :
12 אָמֵן אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם הַמַּאֲמִין
בִּי אֶת־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה גַּם הוּא
יַעֲשֶׂה וּגְדוֹלִים מֵהֵמָּה יַעֲשֶׂה כִּי אֲנִי אֶל־
אָבִי הֹלֵךְ :
13 וְכָל־אֲשֶׁר תִּשְׁאֲלוּ בִּשְׁמִי אוֹתוֹ אֶעֱשֶׂה
אֲשֶׁר יְאֻדַּר הָאָב בַּבֵּן :
14 אִם מְאוּמָה תִּשְׁאֲלוּ בִּשְׁמִי אֶעֱשֶׂה
אָנֹכִי :
15 אִם אַתֶּם אוֹהֲבִים אוֹתִי גַּם אֶת־
מִצְוֹתַי נְצֹרוּ :
16 וַאֲנִי אֶשְׁאַל מִן־הָאָב וְיִתֵּן לָכֶם אֶת־
מְנַחֵם אַחֵר אֲשֶׁר יִהְיֶה עִמָּכֶם לְעוֹלָם :
17 אֶת רוּחַ אֱמֶת אֲשֶׁר הָעוֹלָם לֹא יוּכַל
לָקַחַת אוֹתוֹ כִּי אֵינֶנּוּ רוֹאֶה אוֹתוֹ וְלֹא
יוֹדֵעַ אוֹתוֹ וְאַתֶּם יוֹדְעִים אוֹתוֹ כִּי עִמָּכֶם
מְעוֹדֵד וּבִי הוֹיֶה :
18 לֹא אֶעֱזֹב אֶתְכֶם יְתוֹמִים אָבוֹא אֲלֵיכֶם :
19 עוֹד מְעַט הוּא וְהָעוֹלָם עוֹד לֹא יִרְאֵנִי
אַךְ אַתֶּם תִּרְאוּנִי כִּי חַי אֲנִי וְאַתֶּם תִּחְיוּ :

ιδ'.

9. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με Φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα;

10. Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.

11. Πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι.

12. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει. ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι.

13. Καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.

14. Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.

15. Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε.

16. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα.

17. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτὸ, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται.

18. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς. ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

19. Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε.

Cap. XIV.

9. Dicit ei Ieſus: Tanto tempore vobiſcum ſum: & non cognoviſtis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Quomodo tu dicis, Oſtende nobis Patrem?

10. Non credis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Pater autem in me manens, ipſe facit opera.

11. Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioquin propter opera ipſa credite.

12. Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & majora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.

13. Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in filio.

14. Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.

15. Si diligitis me, mandata mea ſervate.

16. Et ego rogabo Patrem, & alium paraclētum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum.

17. Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum, vos autem cognoſcitis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.

18. Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.

19. Adhuc modicum, & mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, & vos vivetis.

Das XIIII. Capitel.

9. Jeſus ſpricht zu jm: So lange bin ich bey euch/vnd du kenneſt mich nicht: Philippe / wer mich ſihet/der ſihet den Vater/ Wie ſprichſt du denn/Zeige vns den Vater?

10. Glaubeſt du nicht/daß ich im Vater/ vnd der Vater in mir iſt? Die Wort die ich zu euch rede/die rede ich nicht von mir ſelbſt. Der Vater aber/der in mir wohnet/derſelbige thut die werck.

11. Glaubet mir/daß ich im Vater/ vnnd der Vater in mir iſt. Wo nicht/ſo glaubet mir doch vmb der Werck willen.

12. Warlich/warlich / ich ſage euch: Wer an mich glaubet / der wirdt die Werck auch thun/ die ich thu / vnd wirdt gröſſere denn dieſe thun/ denn ich gehe zum Vater.

13. Vnd was jr bitten werdet in meinem Namen/das will ich thun/auff daß der Vater geehret werde in dem Sohne.

Inf. 16, 23. Mat. 7, 7 & 21, 22. Marc. 11, 24.

14. Was jr bitten werdet in meinem Namen/ das will ich thun.

15. Liebet jr mich/ſo haltet meine Gebot.

16. Vnd ich will den Vater bitten/vnd er ſoll euch einen andern Tröſter geben/daß er bey euch bleibe ewiglich.

17. Den Geiſt der Warheit/welchen die Welt nicht kan empfahen/denn ſie ſihet jn nicht/vnnd kennet jn nicht. Jhr aber kennet jn/denn er bleibet bey euch/ vnd wird bey euch ſeyn.

18. Jch will euch nicht Wayſen laſſen / ich komme zu euch.

19. Es iſt noch vmb ein kleines/ſo wird mich die Welt nicht mehr ſehen/Jhr aber ſolt mich ſehen/ denn ich Lebe / vnd jr ſolt auch leben.

יד

20 וּבַיּוֹם הַהוּא תֵּדְעוּן אַתֶּם כִּי אֲנִי בְּאָבִי וְאַתֶּם בִּי וַאֲנִי בָּכֶם׃

21 לַאֲשֶׁר הָיוּ לוֹ הַמִּצְוֹתַי וַאֲשֶׁר נוֹצֵר אוֹתָנָה זֶה הוּא הָאוֹהֵב אוֹתִי וְהָאוֹהֵב אוֹתִי יֵאָהֵב מֵאָבִי וַאֲנִי אֶהַב אוֹתוֹ וְאֶגְלֶה לוֹ אֶת־נַפְשִׁי׃

22 אוֹמֵר לוֹ יְהוּדָה אֵינֶנּוּ הָאִישׁ־כְּרִיּוֹת אֲדֹנִי וּמָה זֹאת כִּי אַתָּה עָתִיד לְגַלּוֹת לָנוּ אֶת־נַפְשְׁךָ וְלֹא לָעוֹלָם׃

23 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ וַיֹּאמֶר לוֹ אִם אִישׁ אוֹהֵב אוֹתִי אֶת־דְּבָרִי יִצּוֹר וְאָבִי יֶאֱהַב אוֹתוֹ וְנָבוֹא אֵלָיו וְאִתּוֹ מָעוֹן נַעֲשֶׂה׃

24 אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ אוֹהֵב אוֹתִי אֶת־דְּבָרַי לֹא יִצּוֹר וְהַדָּבָר אֲשֶׁר שׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ אֵינֶנּוּ לִי כִּי אִם לְאָבִי אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי׃

25 אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם בְּעוֹדֶנִּי עִמָּכֶם׃

26 וְהַמְנַחֵם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁלַח אוֹתוֹ הָאָב בִּשְׁמִי הוּא יְלַמֶּדְכֶם כֻּלָּם וְיַזְכִּיר לָכֶם אֶת־כָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָכֶם׃

27 אֶת שָׁלוֹם עוֹזֵב אֲנִי עִמָּכֶם אֶת שְׁלֹמִי נוֹתֵן אָנֹכִי לָכֶם לֹא אֵיכָכָה הָעוֹלָם נוֹתֵן אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם אַל־יִשְׁתּוֹחֵחַ לְבַבְכֶם וְלֹא יִירָא׃

28 שְׁמַעְתֶּם כִּי אֲנִי אָמַרְתִּי לָכֶם אֲנִי הוֹלֵךְ וְאָבוֹא אֲלֵיכֶם אִם תְּאֶהָבוּנִי אַתֶּם תִּשְׂמְחוּ כִּי אָמַרְתִּי הוֹלֵךְ אָנֹכִי אֶל־הָאָב כִּי אָבִי גָּדוֹל מִמֶּנִּי הוּא׃

29 וְעַתָּה אָמַרְתִּי לָכֶם בְּטֶרֶם יֵעָשֶׂה אֲשֶׁר אִם יֵעָשֶׂה תַּאֲמִינוּ׃

ιδ'.

20. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν.

21. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν.

22. Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης, Κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ὑμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;

23. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ᾽ αὐτῷ ποιήσομεν.

24. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ, καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

25. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ᾽ ὑμῖν μένων.

26. Ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν.

27. Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω.

28. Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι.

29. Καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε.

Cap. XIX.

20. In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.

21. Qui habet mandata mea, & ſervat ea: ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.

22. Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo?

23. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meũ ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.

24. Qui non diligit me, ſermones meos non ſervat. Et ſermonem quem audiſtis non eſt meus: ſed ejus qui miſit me Patris.

25. Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.

26. Paracletus autem, Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quęcunq; dixero vobis.

27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.

28. Audiſtis quia ego dixi vobis: Vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem: quia Pater major me eſt.

29. Et nunc dixi vobis priùs quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis.

Das XIIII. Capitel.

20. An demſelbigen Tage werdet jr erkennen/ daß ich in meinem Vater bin/vnd jr in mir/vnd ich in euch.

21. Wer meine Gebot hat/vnd helt ſie/der iſts/ der mich liebet. Wer mich aber liebet / der wird von meinem Vater geliebet werden/vnd ich werde jhn lieben/vnd mich jm offenbaren.

22. Spricht zu jm Judas/nicht der Jſcharioth: HERR/was iſts/daß du vns dich wilt offenbaren/vnd nicht der Welt?

23. JEſus antwortet/vnd ſprach zu jm: Wer mich liebet/der wird meine Wort halten/ vnnd mein Vater wird jn lieben/vnnd wir werden zu jm kommen/vnd Wohnung bey jm machen.

24. Wer aber mich nicht liebet / der helt meine Wort nicht. Vnd das Wort daß jr höret / iſt nicht mein / ſondern deß Vaters der mich geſandt hat.

25. Solchs hab ich zu euch geredt/weil ich bey euch geweſen bin.

26. Aber der Tröſter der Heilige Geiſt / welchen mein Vater ſenden wirdt in meinem Namen/derſelbige wirdts euch alles lehren/vnd euch erinnern alles deß/das ich euch geſagt habe.

27. Den Friede laſſe ich euch / meinen Frieden gebe ich euch: Nicht gebe ich euch wie die Welt gibt. Ewer Hertz erſchrecke nicht / vnnd förchte ſich nicht.

28. Ihr habt gehöret/daß ich euch geſagt habe/ Ich gehe hin/vnd komme wider zu euch. Hettet jhr mich lieb/ſo würdet jhr euch frewen / daß ich geſagt habe/Ich gehe zum Vater/denn der Vater iſt gröſſer denn ich.

29. Vnd nun hab ichs euch geſaget / ehe denn es geſchicht/auff daß / wenn es nun geſchehen wirdt/daß jr glaubet.

יד

30 עוד לא רבות אדבר אליכם כי בא
נשיא העולם ובי לא היא לו מאומה ׃
31 אבל למען ידע העולם כי אוהב
אנכי את האב וכי עושה אנכי כאשר
צוה אותי לכן קומו נלכה מפה ׃

ιδ'.

30. Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.
31. Ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτω ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

טו

א אנכי הוא הגפן אמת ואבי הוא
הכורם ׃
2 כל זמורה בי אשר איננה עשה פרי
ישאנה וכל אשר עשה פרי יטהרנה
לעשות פרי רב ׃
3 ומעתה טהורים אתם בעבור הדבר
אשר דברתי אליכם ׃
4 דבקו עמי ואני עמכם כאשר הזמורה
איננה תוכל לעשות פריה מעצמה אם
לא תדבק בגפן כן גם לא אתם אם
לא עמי תדבקון ׃
5 אני הוא הגפן ואתם הזמורות הדבק
בי ואני בו הוא יעשה פרי רב כי מבלעדי
לא תוכלו לעשות מאומה ׃
6 אם איש לא ידבק בי ישלך החוצה
כזמורה ותיבש ואספוה ובאש ישליכוה
לבער ׃
7 אם תדבקו בי ודברי יהיו בכם וכל
אשר תאבו תשאלו ויהיה לכם ׃
8 בזאת נכבד אבי אם פרי רב תעשו
ותלמידי תהיו ׃
9 כאשר אהבני האב כן אנכי אהבתי
אתכם דבקו באהבתי ׃

ΚΕΦΑΛ. ιε'.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι.
2. Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ.
3. Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν.
4. Μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.
5. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ· οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν.
6. Ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται.
7. Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν.
8. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί.
9. Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ.

Cap XIV.

30. Iam non multa loquar vobiſ-
cum, venit enim princeps mundi
hujus, & in me non habet quic-
quam
31. Sed ut cognoſcat mundus, quia
diligo Patrem, & ſicut mandatum
dedit mihi Pater, ſic facio: Surgi-
te, eamus hinc.

Das XIIII. Capitel.

30. Ich werde fortmehr nicht viel mit euch re-
den. Denn es kombt der Fürſt dieſer Welt/ vnd
hat nichts an mir.
31. Aber daß die Welt erkenne/ daß ich den Act.1.2.
Vater liebe/ vnd ich alſo thue/ wie mir der Vater
gebotten hat. Stehet auff/ vnnd laſſet vns von
hinnen gehen.

Cap. XV.

EGO ſum vitis vera: & Pater
meus agricola eſt.
2. Omnem palmitem in me, non
ferentem fructum, tollet eum: &
omnem qui fert fructum, purgabit
eum, ut fructum plus afferat.
3. Iam vos mundi eſtis, propter
ſermonem quem locutus ſum vo-
bis.
4. Manete in me, & ego in vo-
bis: ſicut palmes non poteſt ferre
fructum à ſemetipſo, niſi manſerit
in vite: ſic nec vos, niſi in me man-
ſeritis.
5. Ego ſum vitis, vos palmites:
qui manet in me, & ego in eo, hic
fert fructum multum: quia ſine
me nihil poteſtis facere.
6. Si quis in me non manſerit,
mittetur foràs ſicut palmes: & a-
reſcet, & colligent eum, & in ignem
mittent, & ardet.
7. Si manſeritis in me, & verba
mea in vobis manſerint: quodcun-
que volueritis petetis, & fiet vobis.
8. In hoc glorificatus eſt Pater
meus, ut fructum plurimum affe-
ratis, & efficiamini mei diſcipuli.
9. Sicut dilexit me Pater, & ego
dilexi vos. Manete in dilectione
mea.

Das XV. Capitel.

ICH bin ein rechter Weinſtock/ vnd mein
Vater ein Weingärtner.
2. Einen jedlichen Reben an mir/ der
nicht Frucht bringet/ wirdt er wegnemmen/ vnd
einem jedlichen der da Frucht bringet/ wirdt er
reinigen/ daß er mehr Frucht bringe.
3. Ihr ſeyd jetzt rein/ vmb deß Worts willen/ Sup.13.10
daß ich zu euch geredt habe.
4. Bleibet in mir/ vnd ich in euch. Gleich wie
der Rebe kan keine Frucht bringen von jm ſelber/
er bleibe denn am Weinſtock/ Alſo auch jr nicht/
jr bleibet denn an mir.
5. Ich bin der Weinſtock/ jhr ſeyd die Reben/
Wer in mir bleibet/ vnnd ich in jm/ der bringet
viel Frucht/ denn ohne mich köndt jhr nichts
thun.
6. Wer nicht in mir bleibet/ der wirdt wegge-
worffen/ wie ein Rebe/ vnd verdorret/ vnnd man
ſammlet ſie/ vnd wirfft ſie ins Fewer/ vnnd muß
brennen.
7. So jr in mir bleibet/ vnnd meine Wort in
euch bleiben/ werdet jhr bitten was jhr wolt/ vnd
es wirdt euch widerfahren.
8. Darinnen wirdt mein Vater geehret/ daß jr
viel Frucht bringet/ vnd werdet meine Jünger.
9. Gleich wie mich mein Vater liebet/ alſo
liebe ich euch auch. Bleibet in meiner Liebe.

Digitized by Google

טו

10 אם מצותי תשמרו תדבקו באהבתי
כאשר אני שמרתי את־מצות אבי ודבק
באהבתו ׃
11 וזאת האלה דברתי אליכם אשר תדבק
בכם שמחתי ושמחתכם תמלא ׃
12 וזאת היא מצותי אשר תאהבון איש
את־רעהו כאשר אני אהבתי אתכם ׃
13 אהבה גדולה על־זאת לאיש לא
היה לו כי אם אשר ישים איש את־
נפשו על־רעיו ׃
14 אתם רעי הוים אם תעשון כל־אשר
אני מצוה אתכם ׃
15 עוד אינני קורא לכם עבדים כי
עבד איננו יודע מה עשה אדניו כי אם
אמרתי כי רעי אתם כי כל אשר שמעתי
מאבי הודעתיכם ׃
16 אתם לא בחרתם בי כי אם אני
בחרתי בכם ושמתי אתכם להלוך ולגדול
ולעשות פרי ופריכם יקום למען כל
אשר תשאלו מן האב בשמי יתן לכם ׃
17 את האלה מצוה אני לכם אשר
תאהבו איש את־רעהו ׃
18 אם ישנא אתכם העולם ׃ דעו כי
לפניכם שנאני ׃
19 אם מן־העולם הייתם וגם העולם
אהב את־אשר לו וכי מן־העולם לא
הוים כי אם אני בחרתי בכם מן העולם
על כן שנא אתכם העולם ׃
20 זכרו לדבר אשר אני אמרתי לכם העבד
איננו גדול מאדניו אם אתי רדפו

ιέ.

10. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

11. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ.

12. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.

13. Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.

14. Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστὲ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.

15. Οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν.

16. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ, τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν.

17. Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

18. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε, ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν.

19. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος.

20. Μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, ---

Digitized by Google

Cap. XV.

10. Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſervavi, & maneo in ejus dilectione.

11. Hæc locutus ſum vobis: ut gaudium meum in vobis ſit,& gaudium veſtrum impleatur.

12. Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.

13. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

14. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.

15. Iam non dico vos ſervos: quia ſervus neſcit quid faciat dominus ejus, Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16. Non vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos, & poſui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: ut quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

17. Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.

18. Si mundus vos odit: ſcitote quia me priorem vobis odio habuit.

19. Si de mundo fuiſſetis: mundus quod ſuum erat diligeret, quia verò de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.

20. Mementote ſermonis mei quẽ ego dixi vobis: Non eſt ſervus major domino ſuo. Si me perſecuti ſunt: ---

Das XV. Capitel.

10. So jhr mein Gebot haltet / ſo bleibet jhr in meiner Liebe/gleich wie ich meines Vaters Gebot halte/vnd bleibe in ſeiner Liebe.

11. Solches rede ich zu euch / auff daß meine Frewde in euch bleibe/vnd ewer Frewde vollkommen werde.

12. Das iſt mein Gebet/daß jr euch vntereinander liebet/gleich wie ich euch liebe.

13. Niemandt hat gröſſere Liebe/denn die/daß er ſein Leben leſſet für ſeine Freunde.

14. Jr ſeyd meine Freunde/ſo jr thut waß ich euch gebiete.

15. Ich ſage hinfort nicht/daß jr Knechte ſeyd/denn ein Knecht weiß nicht was ſein Herr thut/Euch aber habe ich geſagt/daß jr Freunde ſeydt/denn alles was ich habe von meinem Vater gehört/hab ich euch kund gethan.

16. Jr habt mich nicht erwehlet/ſondern ich habe euch erwehlet/vnd geſetzt/daß jr hingehet vnnd Frucht bringet/vnd ewer Frucht bleibe/auff daß/ſo jr den Vater bittet in meinem Namen / daß ers euch gebe.

17. Das gebiete ich euch/daß jr euch vntereinander liebet.

18. So euch die Welt haſſet/ſo wiſſet / daß ſie mich vor euch gehaſſet hat.

19. Weret jhr von der Welt / ſo hette die Welt das jre lieb. Dieweil jhr aber nicht von der Welt ſeydt/ſondern ich habe euch von der Welt erwehlet/darumb haſſet euch die Welt.

20. Gedencket an mein Wort/daß ich euch geſaget habe / Der Knecht iſt nicht gröſſer denn ſein Herr. Haben ſie mich verfolget/ ----

Sup.13, 34. Ephe.5,2. 1.Theſ.4, 9.

Matt.28, 19.

1.Joh.3,11. & 4,7.

Sup.13,16 Mat.10, 24. Luc.6,40 Mat.24,9

טו

וְגַם אֶתְכֶם יִרְדְּפוּ אִם אֶת־דְּבָרִי נָצָרוּ
וְגַם אֶת־דְּבַרְכֶם יִצֹּרוּ ׃
21 אֲבָל אֶת־כָּל הָאֵלֶּה יַעֲשׂוּ לָכֶם
בַּעֲבוּר שְׁמִי כִּי אֵינָם יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֲשֶׁר
שְׁלָחָנִי ׃
22 אִם לֹא בָאתִי וְדִבַּרְתִּי אֲלֵיהֶם חַטָּאָה
לֹא הָיְתָה לָהֶם וְעַתָּה לֹא יֶשׁ לָהֶם עֲלִילָה
לְהִתְעוֹלֵל עַל־רִשְׁעָתָם ׃
23 כָּל־מְשַׂנְאִי מְשַׂנֵּא אֶת־אָבִי הוּא ׃
24 אִם אֶת־מִפְעָלוֹת לֹא עָשִׂיתִי בָכֶם
אֲשֶׁר כָּל־אִישׁ אַחֵר לֹא עָשָׂה חַטָּאָה
אֵינֶנָּה לָהֶם וְעַתָּה רָאוּ וְשָׂנְאוּנִי וְאֶת אָבִי ׃
25 אֲבָל אֲשֶׁר יִמָּלֵא הַדָּבָר הַנִּכְתָּב
בְּתוֹרָתָם וְשִׂנְאַת חִנָּם שְׂנֵאוּנִי ׃
26 וְכַאֲשֶׁר יָבוֹא הַמְנַחֵם אֲשֶׁר אֲנִי
אֶשְׁלַח לָכֶם מֵאָבִי אֶת־רוּחַ אֱמֶת אֲשֶׁר
מִן הָאָב יוֹצֵא הוּא יָעִיד עָלָי ׃
27 וְגַם אַתֶּם תְּעִידוּן כִּי מֵרֵאשִׁית
הֱיִיתֶם עִמִּי ׃

יו

את־הָאֵלֶּה דִּבַּרְתִּי לָכֶם פֶּן־תִּכָּשֵׁלוּ ׃
2 מִמְּעֲדָתָם יַשְׁלִיכוּ אֶתְכֶם וְגַם
בָּאָה הָעֵת אֲשֶׁר כָּל־הַהוֹרֵג אֶתְכֶם יַחְשֹׁב
לְהַקְרִיב קָרְבָּן לֵאלֹהִים ׃
3 וְאֶת הָאֵלֶּה יַעֲשׂוּ לָכֶם כִּי לֹא יָדְעוּ
אֶת־הָאָב וְלֹא אוֹתִי ׃
4 לָכֵן דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת־הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
אִם תָּבוֹא הָעֵת תִּזָּכְרוּ לָמוֹ כִּי אֲנִי אָמַרְתִּי
לָכֶם וְאֶת הָאֵלֶּה מֵרֵאשִׁית לֹא אָמַרְתִּי
לָכֶם כִּי עִמָּכֶם הָיִיתִי ׃

ιε'.

καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν.

21. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με.

22. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν.

23. Ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.

24. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου.

25. Ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν.

26. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.

27. Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

ΚΕΦΑΛ. ιϛ'.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.

2. Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ.

3. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ.

4. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην.

Digitized by Google

Cap. XV.

& vos perſequentur. Si ſermonem
meum ſervaverunt:& veſtrum ſer-
vabunt.
21. Sed hæc omnia facient vobis,
propter nomen meum : quia ne-
ſciunt eum qui miſit me.
22. Si non veniſſem, & locutus
fuiſſem eis, peccatum non habe-
rent: nunc autem excuſationem
non habent de peccato ſuo.
23. Qui me odit,& Patrem meum
odit.
24. Si opera non feciſſem in eis
quæ nemo alius fecit, peccatum
non haberent: nunc autem & vide-
runt, & oderunt & me & Patrem
meum.
25. Sed ut adimpleatur ſermo qui
in Lege eorum ſcriptus eſt: Quia o-
dio habuerunt me gratis.
26. Cùm autem venerit Paracle-
tus, quem ego mittam vobis à Pa-
tre,ſpiritum veritatis, qui à Patre
procedit, ille teſtimonium perhi-
bebit de me.
27. Et vos teſtimonium perhibe-
bitis: quia ab initio mecum eſtis.

Das XV. Capitel.

ſie werden euch auch verfolgen. Haben ſie mein
Wort gehalten/ſo werden ſie ewers auch halten.
21. Aber das alles werden ſie euch thun / vmb
meines Namens willen / Denn ſie kennen den
nicht/der mich geſandt hat.
22. Wenn ich nicht kommen were/vnnd hette
es jnen geſaget/ſo hetten ſie keine Sünde. Nun
aber können ſie nichts fürwenden, jre Sünde zu
entſchuldigen.
23. Wer mich haſſet/der haſſet auch meinen
Vater.
24. Hette ich nicht die Werck gethan vnter jh-
nen/die kein ander gethan hat/ſo hetten ſie keine
Sünde. Nun aber haben ſie es geſehen/ vnd haſ-
ſen doch beyde mich vnd meinen Vater.
25. Doch daß erfüllet werde der Spruch in jh-
rem Geſetze geſchrieben: Sie haſſen mich ohne
Vrſache.
26. Wenn aber der Tröſter kommen wirdt/ Pſ. 24. 19
welchen ich euch ſenden werde vom Vater / der Luc. 24.
Geiſt der Warheit / der vom Vater außgehet/ 49.
der wirdt zeugen von mir.
27. Vnd jr werdet auch zeugen / denn jr ſeyd
von anfang bey mir geweſen.

Cap. XVI.

HÆC locutus ſum vobis, ut
non ſcandalizemini.
2. Abſque ſynagogis facient vos,
ſed venit hora, ut omnis qui inter-
ficit vos, arbitretur obſequium ſe
præſtare Deo.
3. Et hæc facient vobis: quia non
noverunt Patrem,neque me.
4. Sed hæc locutus ſum vobis ut
cum venerit hora, eorum remini-
ſcamini,quia ego dixi vobis. Hæc
autem vobis ab initio non dixi,
quia vobiſcum eram.

Das XVI. Capitel.

SOlchs hab ich zu euch geredt/daß jr euch
nicht ergert.
2 Sie werden euch in den Bann thun.
Es kompt aber die zeit/daß/wer euch tödtet/wird
meinen/er thue Gott einen dienſt daran.
3. Vnd ſolches werden ſie euch darumb thun/
daß ſie weder meinen Vater noch mich erkeñen.
4. Aber ſolches hab ich zu euch geredt/auff daß/
wenn die zeit kommen wirdt/daß jr daran geden-
cket/daß ichs euch geſagt habe. Solches hab ich
euch von Anfang nicht geſagt/denn ich war bey
euch.

Digitized by Google

יו

5 וְעַתָּה הוֹלֵךְ אָנֹכִי אֶל־אֲשֶׁר שְׁלָחַנִי וְאִישׁ
מִכֶּם לֹא שׁוֹאֵל לִי אָנָה הוֹלֵךְ אָתָּה ׃
6 אֲבָל כִּי־אֶת־הָאֵלֶּה דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם
נִמְלָא לִבְבְכֶם בָּאֵבֶל ׃
7 אַךְ אֲנִי אֶת־הָאֱמֶת מְדַבֵּר אֲלֵיכֶם
מוֹעִיל לָכֶם אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְאִם אֵינֶנִּי
הוֹלֵךְ גַּם הַמְנַחֵם לֹא יָבוֹא אֲלֵיכֶם וְאִם
אֵלֵךְ אֲשַׁלְּחֶנּוּ אֲלֵיכֶם ׃
8 וּבְבוֹאוֹ יוֹכִיחַ אֶת־הָעוֹלָם עַל־הַחַטָּאָה
וְעַל־הַצְּדָקָה וְעַל־הַמִּשְׁפָּט ׃
9 עַל־הַחַטָּאָה כִּי אֵינָם מַאֲמִינִים בִּי ׃
10 וְעַל־הַצְּדָקָה כִּי אֶל־אָבִי הוֹלֵךְ
אָנֹכִי וְעוֹד לֹא תִרְאוּנִי ׃
11 וְעַל־הַמִּשְׁפָּט כִּי נְשִׂיא הָעוֹלָם הַזֶּה
נִשְׁפָּט ׃
12 עוֹד רַבּוֹת הָיוּ לִי לְדַבֵּר אֲלֵיכֶם כִּי־
אִם עַתָּה לֹא תוּכְלוּ לָשֵׂאת ׃
13 וּבְבוֹא רוּחַ הָאֱמֶת יוֹלִיךְ אֶתְכֶם בְּכָל־
אֱמֶת כִּי לֹא יְדַבֵּר מִנַּפְשׁוֹ כִּי אִם כָּל־
אֲשֶׁר יִשְׁמַע יְדַבֵּר וְאֶת־הָאוֹתִיּוֹת לְאָחוֹר
יַגִּיד לָכֶם ׃
14 הוּא יְאַדִּיר אוֹתִי כִּי מֵאֵלֶּה אֲשֶׁר לִי
יִקַּח וְיוֹדִיעַ לָכֶם ׃
15 כֹּל אֲשֶׁר לְאָבִי לִי הוּא עַל־כֵּן אָמַרְתִּי
כִּי מֵאֵלֶּה אֲשֶׁר לִי יִקַּח וְיוֹדִיעַ לָכֶם ׃
16 בְּשֶׁצֶף אַסְתִּיר פָּנַי מִכֶּם וְלֹא
תִרְאוּנִי וְעוֹד כְּרֶגַע קָטֹן תִּרְאוּנִי כִּי הוֹלֵךְ
אֲנִי אֶל־הָאָב ׃
17 וַיֹּאמְרוּ תַלְמִידָיו אִישׁ לְרֵעֵהוּ מַה
זֹּאת הַמְדַבֵּר אֵלֵינוּ בְּשֶׁצֶף לֹא תִרְאוּנִי

ιϛ'.

5. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις;

6. Ἀλλ᾽ ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν.

7. Ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.

8. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως.

9. Περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ.

10. Περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με.

11. Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.

12. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ᾽ οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι.

13. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ἀλλ᾽ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

14. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

15. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι. διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

16. Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.

17. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με,

Cap. XVI.

5. Et nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?

6. Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.

7. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.

8. Et cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.

9. De peccato quidem: quia non crediderunt in me.

10. De juſtitia verò: quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.

11. De judicio autem: quia princeps hujus mundi jam judicatus eſt.

12. Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modò.

13. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcunque audiet loquetur, & quę ventura ſunt annuntiabit vobis.

14. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

15. Omnia quæcunque habet Pater, mea ſunt: propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

16. Modicum & jam non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me: quia vado ad Patrem.

17. Dixerunt ergo ex diſcipulis ejus ad invicem: Quid eſt hoc quod dicit nobis. Modicum, & non videbitis me,

Das XVI. Capitel.

5. Nun aber gehe ich hin zu dem / der mich geſandt hat/vnd niemand vnter euch fraget mich/ wo geheſt du hin?

6. Sondern dieweil ich ſolches zu euch geredt habe/iſt ewer Hertz voll traurens worden.

7. Aber ich ſage euch die Warheit / Es iſt euch gut/daß ich hingehe. Denn ſo ich nicht hingehe/ ſo kommet der Tröſter nicht zu euch. So ich aber gehe/will ich jn zu euch ſenden.

8. Vnd wenn derſelbige kombt / der wirdt die Welt ſtraffen / vmb die Sünde / vmb die Gerechtigkeit/vnd vmb das Gerichte.

9. Vmb die Sünde/daß ſie nicht glauben an mich.

10. Vmb die Gerechtigkeit aber / daß ich zum Vater gehe/vnd jr mich hinfort nicht ſehet.

11. Vmb das Gerichte / daß der Fürſt dieſer Welt gerichtet iſt.

12. Ich habe euch noch viel zu ſagen / aber jhr könnets jetzt nicht tragen.

13. Wenn aber jener der Geiſt der Warheit kommen wirdt / der wirdt euch in alle Warheit leiten. Denn er wirdt nicht von jhm ſelber reden/ ſondern was er hören wirdt/das wirdt er reden/ vnd was zukünfftig iſt/wird er euch verkündigẽ.

14. Derſelbige wirdt mich verklären/Denn von dem meinen wirdt ers nemmen / vnnd euch verkündigen.

15. Alles was der Vater hat/das iſt mein/darumb habe ich geſaget / Er wirdts von dem meinen nemen vnd euch verkündigen.

16. Vber ein kleines/ſo werdet jr mich nicht ſehen/vnd aber vber ein kleines/ ſo werdet jhr mich ſehen/denn ich gehe zum Vater.

17. Da ſprachen etliche vnter ſeinen Jüngern/ vntereinander: Was iſt das/daß er ſaget zu vns/ Vber ein kleines/ſo werdet jhr mich nicht ſehen/

Digitized by Google

יו

ועוד ברגע קטן תראוני וכי אני הולך אל־האב׃

18 ויאמרו זאת מה היא אשר אומר הוא בשפף או ברגע לא ידענו מה־ מדבר הוא׃

19 וידע ישוע כי אבו לשאול לו ויאמר להם על־זאת תבקשון איש מרעהו כי אמרתי בשפף לא תראוני ועוד ברגע תראוני׃

20 אמן אמן אני אומר לכם כי תבכו ותתנו אתם והעולם ישמח ואתם תתאבלו ואבלכם לשמחה יהפך׃

21 האשה אם תלד מתאבלה כי באה עתה וכאשר ילדה את־הילד עוד לא תוכר לחבל על שמחתה כי נולד אדם אל־העולם׃

22 ועתה מתאבלים אתם ואנכי אשוב אראה אתכם וישמח לבבכם ואת־ שמחתכם איש לא ישא ממכם׃

23 וביום ההוא לא תשאלו לי מאומה אמן אמן אומר אני לכם כי כל־אשר תשאלו מן־האב בשמי יתן לכם׃

24 עד עתה לא שאלתם מאומה בשמי שאלו ותקחו אשר שמחתכם תהי שלמה׃

25 את־האלה במשלים דברתי אליכם אך תבוא העת אשר בה עוד לא במשלים אדבר אליכם כי־אם אופיע והגיד לכם על־אבי׃

26 ביום ההוא בשמי תשאלו ואינני אומר לכם כי אנכי אשאל מאבי עליכם׃

ιϛ'.

καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.

18. Ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ.

19. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με;

20. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται.

21. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον.

22. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν.

23. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν.

24. Ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη.

25. Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.

26. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε· καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν.

Digitized by Google

Cap. XVI.

& iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

18. Dicebant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit, Modicum? neſcimus quid loquitur.

19. Cognovit autem Ieſus, quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quęritis inter vos, quia dixi: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me.

20. Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.

21. Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora ejus: cùm autem peperit puerum, jam non meminit preſſuræ propter gaudiũ, quia natus eſt homo in mundum.

22. Et vos igitur, nunc quidem triſtitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

23. Et in illo die me non rogabitis quicquam. Amen, amen dico vobis, ſiquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

24. Vſque modò non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: ut gaudium veſtrum ſit plenum.

25. Hæc in proverbiis locutus ſum vobis. Venit hora cum jam non proverbiis loquar vobis, ſed palàm de Patre annunciabo vobis.

26. In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis.

Das XVI. Capitel.

vnd aber vber ein kleines/ſo werdet jr mich ſehen/ vnd daß ich zum Vater gehe?

18. Da ſprachen ſie/was iſt das/daß er ſaget/ vber ein kleines? Wir wiſſen nicht was er redet.

19. Da mercket Jeſus/daß ſie jn fragen wolten vnd ſprach zu inen: Davon fraget jr vntereinander/daß ich geſagt habe: Vber ein kleines/ſo werdet jr mich nicht ſehen/vnd aber vber ein kleines/ſo werdet jr mich ſehen.

20. Warlich/warlich ich ſage euch/ Jr werdet weinen vnd heulen/aber die Welt wirdt ſich frewen. Jhr aber werdet trawrig ſein / doch ewer traurigkeit ſoll in Frewde verkehret werden.

21. Ein Weib wenn ſie gebieret/ſo hat ſie trawrigkeit/denn jre ſtunde iſt kommen. Wenn ſie aber das Kind geboren hat/dencke ſie nicht mehr an die angſt/vmb der frewde willen / daß der Menſch zu der Welt geboren iſt.

22. Vnd jr habt auch nun trawrigkeit / aber ich will euch wider ſehen / vnnd ewer Hertz ſoll ſich frewen / vnnd ewer frewde ſoll niemand von euch nemmen.

23. Vnd an demſelbigen Tage werdet jr mich nichts fragen. Warlich / warlich ich ſage euch: So jr den Vater etwas bitten werdet in meinem Namen/ſo wirdt ers euch geben. Sup. 14, 13 Mat. 7, 7 & 21, 22. Mar. 11, 24. Luc. 11, 9. Iacob. 1, 5

24. Biſſher habt jr nichts gebeten / in meinem Namen. Bittet/ſo werdet jr nemmen / daß ewer frewde vollkommen ſey.

25. Solchs hab ich zu euch durch Sprichwort geredet. Es kompt aber die zeit/daß ich nicht mehr durch Sprichwort mit euch reden werde/ſondern euch frey herauß verkündigen von meinem Vater.

26. An demſelbigen Tage werdet jhr bitten in meinem Namen. Vnnd ich ſage euch nicht/daß ich den Vater für euch bitten will.

Digitized by Google

יו

27 כי הוא האב אוהב אתכם כי אתם אהבתוני והאמנתם כי אני מאלהים יצאתי :

28 יצאתי מן האב ובאתי אל העולם ואשוב ואעזב את העולם ואלך אל האב :

29 אומרים לו תלמידיו הנה עתה תודיע לדבר ומשל אחד לא תאמר :

30 עתה ידענו כי כל ידעת ולא תצטרך להשאל מאיש אחד בזאת מאמינים אנחנו כי מאלהים יצאת :

31 ויען להם ישוע עתה מאמינים אתם :

32 הנה באה העת ועתה באה ותפצו איש אל אשר לו ואותי לבדי תעזבוני ואני איני לבדי כי האב עמי הוא :

33 את האלה דברתי אליכם להיות לכם שלום בי בעולם יש לכם צרה כי אם חזקו ואמצו לבבכם כי אני שריתי עם העולם ואיכל :

יז

את האלה דבר ישוע וישא את עיניו אל השמים ויאמר אבי באה השעה האדיר את בנך וגם בנך יאדיר אותך :

2 כאשר נתת לו שלטון על כל הבשר לתתו לכלם אשר נתת לו את חיי עולם :

3 ואלה הם חיי עולם אשר ידעו אותך כי אתה לבדך אלהי אמת ואשר שלחת ישוע המשיח :

4 אני האדרתי אותך על הארץ את הפעל אשר נתת לי לפעול כליתי :

ιϛ'.

27. Αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον.

28. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.

29. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἴδε νῦν παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις·

30. Νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.

31. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε;

32. Ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι.

33. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἕξετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε· ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

ΚΕΦΑΛ. ιζ'.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε· πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε.

2. Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.

3. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας ἰησοῦν χριστόν.

4. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω.

Digitized by Google

Cap. XVI.

27. Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia ego à Deo exivi.

28. Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

29. Dicunt ei diſcipuli ejus: Ecce, nunc palàm loqueris, & proverbium nullum dicis.

30. Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, ut quis te interroget: in hoc credimus, quia à Deo exiſti.

31. Reſpondit eis Ieſus: Modò creditis?

32. Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.

33 Hæc locutus ſum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.

Cap. XVII.

HÆC locutus eſt Ieſus, & ſublevatis oculis in cælum, dixit: Pater, venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.

2. Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis: ut, omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam.

3. Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

4. Ego te clarificavi ſuper terram, opus conſummavi, quod dediſti mihi ut faciam.

Das XVI. Capitel.

27. Denn er ſelbſt der Vater hat euch lieb/ darumb daß jr mich liebet/ vnd glaubet/ daß ich von Gott außgegangen bin.

28. Ich bin vom Vater außgegangen / vnnd kommen in die Welt/ Widerumb verlaſſe ich die Welt/ vnd gehe zum Vater.

29. Sprechen zu jm ſeine Jünger: Sihe/ nun redeſt du frey herauß/ vnnd ſageſt kein Sprichwort.

30. Nun wiſſen wir/ daß du alle ding weiſſeſt/ vnd bedarffſt nicht/ daß dich jemand frage. Darumb glauben wir / daß du von Gott außgegangen biſt.

31. JEſus antwortet jhnen: Jetzt glaubet jr.

32. Sihe es kompt die Stunde/ vnnd iſt ſchon kommen/ daß jr zurſtrewet werdet / ein jeglicher in das ſeine/ vnd mich alleine laſſet / Aber ich bin nicht alleine/ denn der Vater iſt bey mir. Matt. 26, 31. Mar. 14, 27.

33. Solches hab ich mit euch geredt/ daß jhr in mir friede habet. In der Welt habt jr angſt/ aber ſeyd getroſt/ Ich habe die Welt vberwunden.

Das XVII. Capitel.

SOlches redet JEſus/ vnd hub ſeine Augen auff gen Himmel/ vnd ſprach: Vater die ſtunde iſt hie/ daß du deinē Sohn verklāreſt/ auff daß dich dein Son auch verklāre.

2. Gleich wie du jm Macht haſt gegeben vber alles Fleiſch/ auff daß er das ewige Leben gebe/ allen die du jm gegeben haſt. Matt. 28, 18.

3. Das iſt aber das ewige Leben / daß ſie dich/ daß du allein waarer Gott biſt / vnnd den du geſandt haſt/ Jeſum Chriſt/ erkennen.

4. Ich habe dich verklāret auff Erden / vnnd vollendet das Werck/ daß du mir gegeben haſt/ daß ich thun ſolt.

Digitized by Google

יז

5 ועתה האדירני את אבי אתך בכבוד
אשר היה לי אתך מאז מראש מקדם
בטרם הטבע העולם׃
6 הודעתי את־שמך לאנשים אשר
נתת לי מן־העולם לך היו ונתת לי
אותם ואת־דברך נצרו׃
7 עתה ידעו כי כלם אשר נתתה לי
ממך הם׃
8 כי את־הדברים אשר נתת לי נתתי
להם והמה קבלו וידעו באמת כי ממך
יצאתי והאמינו כי את שלחתני׃
9 אני שואל עליהם אינני שואל על־
העולם כי אם על־האלה אשר נתת לי
כי לך המה׃
10 וכל אשר לי לך הוא ואשר לך לי
הוא ונאדרתי בהם׃
11 ועוד אינני הנה בעולם והמה הנם
בעולם ואני בא אליך אבי הקדוש נצרה
אותם בשמך אשר נתת לי להיותם
אחת כמונו׃
12 בהיותי עמם בעולם נצרתי אותם
בשמך את־אשר נתת לי שמרתי ואיש
מהם לא אבד כי אם בן־האבדה אשר
ימלא הכתב׃
13 ועת בא אני אליך ואת־האלה אני
מדבר בעולם אשר תהי להם שמחתי
שלמה בהם׃
14 אני נתתי להם את־דברך והעולם
שנא אותם כי אינם מן העולם כאשר
גם אני אינני מן־העולם׃

ιζ.

5. Καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ, τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί.

6. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι.

7. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν.

8. Ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

9. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι.

10. Καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς.

11. Καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς.

12. Ὅτι ἤμην μετ᾽ αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα. καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ.

13. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς.

14. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου.

Cap. XVII.

5\. Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum, claritate quam habui, prius quàm mundus eſſet, apud te.

6\. Manifeſtavi nomen tuum hominibus quos dediſti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonem tuum ſervaverunt.

7\. Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dediſti mihi, abs te ſunt.

8\. Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognoverunt verè, quia à te exivi, & crediderunt quia tu me miſiſti.

9\. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt.

10\. Et mea omnia, tua ſunt; & tua, mea ſunt: & clarificatus ſum in eis.

11\. Et jam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: ut ſint unum, ſicut & nos.

12\. Cùm eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo. Quos dediſti mihi, cuſtodivi: & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, ut ſcriptura impleatur.

13\. Nunc autem ad te venio; & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis.

14\. Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.

Das XVII. Capitel.

5\. Vnd nun verkldäre mich/du Vater/ bey dir ſelbſt/mit der Klarheit/die ich bey dir hatte/ ehe die Welt war.

6\. Ich habe deinen Namen offenbaret den Menſchen/die du mir von der Welt gegebē haſt. Sie waren dein / vnnd du haſt ſie mir gegeben/ vnd ſie haben dein Wort behalten.

7\. Nun wiſſen ſie/das alles/was du mir gegeben haſt/ſey von dir.

8\. Denn die Wort / die du mir gegeben haſt/ hab ich jnen gegeben/vnnd ſie habens angenommen/vnd erkant warhafftig/daß ich von dir außgegangen bin/vnd glauben/daß du mich geſandt haſt.

9\. Ich bitte für ſie/vnd bitte nicht für die Welt/ ſondern für die du mir gegeben haſt / denn ſie ſind dein.

10\. Vnd alles was mein iſt/das iſt dein/ vnnd was dein iſt/das iſt mein/vnd ich bin in jnen verkläret.

11\. Vnd ich bin nicht mehr in der Welt / Sie aber ſind in der Welt / vnnd ich komme zu dir. Heiliger Vater erhalt ſie in deinem Namen/die du mir gegeben haſt/daß ſie eins ſeyen/gleich wie wir.

12\. Dieweil ich bey jhnen war in der Welt / erhielt ich ſie in deinem Namen. Die du mir gegeben haſt/die habe ich bewahret/vnd iſt keiner von jnen verloren/Ohn das verlorne Kind / daß die Schrifft erfüllet würde. Inf. 18, 9. Pſ 40, 10 & 118, 8.

13\. Nun aber komme ich zu dir/vnd rede ſolches in der Welt / auff daß ſie in jhnen haben meine Frewde vollkommen.

14\. Ich habe jnen gegeben dein Wort/vnd die Welt haſſet ſie / Denn ſie ſind nicht von der Welt/wie denn auch ich nicht von der Welt bin

יז

15 אינני שואל אני ממך אשר תשאם מן־העולם כי אם אשר תשמר אותם מרעה׃

16 מן־העולם אינם כמוני אינני מן העולם׃

17 קדשמו באמתך אמרתך אמת היא׃

18 כאשר שלחתני אל־העולם כמוני שלחתי אותם אל־העולם׃

19 ועליהם אני מקדש את־נפשי אשר המה מקדשים הוים באמת׃

20 אינני שאל על־האלה לבדם כי גם על־אשר יאמינו בי בדברם׃

21 למען כלם אחת יהיו כמוך אבי בי ואני בך וגם המה בנו אחרת יהיו והעולם יאמין כי את שלחתני׃

22 ואני את־הכבוד אשר נתת לי נתתי להם ויהיו אחת כמו אחת הוים אנחנו׃

23 אני בם ואת בי ויכלו באחת וידע העולם כי את שלחתני ואהבתם כאשר אהבתני׃

24 אבי אשר נתת לי רציתי להיותם עמדי אשר אני הוה שמה לראות את־כבודי אשר נתת לי כי אהבתני בטרם הטבעו מוסדי ארץ׃

25 אבי צדיק והעולם לא ידעך ואני ידעתיך והאלה ידעו כי את שלחתני׃

26 והודעתי להם את־שמך ואודיע אשר תהיו בם האהבה אשר אהבתני ואני בם׃

ιζ.

15. Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ.

16. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί.

17. Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι.

18. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον.

19. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

20. Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ.

21. Ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

22. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν.

23. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.

24. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.

25. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.

26. Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

Digitized by Google

Cap. XVII.

15. Non rogo ut tollas eos de mundo, ſed ut ſerves eos à malo.

16. De mundo non ſunt: ſicut & ego non ſum de mundo.

17. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt.

18. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.

19. Et pro eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate.

20. Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis qui credituri ſunt per verbum eorum in me.

21. Vt omnes unum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint: ut credat mundus quia tu me miſiſti.

22. Et ego claritatem quam dediſti mihi, dedi eis: ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus.

23. Ego in eis, & tu in me: ut ſint conſummati in unum, & cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti.

24. Pater, quos dediſti mihi, volo, ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum: ut videant claritatem meam quam dediſti mihi, quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.

25. Pater juſte, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi: & hi cognoverunt, quia tu me miſiſti.

26. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: ut dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

Das XVII. Capitel.

15. Ich bitte nicht / daß du ſie von der Welt nemmeſt / ſondern daß du ſie bewahreſt für dem vbel.

16. Sie ſind nicht von der Welt / gleich wie ich auch nicht von der Welt bin.

17. Heillige ſie in deiner Warheit. Dein wort iſt die Warheit.

18. Gleich wie du mich geſandt haſt in die Welt / ſo ſende ich ſie auch in die Welt.

19. Ich heillige mich ſelbſt für ſie / auff daß auch ſie geheilliget ſeyen in der Warheit.

20. Ich bitte aber nicht allein für ſie / ſondern auch für die / ſo durch jr Wort an mich glauben werden.

21. Auff daß ſie alle eins ſeyen / gleich wie du Vater in mir / vnnd ich in dir / daß auch ſie inn vns eines ſeyen / auff daß die Welt glaube / du haſt mich geſandt.

22. Vnd ich habe jnen gegeben die Herrligkeit die du mir gegeben haſt / daß ſie eines ſeyen / gleich wie wir eines ſind.

23. Ich in jnen / vnd du in mir / auff daß ſie vollkommen ſeyen / in eines / vnnd die Welt erkenne / daß du mich geſandt haſt / vnnd liebeſt ſie / gleich wie du mich liebeſt.

24. Vater / ich will / daß / wo ich bin / auch die bey mir ſeyen / die du mir gegeben haſt / daß ſie meine Herrligkeit ſehen / die du mir gegeben haſt. Denn du haſt mich geliebet / ehe denn die Welt gegründet ward.

25. Gerechter Vater / die Welt kennet dich nicht / ich aber kenne dich / vnd dieſe erkennen / daß du mich geſandt haſt

26. Vnd ich habe jnen deinen Namen kundt gethan / vnd will jnen kundt thun / auff daß die Liebe / damit du mich liebeſt / ſey in jnen / vnd ich in jhnen.

יח

את־האלה אמר ישוע ויצא עם־
תלמידיו לעבר הנחל קדרון
אשר שם היה הגן אשר בו בא הוא
ותלמידיו :
2 ויהודה המוסרו ידע את־המקום כי
פעמים רבות נועד ישוע שמה עם
תלמידיו :
3 ויהודה לקח את־החבל ואת משרתי
הכהנים והפרושים ויבוא שמה עם
נרות לפידות וזין :
4 וישוע ידע את־כל אשר יקרוהו
יצא ויאמר להם את־מי תבקשון :
5 ויענו לו את־ישוע הנצרי אומר להם
ישוע אני הוא ועמד גם יהודה המוסרו
אתם : 6 וכאמרו להם כי אני הוא
וילכו לאחור ויפלו ארצה :
7 וישב וישאל להם את־מי תבקשו
והמה אמרו את־ישוע הנצרי :
8 ויען ישוע אמרתי לכם כי אני הוא
ואם אותי תבקשוני הניחו את־האלה
להלך דרכם :
9 אשר ימלא הדבר אשר אמר כי אלה
אשר נתת לי איש לא אחד אבדתי מהמה :
10 ולשמעון כיפה היתה לו חרב ויקח
את־חרבו וישלפה מתערה ויך את־
עבד כהן הגדול ויכרת בה את־אזנו
הימנית ושם עבד ההוא מלך :
11 ויאמר ישוע לכיפה שלח את־חרבך
אל־תערה הלא אשתה את־הכוס
אשר נתן לי האב :

ΚΕΦΑΛ. ιη'.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χει-
μάῤῥου τῶν κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς
ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

2. Ἤδει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς
αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη
ὁ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

3. Ὁ οὖν ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖ-
ραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρι-
σαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φα-
νῶν, καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων.
4. Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχό-
μενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς,
τίνα ζητεῖτε;
5. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, ἰησοῦν τὸν
ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐγώ
εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς
αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.
6. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι,
ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χα-
μαί.
7. Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε, τί-
να ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον, ἰησοῦν τὸν να-
ζωραῖον.
8. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν ὅτι
ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τού-
τους ὑπάγειν.
9. Ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι
οὓς δέδωκάς μοι οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐ-
τῶν οὐδένα.
10. Σίμων οὖν πέτρος ἔχων μάχαι-
ραν εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ
ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ
τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ
δούλῳ μάλχος.
11. Εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τῷ πέτρῳ,
βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θή-
κην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πα-
τὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;

1. Hæc

Digitized by Google

CAP. XVIII.

HÆC cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & diſcipuli ejus.

2. Sciebat autem & Iudas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Ieſus convenerat illuc cum diſcipulis ſuis.

3. Iudas ergo cum accepiſſet cohortem, & à Pontificibus & Phariſæis miniſtros: venit illuc cum laternis, & facibus, & armis.

4. Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe, proceſsit, & dixit eis: Quem quæritis?

5. Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus: Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui tradebat eum, cum ipſis.

6. Vt ergo dixit eis, Ego ſum: abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.

7. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum Nazarenum.

8. Reſpondit Ieſus: Dixi vobis, quia ego ſum, ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire.

9. Vt impleretur ſermo quem dixit: Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam.

10. Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum: & percuſsit pontificis ſervum, & abſcidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen ſervo Malchus.

11. Dixit ergo Ieſus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam, Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum?

Das XVIII. Capitel.

DA Jeſus ſolches geredt hatte / gieng er hinauß mit ſeinen Jüngern vber den Bach Kidron/da war ein Garte/darein gieng Jeſus vnd ſeine Jünger. Mat. 26, 36. Mar. 14, 32. Luc. 22, 39. 2 Reg. 15, 23.

2. Judas aber der jn verrieth/wuſſte den Ort auch/denn JEſus verſammlet ſich offte daſelbſt mit ſeinen Jüngern.

3. Da nun Judas zu ſich hatte genommen die Schaare vnd der Hohenprieſter vnd Phariſeer Diener / kompt er dahin / mit Fackeln / Lampen/vnd mit Waaffen. Mat. 26, 47. Mar. 14, 43. Luc. 22, 47.

4. Als nun JEſus wuſte/alles was jm begegnen ſolte/gieng er hinauß vnnd ſprach zu jhnen: Wen ſuchet jr?

5. Sie antworten jm: Jeſum von Nazareth. JEſus ſpricht zu jhnen: Ich bins. Judas aber/ der jn verrieth/ſtund auch bey jnen.

6. Als †nun (JEſus) zu jhnen ſprach Ich bins/ wiechen ſie zu rücke/vnd fielen zu Boden. † er

7. Da fraget er ſie abermal: Wen ſuchet jhr? Sie aber ſprachen: JEſum von Nazareth.

8. JEſus antwortet: Ich habs euch geſagt/ das ichs ſeye/Suchet jr denn mich/ſo laſſet dieſe gehn.

9. Auff daß das Wort erfüllet werde/welches er ſaget: Ich habe der keinen verloren/die du mir gegeben haſt. Sup. 17, 12.

10. Da hatte Simon Petrus ein Schwerdt/ vnd zoch es auß/vnd ſchlug nach deß Hohenprieſters Knechte/ vnnd hieb im ſein recht Ohr ab/ Vnd der Knecht hieß Malchus.

11. Da ſprach JEſus zu Petro: Stecke dein Schwerdt in die Scheide. Soll ich den Kelch nicht trincken / den mir mein Vater gegeben hat?

יח

12 והחיל ושר־האלף ומשרתי היהודים
תפשו את־ישוע ויאסרהו׃
13 ויוליכהו אל חנן בראשונה כי היה
חמי־קיפא אשר הוא כהן גדול בשנה
ההיא׃
14 וקיפא היה הוא היעץ ליהודים כי
יועיל לאבד אדם אחד על־העם׃
15 וילך שמעון אחרי ישוע וגם תלמיד
אחר והתלמיד ההוא היה מידע לכהן
גדול ויבוא עם ישוע אל־חצר כהן גדול׃
16 וכיפה עמד אל־השער בחוץ ויצא
התלמיד האחר אשר נודע לכהן גדול
ויאמר לשוער ויליך את־כיפה׃
17 ותאמר שפחה השוערת לכיפה
הלא גם אתה מתלמידי האנוש הזה
והוא אמר אינני הוא׃
18 ויעמדו העבדים והמשרתים ויבערו
את־גחלים כי קרה היא ויתחממו ויהי
כיפה עמם עומד ומתחמם׃
19 וכהן גדול שאל לישוע על־תלמידיו
ועל־למודו׃ 20 ויען לו ישוע אנכי
הופעתי לדבר לעולם אנכי בכל־עת
למדתי באגדה ובהיכל אשר שם בכל־עת
היהודים נועדו ובסתר לא דברתי מאומה׃
21 מה תשאל לי שאל לשומעים מה
דברתי להם הנה המה ידעו את־אשר
דברתי אנכי׃
22 ובדברו את־האלה ויקרב אחד מן
המשרתים ויך את־ישוע על־הלחי לאמר
הככה תענה לכהן גדול׃

ιη'.

12. Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος, καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν ἰουδαίων συνέλαβον τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν.

13. Καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου.

14. Ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

15. Ἠκολούθει δὲ τῷ ἰησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως.

16. Ὁ δὲ πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον.

17. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί.

18. Εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος.

19. Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ.

20. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν.

21. Τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.

22. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ ἰησοῦ, εἰπών· οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;

12. Cohors

Digitized by Google

Cap. XVIII.

12. Cohors ergo & tribunus & miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligaverunt eum.

13. Et adduxerunt eum ad Annam primùm, erat enim ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni illius.

14. Erat autem Caiphas, qui conſilium dederat Iudæis, Quia expedit unum hominem mori pro populo.

15. Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus Diſcipulus autem ille erat notus pontifici, & introivit cum Ieſu in atrium pontificis.

16. Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exivit ergo diſcipulus alius qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ: & introduxit Petrum.

17. Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: Nunquid & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum.

18. Stabant autem ſervi & miniſtri ad prunas, quia frigus erat: & calefaciebant ſe, erat autem cum eis & Petrus ſtans, & calefaciens ſe.

19. Pontifex ergo interrogavit Ieſum de diſcipulis ſuis, & de doctrina ejus.

20. Reſpondit ei Ieſus: Ego palàm locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo quò omnes Iudæi conveniunt: & in occulto locutus ſum nihil.

21. Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus ſum ipſis: Ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.

22. Hæc autem cum dixiſſet, unus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: Sic reſpondes pontifici?

Das XVIII. Capitel.

12. Die Schaar aber/vnnd der OberHauptmann/vnd die Diener der Jüden / namen JEſum/vnd bunden jn.

13. Vnd führeten jhn auffs erſte zu Hannas/ der war Caiphas Schweher / welcher deß Jars Hoherprieſter war. Luc. 3. 2.

14. Es war aber Caiphas/der den Jüden rieth/ Es were gut/daß ein Menſch würde vmbbracht für das Volck. Sup. 5. 2.

15. Simon Petrus aber folgete Jeſu nach/vnd ein ander Jünger. Derſelbige Jünger war dem Hohenprieſter bekannt/vnd gieng mit Jeſu hinein in deß Hohenprieſters Pallaſt.

16. Petrus aber ſtund drauſſen für der Thüre. Da gieng der ander Jünger / der dem Hohenprieſter bekannt war/hinauß / vnd redet mit der Thürhüterin/vnd führet Petrum hinein. Mat. 26. 58. Mar. 14. 54. Luc. 22. 54.

17. Da ſprach die Magd die Thürhüterin zu Petro: Biſt du nicht auch dieſes Menſchen Jünger einer? Er ſprach: Jch bins nicht.

18. Es ſtunden aber die Knechte vnnd Diener/ vnd hatten ein Kolfewer gemacht/ denn es war kalt/vnd wärmeten ſich. Petrus aber ſtund bey jnen/vnd wärmet ſich.

19. Aber der Hoheprieſter fraget Jeſum vmb ſeine Jünger/vnd vmb ſeine Lehre.

20. Jeſus antwortet jm: Jch habe frey öffentlich geredt für der Welt. Jch habe allezeit gelehret in der Schule/vnd in dem Tempel / da alle Jüden zuſammen kommen/vnd habe nichts im verborgen geredt.

21. Was frageſt du mich darumb? Frage die darumb/die gehört haben / was ich zu jhnen geredt habe/ Sihe/ dieſelbigen wiſſen was ich geſagt habe.

22. Als er aber ſolches redet/gab der Diener einer/die dabey ſtunden / Jeſu einen Backenſtreich/vnd ſprach: Solt du dem Hohenprieſter alſo antworten?

Digitized by Google

יח	ιη'.
23 ויען לו ישוע אם הרעותי לענות העיד על־הרעה ואם הטבתי למה הכיתני׃	23. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;
24 וישלחהו חנן אסור אל־קיפה כהן הגדול׃	24. Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.
25 ושמעון היה עומד ומתחמם ויאמרו אליו הלא גם אתה אחד מתלמידיו ויכחש ויאמר אינני הוא׃	25. Ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος· εἶπον οὖν αὐτῷ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, οὐκ εἰμί.
26 ויאמר אחד מעבדי כהן הגדול הדוד לאשר כרת כיפה את אזנו הלא ראיתיך בגן עמו׃	26. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον, οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ᾽ αὐτοῦ.
27 וישב ויכחש כיפה ובכגע קרא תרנגל׃	27. Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.
28 ואחרי כן הוליכו את־ישוע מקיפא אל־בית דין ויהי בקר והמה לא עלו אל־בית דין פן־יטמאו מאכול את־הפסח׃	28. Ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ᾽ ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.
29 ויבא פילטוס אליהם ויאמר מה פשע תשאו על־אנוש הזה׃	29. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλάτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου.
30 ויענו ויאמרו לו אם זה איננו מרע ועושה פשע לא הסגרנו אותו בידיך׃	30. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν.
31 ויאמר אליהם פילטוס ואתם קחו אתו וכתורתכם שפטוהו ויאמרו לו היהודים את־אנוש גם אחד לא נוכל למותת׃	31. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλάτος, λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.
32 להמלא את־הדבר אשר אמר ישוע בהודיעו במה מות עתיד היה למות׃	32. Ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.
33 ויבוא פילטוס אל־בית דין ויקרא לישוע ויאמר אליו האתה מלך היהודים הוא׃	33. Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλάτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων;
34 ויען לו ישוע המנפשך את זאת מדבר או אמרו לך אחרים עלי׃	34. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ;

Digitized by Google

Cap. XVIII.

23. Reſpondit ei Ieſus: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem benè, quid me cædis?

24. Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.

25. Erat autem Simon Petrus ſtans & calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex diſcipulis ejus es: Negavit ille, & dixit: Non ſum.

26. Dixit ei unus ex ſervis pontificis, cognatus ejus cujus abſcidit Petrus auriculam: Nónne ego te vidi in horto cum illo?

27. Iterum ergo negavit Petrus: & ſtatim gallus cantavit.

28. Adducunt ergo Ieſum à Caipha in prætorium. Erat autem mane: & ipſi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent paſcha.

29. Exivit ergo Pilatus ad eos foràs, & dixit: Quam accuſationem affertis adverſus hominem hunc?

30. Reſponderunt, & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.

31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram judicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.

32. Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

33. Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocavit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iudæorum?

34. Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

Das XVIII. Capitel.

23. Jeſus antwortet: Habe ich vbel geredt/ ſo beweiſſe es/ daß es böſe ſey/ Habe ich aber recht geredt/ was ſchlegſt du mich?

24. Vnd Hannas ſandte jn gebunden zu dem Hohenprieſter Caiphas. *Matt.25, 57.*

25. Simon Petrus aber ſtund vnd wärmet ſich. Da ſprachen ſie zu jm: Biſt du nicht ſeiner Jünger einer? Er verläugnet aber / vnd ſprach: Ich bins nicht. *Marc.14, 53. Lu.22,54. Mat.26, 69. Mar.14, 67. Lu.22,56.*

26. Spricht deß Hohenprieſters Knecht einer/ ein Gefreundter deß/ dem Petrus das Ohr abgehawen hatte: Sahe ich dich nicht im garten bey jm.

27. Da verläugnet Petrus abermal/ vnd alſo bald krehet der Han.

28. Da führeten ſie Jeſum von Caipha für das Richthauß. Vnnd es war früe/ vnd ſie giengen nicht in das Richthauß / auff daß ſie nicht vnrein würden/ ſondern Oſtern eſſen möchten. *Mat.27, 2. Mar.15,1. Luc.23,1. Act.10,28 & 11,3.*

29. Da gieng Pilatus zu jhnen herauß/ vnnd ſprach: Was bringet jhr für Klage wider dieſen Menſchen?

30. Sie antworten vnd ſprachen zu jm: Were dieſer nicht ein vbelthäter/ wir hetten dir jn nicht vberantwortet?

31. Da ſprach Pilatus zu jhnen: So nemet jr jn hin/ vnd richtet jn nach ewrem Geſetz. Da ſprachen die Jüden zu jhm: Wir dörffen niemand tödten.

32. Auff daß erfüllet würde das Wort JEſu/ welches er ſaget, da er deutet / welches Todts er ſterben würde. *Mat.20, 13.*

33. Da gieng Pilatus wider hinein ins Richthauß/ vnd rieff Jeſu/ vnd ſprach zu jm: Biſt du der Jüden König? *Mat.27, 11. Mar.15,2 Luc.23,4*

34. Jeſus antwortet: Redeſt du das von dir ſelbs/ oder habens dir andere von mir geſagt?

יח

23 וַיַּעַן לוֹ יֵשׁוּעַ אִם הֲרֵעוֹתִי לַעֲנוֹת הָעֵיד
עַל־הָרָעָה וְאִם הֵיטַבְתִּי לָמָּה הִכִּיתָנִי ׃
24 וַיִּשְׁלָחֵהוּ חַנָּן אָסוּר אֶל־קַיָּפָה כֹּהֵן
הַגָּדוֹל ׃
25 וְשִׁמְעוֹן הָיָה עוֹמֵד וּמִתְחַמֵּם וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו הֲלֹא גַם אַתָּה אֶחָד מִתַּלְמִידָיו
וַיְכַחֵשׁ וַיֹּאמַר אֵינֶנִּי הוּא ׃
26 וַיֹּאמֶר אֶחָד מֵעַבְדֵי כֹּהֵן הַגָּדוֹל דּוֹדוֹ
לַאֲשֶׁר כָּרַת כֵּיפָה אֶת אָזְנוֹ הֲלֹא רְאִיתִיךָ
בַּגַּן עִמּוֹ ׃
27 וַיָּשָׁב וַיְכַחֵשׁ כֵּיפָה וּבְרֶגַע קָרָא
תַּרְנְגֹל ׃
28 וְאַחֲרֵי כֵן הוֹלִיכוּ אֶת־יֵשׁוּעַ מִקַּיָּפָא
אֶל־בֵּית דִּין וַיְהִי בֹקֶר וְהֵמָּה לֹא עָלוּ אֶל־
בֵּית דִּין פֶּן־יִטַּמְּאוּ מֵאֲכוֹל אֶת־הַפֶּסַח ׃
29 וַיֵּצֵא פִּילָטוֹס אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר מָה
פֶּשַׁע תִּשְׂאוּ עַל־אֱנוֹשׁ הַזֶּה ׃
30 וַיַּעֲנוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ אִם זֶה אֵינֶנּוּ מֵרַע
וְעוֹשֶׂה פֶּשַׁע לֹא הִסְגַּרְנוּ אוֹתוֹ בְיָדֶיךָ ׃
31 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם פִּילָטוֹס וְאַתֶּם קְחוּ
אוֹתוֹ וּכְתוֹרַתְכֶם שָׁפְטוּהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ
הַיְּהוּדִים אֶת־אֱנוֹשׁ גַּם אֶחָד לֹא נוּכַל
לְמִיתָה ׃
32 לְהִמָּלֵא אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָמַר יֵשׁוּעַ
בְּהוֹדִיעוֹ בְּמָה מָוֶת עָתִיד הָיָה לָמוּת ׃
33 וַיָּבֹא פִּילָטוֹס אֶל־בֵּית דִּין וַיִּקְרָא לְיֵשׁוּעַ
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַאַתָּה מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים הוּא ׃
34 וַיַּעַן לוֹ יֵשׁוּעַ הֲמִנַּפְשְׁךָ אַתָּה זֹאת
מְדַבֵּר אוֹ אָמְרוּ לְךָ אֲחֵרִים עָלַי ׃

ιη'.

23. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;

24. Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.

25. Ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος· εἶπον οὖν αὐτῷ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, οὐκ εἰμί.

26. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον, οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ.

27. Πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

28. Ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.

29. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε, τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου.

30. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν.

31. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος, λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα.

32. Ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ πληρωθῇ ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.

33. Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων;

34. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ;

Digitized by Google

Cap. XVIII.

23. Reſpondit ei Ieſus: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem benè, quid me cædis?
24. Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem.
25. Erat autem Simon Petrus ſtans & calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex diſcipulis ejus es: Negavit ille, & dixit; Non ſum.
26. Dixit ei unus ex ſervis pontificis, cognatus ejus cujus abſcidit Petrus auriculam: Nónne ego te vidi in horto cum illo?
27. Iterum ergo negavit Petrus: & ſtatim gallus cantavit.
28. Adducunt ergo Ieſum à Caipha in prætorium. Erat autem mane: & ipſi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent paſcha.
29. Exivit ergo Pilatus ad eos foràs, & dixit: Quam accuſationem affertis adverſus hominem hunc?
30. Reſponderunt, & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.
31. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram judicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.
32. Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.
33. Introivit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocavit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iudæorum?
34. Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

Das XVIII. Capitel.

23. Jeſus antwortet: Habe ich vbel geredt/ ſo beweiſſe es/ daß es böſe ſey/ Habe ich aber recht geredt/ was ſchlegſt du mich?
24. Vnd Hannas ſandte jn gebunden zu dem Hohenprieſter Caiphas. Matt.25,57. Marc.14,53. Lu.22,54
25. Simon Petrus aber ſtund vnd wärmet ſich. Da ſprachen ſie zu jm: Biſt du nicht ſeiner Jünger einer? Er verläugnet aber / vnd ſprach: Jch bins nicht. Mat.26,69. Mar.14,67. Lu.22,56
26. Spricht deß Hohenprieſters Knecht einer/ ein Gefreundter deß/ dem Petrus das Ohr abgehawen hatte: Sahe ich dich nicht im garten bey jm.
27. Da verläugnet Petrus abermal / vnd alſo bald krehet der Han.
28. Da führeten ſie Jeſum von Caipha für das Richthauß. Vnnd es war frůe/ vnd ſie giengen nicht in das Richthauß / auff daß ſie nicht vnrein würden/ ſondern Oſtern eſſen möchten. Mat.27,2. Mar.15,1. Luc.23,1. Act.10,28 & 11,3.
29. Da gieng Pilatus zu jhnen herauß/ vnnd ſprach: Was bringet jhr für Klage wider dieſen Menſchen?
30. Sie antworten vnd ſprachen zu jm: Were dieſer nicht ein vbelthäter/ wir hetten dir jn nicht vberantwortet?
31. Da ſprach Pilatus zu jhnen: So nemet jr jn hin/ vnd richtet jn nach ewrem Geſetz. Da ſprachen die Jůden zu jhm: Wir dörffen niemand tödten.
32. Auff daß erfüllet würde das Wort JEſu/ welches er ſaget, da er deutet / welches Todts er ſterben würde. Mat.20,19.
33. Da gieng Pilatus wider hinein ins Richthauß/ vnd rieff Jeſu/ vnd ſprach zu jm: Biſt du der Jůden König? Mat.27,11. Mar.15,2. Luc.23,3.
34. Jeſus antwortet: Redeſt du das von dir ſelbs/ oder habens dir andere von mir geſagt?

יח

35 וַיַּעַן פִּילָטוּס אִם אֲנִי יְהוּדִי הִיא עַמְּךָ
וְשָׂרֵי הַכֹּהֲנִים הִסְגִּירוּ אֹתְךָ בְּיָדַי מָה
עָשִׂיתָ׃

36 וַיַּעַן יֵשׁוּעַ מַלְכוּתִי אֵינֶנָּה מִן הָעוֹלָם
הַזֶּה אִם מַלְכוּתִי מֵעוֹלָם הַזֶּה הָיְתָה גַם
מְשָׁרְתַי הָיוּ אֲשֶׁר לֹא נִתַּתִּי לַיְּהוּדִים
וְעַתָּה מַלְכוּתִי אֵינֶנָּה מִפֹּה׃

37 וַיֹּאמֶר לוֹ פִּילָטוּס וְאָכֵן מֶלֶךְ אַתָּה
הוּא וַיֹּאמֶר יֵשׁוּעַ אַתָּה אוֹמֵר כִּי מֶלֶךְ
אָנִי הִנֵּה אֲנִי לְזֹאת נוֹלַדְתִּי וְאֶל־זֹאת
בָּאתִי אֶל־הָעוֹלָם אֲשֶׁר אָעִיד לָאֱמֶת
כָּל אֲשֶׁר הוּא מֵאֱמֶת שׁוֹמֵעַ לְקוֹלִי׃

38 וַיֹּאמֶר לוֹ פִּילָטוּס מַה הִיא אֱמֶת
וְכַאֲשֶׁר אָמַר זֹאת שָׁב וַיֵּצֵא אֶל־הַיְּהוּדִים
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִשְׁפַּט מָוֶת גַּם אֶחָד
אֵינֶנִּי מוֹצֵא בָּאֱנוֹשׁ הַזֶּה׃

39 יֵשׁ תְּעוּדָה בָכֶם אֲשֶׁר אֶפְטֹר לָכֶם
אֶת־אֶחָד בַּפֶּסַח וְאִם תֹּאבוּ אֶפְטֹר
לָכֶם אֶת־מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים׃

40 וַיִּזְעֲקוּ שֵׁנִית כֻּלָּם לֵאמֹר אַל נָא אוֹתוֹ
כִּי אִם אֶת בַּרְאַבָּא וּבַרְאַבָּא הָיָה פָּרִיץ׃

יט

אָז לָקַח פִּלָטוּס אֶת־יֵשׁוּעַ וַיְיַסֵּר
אֹתוֹ בַּשּׁוֹטִים׃

2 וְאַנְשֵׁי מִלְחָמָה סָבְכוּ אֶת־עֲטֶרֶת
מִסִּירִים וַיָּשִׂימוּהָ עַל־רֹאשׁוֹ וּבֶגֶד הָאַרְגָּמָן
הִלְבִּישׁוּהוּ׃

3 וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְךָ מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים
וַיַּכּוּהוּ עַל־הַלֶּחִי׃

ιη΄.

35. Ἀπεκρίθη ὁ πιλάτος, μήτι ἐγὼ
ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρ-
χιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. τί ἐποίησας;

36. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, ἡ βασιλεία
ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐ-
μή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,
ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις· νῦν δὲ
ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.

37. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλάτος, οὐκ-
οῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ ἰη-
σοῦς, σὺ λέγεις. ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ.
ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλή-
λυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω
τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀλη-
θείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς.

38. Λέγει αὐτῷ ὁ πιλάτος, τί ἐστιν ἀ-
λήθεια; καὶ τοῦτο εἰπών, πάλιν ἐξῆλθε
πρὸς τοὺς ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἐγὼ
οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ.

39. Ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑ-
μῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε
οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν
ἰουδαίων;

40. Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάν-
τες, λέγοντες μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν βαραβ-
βᾶν· ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής.

ΚΕΦΑΛ. ιθ΄.

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ πιλάτος τὸν ἰη-
σοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.

2. Καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέ-
φανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ
κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέ-
βαλον αὐτόν.

3. Καὶ ἔλεγον, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν
ἰουδαίων. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα.

35. Reſpon-

Cap XVIII.

35. Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua, & pontifices tradiderunt te mihi?

36. Reſpondit Ieſus: Regnum meum non eſt de hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ut non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non eſt hinc.

37. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus: Tu dicis: quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati: omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.

38. Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cùm hoc dixiſſet, iterum exivit ad Iudęos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo cauſam.

39. Eſt autem conſuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Paſcha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Iudæorum?

40. Clamaverunt ergo rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

Cap. XIX.

TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellavit.

2. Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti ejus, & veſte purpurea circumdederunt eum.

3. Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave rex Iudęorum: & dabant ei alapas.

Das XVIII. Capitel.

35. Pilatus antwortet: Bin ich ein Jude? Dein Volck vnd die Hohenprieſter haben dich mir vberantwortet. Was haſt du gethan?

36. JEſus antwortet: Mein Reich iſt nicht von dieſer Welt / were mein Reich von dieſer Welt / meine Diener würden darob kempffen / daß ich den Jüden nicht vberantwortet würde. Aber nun iſt mein Reich von dannen.

37. Da ſprach Pilatus zu jhm: So biſt du dennoch ein König? Jeſus antwortet: Du ſageſt / Jch bin ein König. Jch bin darzu geboren / vnd in die Welt kommen / daß ich die Warheit zeugen ſoll. Wer auß der Warheit iſt / der höret meine ſtimme.

38. Spricht Pilatus zu jm / Was iſt Warheit? Vnd da er das geſagt / gieng er wider hinauß zu den Jüden / vnd ſpricht zu jnen: Jch finde keine ſchuld an jm.

39. Jr aber habt eine gewonheit / daß ich euch einen auff Oſtern looß gebe / wollet jr nun / daß ich euch der Jüden König looß gebe? *Mat. 27. 11. Mar. 15. 6 Luc. 23. 17.*

40. Da ſchryen ſie wider alleſampt / vnnd ſprachen: Nicht dieſen / ſondern Barrabam. Barrabas aber war ein Mörder.

Das XIX. Capitel.

DA nam Pilatus JEſum / vnnd geiſſelt jhn.

2. Vnnd die Kriegs Knechte flochten ein Krone von Dörnen / vnd ſetzten ſie auff ſein Haupt / vnd legten jm ein Purpur Kleid an. *Mat. 27. 27. Mar. 15. 16.*

3. Vnd ſprachen: Sey gegrüſſet lieber Jüden König. Vnd gaben jm Backenſtreiche.

יט

4 וישב פילטוס ויצא לחוץ ויאמר
להם הנני מוליך לכם אותו החוצה
אשר תדעו כי בו משפט מות גם לא
אחד מצא אנכי :
5 ויצא ישוע לחוץ נשא את־עטרת
הסנה ובגד הארגמן ויאמר להם הנה
האדם :
6 וכאשר ראוהו שרי הכהנים
והמשרתים צעקו לאמר הוקיע הוקיענו
אמר להם פילטוס וקחוהו אתם והוקיעו
כי אני לא מצא בו משפט המות :
7 ויענו לו היהודים יש דת מצוה
ותורה לנו וכתורתנו צריכו למות כי את־
נפשו לבן־עשה אלהים :
8 וכאשר שמע פילטוס את־הדבר הזה
יותר ירא :
9 וישב ויעל אל־בית דין ויאמר לישוע
מאין היה אתה וישוע לא נתן לו מענה :
10 ויאמר לו פילטוס הלא תדבר לי
הלא ידעת כי־יש לי שלטון להוקיע
אותך וכי יש לי שלטון להתיר אותך :
11 ויען ישוע לא תהי לך שלטון גם
אחת עלי אם לא נתנה היא לך ממעלה
על־כן אשר הסגיר אותי בידיך חטאה
גדולה לו ממך :
12 ומאז בקש פילטוס להתיר אותו
ויהודים צעקו לאמר אם תתיר את־
הלז אינך אוהב הקיסר כי כל־אשר
עושה נפשו למלך מרה ונסוג אחור מן
הקיסר :

ιθ'.

4. Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶ-
τος, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐ-
τὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν
αἰτίαν εὑρίσκω.
5. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἔξω, φο-
ρῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορ-
φυροῦν ἱμάτιον, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ὁ
ἄνθρωπος.
6. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν λέγοντες·
σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· λέγει αὐτοῖς
ὁ πιλᾶτος· λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυ-
ρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐ-
τῷ αἰτίαν.
7. Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι,
ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡ-
μῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν
θεοῦ ἐποίησεν.
8. Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦ-
τον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη.
9. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον
πάλιν, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ, πόθεν εἶ σύ; ὁ
δὲ ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ.
10. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος, ἐμοὶ
οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω
σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπο-
λῦσαί σε;
11. Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, οὐκ εἶχες
ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ᾽ ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν
σοι δεδομένον ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ πα-
ραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.
12. Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ πιλᾶτος ἀπο-
λῦσαι αὐτόν· οἱ δὲ ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέ-
γοντες· ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φί-
λος τοῦ καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυ-
τὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι.

Digitized by Google

Cap. XIX.

4. Exivit iterum Pilatus foràs, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foràs, ut cognoſcatis quia nullam invenio in eo cauſam.

5. Exivit ergo Ieſus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum. Et dicit eis: Ecce homo.

6. Cùm ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit ei Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite, ego enim non invenio in eo cauſam.

7. Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & ſecundùm legem noſtram debet mori, quia filium Dei ſe fecit.

8. Cum ergo audiſſet Pilatus ſermonem, magis timuit.

9. Et ingreſſus eſt prętorium iterum, & dicit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei.

10. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?

11. Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi tibi datum eſſet déſuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12. Exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, nõ es amicus cæſaris: omnis qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.

Das XIX. Capitel.

4. Da gieng Pilatus wider herauß/vnd ſprach zu jnen: Sehet/ich führe jn herauß zu euch/ daß jr erkennet/daß ich keine Schuld an jm finde.

5. Alſo gieng JEſus herauß / vnnd trug eine dörnen Krone vnd Purpur kleid. Vnd er ſpricht zu jnen: Sehet/Welch ein Menſch.

6. Da jn die Hohenprieſter vnnd die Diener ſahen/ſchryen ſie vnd ſprachen: Creutzige/Creutzige jn. Pilatus ſpricht zu jnen: Nembt jr jn hin / vnd creutziget / denn ich finde keine Schuld an jhm.

7. Die Jüden antwortet jm: Wir haben ein Geſetze/vnd nach dem Geſetze ſoll er ſterben/denn er hat ſich ſelbs zu Gottes Sohn gemacht.

8. Da Pilatus das Wort höret / forcht er ſich noch mehr.

9. Vnd gieng wider hinein in das Richthauß/ vnnd ſpricht zu JEſu: Von wannen biſt du? Aber JEſus gab jm kein antwort.

10. Da ſprach Pilatus zu jm: Redeſt du nicht mit mir? Weiſt du nicht/ daß ich Macht habe/ dich zu Creutzigen/vnd Macht habe/ dich looß zu geben?

11. JEſus antwortet: Du hetteſt keine Macht vber mich/wenn ſie dir nicht were von oben herab gegeben. Darumb/der mich dir vberantwortet hat/der hats gröſſere Sünde.

12. Von dem an trachtete Pilatus/wie er jhn looß lieſſe. Die Jüden aber ſchryen / vnnd ſprachen: Leſt du dieſen looß / ſo biſt du deß Keyſers Freund nicht/Denn wer ſich zum Könige machet/der iſt wider den Keiſer.

Digitized by Google

יט

13 וְכַאֲשֶׁר שָׁמַע פִּילָטוֹס אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הוֹלִיךְ אֶת־יֵשׁוּעַ לַחוּץ וַיֵּשֶׁב עַל־הַבָּמָה בְּמָקוֹם הַנִּקְרָא לִיתוֹסְטְרוֹטוֹן וְעִבְרִית גַּבְּהַתָּה׃

14 וַתְּהִי בְּדִיקַת הֶחָמֵץ עֶרֶב לִפְנֵי הַשַּׁבָּת וּכְשָׁעָה (הַשְּׁלִישִׁית) וַיֹּאמֶר לַיְּהוּדִים הִנֵּה הַמַּלְכְּכֶם׃

15 וַיִּזְעֲקוּ שָׂא בְשָׂא הוֹקִיעֵהוּ אָמַר לָהֶם פִּילָטוֹס הַאֶת־מַלְכְּכֶם אוֹקִיעַ וַיַּעֲנוּ שָׂרֵי הַכֹּהֲנִים אֵינֶנּוּ יֵשׁ לָנוּ הַמֶּלֶךְ כִּי־אִם הַקֵּיסָר׃

16 וְאָז נְתָנוֹ לָהֶם לְהוֹקִיעַ וַיִּקְחוּ אֶת־יֵשׁוּעַ וַיּוֹלִיכוּהוּ׃

17 וַיִּסְבֹּל אֶת־צְלִיבוֹ וַיֵּצֵא אֶל־מְקוֹם גֻּלְגֹּלֶת הַנֶּאֱמַר עִבְרִית גָּלְגֹּלֶת׃

18 אֲשֶׁר שָׁם הוֹקִיעוּהוּ וְעִמּוֹ שְׁנֵי אֲחֵרִים אֶחָד פֹּה וְאֶחָד פֹּה וּבְתוֹכָם אֶת־יֵשׁוּעַ׃

19 וַיִּכְתֹּב פִּילָטוֹס כְּתָב עַל־הַלּוּחַ וַיָּשֶׂם עַל־הַתְּלִי וַיְהִי־נִכְתָּב יֵשׁוּעַ הַנָּצְרִי מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים׃

20 וְרַבִּים מֵהַיְּהוּדִים קָרְאוּ אֶת־הַכְּתָב כִּי קָרוֹב הָיָה הַמָּקוֹם הַהוּא לָעִיר אֲשֶׁר שָׁם הוּקַע יֵשׁוּעַ וַיְהִי־נִכְתָּב עִבְרִית יְוָנִית וְרוֹמִית׃

21 וַיֹּאמְרוּ כֹּהֲנֵי הַיְּהוּדִים אֶל־פִּילָטוֹס אַל תִּכְתֹּב מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים כִּי אִם כִּי אָמַר הוּא כִּי אֲנִי מֶלֶךְ הַיְּהוּדִים׃

22 וַיַּעַן פִּילָטוֹס כְּתַבְתִּי אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי׃

ιθ'.

13. Ὁ οὖν πιλᾶτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος, εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ.

14. Ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ (ἕκτη.) καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις, ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.

15. Οἱ δὲ ἐκραύγασαν, ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος, τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ καίσαρα.

16. Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἀπήγαγον.

17. Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ.

18. Ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν.

19. Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον, ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.

20. Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί.

21. Ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων, μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων.

22. Ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος, ὃ γέγραφα, γέγραφα.

Digitized by Google

Cap. XIX.

13. Pilatus autem cùm audiſſet
hos ſermones, adduxit foràs Ie-
ſum: & ſedit pro tribunali, in loco
qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè
autem Gabbatha.
14. Erat autem paraſceve Paſchę,
hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis:
Ecce rex veſter.
15. Illi autem clamabant: Tolle,
tolle, crucifige eum. Dicit ei Pila-
tus: Regem veſtrum crucifigam?
Reſponderunt pontifices: Non ha-
bemus Regem, niſi Cæſarem.
16. Tunc ergo tradidit eis illum,
ut crucifigeretur. Suſceperunt au-
tem Ieſum, & eduxerunt.
17. Et bajulans ſibi crucem exivit
in eum, qui dicitur Calphariæ lo-
cum, Hebraicè Golgatha.
18. Vbi crucifixerunt eum, &
cum eo alios duos hinc & hinc, me-
dium autem Ieſum.
19. Scripſit autem & titulum Pi-
latus, & poſuit ſuper crucem. Erat
autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus
Rex Iudęorum.
20. Hunc ergo titulum multi Iu-
dęorum legerunt: quia prope civi-
tatem erat locus, ubi crucifixus eſt
Ieſus. Et erat ſcriptum Hebraicè,
Græcè & Latinè.
21. Dicebant ergo Pilato ponti-
fices Iudæorum: Noli ſcribere Rex
Iudęorum: ſed quia ipſe dixit: Rex
ſum Iudæorum.
22. Reſpondit Pilatus: Quod ſcri-
pſi, ſcripſi.

Das XIX. Capitel.

13. Da Pilatus das Wort höret / führet er Je-
ſum herauß / vnd ſatzte ſich auff den Richtſtuel /
an der ſtete / die da heiſſet Hochpflaſter / auff Ebre-
iſch Gabbatha.
14. Es war aber der Rüſttag in Oſtern / vmb
die ſechſte ſtunde / vnnd er ſpricht zu den Jüden:
Sehet / das iſt ewer König.
15. Sie ſchryen aber: Weg / weg mit dem /
Creutzige jn. Spricht Pilatus zu jnen: Soll ich
ewren König Creutzigen? Die Hohenprieſter
antworten: Wir haben keinen König denn den
Keyſer.
16. Da vberantwortet er jn / daß er gecreutziget
würde. Sie namen aber JEſum / vnnd führeten
jn hin.
17. Vnd er trug ſein Creutz / vnd gieng hinauß
zur ſtete / die da heiſſet Schetelſtet / welche heiſſet
auff Ebreiſch Golgatha.
18. Allda creutzigten ſie jn / vnnd mit jm zween
ander / zu beyden ſeyten / JEſum aber mitten
inne.
19. Pilatus aber ſchreib eine vberſchrifft / vnnd
ſetzte ſie auff das Creutz / vnnd war geſchrieben:
JEſus von Nazareth / der Jüden König.
20. Dieſe vberſchrifft laſen viel Jüden / denn
die ſtete war nahe bey der Stadt / da JEſus ge-
creutziget iſt. Vnd es war geſchrieben auff Ebre-
iſche / Griechiſche vnd Lateiniſche Sprache.
21. Da ſprachen die Hohenprieſter der Jüden
zu Pilato: Schreib nicht der Jüden König / ſon-
dern daß er geſagt habe: Ich bin der Jüden
König.
22. Pilatus antwortet / was ich geſchrieben hab /
das hab ich geſchrieben.

Mat. 27, 33. Mar. 15, 22. Luc 23, 33

יה

23 ואנשי מלחמה כאשר הוקיעו את־ישוע
לקחו את־בגדיו ויעשו ארבעה חלקים
לאיש איש מלחמה חלק אחד ואת־
הכתנת ותהי־הכתנת בלי חוט ממעלה
עד־למטה כלה ארוגה ׃
24 ויאמרו איש אל־רעהו אל־
נא נקרענה כי אם נפיל עליה גורל
לפי היא למען ימלא הכתב לאמר
יחלקו בגדי להם ועל־לבושי יפילו
גורל וזאת עשו אנשי מלחמה ׃
25 ועמדו אל־הצלב ישוע אמו ואחות
אמו מרים לקליופא ומרים מגדלנית ׃
26 וישוע בראותו את־אמו ואת
התלמיד אשר אהבו העומד אליה אמר
לאמו אשה הנה בנך ׃
27 ומאז אמר אל־התלמיד הנה אמך
ומשעה ההיא לקחה התלמיד ההוא אליו ׃
28 ואחרי־כן ידע ישוע כי בעת כלו
כל־הדברים להמלא את־הכתב ויאמר
צמאתי ׃
29 וכלי אחד הושם מלא חומץ והמה
מלאו ספוג בחמץ סביב באזוב ויקריבו
לו אל־הפה ׃
30 ובקחתו את־החמץ אמר ישוע
כלה ומטה ראש נתן את־רוחו ׃
31 והיהודים פן ידבקו הפגרים על־הצלב
בשבת אשר היא בדיקת החמץ ערב לפני
השבת כי השבת ההיא יום גדול הוא
וישאלו מפילטוס להשבר את־שוקיהם
ולקחת ׃

ιθ'.

23. Οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, (καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος) καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄῤῥαφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι᾽ ὅλου.

24. Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.

25. Εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή.

26. Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου.

27. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια.

28. Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει, διψῶ.

29. Σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.

30. Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

31. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου. ἠρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν.

Digitized by Google

Cap. XIX.

23. Milites ergo cùm crucifixiſſent eum, acceperunt veſtimenta ejus (& fecerunt quatuor partes: unicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, déſuper contexta per totum.

24. Dixerunt ergo ad invicem: non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa cujus ſit. Vt ſcriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

25. Stabant autem juxta crucem Ieſu mater ejus, & ſoror matris ejus. Maria Cleopæ, & Maria Magdalene.

26. Cùm vidiſſet ergo Ieſus matrem & diſcipulum aſtantem quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

27. Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua.

28. Poſtea ſciens Ieſus, quia omnia jam conſũmmata ſunt, ut conſummaretur ſcriptura, dicit, Sitio.

29. Vas ergo erat poſitum aceto plenum. Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.

30. Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt. Et inclinato capite tradidit ſpiritum.

31. Iudæi ergo: quoniam Paraſcéve erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbatho (erat enim magnus dies ille Sabbathi) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, & tollerentur.

Das XIX. Capitel.

23. Die Kriegeknechte aber/da ſie JEſum gecreutziget hatten/namen ſie ſeine Kleider/vnnd machten vier theil/einem jeglichen Kriegsknecht ein theil/darzu auch den Rock. Der Rock aber war vngeneet/von obenan gewircket/ durch vnd durch.

24. Da ſprachen ſie vntereinander: Laſſet vns den nicht zu theilen / ſondern darumb looſſen/ weß er ſeyn ſoll. Auff daß erfüllet würde die Schrifft/die da ſaget: Sie haben meine Kleider vnter ſich getheilet/vnd haben vber meinen Rock das Looß geworffen. Solches theten die Kriegsknechte. *Mat. 27. 35. Marc. 15. 24. Lu. 23. 34. Pſa. 22. 19.*

25. Es ſtund aber bey dem Creutze JEſu ſeine Mutter/vnd ſeiner Mutter Schweſter/Maria Cleophas Weib/vnd Maria Magdalene.

26. Da nun JEſus ſeine Mutter ſahe/vnd den Jünger dabey ſtehn/den er lieb hatte/ſpricht er zu ſeiner Mutter: Weib/ſihe/das iſt dein Sohn.

27. Darnach ſpricht er zu dem Jünger/Sihe/ das iſt deine Mutter. Vnnd von der ſtund an/ nam ſie der Jüngling zu ſich.

28. Darnach als JEſus wuſte/das ſchon alles vollbracht war / daß die Schrifft erfüllet würde ſpricht er: Mich dürſtet. *Pſ. 69. 22.*

29. Da ſtund ein Geſeß voll Eſſigs. Sie aber fülleten einen Schwamm mit Eſſig/vnd legten jn vmb ein Jſopen/vnnd hielten es jhm dar zum Munde.

30. Da nun JEſus den Eſſig genommen hatte/ſprach er: Es iſt vollnbracht. Vnnd neiget das Haupt/vnd verſchied.

31. Die Jüden aber/ dieweil es der Rüſttag war/daß nicht die Leichnam am Creutz blieben den Sabbath vber (denn deſſelbigen Sabbaths tag war groß) baten ſie Pilatum/daß jre Gebeine gebrochen/vnd ſie abgenommen würden.

Digitized by Google

יט

32 ויבואו אנשי מלחמה ואת־שוקי
הראשון שברו וגם לאחר אשר הוקע עמו׃
33 ובבואם אל־ישוע כאשר ראו כי עת
מת הוא לא שברו את־שוקיו ׃
34 אך אחד מאנשי מלחמה בחניתו
דקר את צדתו ויצא דם ומים ׃
35 ואשר ראה העיד ועדתו אמת היא
והוא ידע כי את־אמת אומר למען
אתם תאמינו ׃
36 ויהיו האלה אשר ימלא הכתב
ועצם לא תשברו בו ׃
37 ועוד כתב אחר אומר והביטו אלי
את־אשר דקרו ׃
38 ואחרי כן שאל מפילטוס יוסף
מהרמתים אשר הוא תלמיד ישוע
בסתר בעבור יראת היהודים אשר ישא
את־גוית ישוע ויניח פילטוס ויבא
וישא את־גוית ישוע ׃
39 ויבוא גם נקדם הבא אל־ישוע
בלילה בראשנה ויביא חנשי מור ואהלים
כמו מאה מנים במשקל ׃
40 ויקח את־גוית ישוע ויאסרוה
באטון ויחנטוהו עם הבשמים כתעודת
היהודים ׃
41 ותהי גן־במקום ההוא אשר בו
הוקע ישוע ובגן קבר חדש אשר בו בכל
עת איש לא הושם ׃
42 ושמה בעבור בדיקת החמץ ערב
המוקדים את שבת היהודים וכי קרוב
היה הקבר שמו את־ישוע ׃

ιθ΄.

32. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ
μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ
τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ.
33. Ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον
αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐ-
τοῦ τὰ σκέλη.
34. Ἀλλ᾽ εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγ-
χῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς
ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ.
35. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ
ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία, κἀ-
κεῖνος οἶδεν, ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς
πιστεύσητε.
36. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ
πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ᾽
αὐτοῦ. 37. Καὶ πάλιν ἑτέρα γρα-
φὴ λέγει, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

38. Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλά-
τον ὁ ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μα-
θητὴς τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ
τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶ-
μα τοῦ ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος.
ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.

39. Ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος ὁ ἐλθὼν
πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέ-
ρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ
λίτρας ἑκατόν.
40. Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ,
καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρω-
μάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις
ἐνταφιάζειν.
41. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώ-
θη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον
καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη.

42. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν
τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον,
ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν.

Digitized by Google

Cap. XIX.

32. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus eſt cum eo.

33. Ad Ieſum autem cùm veniſſent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura.

34. Sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit ſanguis & aqua.

35. Et qui vidit, teſtimonium perhibuit: & verum eſt teſtimonium ejus. Et ille ſcit quia vera dicit, ut & vos credatis.

36. Facta ſunt enim hæc ut ſcriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo.

37. Et iterum alia ſcriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt.

38. Poſt hæc autem rogavit Pilatum Ioſeph ab Arimathęa (eo quod eſſet diſcipulus Ieſu, occultus autem propter metum Iudæorum,) ut tolleret corpus Ieſu. Et permiſit Pilatus. (Venit ergo, & tulit corpus Ieſu.)

39. Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloës, quaſi libras centum.

40. Acceperunt ergo corpus Ieſu, & ligaverunt illud linteis cum aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire.

41. Erat autem in loco ubi crucifixus eſt, hortus: & in horto monumentum novum, in quo nondum quiſquam poſitus erat.

42. Ibi ergo propter Paraſceven Iudæorum, quia juxta erat monumentum, poſuerunt Ieſum.

Das XIX. Capitel.

32. Da kamen die Kriegsknechte / vnd brachen dem erſten die Beine / vnd dem andern / der mit jm gecreutziget war.

33. Als ſie aber zu JEſu kamen / da ſie ſahen / daß er ſchon geſtorben war / brachen ſie jme die Beine nicht.

34. Sondern der Kriegsknecht einer / öffnet ſeine Seiten mit einem Spehr / vnnd als bald gieng Blut vnd Waſſer herauß.

35. Vnd der das geſehen hat / der hat es bezeuget / vnd ſein Zeugniß iſt war. Vnd derſelbige weiß / daß er die Warheit ſaget / auff daß auch jr glaubet.

36. Denn ſolches iſt geſchehen / daß die Schrifft erfüllet würde: Jr ſolt jm kein Bein zu brechen. Ex. 12, 46. Nũ 9, 12.

37. Vnd abermal ſpricht ein andere Schrifft: Sie werden ſehen in welchen ſie geſtochen haben. Zac. 12, 10

38. Darnach bat Pilatum Joſeph von Arimathia / der ein Jünger Jeſu war / doch heimlich auß forcht für den Jüden / daß er möchte abnemmen den Leichnam Jeſu. Vnd Pilatus erlaubet es. (Vnd er kam / vnd nam den Leichnam JEſu abe) Mat. 27. 57. Mar. 15, 42. Lu. 23, 50

39. Es kam aber auch Nicodemus / der vormals bey der Nacht zu JEſu kommen war / vnd brachte Myrrhen vnd Aloen vntereinander bey hundert pfunden. Sup. 3. 1. & 7. 50.

40. Da namen ſie den Leichnam JEſu / vnnd bunden jn in Leinen Tücher mit Specereyen / wie die Jüden pflegen zu begraben.

41. Es war aber an der ſtete / da er gecreutziget ward / ein garte / vnd im Garten ein New grab / in welches niemand je gelegt war.

42. Daſelbſt hin legten ſie JEſum / vmb des Rüſttags willen der Jüden / dieweil das Grab nahe war.

כ

באחד בשבת בבקר בעודנו
חשך באה מרים המגדלנית
אל הקבר ותראה את האבן כי נגלה
מן הקבר׃
2 ותרץ ותבוא אל שמעון כיפה ואל
התלמיד אחר אשר אהבו ישוע ותאמר
להם נשאו את האדון מקבר ולא
ידענו איכה שמוהו׃
3 ויצא כיפה ותלמיד האחר ויבואו
אל הקבר׃
4 וירוצו שניהם כאחד ותלמיד האחר
הקדים לרוץ מכיפה ובא בראשונה
אל הקבר׃
5 וישגיח וירא את האטון כי הושם אך
לא בא אל הקבר׃
6 ויבא שמעון כיפה הבא אחריו ובא
אל הקבר וירא את האטון מושם׃
7 והמצנפת אשר היה על ראשו איננה
הושם עם האטון כי אם לבדו מגולל
במקום אחד׃
8 ויבא גם אל הקבר גם תלמיד אחר
אשר ראשון בא אל הקבר וירא
ויאמין׃
9 כי עוד לא ידעו את הכתב כי צריך
לקום ממתים׃
10 והתלמידים שבו וילכו אל מקומם׃
11 ומרים עמדה אל הקבר בוכיה
בחוץ ובבכותה השגיחה אל
הקבר׃

ΚΕΦΑΛ. κ΄.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ
μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωῒ σκοτίας
ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν
λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.

2. Τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς σί-
μωνα πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μα-
θητὴν ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ
οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.

3. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος
μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον.

4. Ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλ-
λος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέ-
τρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον.

5. Καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα
τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν.

6. Ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκο-
λουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνη-
μεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα.
7. Καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κεί-
μενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον
εἰς ἕνα τόπον.

8. Τότε οὖν εἰσῆλθε, καὶ ὁ ἄλλος
μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνη-
μεῖον, καὶ εἶδε, καὶ ἐπίστευσεν.

9. Οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γρα-
φὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στῆναι.
10. Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυ-
τοὺς οἱ μαθηταί.
11. Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνη-
μεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε,
παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον.

Digitized by Google

Cap. XX.

VNA autem Sabbathi, Maria Magdalene venit manè, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum: & vidit lapidem ſublatum à monumento.

2. Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium diſcipulum quē diligebat Ieſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus ubi poſuerunt eum.

3. Exiit ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum.

4. Currebant autem duo ſimul: & ille alius diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.

5. Et cum ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina: non tamen introivit.

6. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita.

7. Et ſudarium quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum.

8. Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat primus ad monumentum, & vidit, & credidit.

9. Nondum enim ſciebant ſcripturam, quia oportebat eum à mortuis reſurgere.

10. Abierunt ergo iterum diſcipuli ad ſemetipſos.

11. Maria autem ſtabat ad monumentum foris, plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum.

Das XX. Capitel.

AN der Sabbather einem / kombt Maria Magdalena frůe/da es noch finſter war/ zum Grabe/vnd ſihet/daß der Stein vom Grabe hinweg war. Mat.28,1. Mar.16,1 Luc.24,1.

2. Da laufft ſie/vnd kombt zu Simon Petro/ vnd zu dem andern Jůnger/welchen JEſus lieb hatte / vnnd ſpricht zu jhnen : Sie haben den HERRN weggenommen auß dem Grabe/vnd wir wiſſen nicht/wo ſie jhn hingelegt haben.

3. Da gieng Petrus vnd der ander Jůnger hinauß/vnd kamen zum Grabe.

4. Es lieffen aber die zween miteinander/vnnd der ander Jůnger lieff zuvor/ſchneller denn Petrus/vnd kam am erſten zum Grabe.

5. Kucket hinein/vnnd ſihet die Leinen geleget/ Er gieng aber nicht hinein.

6. Da kam Simon Petrus jm nach/vnd gieng hinein in das Grab/vnd ſihet die Leinen geleget.

7. Vnd das Schweißtuch/daß JEſus vmb das Haupt gebunden war/nicht bey die Leinen geleget/ſondern beſeits eingewickelt an einen ſondern ort.

8. Da gieng auch der ander hinein/der am erſten zum Grabe kam/vnd ſahe/vnd glaubets.

9. Denn ſie wuſten die Schrifft noch nicht/ daß er von den Todten aufferſtehen muſte.

10. Da giengen die Jůnger wider zuſammen.

11. Maria aber ſtund vor dem Grabe / vnnd weinet drauſſen. Als ſie nun weinet/kucket ſie in daß Grab. Mat.28,1

Digitized by Google

כ

12 ותרא שני מלאכים בחורים יושבים
אחד אל ראש ואחד אל־רגלים אשר
שם הושמה גוית ישוע ׃
13 ויאמרו אליה אשה מה־זה תבכי
אומרה להם כי נשאו את־אדני ואנכי
יודעה באשר שמו אותו שמה ׃
14 ובאמרה את־האלה פנתה אחור
ותרא את־ישוע כי עומד ולא ידעה
כי ישוע הוא ׃
15 אומר לה ישוע אשה מה בוכיה את
ואת־מי מבקשת והיא חשבה כי
הבולס הוא ותאמר לו אדני אם אתה
סבלתו משם אמר לי איכה שמת
אותו ואני אשאנו ׃
16 אומר לה ישוע מרים והיא הפכה
אומרה לו רבוני הנאמר המלמד ׃
17 אומר לה ישוע אל־תגעי בי כי
עודני לא עליתי אל־אבי לכי אל־אחי
ואמרי להם אעלה אל־אבי ואל־
אביכם ואל־אלי ואל־אלהיכם ׃
18 ותבוא מרים מגדלנית ותבשר את־
תלמידים כי ראתה את־אדני ואת־
האלה דבר אליה ׃
19 ויהי ערב ביום ההוא באחד בשבת
והשערים אשר שם נקהלו התלמידים
על־יראת היהודים סגורים המה ויבוא
ישוע ויקם בתוכם ויאמר להם שלום
לכם ׃ 20 ובאמרו את זאת הראה אותם
את ידים ואת־צדתו וישמחו התלמידים
בראותם את־האדון ׃

κ'.

12. Καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν
λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κε-
φαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔ-
κειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
13. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, γύναι,
τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς ὅτι ἦραν τὸν κύ-
ριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.
14. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς
τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα,
καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστι.
15. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, γύναι, τί
κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα
ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ, κύριε, εἰ
σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐ-
τὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ.
16. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, μαρία. στρα-
φεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ, ῥαββουνί, ὃ λέ-
γεται, διδάσκαλε.
17. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, μή μου ἅπτου·
οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέ-
ρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς
μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, ἀναβαίνω πρὸς τὸν
πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν
μου καὶ θεὸν ὑμῶν.
18. Ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ
ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώ-
ρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.
19. Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκεί-
νῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυ-
ρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθη-
ταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον τῶν ἰου-
δαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέ-
σον, καὶ λέγει αὐτοῖς εἰρήνη ὑμῖν.
20. Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς
τὰς χεῖρας, καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ.
ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν
κύριον.

Digitized by Google

Cap. XX.

12. Et vidit duos angelos in albis ſedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Ieſu.

13. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum.

14. Hæc cùm dixiſſet, converſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem: & non ſciebat quia Ieſus eſt.

15. Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? quem quæris? Illa exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi ubi poſuiſti eum, & ego eum tollam.

16. Dicit ei Ieſus: Maria. Converſa illa dicit ei: Rabboni, (quod dicitur Magiſter.)

17. Dicit ei Ieſus: Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum, vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, Deum meum, & Deum veſtrum.

18. Venit Maria Magdalene, annuntians diſcipulis: Quia vidi Dominum, & hęc dixit mihi.

19. Cùm ergo ſerò eſſet die illo, una ſabbathorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Iudęorum: venit Ieſus, & ſtetit in medio, & dicit eis: Pax vobis.

20. Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.

Das XX. Capitel.

12. Vnd ſihet zween Engel in weiſſen Kleidern ſitzen/einen zun Häupten/vnnd den andern zun Füſſen/da ſie den Leichnam Jeſu hingelegt hatten. Mar. 16. Luc. 24.

13. Vnnd dieſelbigen ſprachen zu jhr: Weib was weineſt du? Sie ſpricht zu jhnen: Sie haben meinen HERREN weggenommen/ vnnd ich weiß nicht/wo ſie jn hingelegt haben.

14. Vnd als ſie das ſaget/wandte ſie ſich zu rücke/vnd ſihet JEſum ſtehen / vnd weiß nicht das es JEſus iſt.

15. Spricht Jeſus zu jhr: Weib/ was weineſt du? wen ſuchest du? Sie meinet es ſey der Gärtner/vnd ſpricht zu jm: Herr/haſt du jn weggetragen? ſo ſage mir/wo haſt du jn hingelegt? ſo will ich jhn holen.

16. Spricht JEſus zu jhr/Maria. Da wante ſie ſich vmb/vnd ſpricht zu jhm: Rabuni / das heiſſet Meiſter.

17. Spricht JEſus zu jhr: Rühre mich nicht an/denn ich bin noch nicht auffgefahren zu meinem Vater. Gehe aber hin zu meinen Brüdern/ vnd ſage jnen: Jch fahre auff zu meinem Vater/vnd zu ewrem Vater/zu meinem Gott / vnd zu ewrem Gott.

18. Maria Madalena kompt / vnd verkündiget den Jüngern: Jch hab den HERRN geſehen/ vnd ſolches hat er zu mir geſagt.

19. Am abend aber deſſelbigen Sabbats/ da die Jünger verſammlet/vnd die Thüren verſchloſſen waren/auß forcht für den Jüden/kam Jeſus vnd tratt mitten ein/vnd ſpricht zu jnen: Friede ſey mit euch. Mar. 16. 14. Luc. 24. 36. 1 Cor. 15.

20. Vnnd als er das ſaget / zeiget er jhnen die Hände/vnd ſeine Seite. Da wurden ſie fro/ daß ſie den Herrn ſahen.

כ

21 ויוסף ישוע ויאמר להם שלום לכם
כאשר שלחני האב ככה אני שולח
אתכם :
22 ובאמרו את זאת ויפח בהם ויאמר
אליהם קחו את־רוח הקדש :
23 כל־האנשים אשר תשאו להם
את־חטאתם תנשאנה להם ואשר
תעצרו תעצרנה :
24 ותומה אחד משנים עשר הנקרא
תואם לא היה אתם כאשר בא ישוע :
25 ויאמרו לו התלמידים האחרים
ראינו את האדון והוא אמר אליהם
אם לא אראה בידיו את־קצב היתדות
ואשלח את־אצבעי בקצב היתדות
ואשלח את־ידי בצדו לא אאמין :
26 ואחרי ימים שמונה עוד שבו
תלמידיו והיו פנימה ותומה אתם
ויבוא ישוע והשערים סגורים ויקם
בתוכם ויאמר שלום לכם :
27 ואז אמר לתומה שא את אצבעך
הנה וראה את ידי ונשא את־ידך
ושלח אל־צדי ואל תהי לא־מאמין
כי אם נאמן :
28 ויען תומה ויאמר לו האדני
ואלהי :
29 אמר לו ישוע כי־ראיתני (תומה)
האמנת אשרי אשר אינם רואים
ומאמינים :
30 ואף אותות גדולות אחרות עשה ישוע
לפני תלמידיו אשר לא נכתבו בספר הזה :

κ'.

21. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς πάλιν· εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς.

22. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἅγιον.

23. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.

24. Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ ἰησοῦς.

25. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον· ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

26. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτῶν· ἔρχεται ὁ ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν· εἰρήνη ὑμῖν.

27. Εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός.

28. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.

29. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με (θωμᾶ,) πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.

30. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

Digitized by Google

Cap. XX.

21. Dixit ergo eis Ieſus iterum: Pax vobis. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.

22. Hoc cùm dixiſſet, inſufflavit, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum.

23. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta ſunt.

24. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus.

25. Dixerunt ergo ei alii diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus: non credam.

26. Et poſt dies octo, iterum erant diſcipuli ejus intus: & Thomas cum eis. Venit Ieſus januis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis.

27. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.

28. Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.

29. Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: Beati, qui non viderunt & crediderunt.

30. Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.

Das XX. Capitel.

21. Da ſprach Jeſus abermal zu jhnen: Friede ſey mit euch. Gleich wie mich der Vater geſandt hat/ ſo ſende ich euch.

22. Vnd da er das ſaget/ blies er ſie an / vnnd ſpricht zu jnen: Nemet hin den Heiligen Geiſt.

23. Welchen jr die Sünde erlaſſet / den ſindt ſie erlaſſen/ vnd welchen jr ſie behaltet / den ſindt ſie behalten. (Matt. 18, 18.)

24. Thomas aber der zwölffen einer / der da heiſſet Zwilling / war nicht bey jnen/ da Jeſus kam.

25. Da ſagten die andern Jünger zu im: Wir haben den HErrn geſehen. Er aber ſprach zu jnen: Es ſey denn/ daß ich in ſeinen Händen ſehe die Nägelmal / vnd lege meinen Finger in die Nägelmal/ vnnd lege meine Hand in ſeine Seiten/ will ichs nicht glauben.

26. Vnd über acht Tage/ waren abermal ſeine Jünger drinnen/ vnnd Thomas mit jhnen. Kombt Jeſus/ da die Thüre verſchloſſen waren/ vnd tritt mitten ein/ vnd ſpricht: Friede ſey mit euch.

27. Darnach ſpricht er zu Thoma: Reiche deinen Finger her/ vnd ſihe meine Hände/ vnnd reiche deine Hand her/ vnd lege ſie in meine Seiten/ vnd ſey nicht vngläubig/ ſondern gläubig.

28. Thomas antwortet/ vnnd ſprach: Mein HERR vnd mein Gott.

29. Spricht Jeſus zu jhm: Dieweil du mich geſehen haſt Thoma/ ſo glaubeſt du. Selig ſind/ die nicht ſehen/ vnd doch glauben. (Inf. 21, 25)

30. Auch viel andere Zeichen thet Jeſus für ſeinen Jüngern / die nicht geſchrieben ſind in dieſem Buch.

Digitized by Google

כ

31 וְהָאֵלֶּה נִכְתְּבוּ אֲשֶׁר תַּאֲמִינוּ כִּי יֵשׁוּעַ הוּא הַמָּשִׁיחַ בֶּן־אֱלֹהִים וַאֲשֶׁר הַמַּאֲמִינִים בִּשְׁמוֹ יִהְיוּ לָכֶם חַיֵּי עוֹלָם׃

κ'.

31. Ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

כא

אַחֲרֵי־כֵן יֵשׁוּעַ עוֹד הוֹדִיעַ נַפְשׁוֹ לְתַלְמִידָיו עַל־יָם טִיבֶרְיוֹס וְכָכָה הוֹדִיעַ׃

2 הָיוּ כְּאֶחָד שִׁמְעוֹן כֵּיפָה וְתוֹמָה הַנֶּאֱמָר תְּאֹם וּנְתַנְאֵל מִקָּנָה הַגָּלִיל וּבְנֵי זַבְדִּי וּשְׁנֵי תַלְמִידִים אֲחֵרִים׃

3 אוֹמֵר לָהֶם שִׁמְעוֹן כֵּיפָה אֵלֵךְ לָדוּג אוֹמְרִים לוֹ נָבוֹא גַם אֲנַחְנוּ אִתָּךְ וַיֵּצְאוּ וַיַּעֲלוּ אֶל־הָאֳנִיָּה בְּרֶגַע וּבַלַּיְלָה הַהוּא מְאוּמָה לֹא תָפָשׂוּ׃

4 וַיְהִי־בֹקֶר וַיָּקָם יֵשׁוּעַ בִּשְׂפַת הַיָּם וְהַתַּלְמִידִים לֹא יָדְעוּ כִּי יֵשׁוּעַ הוּא׃

5 וַיֹּאמֶר לָהֶם יֵשׁוּעַ בָּנִים הֲיֵשׁ לָכֶם מְאוּמָה לֶאֱכוֹל וַיַּעֲנוּ לֹא׃

6 וַיֹּאמֶר לָהֶם פִּרְשׂוּ מִכְמֹרֶת אֶל־עֵבֶר יְמִינִית הָאֳנִיָּה וְתִמְצָאוּן וַיִּפְרְשׂוּ וְעוֹד לֹא יָכְלוּ לִמְשֹׁךְ אוֹתָהּ מֵרֹב הַדָּגִים׃

7 וַיֹּאמֶר הַתַּלְמִיד הַהוּא אֲשֶׁר אֲהֵבוֹ יֵשׁוּעַ לְכֵיפָה הָאָדוֹן הוּא וְשִׁמְעוֹן כֵּיפָה בְּשָׁמְעוֹ כִּי הָאָדוֹן הוּא וַיַּחְגּוֹר אֶת־מְעִילוֹ עַל־מָתְנָיו כִּי עֵרוֹם הוּא וַיַּשְׁלִךְ אֶת־נַפְשׁוֹ בַּיָּם׃

ΚΕΦΑΛ. κά.

Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως.

2. Ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.

3. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ· ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθὺς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.

4. Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστι.

5. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ.

6. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.

7. Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, ὁ Κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ Κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.

Digitized by Google

Cap. XX.

31. Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & ut credentes, vitam habeatis in nomine ejus.

Cap. XXI.

POſtea manifeſtavit ſe iterum Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtavit autem ſic:

2. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex diſcipulis ejus duo.

3. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt & aſcenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.

4. Manè autem jam facto ſtetit Ieſus in litore: non tamen cognoverunt diſcipuli, quia Ieſus eſt.

5. Dicit ergo eis Ieſus: Pueri nunquid pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non.

6. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis. Miſerunt ergo: & jam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.

7. Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro, Dominus eſt. Simon Petrus cùm audiſſet quia Dominus eſt: tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare.

Das XX. Capitel.

31. Dieſe aber ſind geſchrieben/ daß jr glaubet/ Jeſus ſey Chriſt/ der Sohn Gottes/ vnd daß jr durch den Glauben das Leben habet/ in ſeinem Namen.

Das XXI. Capitel.

DArnach Offenbaret ſich JEſus abermal an dem Meer/ bey Tyberias. Er offenbaret ſich aber alſo.

2. Es waren bey einander Simon Petrus vnd Thomas/ der da heiſſet Zwilling/ vnnd Nathanael von Cana Galilea/ vnd die Söhne Zebedei/ vnd andere zween ſeiner Jünger. Sup. 1,45 Mat. 4,21 Mar. 1,19

3. Spricht Simon Petrus zu jnen: Jch will hin Fiſchen gehen. Sie ſprachen zu jhm: So wöllen wir mit dir gehen. Sie giengen hinauß/ vnd tratten in das Schiff alſo bald/ Vnd in derſelbigen Nacht fiengen ſie nichts.

4 Da es aber jetzt Morgen war/ ſtund JEſus am Vfer/ Aber die Jünger wuſtens nicht/ das es JEſus war.

5. Spricht JEſus zu jhnen: Kinder habt jhr nichts zu eſſen? Sie antworten jhm: Nein. Luc. 5,4.

6. Er aber ſprach zu jhnen: Werffet das Netze zur rechten deß Schiffs/ ſo werdet jhr finden. Da wurffen ſie/ vnd kondtens nicht mehr ziehen/ für der menge der Fiſche.

7. Da ſpricht der Jünger welchen JEſus lieb hatte zu Petro: Es iſt der HERR. Da Simon Petrus höret/ daß der HERR war/ gürtet er das Hembd vmb ſich/ denn er war nacket/ vnnd warff ſich ins Meer.

Digitized by Google

כא

8 ותלמידים אחרים באו באניה כי אינם רחוקים מן־הארץ כי אם כמו מאתים אמה בארך משכים את־המכמרת הדגים :

9 וכאשר ירדו אל־הארץ ראו גחלים מושמים ודגה מושמה ולחם :

10 ויאמר להם ישוע הביאו פה מן הדגים אשר תפשתם עתה :

11 ויעל שמעון כיפה וימשך את חרמו על־הארץ מלא מדגים גדולים מאה חמשים ושלשת ואף כי גדולים המה אך לא נקרע החרם :

12 ויאמר להם ישוע הוי לכו סעדו לבבכם ומתלמידים איש לא היה אשר מלאו לבו לשאל לו מי אתה כי ידעו כי אדני הוא :

13 ויבא ישוע ויקח את־הלחם ויתן להם וכמו כן את־הדגה :

14 וזה שלוש פעמים נראה ישוע לתלמידיו אחרי שקם ממתים :

15 וכאשר סעדו את־לבבם אמר ישוע לשמעון כיפה שמעון בר יונה האהב אותי יותר מן האלה אומר לו אף־כי אדני אתה יודע כי אוהב אנכי אותך אומר לו רעה את צאני :

16 ויוסף ויאמר לו שנית שמעון בר יונה האהב אותי אומר לו אף כי אדני אתה יודע כי אוהב אנכי אותך אומר לו רעה את־צאני :

κα΄.

8. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ᾽ ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.

9. Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ ἄρτον.

10. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν.

11. Ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

12. Λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, δεῦτε, ἀριστήσατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτὸν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν.

13. Ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως.

14. Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

15. Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς, σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ· ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· βόσκε τὰ ἀρνία μου.

16. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον· σίμων ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ· ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου.

Cap. XXI. — Das XXI. Capitel.

8. Alii autem diſcipuli navigio venerunt (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium.

8. Die andern Jünger aber/kamen auff dem Schiffe/denn ſie waren nicht ferne vom Lande/ ſondern bey zwey hundert Ellen/vnnd zogen das Netze mit den Fiſchen.

9. Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas & piſcem ſuperpoſitum, & panem.

9. Als ſie nun außtratten auff das Land/ſahen ſie Kolen gelegt/vnd Fiſch darauff/vnd Brodt.

10. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc.

10. Spricht JEſus zu jnen: Bringet her von den Fiſchen/die jr jetzt gefangen habt.

11. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.

11. Simon Petrus ſteig hinein/vnnd zoch das Netze auff das Land voll groſſer Fiſche/ hundert vnd drey vnd fünfftzig. Vnd wiewol jhr ſo viel waren/zerreiß doch das Netze nicht.

12. Dicit eis Ieſus: Venite & prandete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, Tu quis es? ſcientes quia Dominus eſt.

12. Spricht JEſus zu jhnen: Kombt vnd haltet das Maal. Niemand aber vnter den Jüngern dörffte jhn fragen: Wer biſt du? Denn ſie wuſten daß der HERR war.

13. Et venit Ieſus: & accepit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.

13. Da kombt JEſus/nimbt das Brodt/vnnd gibts jnen/deſſelbigen gleichen auch Fiſch.

14. Hoc jam tertiò manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis, cùm reſurrexiſſet à mortuis.

14. Das iſt nun das dritte mal/das JEſus offenbart iſt ſeinen Jüngern/nach dem er von den Todten aufferſtanden iſt.

15. Cùm ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Iohannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

15. Da ſie nun das Maal gehalten hatten/ ſpricht JEſus zu Simon Petro: Simon Johanna/ haſt du mich lieber denn mich dieſe haben? Er ſpricht zu jhm: Ja HERR/du weiſſeſt daß ich dich lieb hab. Spricht er zu jhm: Weide meine Lämmer.

16. Dicit ei iterum: Simon Iohannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

16. Spricht er aber zum andern mal zu jhm: Simon Johanna/haſt du mich lieb? Er ſpricht zu jm: Ja HERR/du weiſſeſt/daß ich dich lieb habe. Spricht er zu jm: Weide meine Schaaffe.

Digitized by Google

כא | κα.

17 אומר לו שלישית שמעון יונה
האהב אתי ויעצב כיפה כי אמר לו
שלישית האהב אותי ויאמר לו אדני
אתה כל ידעת אתה יודע כי אני אהב
אותך אומר לו ישוע רעה את
צאני:

17. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον· σίμων ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με· καὶ εἶπεν αὐτῷ· κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε, λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· βόσκε τὰ πρόβατά μου.

18 אמן אמן אני אומר לך בהיותך
בחור אזרת מתניך והתהלכת איכה
אבית ואם תזקן תושיע את ידיך
ואחר יאזור אותך ויליך אל אשר לא
תאבה:

18. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.

19 וזאת אמר להגיד במה מות יכבד
את אלהים וכאשר אמר את הדברים
האלה אמר לו בוא אחרי:

19. Τοῦτο δὲ εἶπε σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι.

20 ויתהפך כיפה וירא את התלמיד
אשר אהבו ישוע כי בא אחריו ואשר
ישב במסבה על חזהו ויאמר אדני מי
זה הוא המוסר אותך:

20. Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς. ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε, κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε.

21 אותו ראה כיפה ואמר לישוע
אדני וזה הוא מה:

21. Τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ· κύριε, οὗτος δὲ τί;

22 אמר לו ישוע אם ארצה לקוותו
עד כי אבוא מה אליך את בוא אחרי:

22. Λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι.

23 ויצא הדבר הזה בתלמידים כי
התלמיד ההוא איננו מת וישוע לא
אמר לו כי איננו מת כי אם אם ארצה
לקוותו עד כי אבוא מה אליך:

23. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε.

24 זה הוא התלמיד המעיד על
האלה וכתב את האלה וידענו כי אמת
היא עדותו:

24. Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.

Digitized by Google

Cap. XXI.

17. Dicit ei tertiò, Simon Iohannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertiò: Amas me? & dixit ei: Domine, tu omnia ſcis, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce oves meas.

18 Amen, amen dico tibi, cùm eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas, cùm autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis.

19. Hoc autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deũ. Et cùm hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me.

20. Converſus Petrus, vidit illum diſcipulum quem diligebat Ieſus, ſequentem, qui & recubuit in cœna ſuper pectus ejus, & dixit: Domine, quis eſt qui tradet te?

21. Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu: Domine, hic autem quid?

22. Dicit ei Ieſus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere.

23. Exivit ergo ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Non moritur, ſed, ſi eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24. Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium ejus.

Das XXI. Capitel.

17. Spricht er zum dritten mal zu jhm: Simon Johanna haſt du mich lieb? Petrus ward trawrig / daß er zum dritten mal zu jhm ſaget: Haſt du mich lieb / Vnd ſprach zu jhm: HErr / du weiſſeſt alle ding / du weiſſeſt daß ich dich lieb habe. Spricht JEſus zu jhm: Weide meine Schaaffe. 2. Petr. 1.

18. Warlich / warlich ich ſage dir / Da du jünger wareſt / gürteſt du dich ſelbſt / vnd wandelſt wo du hin wolteſt. Wenn du aber alt wirſt / wirſt du deine Hände außſtrecken / vnd ein ander wirdt dich gürten / vnd führen / wo du nicht hin wilt.

19. Das ſaget er aber / zu deuten / mit welchem Todt er Gott preiſen würde Da er aber das geſaget / ſpricht er zu jm / Folge mir nach.

20. Petrus aber wandte ſich vmb / vnd ſahe den Jünger folgen / welchen JEſus lieb hatte / der auch an ſeiner Bruſt am Abendeſſen gelegen war / vnd geſaget hatte: HERR / wer iſts / der dich verräth? Sup. 13. b

21. Da Petrus dieſen ſahe / ſpricht er zu JEſu: HERR / was ſoll aber dieſer?

22. JEſus ſpricht zu jhm? So ich will daß er bleibe / biß ich komme / was gehet es dich an? Folge du mir nach.

23. Da gieng eine rede auß vnter den Brüdern: Dieſer Jünger ſtirbet nicht / Vnd JEſus ſprach nicht zu jm: Er ſtirbet nicht. Sondern ſo ich will / daß er bleibe / biß ich komme / was gehet es dich an.

24. Diß iſt der Jünger / der von dieſen dingen zeuget / vnd hat diß geſchrieben / vnnd wir wiſſen / daß ſein Zeugniß warhafftig iſt.

Digitized by Google

כא

25 והיו גם אותות אחרות רבות אשר
עשה ישוע אשר אם יכתב אתן אחת
אל־אחת אומר אני כי כל־העולם
לא יכיל את־הספרים היוכלו להכתב
אמן׃

κα'.

25. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν.

נשלמה בשורת ישוע המשיח בן־
אלהים הנכתבה על־ידי יוחנן
המבשר יונית׃

Τέλος τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου κατὰ Ἰωάννην.

Cap. XXI. | Das XXI Capitel.

25\. Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt libros.

25\. Es ſind auch viel andre ding/ die JEſus gethan hat/ welche / ſo ſie ſolen eines nach dem andern geſchrieben werden/ achte ich / die Welt würde die Bücher nicht begreffen / die zu beſchreiben weren. *Sup. 20, 30.*

FINIS.

Ende deß Evangelions S. Johannis.

Digitized by Google